

## บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ การศึกษาวิจัยเรื่อง “อนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเพื่อหาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเทคนิคการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วง 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2559 – 2579) โดยการสำรวจจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสวัสดิการสังคม ทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นเชิงสถาบัน ซึ่งมีความครอบคลุมและสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายและในเชิงพื้นที่มากขึ้น โดยมีระบบการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมตามองค์ประกอบ 4 ด้านหลัก ประกอบด้วย 1) ระบบการช่วยเหลือทางสังคม เป็นระบบของการสงเคราะห์ ให้เงิน สิ่งของ เครื่องใช้อุปโภคบริโภค รวมไปถึงการให้การศึกษา การฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง และการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งบริการจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย 2) ระบบการบริการสังคม เป็นการจัดบริการโดยภาครัฐเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ และด้านการบริการสังคมและนันทนาการ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีการดำเนินงานเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับบริการของหน่วยงานในสังกัดเท่านั้น 3) ระบบการประกันสังคม เป็นการจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐเพื่อคุ้มครองป้องกันประชาชนที่มีรายได้ไม่ไหวได้รับความเดือดร้อน เมื่อต้องสูญเสียรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ให้ยังมีหลักประกันที่สามารถบรรเทาความเดือดร้อน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสมควร และ 4) ระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม เป็นการบริหารจัดการเพิ่มเติมเพื่อให้ระบบสวัสดิการสังคมทำงานได้ดียิ่งขึ้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับหุ้นส่วนทางสังคม ส่งเสริมจิตอาสา การให้และการช่วยเหลือทางสังคม ได้แก่ การดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภายใน และการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ เสนอแก่ผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้อง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ควรลดข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย รวมทั้งควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ มีการกำหนดกฎหมายสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต ควรเป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบเพื่อคนทุกกลุ่มหรือพหุวัฒนธรรม รวมทั้งต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมในเชิงพหุวัฒนธรรมด้วย ควรลดบทบาทของภาครัฐให้น้อยลง โดยที่ภาครัฐทำหน้าที่ในการดูแลควบคุมมาตรฐานและประเมินผล ในส่วนของภาคเอกชน ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนที่เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศ มีส่วนในการรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคม (CSR and social enterprise) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมาตรการการดำเนินงานของกระทรวงฯ ต้องมีความชัดเจน และสามารถให้ความช่วยเหลือได้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงฯ และตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานต่างๆ ภายใต้กระทรวงฯ ต้องมีการเตรียมความพร้อมหน่วยงาน ทั้งทางด้านทักษะภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศต่างๆ ในอาเซียน เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้บริการที่เป็นชาวต่างชาติ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้บริการที่ชัดเจนและครอบคลุม กรณีเป็นชาวต่างชาติที่มารับบริการสวัสดิการสังคม และต้องเตรียมรับมือกับปัญหาทางสังคมที่จะมีความหลากหลายและรุนแรงยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีนโยบายให้ฝ่ายกฎหมายของกระทรวงฯ ศึกษาทบทวนกฎหมายทุกฉบับที่อยู่กระทรวงฯ รับผิดชอบ ควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมเป็นการเฉพาะในพื้นที่ที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ควรส่งเสริมความร่วมมือให้ชาติในอาเซียน มีการจัดตั้งประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare) เพื่อดูแลทางด้านสวัสดิการแก่คนอาเซียนทุกคน รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการให้กระทรวงการคลังจัดเก็บภาษีจากคนต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและรัดกุม เพื่อนำมาจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ แก่คนต่างชาติและครอบครัว และควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยภาครัฐทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ พร้อมทั้งกำกับ ดูแล และควบคุมมาตรฐาน สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรร่วมมือกับกระทรวงต่างๆ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อจัดทำฐานข้อมูลประชากรอาเซียนอย่างเป็นระบบ และควรมีการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ และทักษะด้านต่างๆ ให้แก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานกับคนต่างชาติได้

## สารบัญ

|                                                                                               | หน้า |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| บทคัดย่อ                                                                                      | ก    |
| สารบัญ                                                                                        | ข    |
| บทที่ 1 บทนำ                                                                                  |      |
| 1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย                                                              | 1    |
| 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย                                                                   | 4    |
| 1.3 ขอบเขตการวิจัย                                                                            | 4    |
| 1.4 นิยามศัพท์ที่สำคัญ                                                                        | 5    |
| 1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ                                                                         | 5    |
| บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                                                  |      |
| 2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม                                                  | 6    |
| 2.2 การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยและประเทศอาเซียน                                           | 17   |
| 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน                                                             | 67   |
| 2.4 ปณิญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน                                                           | 78   |
| 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                                                                     | 85   |
| บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย                                                                   |      |
| 3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ                                                                        | 99   |
| 3.2 การวิจัยอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทย ภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคม<br>และความมั่นคงของมนุษย์ | 101  |
| 3.3 วิธีการเก็บข้อมูล                                                                         | 106  |
| 3.4 การแปลผลข้อมูล                                                                            | 106  |
| 3.5 ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล                                                                | 106  |

## สารบัญ (ต่อ)

|                                                                                                           | หน้า |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| <b>บทที่ 4 ผลการศึกษา</b>                                                                                 |      |
| 4.1 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของ<br>กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์   | 107  |
| 4.2 จุดแข็งในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย                                                             | 108  |
| 4.3 จุดอ่อนในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย                                                             | 110  |
| 4.4 มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา                                                  | 111  |
| 4.5 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยสำหรับกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน                                     | 113  |
| 4.6 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง<br>ของมนุษย์เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน | 143  |
| 4.7 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย<br>เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน      | 147  |
| 4.8 ผลการศึกษาวិจัยเชิงอนาคต (EDFR)                                                                       | 157  |
| <b>บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ</b>                                                               |      |
| 5.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย                                                                                   | 159  |
| 5.2 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย                                                                                | 172  |
| 5.3 ข้อเสนอแนะ                                                                                            | 179  |
| <b>บรรณานุกรม</b>                                                                                         | 181  |
| <b>ภาคผนวก</b>                                                                                            | 184  |



## บทที่ 1

### บทนำ

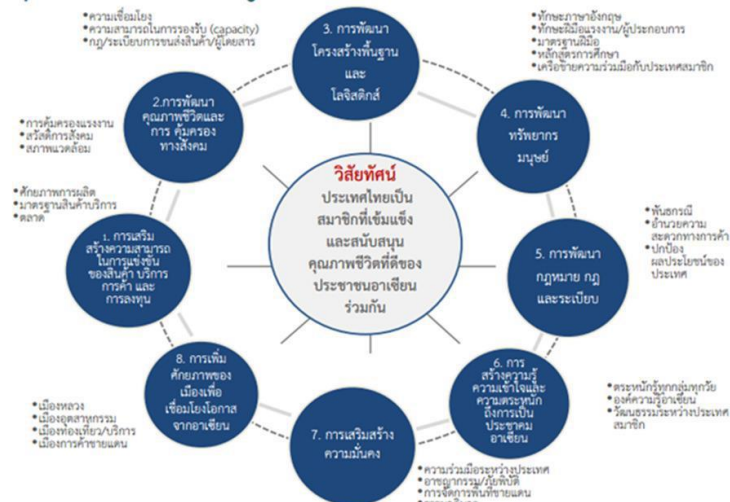
#### 1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย

จากวิสัยทัศน์อาเซียน 2015 ที่กำหนดเป้าหมายหลักในการมุ่งพัฒนาอาเซียนไปสู่ประชาคมอาเซียนให้เป็นผลสำเร็จ โดยกำหนดกลไกหลักในการขับเคลื่อน 3 เสาหลัก คือ 1) ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community-APSC) มีวัตถุประสงค์หลักในการให้ภูมิภาคแห่งนี้เป็นประชาคมที่อยู่บนพื้นฐานของกฎ กติกา เดียวกัน มีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน เป็นภูมิภาคที่มีความเป็นพลวัตร มีมุมมองที่เปิดกว้างยอมรับการบูรณาการร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว และการพึ่งพาอาศัยกันและกันของประเทศต่างๆในโลก 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community-AEC) คาดหวังจะทำให้อาเซียนมีตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน และจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุนและแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี รวมทั้งผู้ประกอบการสามารถเลือกสรรสินค้า/บริการที่มีความหลากหลายและมีคุณภาพจากภายในภูมิภาคและสามารถเดินทางภายในอาเซียนได้อย่างสะดวกและเสรีมากยิ่งขึ้น และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) ที่มีคุณลักษณะในการให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและการลดช่องว่างการพัฒนา

ประเทศไทยในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนได้มีบทบาทสำคัญต่อความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียนมาตลอด ซึ่งในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการประกาศให้การเตรียมการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนเป็นวาระแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้ระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐาน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายพึ่งตนเองได้นั้น จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดผลการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของทั้ง 3 เสาหลักข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีเป้าหมายหลัก คือ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection) และสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Right) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุและผู้พิการ การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ โดยมีการจัดตั้งยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558 ประกอบด้วย 8 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้า บริการ การค้า และการลงทุน มีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพภาคการผลิต บริการ การค้าและการลงทุน เพื่อบริการเปิดเสรีและใช้โอกาสจากการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการคุ้มครองทางสังคม มีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมและประกันความเสี่ยง มีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่มั่นคงและปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ มีเป้าหมายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความเชื่อมโยงและมีขีดความสามารถในการรองรับพร้อมทั้งมีกฎ ระเบียบที่อำนวยความสะดวกทั้งการค้าและการลงทุน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาอาเซียน รวมทั้งทักษะฝีมือและภาษา

กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาแรงงาน/ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากฎหมาย กฎ และระเบียบ มีเป้าหมายในการปรับปรุงกฎหมายกฎ ระเบียบที่อำนวยความสะดวกการค้า การลงทุน และสอดคล้องกับพันธกรณีและข้อตกลงต่างๆ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียน มีเป้าหมายให้ประชาชนทุกกลุ่ม เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียนโดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคแรงงาน/ผู้ประกอบการ และภาครัฐ ยุทธศาสตร์ที่ 7 การเสริมสร้างความมั่นคง มีเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงเพื่อนำไปสู่ภูมิภาคที่มีบรรทัดฐาน เอกภาพ และสันติภาพร่วมกัน ยุทธศาสตร์ที่ 8 การเพิ่มศักยภาพของเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน มีเป้าหมายในการพัฒนาเมืองให้มีความศักยภาพที่จะเชื่อมโยงกับประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งใน ด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวบริการ การลงทุน และการค้าชายแดน

### ยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558



การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยในช่วงกว่า 1 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานดังกล่าว ดังจะเห็นจากได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550) อันเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความมั่นคงให้เป็นไปอย่างทั่วถึงเหมาะสม และเป็นธรรม ทั้งนี้สวัสดิการสังคม เป็นระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551) แต่เมื่อจะมีการเปิดประชาคมอาเซียนขึ้น ก่อให้เกิดคำถาม

ขั้น 3 ประเด็นต่อการเตรียมความพร้อมของไทยในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ ประเด็นแรกประเทศไทยมีความพร้อมจะรับมือกับโอกาส การท้าทาย หรือภัยทางสังคม ภัยต่อความมั่นคงของมนุษย์หรือยัง และมีความพร้อมในระดับไหน ประเด็นที่ 2 ด้านมาตรการ และมาตรฐานในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสำหรับคนไทย และคนอาเซียนที่อยู่ในไทย รวมทั้งคนไทยที่อยู่ในประเทศอาเซียน 9 ประเทศ มีมาตรฐานและมาตรการในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างไร และประเด็นสุดท้าย บทบาทและรูปแบบการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และการส่งเสริมการจัดสวัสดิการทางสังคมของไทยในปัจจุบันได้ตอบโจทย์ ตอบความท้าทายที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย , 2554)

ในส่วนของการจัดสวัสดิการสังคมของประชาคมอาเซียน ระพีพรรณ คำหอม (2554) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การจัดสวัสดิการสังคมภายใต้กรอบพันธะสัญญาระหว่างประเทศของอาเซียน ยังขาดความชัดเจน นอกจากนี้การจัดสวัสดิการสังคมมีความกว้างขวางทั้งประเภท/สาขาและกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งนโยบายประชานิยมของรัฐบาลที่ได้กำหนดเป็นวาระแห่งชาติ การเป็นสังคมสวัสดิการในปี พ.ศ.2559 เน้นระบบการสร้างหลักประกันชีวิตแบบถ้วนหน้า ครอบคลุม ทั้งถึง เป็นธรรม แต่ระบบดังกล่าวยังไม่ได้เชื่อมโยงกับการเป็นประชาคมอาเซียน แต่เน้นนโยบายรัฐมุ่งเน้นการสร้างสวัสดิการสำหรับคนไทยเป็นหลัก การขยายโครงการสวัสดิการแบบเพิ่ม จ่ายเป็นตัวเงิน สมทบเล็กน้อย จึงอาจไม่ใช่คำตอบของการจัดสวัสดิการสังคมของภูมิภาค เพราะเจตนารมณ์ของประชาคมอาเซียน เน้นการพัฒนาความร่วมมือภายใต้การใช้ทุนทางสังคมของแต่ละประเทศมาหนุนเสริมกลไกให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกัน

สำหรับภาพอนาคตสังคมไทยปี พ.ศ. 2559–2561 พบว่า 1) สังคมไทยจะอยู่ในสภาพการขาดทิศทางที่แน่ชัดในการพัฒนาประเทศภายใต้ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐจะจัดขบวนไม่ได้ ขาดการจัดลำดับความสำคัญ (Priority) ของปัญหาสังคม 2) เศรษฐกิจไทยจะเติบโต การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวจะมีมากขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อราคาส่งหาทรัพยากรที่จะสูงมากขึ้น ผลที่จะตามมาคือ อาจทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและช่องว่างของรายได้ระหว่างคนไทยที่มีฐานะร่ำรวยกับคนไทยที่ยากจนหรือที่มีรายได้น้อย ทวีความรุนแรงมากขึ้น 3) แรงกระแทกที่เกิดจากการขาด Social Safety Net จะทำให้ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่คนที่ลำบากอยู่แล้ว อาจได้รับผลกระทบซ้ำซ้อน 4) แรงงานต่างชาติจะเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้นและสังคมจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากขึ้นด้วย 5) คนอาเซียนหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น คนไทยจะไปเที่ยวประเทศในอาเซียนมากขึ้น จะเกิดการแลกเปลี่ยนในศิลปะ วัฒนธรรม คนตรี ระหว่างกันมากขึ้น คนไทยอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติ คืออาจจะยอมรับประเทศเพื่อนบ้านได้มากขึ้น และ 6) กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะมีการเพิ่มมากขึ้น เพราะจะต้องดูแลคนอาเซียนในไทยด้วย

สำหรับประเด็นที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต้องเร่งดำเนินการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายในปี 2558 (วิมลรัตน์ รัชชกุล อ้างใน หนังสือสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ด่วนมาก ที่ นร 0402/ว 10032 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556) รวม 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้วยการเพิ่มสมรรถภาพในการเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อของการค้ามนุษย์ 2) ส่งเสริมสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและ

ส่งเสริมสิทธิให้ครอบคลุมถึงกลุ่มเปราะบาง (vulnerable groups) ในอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และคนชายขอบ และ 3) ส่งเสริมการนำปณิธานด้านสิทธิมนุษยชนไปสู่การปฏิบัติกับภาคส่วนต่างๆ ส่วนประเด็นที่ต้องเร่งดำเนินการภายหลังปี 2558 เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้วรวม 3 ประเด็นหลักคือ 1) เพิ่มโอกาสทางอาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และผู้พิการ 2) เพิ่มบทบาทสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ และ 3) เสริมสร้างโครงข่ายความมั่นคงทางสังคม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่จัดบริการด้านสวัสดิการสังคม โดยเน้นด้านการสังคมสงเคราะห์และบริการสังคม แบ่งกลุ่มเป้าหมายการให้บริการออกเป็น 7 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน, ผู้ประสบภัย, ครอบครัวและชุมชน โดยบริการที่จัดให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวในขณะนี้ ไม่ได้เกิดจากฐานคิดของการเปิดประชาคมอาเซียน จึงอาจทำให้ไม่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้เท่าที่ควร สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 ในฐานะเป็นหน่วยงานวิชาการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในด้านวิชาการการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการ จัดสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย ผลักดันให้เกิดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้ประชาชนชาวไทยและทุกชาติอยู่ร่วมกันในประเทศไทยอย่างเอื้ออาทรต่อกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.2.2 เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ

## 1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย ภายใต้บริบทของการเป็นประชาคมอาเซียน

1.3.2 ขอบเขตด้านหน่วยงานและกลุ่มเป้าหมาย มุ่งเน้นการศึกษาหน่วยงานที่อยู่ในสังกัดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีภารกิจในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน ผู้ประสบภัย ครอบครัวและชุมชน

## 1.4 นิยามศัพท์ที่สำคัญ

1.4.1 **อนาคตการจัดสวัสดิการสังคม** หมายถึง การจัดการบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม ในช่วงระยะเวลา 10 ถึง 20 ปี ข้างหน้า

1.4.2 **สวัสดิการสังคม** หมายถึง ระบบการจัดการบริการทางสังคมที่เกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหาการพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐานโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

1.4.3 **ประชาคมอาเซียน** หมายถึง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา ลาว บรูไน เวียดนาม สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เมียนมาร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศสมาชิก อำนวยความสะดวกด้านสภาพเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบน พื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก มุ่งเน้นเสาหลักประชาคมสังคมและวัฒนธรรมด้านการพัฒนาสังคม โดยการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากไร้ในถิ่นทุรกันดาร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มต่างๆ ในสังคม

## 1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 **ด้านวิชาการ** ทำให้ได้แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน

1.5.2 **ด้านนโยบาย** ทำให้ได้ข้อเสนอแนะนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน เพื่อให้หน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

1.5.3 **ด้านสังคมและชุมชน** ผลการวิจัยสามารถนำไปกำหนดแนวทางและนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศไทยได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม และเกิดระบบการคุ้มครองสวัสดิการสังคม สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ตรงตามจุดมุ่งหมายของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “อนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” เป็นการศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม
2. การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยและประเทศอาเซียน
3. แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
4. ปฎิญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### 1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

##### 1.1 ความหมายของสวัสดิการสังคม

นักวิชาการทั้งต่างประเทศและประเทศไทยได้ให้นิยามความหมายคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับการให้คุณค่าแนวคิด และมุมมองที่แตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้นิยามในความหมายกว้างจาก Encyclopedia Britannica (1768) และจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ดังนี้

Encyclopedia Britannica (1768 อ้างถึงใน ระพีพรณ คำหอม. 2542, หน้า 6) ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึงการปฏิบัติจัดทำทั้งหลายไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชน เพนการปฏิบัติจัดทำเพื่อช่วยเหลือบุคคลครอบครัว กลุ่มชน และชุมชน ให้มีมาตรฐานการครองชีพ อันดีมีสุขภาพและสังคมที่น่าพึงพอใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมเดียวกันต่อไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

จากการให้ความหมายสวัสดิการสังคม ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดสรรและจัดการบริการสังคมในลักษณะของโครงการหรือบริการต่างๆ ให้กับคนทุกคนในสังคม ภายใต้หลักการสิทธิ ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม

และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการจัดบริการสังคมดังกล่าว ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งเน้นการจัดระบบสวัสดิการสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เท่านั้น

## 1.2 ประเภทของสวัสดิการสังคม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดหมวดหมู่สวัสดิการสังคม 7 ประเภท คือ

### 1.2.1 ประเภทที่ 1 ด้านสุขภาพและอนามัย

มิติด้านสุขภาพอนามัยหมายถึง การมีสถานภาพด้านสุขภาพ (Health Status) ที่ดี ได้รับการคุ้มครองจากหลักประกันด้านสุขภาพที่พอเพียง สามารถเข้าถึงได้โดยมีข้อจำกัดน้อย และปราศจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้านร่างกายและจิตใจ สุขภาพอนามัยที่ดีต้องมาควบคู่กับการมีสุขภาพจิตหรือสุขภาพใจที่ดีด้วย เพราะทั้งสองประการเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย และการทำจิตใจให้แจ่มใสเบิกบาน เป็นหลักปฏิบัติอย่างง่ายที่ทำให้มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันหลักปฏิบัติดังกล่าวมิได้ถูกนำมาปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง เพราะสภาพสังคมที่มีการแข่งขันสูง บุคคลให้ความสำคัญกับการทำงานและค่าตอบแทน ประกอบกับภาวะความเครียด การติดต่อสื่อสาร และการสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะในเขตชุมชนเมือง ทำให้เวลาในการดูแลสุขภาพของบุคคลลดลง ความมั่นคงทางสุขภาพอนามัยหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักคือ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานประกันสังคม กระทรวงการคลัง กระทรวงคมนาคม และกระทรวงมหาดไทย ปัจจุบันระบบการสาธารณสุขของประเทศไทยมีการพัฒนาให้ครอบคลุมการบริการประชาชนเพิ่มมากขึ้น ประกอบด้วยหลายโครงการ และยังมีกองทุนต่างๆ ในการดูแลด้านสุขภาพของคนไทยด้วย ระบบสุขภาพที่มีนั้น จะมีบทบาทในด้านการให้หลักประกันด้านการรักษาพยาบาล สำหรับผู้มีสิทธิในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ สวัสดิการข้าราชการ ประกันสังคม ประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาท/บัตรทอง) กองทุนเงินทดแทน ประกันชีวิตเอกชน และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535

จากข้อมูลระบบประกันสุขภาพที่ได้มีการดำเนินการในประเทศไทย ประกอบด้วย สวัสดิการข้าราชการ ประกันสังคม ประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาท) กองทุนเงินทดแทน ประกันชีวิตเอกชน และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ หากพิจารณาการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมที่บรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติงานต่างๆ ของหน่วยงานราชการและหน่วยงานในสังกัด นอกเหนือจากระบบประกันสุขภาพที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังพบว่าในประเภทสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพและอนามัย มีการนำไปสู่การปรับปรุงและขยายบทบาทของหน่วยงานที่รับผิดชอบรวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1) การขยายบทบาทกองทุนประกันสังคม โดยการดำเนินงานตามโครงการแก้ไขพระราชกฤษฎีกา เพื่อพัฒนาสิทธิประโยชน์และแก้ไขเพื่อรับร่วมจ่ายในมาตรา 40 ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงการคลัง

2) การให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายเล่นกีฬา และออกกำลังกายอย่างถูกต้อง รวมทั้งเด็กและเยาวชนร่วมเล่นกิจกรรมกีฬาและออกกำลังกายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

3) การส่งเสริมบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้ปฏิบัติงานเชิงรุก ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติการและการประกันสุขภาพตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทหรือบัตรทอง) ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงสาธารณสุข

4) การประกันสุขภาพในระบบประกันสังคม และกองทุนเงินทดแทน ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงแรงงาน

5) ระบบการจัดการคุณภาพอากาศ น้ำเสีย กลิ่น เสียง และขยะทุกประเภท ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จะเห็นว่า สวัสดิการสังคมในด้านสุขภาพและอนามัย มีหน่วยงานที่รับผิดชอบตามประเด็นหรือโครงการแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามก็เป็นสวัสดิการสังคมที่หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการเพื่อสุขภาพที่ดีของประชาชนนั่นเอง

### 1.2.2 ประเภทที่ 2 การศึกษา

มิติด้านการศึกษามีหมายถึง การได้รับการศึกษาที่ดีอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับและการได้รับการศึกษาต่อเนื่องอย่างเท่าเทียม ตลอดจนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตรงตามการศึกษาที่ได้รับมา การศึกษาเป็นหนทางแห่งการพัฒนาชีวิตและสร้างเชื่อมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียนเพราะจะเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถให้แก่บุคคล

การศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ใช่เรียนรู้ได้เฉพาะช่วงวัยหรือในสถานศึกษาเท่านั้น แต่การศึกษาเรียนรู้สามารถทำได้ตลอดเวลา นโยบายสวัสดิการด้านการศึกษา เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ เมื่อผ่านช่วงวัยเรียน เข้าสู่วัยทำงานก็ยังสามารถศึกษาความรู้เพิ่มเติมในลักษณะต่างๆ ระบบการศึกษาในประเทศไทย แบ่งเป็นระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) อุดมศึกษา และการศึกษานอกระบบ โดยแบ่งการรับผิดชอบรายหน่วยงานดังนี้

1) ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) ระดับอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

3) ระดับอุดมศึกษา อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

4) การศึกษานอกระบบ อยู่ในความดูแลของการศึกษานอกโรงเรียน

โดยการศึกษาแต่ละระดับที่กล่าวมานั้นล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามารับผิดชอบดูแลในส่วนในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษาบางส่วน

สวัสดิการสังคมด้านการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการจัดให้ ประกอบด้วย โครงการอาหารกลางวัน โครงการอาหารเสริม (นมโรงเรียน) โครงการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา และโครงการเรียนฟรี 15 ปี นอกจากโครงการข้างต้นแล้ว ยังมีโครงการที่ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการ ดังนี้

- 1) การสนับสนุนการศึกษานอกระบบ
- 2) การสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3) โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งทุนการศึกษา
- 4) โครงการกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา

นอกจากนี้กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการดำเนินงานสวัสดิการสังคมด้านการศึกษาในรูปโครงการต่างๆ ดังนี้

- 1) โครงการบ้านวิทยาศาสตร์ สรินธร สำหรับเยาวชนไทยผู้มีใจรักการคิดค้นค้นคว้า และสร้างสรรค์ประดิษฐ์กรรม
- 2) โครงการทุนสถาบันบัณฑิตวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย
- 3) โครงการสร้างปัญญาวิทย์ ผลิตนักเทคโนโลยี สนับสนุนทุนวิจัยปริญญาโท
- 4) โครงการพัฒนาอัจฉริยะภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสำหรับเด็กและเยาวชน

- 5) โครงการเทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนรู้

จากข้อมูลสวัสดิการสังคมด้านการศึกษาจะเห็นว่า โครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีหน่วยงานรับผิดชอบหลักคือ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ทำหน้าที่คิดค้น พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ต่อไป

### 1.2.3 ประเภทที่ 3 ที่อยู่อาศัย

มิติความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยหมายถึง การมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีสภาพมั่นคง มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่พอเพียง อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี และมีทางเข้า-ออกที่สะดวก ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตและความมั่นคงปลอดภัย เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานสี่ประการสำคัญ ที่พักอาศัย ทำเลที่ตั้ง การขนส่งมวลชน แหล่งสาธารณูปโภค ควรมีอยู่บริเวณใกล้กันเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการและการอำนวยความสะดวกให้ชีวิตมีความสุขมากขึ้น

สวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยภารกิจหลักในการให้ความช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัย ตลอดจนการร่วมแก้ไขปัญหาชุมชน สนับสนุนส่งเสริมความมั่นคงในการอยู่อาศัย ซึ่งมี 2 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการบ้านเอื้ออาทร รับผิดชอบโดยการเคหะแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ
- 2) โครงการบ้านมั่นคง รับผิดชอบโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นองค์การมหาชน ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทย ซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุข ของประชาชน ได้เข้ามีส่วนร่วมในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และคนพิการ โดยมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล

#### 1.2.4. ประเภทที่ 4 การมีงานทำและการมีรายได้

มิติด้านการมีงานทำและรายได้หมายถึง การได้ทำงานเต็มเวลาที่มั่นคง และพึงพอใจ มีรายได้และเงินออมที่พอเพียงแก่การดำรงชีพ การมีงานทำและการมีรายได้ นำมาซึ่งปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในชีวิต เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นสถานภาพและความเป็นอยู่ วิธีการดำเนินชีวิต และในแง่มุมหนึ่งสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพชีวิตของบุคคล การมีงานทำเพื่อหารายได้มาตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคลและระบบโครงสร้างทางสังคม

ความมั่นคงด้านการมีงานทำและการมีรายได้ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการคลัง และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งหน่วยงานดังกล่าว มีกองทุนต่างๆ เช่น

1) การประกันรายได้ ประกอบด้วย การได้รับการประกันรายได้ของเกษตรกร ที่ทำสัญญา ผู้ปลูกข้าวนาปี มันสำปะหลังและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเกษตรกรต้องมีหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ซึ่งออกโดยกรมส่งเสริมการเกษตร และทำสัญญากับธนาคารเพื่อการเกษตร และ สหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

2) การส่งเสริมอาชีพและค่าครองชีพ ประกอบด้วย โครงการต้นกล้าอาชีพ โดยฝึกอบรมอาชีพและสร้างงานให้แก่ผู้ว่างงาน ผู้กำลังถูกเลิกจ้างและนักศึกษาที่จบใหม่ การได้รับ เมล็ด พันธุ์ข้าวแจกฟรี ค่าไฟฟ้าฟรี และค่าโดยสารรถไฟฟรี เพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านการมีงานทำและการมีรายได้

#### 1.2.5 ประเภทที่ 5 นันทนาการ

มิตินันทนาการ (Recreation) คือ กิจกรรมที่สมัครใจทำในยามว่าง เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งร่างกายและจิตใจ การเล่นช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ โดยเฉพาะทักษะการเคลื่อนไหวในช่วงวัยเยาว์ สำหรับกิจกรรมนันทนาการมักเกิดขึ้นในช่วงสุดสัปดาห์และวันหยุด ประกอบด้วย ดนตรี การเดินร่ำ กีฬา งานอดิเรก เกมส์ การท่องเที่ยว การดูโทรทัศน์ และฟังเพลง เป็นรูปแบบของนันทนาการที่พบโดยทั่วไป

สวัสดิการสังคมด้านนันทนาการ มีการดำเนินงานที่บรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติการในหลายกระทรวง ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้ประชาชนใช้เวลาว่างประกอบกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาและบุคลากรทางการกีฬาให้มีโอกาสแข่งขัน และพัฒนาความสามารถและส่งเสริมการเล่นที่บ้านและกีฬาไทย
- 3) จัดให้มีสวนสาธารณะ สวนหย่อม และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจตามท้องถิ่นต่างๆ
- 4) ส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น

5) พัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมทั้งระดับชาติ และชุมชน ท้องถิ่นประชาชนทุกกลุ่มมีโอกาสร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม เพื่อสร้างความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน

#### 1.2.6 ประเพณีที่ 6 กระบวนการยุติธรรม

มิติด้านกระบวนการยุติธรรมหมายถึง การดำเนินการคดีเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน มีการสืบสวนหาข้อเท็จจริงกับผู้กระทำผิดจนถึงการฟ้องร้องต่อศาล ทั้งในกรณีของคดีแพ่งและคดีอาญา บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัด พนักงานอัยการ ทนายความ และศาล ซึ่งต้องดำเนินคดีด้วยความโปร่งใสยุติธรรม แล้วประชาชนต้องได้รับการเคารพในสิทธิ ไม่ถูกล่วงละเมิดสิทธิ และรู้สึกถึงการได้รับโอกาสจากสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เช่น การชี้แจงแสดงความคิดเห็น การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ยผลประโยชน์ การยื่นเรื่องร้องเรียน การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม การยึดถือประโยชน์ ของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบความมั่นคงทางด้านกระบวนการยุติธรรม โดยสวัสดิการที่จัดให้คือ การจัดหาทนาย การช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา และการให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายแก่ประชาชน

#### 1.2.7 ประเพณีที่ 7 การบริการทางสังคมทั่วไป

มิติด้านการบริการทางสังคม เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และคนด้อยโอกาส ได้มีความมั่นคงในชีวิต หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบคือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงการคลัง

ในประเพณีนี้แบ่งเป็น 3 ประเด็นประกอบด้วย

- 1) มาตรการลดค่าครองชีพของประชาชน
- 2) การให้บริการในกลุ่มเฉพาะด้านเด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส เยาวชน สตรี
- 3) สวัสดิการสังคมและชุมชน

### 1.3 นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคม

#### 1.3.1 นโยบาย

ภายหลังจากการมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา รัฐบาลทุกชุดได้มีนโยบายด้านสวัสดิการสังคมที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยมีนโยบายด้านการส่งเสริม “สังคมสวัสดิการ” ที่ชัดเจน สำหรับรัฐบาลชุดปัจจุบันที่มี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินใน นโยบายที่มีความเกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมโดยตรง คือนโยบายด้านที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ด้านที่ 5 การยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน และด้านที่ 11 การปรับปรุงกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม สำหรับนโยบายด้านสังคมเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการ

สร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ” ได้มีการกำหนดนโยบายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการในระยะ 1 ปี เพื่อ “ขับเคลื่อนภารกิจเร่งด่วนและวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาว” โดยมีเป้าหมาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนทั้งหลายของประชาชน โดยจะสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการ ของภาครัฐ การป้องกันและการแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์ การพัฒนาระบบ การคุ้มครองทางสังคม การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ละการเตรียม ความพร้อมเข้าสู่สังคมที่มีความหลากหลาย เนื่องจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 โดยมีการรับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิและภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นนโยบายที่เกิดจากการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ” อย่างแท้จริง

### 1.3.2 ยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคม

ประเทศไทยได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคมอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้น มาโดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้างสรรค์ สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2550 – 2554) ซึ่งมีสาระสำคัญ โดยสรุปคือ

แผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้จะทำหน้าที่เป็นแผนแม่บทใหญ่บริหารที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานในทุกระดับ นำไปแปลงเป็นแผนงาน/โครงการ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนฯ รวมทั้งใช้กำหนดทิศทางการจัดสรร ทรัพยากรของประเทศเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาที่เป็นประเด็นวิกฤต หรือประเด็นที่มีความสำคัญสูงและมีผลกระทบต่อคนหมู่มากในสังคมไทย โดยที่งานสวัสดิการสังคมที่มีขอบเขตอันกว้างขวาง ปัญหาสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีปริมาณและความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์นี้จึงมุ่งเน้นการบูรณาการการดำเนินงานสวัสดิการสังคมของประเทศให้เป็นเอกภาพ อีกทั้งเน้นเรื่องการผสมผสานองค์ความรู้สมัยใหม่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดสวัสดิการสำหรับประชาชนทุกคน บนพื้นฐานการคำนึงถึงสิทธิศักดิ์ศรีและการมีส่วนร่วม ตลอดจน ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนคนไทย

ต่อมาได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555-2559) โดยมีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายหลัก ตัวชี้วัดและยุทธศาสตร์ดังนี้

#### วิสัยทัศน์

“สังคมไทยมีระบบสวัสดิการถ้วนหน้า ที่หลากหลายและเหมาะสม ประชาชนสามารถเข้าถึงหลักประกันทางสังคมอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และมีส่วนร่วม พร้อมก้าวสู่ประชาคมโลก”

#### พันธกิจ

- 1) สร้างระบบสวัสดิการสังคมที่ประชาชนมีหลักประกันความมั่นคงของชีวิต และสังคมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก
- 2) พัฒนากลไกและมาตรการให้ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการและได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างเหมาะสม ทั่วถึง และเป็นธรรม
- 3) ขับเคลื่อนและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม

### วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างระบบสวัสดิการถ้วนหน้าที่ประชาชนได้รับหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำและก่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม
- 2) เพื่อส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดสวัสดิการสังคม
- 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร และความพร้อมของกลไก ภาควิทยุทธศาสตร์ และการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมในระดับประเทศ สู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

### เป้าหมายหลัก

- 1) ประชาชนได้รับสวัสดิการถ้วนหน้าและเป็นธรรม
- 2) มีสังคมสวัสดิการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ
- 3) มีกลไก มาตรการและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคม
- 4) มีบุคลากรและนักวิชาชีพที่มีความรู้ ความสามารถและมีจำนวนเพียงพอในการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม
- 5) มีเครือข่ายความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคมในประเทศและประชาคมอาเซียน

### ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนโครงการที่ประชาชนทุกคนได้รับสวัสดิการตามสิทธิอย่างถ้วนหน้า ภายในปี 2559
- 2) อัตราการเพิ่มของงบประมาณด้านสวัสดิการสังคมต่อ GDP ของภาครัฐ และเอกชน
- 3) มีระบบทะเบียนและฐานข้อมูลกลางของผู้ให้และผู้รับบริการ
- 4) จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านสวัสดิการสังคมที่ได้รับการรับรอง
- 5) จำนวนกลไกและโครงการความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน และภูมิภาค

### ยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมไทย ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบสวัสดิการ เพื่อสวัสดิการถ้วนหน้า  
ให้ความสำคัญกับการก่อให้เกิดการสร้างหลักประกันสวัสดิการถ้วนหน้าแก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต ใน 3 เสาหลัก ได้แก่ การช่วยเหลือทางสังคม การประกันสังคม และการบริการทางสังคม ในเรื่องการช่วยเหลือทางสังคมเน้นการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนและ ผู้ที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษให้ได้รับหลักประกันขั้นพื้นฐานและการดูแลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในเรื่องการประกันสังคมเน้นการบูรณาการและการใช้ประโยชน์การดำเนินงานในระบบประกันสังคมรูปแบบต่างๆ ในเรื่องของบริการทางสังคมเน้นการให้สิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น เช่น เงินสงเคราะห์บุตร และการให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิสวัสดิการที่พึงได้รับ

### 2) ยุทธศาสตร์เสริมพลังทุกภาคส่วนสู่สังคมสวัสดิการ

ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดสวัสดิการสังคม ตั้งแต่การก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกช่วงวัย และทุกองค์กรทั้งรัฐ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน ธุรกิจเอกชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของทุกภาคส่วน ส่งเสริมสนับสนุนงานอาสาสมัครอย่างจริงจัง พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน และระหว่างภาครัฐและเอกชน การบูรณาการการดำเนินงาน รวมทั้งการลงทุนเพื่อส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงานของภาคส่วนต่างๆ อย่างจริงจัง

### 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานบริการ และการบริหารจัดการ

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานบริการและการปฏิบัติงาน ของบุคลากรและหน่วยงานให้บริการด้านสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะการให้หน่วยงานบริการ สวัสดิการสังคมทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะท้องถิ่นมีผู้มีความรู้ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ การส่งเสริมการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์และการผลักดันพระราชบัญญัติ วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ และการส่งเสริมการศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งในและระหว่างประเทศ

ในส่วนของการบริหารจัดการนั้น เน้นสร้างความพร้อมของกลไกการปฏิบัติงาน สวัสดิการสังคมในทุกระดับ การจัดทำระบบข้อมูลกลางด้านสวัสดิการสังคมที่เชื่อมโยงถึงข้อมูล ผู้รับบริการ การถ่ายโอนงานและการให้เอกชนเข้ามาดำเนินการแทนรัฐ การสร้างความเข้าใจ ในงานสวัสดิการสังคม รวมทั้งการพัฒนาตัวชี้วัดใน งานสวัสดิการสังคม

### 4) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนามาตรการทางการเงิน การคลัง และการระดมทุนเพื่อสังคม

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการเงินการคลัง ทั้งในระดับประเทศและระดับ ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และการนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการสังคม โดยการ ปฏิรูประบบภาษีเพื่อนำเงินมาใช้ในการกระจายกลับในรูปสวัสดิการให้ประชาชน การเพิ่มงบประมาณ ด้านสวัสดิการสังคม และการนำรายได้ เช่น ภาษีบุหรี่เหล้า สลากกินแบ่งรัฐบาลมาใช้จ่ายในการจัด สวัสดิการสังคม การให้กองทุนด้านสังคมตามกฎหมายต่างๆ มีงบประมาณที่มากพอในการดำเนินงาน การส่งเสริมการระดมทุนในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการสร้างมาตรการจูงใจและการยกย่อง เชิดชูเกียรติ

### 5) ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนระบบสวัสดิการสังคมไทยสู่ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลก

ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของประชาชนและกลไกต่างๆ ด้านสวัสดิการสังคมในการรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก การพัฒนากลไก และโครงการความร่วมมือต่างๆ ทั้งการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม การคุ้มครองทางสังคม การศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์ การศึกษา การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายข้อบังคับ ความร่วมมือในการ พัฒนาระบบอาสาสมัคร บุคลากร องค์การเอกชน ธุรกิจ และงานเชิงประเด็นและกลุ่มเป้าหมาย

### 6) ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของระบบเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูในภาวะฉุกเฉิน

ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้แบบบูรณาการในการจัดการเกี่ยวกับภัย ที่เกิดในภาวะฉุกเฉิน การพัฒนาระบบเตรียมความพร้อมในสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน เพื่อความเข้าใจและสามารถ ช่วยเหลือตนเองและครอบครัวในสถานการณ์วิกฤต รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย ชุมชน ในการให้ความช่วยเหลือ การฟื้นฟูสภาวะจิตสังคม ในกลุ่มผู้ที่มีความต้องการได้รับการฟื้นฟู

และการพัฒนาระบบการดูแล ฟื้นฟูเด็ก ผู้ป่วย ผู้สูงอายุ คนพิการในศูนย์พักพิงอย่างมีความเป็นมืออาชีพ

จากนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2555-2559 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้นำไปสู่ การจัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 หรือ “นโยบาย 749” รายละเอียดดังนี้

นโยบายเร่งด่วน จำนวน 7 เรื่อง

- 1) การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์
- 2) การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต
- 3) การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ
- 4) การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
- 5) การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มชาติพันธุ์
- 6) การพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดและผู้มีรายได้น้อย
- 7) การเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

นโยบายการปฏิรูปและพัฒนา จำนวน 4 เรื่อง

- 1) การจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรของกรมกิจการเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2560 - 2564

เพื่อมีแผนยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากร

- 2) การพัฒนาบุคลากร
- 3) การพัฒนาด้านกฎหมาย
- 4) การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ (ศปก.)

นโยบายตามพันธกิจ จำนวน 9 เรื่อง

- 1) ด้านเด็กและเยาวชน
- 2) ด้านสตรี
- 3) ด้านคนพิการ
- 4) ด้านผู้สูงอายุ
- 5) ด้านครอบครัว
- 6) โครงการพิเศษ
- 7) ด้านการพัฒนาพื้นที่
- 8) ด้านการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่าย
- 9) การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ สืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบ

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

#### 1.4 กฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม

การจัดสวัสดิการสังคมจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมจำแนกเป็น 7 ประเภทดังนี้

##### 1.4.1 กฎหมายสวัสดิการสังคม ประกอบด้วย

1) พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550”

2) พระราชบัญญัติการฉ้อโกง พ.ศ. 2545

3) พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557

#### 1.4.2 กฎหมายเด็กและเยาวชน

1) พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ.2522 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2533 และ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

3) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550

4) พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2507

5) พระราชบัญญัติ จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พุทธศักราช 2479 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2501

6) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2556

7) พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ.2558 \*หมายเหตุ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ.2507

8) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558

#### 1.4.3 กฎหมายผู้สูงอายุ

9) พระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553

#### 1.4.4 กฎหมายสตรีและสถาบันครอบครัว

10) พระราชบัญญัติค่าน้ำนมหญิง พ.ศ. 2551

11) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

12) พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

#### 1.4.5 กฎหมายพัฒนาชุมชนและสังคม

13) พระราชบัญญัติการเคหะแห่งชาติ พ.ศ. 2537 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

14) พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

15) พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

#### 1.4.6 กลุ่มกฎหมายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

16) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

1.4.7 กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และการค้าประเวณี และควบคุมการขอลา

17) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

18) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

19) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. ....

กล่าวโดยภาพรวม การจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ทั้งกฎหมายแม่บท ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และกฎหมายเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ สตรีและครอบครัว คนพิการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมคือ การบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ เนื่องจากความไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของตัวบทกฎหมาย การตีความกฎหมายที่ต่างกัน และการมีผลประโยชน์ทับซ้อน ของผู้บังคับใช้กฎหมายรวมทั้งเมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วย

## 2. ระบบการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย

### 2.1 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย

ระบบสวัสดิการเป็นหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยแต่ละประเทศมีพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ทางสังคมและโลกอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการสร้างระบบสวัสดิการสังคมจึงเป็นกลไกที่รัฐเชื่อมั่นว่าสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาคน พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเป็นสากลมากขึ้น อีกทั้งสามารถลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคมได้ด้วย

ระบบสวัสดิการสังคมไทยเป็นการกระจายอำนาจจากภาครัฐสู่ภาคประชาสังคม โดยริเริ่มพัฒนาระบบสวัสดิการ 4 ระบบ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2558) ดังนี้

2.1.1 การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) เป็นมาตรการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลกลุ่มผู้มีปัญหาทางสังคมหรือกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหาจากสถานการณ์ความไม่มั่นคงของประเทศ การสนับสนุนงบประมาณได้มาจากการเก็บภาษี จัดบริการสวัสดิการโดยรัฐและส่วนปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายและแนวทางการช่วยเหลือเป็นรายกรณี กลุ่มเป้าหมายแบ่งตามกรอบ พ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2550 แบ่งเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ 1) สวัสดิการเด็กและครอบครัว 2) คนจน 3) ผู้หญิง 4) คนพิการ 5) ผู้สูงอายุ 6) ผู้ด้อยโอกาส (คนจน/คนเร่ร่อน) 7) ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้พันโทฯ ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน และ 8) บริการช่วยเหลือทางสังคมที่ได้รับ เช่น เงินช่วยเหลือครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่งที่ประสบความเดือดร้อน ไม่เกินครั้งละ 3,000 บาทต่อครอบครัว และช่วยเหลือติดต่อกันไม่เกิน 3 ครั้งต่อครอบครัวต่อปีงบประมาณ เงินสงเคราะห์จัดการศพ สิทธิการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ บริการบ้านพักเด็กและครอบครัวหรือบ้านพักฉุกเฉิน บริการครอบครัวทดแทน การฝึกอาชีพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการส่งกลับภูมิลำเนา เป็นต้น

2.2.2 การประกันสังคม (social insurance) เป็นมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมตามระบบการคุ้มครองทางสังคมโดยรัฐ เพื่อดูแลกลุ่มลูกจ้างที่อยู่ในระบบและนอกระบบแรงงาน รวมถึงขยายขอบเขตการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมประชาชนผู้มีรายได้กลุ่มอื่นด้วย งบประมาณได้รับการสนับสนุนจากรัฐ นายจ้าง และลูกจ้าง โดยระบบการประกันสังคมมีรูปแบบบริการที่สำคัญคือ

1) ระบบการประกันสังคมแบบบังคับ ได้แก่ กองทุนประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน กองทุนบำเหน็จข้าราชการ

2) ระบบการประกันสังคมแบบสมัครใจ ได้แก่

(1) กองทุนประกันสังคมไปยังแรงงานนอกระบบ มี 2 กรณีคือ กรณีที่ 1 มาตรา 38 ประกันตนต่อหลังความเป็นลูกจ้างสิ้นสุด คุ้มครอง 6 กรณีคือ เจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ การตาย สงเคราะห์บุตร และชราภาพ และกรณีที่ 2 มาตรา 40 ผู้ประกันตนโดยอิสระ มี 2 ชุดบริการคือ ชุดที่ 1 ครอบคลุม 3 กรณีคือ เงินทดแทนรายได้กรณีเจ็บป่วย เงินทดแทนรายได้กรณีทุพพลภาพ และเงินค่าทำศพ ชุดที่ 2 เพิ่มการคุ้มครองกรณีเงินบำเหน็จชราภาพ

(2) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เพื่อสร้างหลักประกันทางการเงินให้แก่ลูกจ้างเมื่อออกจากงานหรือเกษียณ โดยส่งเสริมการออมเงินแบบผูกพันระยะยาว

(3) บริการการประกันสังคมโดยภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคชุมชน ซึ่งเป็นบริการตามความสมัครใจตามกลุ่มเฉพาะ เช่น การออมการประกันชีวิต กองทุนการประกันสุขภาพ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนสงเคราะห์ครูเอกชน เป็นต้น

(4) กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง เพื่อสงเคราะห์ลูกจ้าง กรณีออกจากงาน การเสียชีวิต หรือในกรณีอื่นเช่น ประสบอุบัติเหตุ อัคคีภัย หรือภัยธรรมชาติ เป็นต้น

(5) กองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 มาตรา 27 และ มาตรา 30 กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการประเภทอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือธุรกิจอย่างอื่น ซึ่งมีลูกจ้าง ตั้งแต่ 100 คน ขึ้นไปส่งเงินสมทบเป็นรายปี เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนใช้จ่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน

(6) กองทุนสำหรับผู้ประกอบอาชีพอิสระ ที่ไม่มีสิทธิได้รับบริการสวัสดิการสังคมใดๆ จากรัฐ การรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันเฉพาะกลุ่มที่เหมือนกัน เช่น กลุ่มผู้ปลูกสวนยางพารา ตั้งกลุ่มเพื่อให้รัฐดูแลเกี่ยวกับการประกันราคาผลผลิต เป็นต้น

3) บริการทางสังคม (social service) เป็นการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลประชาชนทุกคนด้วยบริการขั้นพื้นฐาน ตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคมของประชาชน แนวคิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน เน้นการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

(1) การได้รับการศึกษาภาคบังคับไม่น้อยกว่า 12 ปี จากภาครัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

(2) ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวาระสุดท้ายในชีวิต

(3) บริการสังคม มุ่งเน้นเรื่องสิทธิสวัสดิการเฉพาะบางกลุ่มในสังคม เพื่อสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและความช่วยเหลือที่เหมาะสมที่ควรได้รับจากภาครัฐ

เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น เบี้ยยังชีพคนพิการ มาตรการภาษีเพื่อคนพิการ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ค่าจัดการศพผู้สูงอายุ และการลดหย่อนค่าโดยสารขนส่งสาธารณะ และมาตรการภาษีสำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

(4) ที่อยู่อาศัย รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนคนไทยที่ไร้ที่อยู่อาศัยและมีรายได้น้อยเพียงพอต่อการยังชีพให้มีสิทธิได้ครอบครองที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการบ้านเคหะแห่งชาติ และโครงการบ้านมั่นคง เป็นต้น

(5) การมีงานทำและรายได้ เพื่อสร้างหลักประกันด้านการดำรงชีพ เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพ สถาบันฝีมือแรงงาน เป็นต้น

(6) นันทนาการ ประชาชนพึงได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ เช่น สวนสาธารณะ สวนสุขภาพ การจัดกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (social support) เป็นการพัฒนาศักยภาพที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมคือ ชุมชน ผู้ประกอบการทางสังคม และภาคเอกชนมีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมด้วย โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันคือ การช่วยเหลือทางสังคมด้วยการจัดสวัสดิการสังคมทางเลือกตอบสนองแก่กลุ่มผู้มีปัญหาในชุมชน รูปแบบบริการได้แก่

(1) การสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วยรูปแบบของวัตถุหรือการสงเคราะห์ด้วยสิ่งของหรือเงินทุน

(2) การรวมกลุ่มภายในองค์กรหรือชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการจัดกิจกรรมเชิงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมพลังสร้างความเข้าใจภายในกลุ่ม เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชน เครือข่ายจิตอาสาดูแลคนพิการในชุมชน

ผู้ที่มีบทบาทหลักรับผิดชอบการจัดสวัสดิการคือ 1) ภาคส่วนชุมชน มีบริการจัดสวัสดิการชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน ส่วนใหญ่จัดสวัสดิการพื้นฐาน 4 เรื่องคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้แก่สมาชิกที่ร่วมกองทุนสวัสดิการชุมชน และ 2) ภาคส่วนเอกชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดสวัสดิการสังคม ตามแนวทางดำเนินงาน เช่น ร่วมการประกอบกิจการตามมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม ISO 2600 สนับสนุนในรูปของโครงการหรือกิจกรรม เช่น พัฒนาสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทางสังคม การประกันภัย การประกันทรัพย์สิน การประกันความเสี่ยง เป็นต้น

## 2.2 การจัดสวัสดิการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมาย 7 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

### 2.2.1 การจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดบริการสวัสดิการสังคมแก่เด็กและเยาวชน อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปี ที่อยู่ในครอบครัวยากจน ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน ประพฤติไม่เหมาะสม ถูกทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ได้รับผลกระทบจากปัญหาโรคเอดส์ รวมทั้งที่ประสบปัญหาอื่นๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีการดำเนินงานดังนี้

1) การสงเคราะห์ คຸ້ມครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ศูนย์ฝึกอาชีพ สถานแรกรับ สถานคຸ້ມครอง และบ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นรูปแบบการให้บริการเชิงรับ ที่คำนึงถึงการดูแลคຸ້ມครองฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย ให้สอดคล้องตามสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ได้แก่

1.1) สถานสงเคราะห์เด็ก ให้การอุปการะเด็กชาย-หญิง อายุแรกเกิดถึง 18 ปี ที่กำพร้า ถูกทอดทิ้ง ไร้ที่พึ่ง ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ และบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถให้การอุปการะได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น โดยให้บริการปัจจัย 4 การดูแลรักษาพยาบาล พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ การศึกษา การฝึกอาชีพ นันทนาการ การติดตามสืบหาครอบครัว การจัดหาครอบครัวทดแทน ตลอดจนการอบรมขัดเกลาด้านจริยธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กในการกลับสู่ครอบครัวและสังคม ปัจจุบันมีหน่วยงานให้บริการ รวม 24 แห่ง ประกอบด้วยสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน (รับเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี) และสถานสงเคราะห์เด็ก (รับเด็กอายุตั้งแต่ 6-18 ปี) ได้แก่

- (1) สถานสงเคราะห์เด็กชายจังหวัดนราธิวาส
- (2) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่
- (3) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุง
- (4) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด
- (5) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ
- (6) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา
- (7) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช
- (8) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านหนองคาย
- (9) สถานสงเคราะห์เด็กชายจังหวัดยะลา
- (10) สถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง
- (11) สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์
- (12) สถานสงเคราะห์เด็กบ้านสงขลา
- (13) สถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี
- (14) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี
- (15) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดสระบุรี
- (16) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงอุดรธานี
- (17) สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด
- (18) สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท
- (19) สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต
- (20) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาพรต

1.2) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้การศึกษาและฝึกทักษะอาชีพแก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ต่อไป ปัจจุบันมีหน่วยงานเปิดให้บริการ 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพเด็กและเยาวชน จังหวัดศรีสะเกษ

1.3) สถานแรกรับและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รับเด็กเร่ร่อน ประพฤติตน ไม่เหมาะสม เด็กถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็นการคุ้มครอง สวัสดิภาพ โดยให้บริการปัจจัย 4 การศึกษาและฝึกอบรมอาชีพ การพิทักษ์ คุ้มครองสิทธิ และการฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ ให้สามารถปรับตัวสู่สังคมได้ตามปกติต่อไป ปัจจุบันมี สถานแรกรับและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รวม 4 แห่ง ได้แก่

- (1) สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ขอนแก่น)
- (2) สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กภาคตะวันออก (ระยอง)
- (3) สถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด
- (4) สถานแรกรับเด็กหญิงบ้านธัญญพร

1.4) บ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นโครงการที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2537 ให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ประสบปัญหาให้ได้มีที่พักพิงชั่วคราว โดยจัดบริการปัจจัย 4 การฟื้นฟูปรับสภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ การประสานส่ง ต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม และประสานครอบครัวส่งกลับภูมิลำเนาเดิม รวม 76 แห่งในพื้นที่ 76 จังหวัด

1.5) สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก ให้การสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ ต้องการบริการพิเศษตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และให้บริการด้านการบำบัดรักษา ฟื้นฟู ปรับสภาพด้านร่างกาย จิตใจ ด้านการศึกษา การฝึกอบรมอาชีพ และการอบรมแนะแนวตามแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูเด็กแต่ละบุคคล ตลอดจนการติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือ ผู้ปกครองและเด็ก ที่พ้นจากการอุปการะ ปัจจุบันมีสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก รวม 4 แห่ง ได้แก่

- (1) สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก จ.ชลบุรี
- (2) สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก จ.ลำปาง
- (3) สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก จ.สุราษฎร์ธานี
- (4) สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก จ.หนองคาย

2) การสงเคราะห์ คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนในครอบครัวและ ชุมชน เป็นการจัดการบริการเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมี ความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยการสำรวจตรวจตราและให้ความ ช่วยเหลือเด็กที่ครอบครัวเลี้ยงดูไม่เหมาะสม เด็กเร่ร่อน ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่วัย เด็กถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เด็กในครอบครัวยากจนหรือประสบ ปัญหาต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสวัสดิการสังคมแก่ครอบครัวและชุมชน กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่

2.1) สงเคราะห์เด็กในครอบครัว เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว เพื่อให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสมตามควรแก่สภาพ โดยให้คำปรึกษาแก่บิดามารดา ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือเป็นทุนการศึกษา ทุนประกอบอาชีพ เครื่องอุปโภคบริโภค ชุดเครื่องแบบนักเรียน เป็นต้น

2.2) สนับสนุนและจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็ก โดยจัดให้เด็กที่ไม่ สามารถอยู่กับครอบครัวเดิม และเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ ได้อยู่ในครอบครัวใหม่ที่

เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเด็ก หรือเป็นครอบครัวที่ประสงค์จะรับเด็กไปอุปการะ โดยต้องผ่านการพิจารณาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชนว่า มีความพร้อมและเหมาะสม ในด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยรับเด็กไปเลี้ยงดูชั่วคราวในรูปครอบครัวอุปการะและครอบครัวอุปถัมภ์ ซึ่งกรมกิจการเด็กและเยาวชนให้การสนับสนุนเงินค่าเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งการรับเด็กไปอุปการะถาวรโดยการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2533 ทั้งนี้ มีนักสังคมสงเคราะห์ติดตามผลการดูแลเด็ก เป็นระยะๆ เพื่อคุ้มครองปกป้องให้เด็กได้รับการดูแลที่ดี และมีโอกาสเติบโตในสภาพครอบครัวที่เหมาะสม

2.3) ส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยให้การส่งเสริมการจัดตั้งและกำกับดูแลการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน และสนับสนุนการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน และสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน โดยช่วยเหลือในรูปของอาหารเสริมและสื่อพัฒนาการเด็ก รวมทั้งการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัยในชุมชนด้วยโอกาส ทำให้เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นบุตรหลานของผู้ใช้แรงงาน สถานประกอบการ ชุมชน และแหล่งก่อสร้างได้รับการดูแล เตรียมความพร้อมและกระตุ้นพัฒนาการให้เป็นไปตามวัย นอกจากนี้ยังดำเนินงานสถาน รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กของกรมฯ

2.4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการดูแลที่เหมาะสมตามวัย โดยการส่งเสริมความรู้และทักษะในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย แก่เจ้าของ ผู้ทำการ และผู้ปฏิบัติงานสถานรับเลี้ยงและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน ตลอดจนการส่งเสริมให้สถานรับเลี้ยงและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนพัฒนาคุณภาพการให้บริการ

2.5) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการปาฏิหารย์แห่งชีวิต (Miracle of life) ในพระดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาส และมีพื้นที่ในการแสดงออกตามความสามารถ และความสนใจภายใต้กรอบวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

2.6) สนับสนุนให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้ และสนันทนาการที่เหมาะสมกับเด็ก ตลอดจนสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในแหล่งเรียนรู้ เช่นการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์/ดนตรี/กีฬา ฯลฯ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ และกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก

2.7) จัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ด้านคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาสังคม การพัฒนาเด็กและเยาวชนทั่วประเทศที่ด้อยโอกาส หรืออยู่ในครอบครัวที่ประสบปัญหาทางสังคม ขาดความอบอุ่น และความมั่นคงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเด็กที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในมิติด้านคุณธรรม การศึกษาในระดับโรงเรียน และอบรมความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพไปพร้อมๆ กัน เพื่อเป็นต้นกล้าคุณธรรมของสังคมไทยในอนาคตที่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านกาย จิต สังคม และปัญญา

## 2.2.2 การจัดสวัสดิการสำหรับสตรี

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจในการให้การสงเคราะห์ พันฟู คุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สตรีด้อยโอกาส สตรีติดเชื่อเอดส์และประสบ

ปัญหาทางสังคม การให้การพิทักษ์ คຸ້ມครองสวัสดิภาพแก่สตรีที่ถูกล่อลวงหรือถูกแสวงหาประโยชน์ โดยมีขอบ ตลอดจนให้การฝึกอาชีพแก่สตรีที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ และว่างงาน โดยมีการดำเนินงานดังนี้

1) การสงเคราะห์ พื้นฟูและคຸ້ມครองสวัสดิภาพแก่สตรีในสถานแรกรับและสถานคຸ້ມครองและพัฒนาอาชีพให้บริการแก่สตรีที่ได้รับความช่วยเหลือจากวงจรการค้าประเวณี ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 สตรีถูกกระทำทารุณ ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการคຸ້ມครองทั้งไทยและต่างชาติ ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ตลอดจนสตรีที่ประสบปัญหาทางสังคมอื่นๆ โดยให้การสงเคราะห์ คຸ້ມครองสวัสดิภาพ พื้นฟูปรับสภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ฝึกอาชีพ ระยะเวลาสั้น ให้การศึกษานอกระบบ ให้คำปรึกษาแนะนำ การคຸ້ມครองพิทักษ์สิทธิตามกฎหมาย รวมทั้งประสานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อติดตามสืบหาครอบครัวและส่งกลับภูมิลำเนาเดิม การเตรียมความพร้อมแก่ครอบครัวเพื่อช่วยเหลือให้สตรีสามารถปรับตัวสู่สังคมและกลับไปดำรงชีวิตในสังคมภายหลังพ้นอุปการะได้ต่อไป ปัจจุบันมีสถานแรกรับและสถานคຸ້ມครองและพัฒนาอาชีพ 4 แห่ง ได้แก่

- (1) สถานคຸ້ມครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ จังหวัดนนทบุรี
- (2) สถานคຸ້ມครองและพัฒนาอาชีพบ้านนาวิสวัสดิ์ จังหวัด

นครราชสีมา

- (3) สถานคຸ້ມครองและพัฒนาอาชีพบ้านสองแคว จังหวัดพิษณุโลก
- (4) สถานคຸ້ມครองและพัฒนาอาชีพภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

## 2) การพัฒนาศักยภาพสตรีในศูนย์ฝึกอาชีพและในชุมชน

2.1) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรี ให้การฝึกอบรมอาชีพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแก่สตรี และเยาวชนสตรีที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ว่างงาน และมีความประสงค์ที่จะเข้ารับการฝึกทักษะวิชาชีพในสาขาต่างๆ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า งานบริการโรงแรม การดูแลผู้สูงอายุและเด็ก นวดแผนไทย โภชนาการและเสริมสวย เป็นต้น แบ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้น 3 เดือน และ 6 เดือน พร้อมทั้งให้ความรู้เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษา หลักสูตร ปวช. (2 ปี) โดยประสานความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดอบรมในสาขาการจัดการ สาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย สาขาคอมพิวเตอร์ และสาขาการดูแลผู้สูงอายุและเด็ก เป็นต้น เมื่อสำเร็จการอบรมแล้ว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้จัดหางานให้ทำตามความสมัครใจ โดยให้ได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอย่างน้อย ปัจจุบันมีในศูนย์ฝึกอาชีพ 8 แห่ง ได้แก่

- (1) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคกลาง จังหวัดนนทบุรี
- (2) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีจังหวัดเชียงราย
- (3) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง
- (4) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ
- (5) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคใต้ จังหวัดสงขลา
- (6) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีรัตนากา จังหวัดขอนแก่น
- (7) ศูนย์เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา บรมราชินีนาถ จังหวัดลำพูน

(8) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จังหวัดชลบุรี

2.2) ฝึกอาชีพตามโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีชนบทให้การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น หลักสูตร 88 วัน ในพื้นที่ทั่วประเทศ โดยจัดการฝึกอาชีพให้แก่สตรีชนบทที่จบการศึกษามัธยมศึกษาแล้วไม่มีโอกาสศึกษาต่อ สตรีที่ถูกเลิกจ้าง/ว่างงาน และยากจน และมีวิชาชีพที่ฝึกอบรมตามความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การทำผ้าห่ม การทอผ้าพื้นเมือง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสิ่งทอ หัตถกรรม-จักสาน ฯลฯ ในระหว่างการฝึกอบรมผู้เข้ารับการอบรมจะได้รับเงินเบี้ยเลี้ยงเพื่อเป็นค่ายังชีพ และได้รับเงินสงเคราะห์ครอบครัวระหว่างการฝึกอบรม ภายหลังสำเร็จการอบรม มีการส่งเสริมให้รวมกลุ่มประกอบอาชีพในท้องถิ่น

### 3) การให้ความช่วยเหลือแก่สตรีในการประสบปัญหาการค้ำมนุษย์

#### 3.1) การให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือสตรีที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

(1) ประสานการคุ้มครองสวัสดิภาพสตรีไทยและต่างชาติที่ตก เป็นเหยื่อการค้ามนุษย์อยู่ในประเทศไทย

(2) รับแจ้งเหตุ สืบหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น

(3) ประสานหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าช่วยเหลือ

(4) ประสานการส่งตัวเข้ารับการคุ้มครองในหน่วยงานของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และดำเนินการช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ ตามความ เหมาะสม

(5) ประสานการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือทางกฎหมาย

(6) ประสานข้อมูลในการสืบหา ประเมินความพร้อมของครอบครัว และส่ง กลับภูมิลำเนาประเทศต้นทาง

#### 3.2) การคุ้มครองช่วยเหลือสตรีไทยที่ประสบปัญหาในต่างประเทศ

(1) ประสานการรับตัวและให้การคุ้มครองช่วยเหลือในการส่งกลับสตรีไทยประสบปัญหาในต่างประเทศเพื่อส่งกลับเข้าบ้านพักของของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวหรือส่งกลับภูมิลำเนาโดยปลอดภัย

(2) ติดตามช่วยเหลือด้านการคืนสู่สังคมเพื่อให้เหยื่อสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ตามปกติ และไม่ตกเป็นเหยื่ออีก

(3) ติดตามช่วยเหลือด้านการดำเนินคดีต่อเนื่องจนกว่าคดีจะสิ้นสุด

(4) ดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้สตรีไทยไปประสบปัญหาในต่างประเทศ โดยการให้ ความรู้ในการป้องกันภัยต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครเฝ้าระวัง ในพื้นที่

(5) จัดให้มีศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีในสภาวะวิกฤตจากความรุนแรงหรือศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center : OSCC) ในโรงพยาบาลต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยในปี 2552 มีโรงพยาบาลที่ให้บริการ 602 แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศผู้ที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ : ได้รับสิทธิตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสตรีและเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่กระทำผิดตาม พ.ร.บ.ปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ จะอุปการะไว้ในสถานแรกรับหรือสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ

### 2.2.3 การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ดำเนินการการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมประกอบด้วย การส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุ การให้บริการในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และการให้บริการในศูนย์บริการผู้สูงอายุ รวมทั้งการเสริมสร้างโอกาสใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุเพื่อทำประโยชน์และสร้างรายได้ มีการดำเนินงานดังนี้

1) การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยจัดกิจกรรมเรียนรู้การก้าวสู่ผู้สูงวัย เป็นการให้ความรู้/แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนาตนเองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ศาสนา และเพิ่มทักษะการเสริมรายได้ ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างปลอดภัยและมีความสุข

2) การจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ โดยให้ผู้สูงอายุและครอบครัวเข้าร่วมค่ายกิจกรรมด้านนันทนาการ และให้ความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกครอบครัวในวัยต่างกันได้ ทำให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับครอบครัวได้อย่างปกติสุข

3) การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุ โดยการปรับปรุง ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย สถานที่จัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยเหมาะสมกับสภาพร่างกาย และมีสิ่งสาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

4) การให้บริการในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 12 แห่ง ใน 8 จังหวัด ได้แก่

(1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางแค กรุงเทพมหานคร

(2) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ วาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(3) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี

(4) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ธรรมปกรณ์ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

(5) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

(6) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

(7) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านทักซิณ จังหวัดยะลา

(8) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดขอนแก่น

(9) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดปทุมธานี

(10) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดนครพนม

(11) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง

(12) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดสงขลา

ดังนี้ มีภารกิจหลัก 6 ภารกิจคือ

(1) ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศงานสวัสดิการผู้สูงอายุ ให้บริการ ทำเนียบเครือข่ายดำเนินงานผู้สูงอายุ คลังปัญญาผู้สูงอายุ สถานการณ์และสถิติข้อมูลความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่ให้บริการ ข้อมูลการให้บริการ การดำเนินงานของศูนย์ฯ รวมถึง ข้อมูลผู้ให้บริการ

(2) ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนา ให้การฝึกอบรมสำหรับผู้ที่มีความสนใจในการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

(3) ศูนย์การเรียนรู้ สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ถ่ายทอดภูมิปัญญา อาชีพ เป็นสถานที่ศึกษาดูงานและฝึกอบรม

(4) ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุแบบสถาบัน เป็นการให้บริการในสถาบันตามมาตรฐานที่กำหนด และมีรูปแบบการจัดบริการผู้สูงอายุตามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ

(5) ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชน เป็นการให้บริการผู้สูงอายุ ในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่กับครอบครัว ชุมชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น องค์กรประชาชน ชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการครอบคลุมทุกมิติ (สุขภาพ สังคม ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม)

(6) ศูนย์บริการให้คำแนะนำ ปรีกษา และส่งต่อ มีบริการให้คำแนะนำ ปรีกษาหลายช่องทาง เช่น ปรีกษาโดยตนเองที่ศูนย์ฯ ปรีกษาทางโทรศัพท์ ปรีกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ออกหน่วยบริการให้คำปรึกษา และส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5) การให้บริการในรูปแบบศูนย์บริการผู้สูงอายุ โดยจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัว/ชุมชน ได้เข้ามาใช้บริการที่จัดให้ภายในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด สังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมเสริมความรู้ และกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ได้จัดบริการออกหน่วยเคลื่อนที่ เพื่อออกเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่อยู่ในบ้านในชุมชนต่างๆ นำข้อมูลข่าวสารบริการไปเผยแพร่ ให้บริการในด้านคำแนะนำและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน

6) การส่งเสริมค่านิยมการใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน เป็นการให้ความรู้ด้านการใช้จ่ายเงิน/การออม เพื่อการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน และเป็นการเสริมสร้างค่านิยมและพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เกื้อพอดิ มาเป็นการลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เป็นประจำทุกวันของทุกคนในครอบครัว ร่วมกับเพื่อนบ้าน และระดับชุมชน

7) การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาทางด้านสวัสดิการสังคม เป็นการส่งเสริม/พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการใช้ภูมิปัญญาสร้างอาชีพและรายได้ โดยเปิดช่องทางให้ผู้สูงอายุเผยแพร่ความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญาให้แก่ชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้จาก ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ และสร้างความตระหนักในคุณค่าของตนเอง

8) การเสริมสร้างศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเป็นอาสาสมัครในการดูแลผู้สูงอายุที่อ่อนแอ ที่มีภาวะสุขภาพเรื้อรัง ไม่มีผู้ดูแลไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชุมชน โดยกระทรวงฯ ให้การสนับสนุนอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุ

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2553 เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี บริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่ง ผู้สูงอายุ มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้

- (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
- (4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
- (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น
- (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
- (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง
- (9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว
- (10) การจัดที่พักอาศัยอาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
- (11) การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
- (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
- (13) ผู้ประกอบการเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี ตามประมวลรัษฎากร

#### 2.2.4 การจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ได้จัดบริการสวัสดิการสังคมแก่คนพิการ เพื่อให้การสงเคราะห์ พัฒนา และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมทั้งประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการฟื้นฟูใน 4 ด้าน ได้แก่ การแพทย์ การศึกษา สังคม และอาชีพ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

##### 1) การสงเคราะห์คนพิการในสถานสงเคราะห์

โดยจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยชราที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้ประกอบการเลี้ยงดู หรือได้รับการดูแลไม่เหมาะสม รวมถึงผู้พิการที่ขอเข้าพักอาศัยเป็นการชั่วคราว เพื่อเข้ารับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยมีสถานสงเคราะห์คนพิการ จำนวน

13 แห่ง ให้บริการดูแลในด้านปัจจัย 4 จัดกิจกรรมนันทนาการ และฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพและสังคม ตลอดจนเตรียมความพร้อมในด้านร่างกาย และจิตใจ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณค่า

## 2) การฝึกอาชีพคนพิการในศูนย์ฝึกอาชีพในชุมชน

โดยจัดฝึกอาชีพให้แก่คนพิการในสาขาวิชาชีพ 32 สาขา เป็นหลักสูตรระยะยาว จำนวน 10 สาขา อาชีพระยะสั้น จำนวน 22 สาขา อาทิ ช่างตัดเสื้อบุรุษ สตรี ช่างซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อม เครื่องยนต์ และมอเตอร์ไซด์ ช่างตัดผม ช่างถม ช่างศิลปหัตถกรรม พนักงานพิมพ์ดีด และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยให้การฝึกอาชีพภายในศูนย์และภายในชุมชน ซึ่งมีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ จำนวน 8 แห่ง และศูนย์พัฒนาอาชีพ จำนวน 1 แห่ง รวม 9 แห่ง ดังนี้

- (1) ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ (โรงงานปักคนพิการสากล) จังหวัดนนทบุรี
- (2) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหนองคาย
- (3) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการขอนแก่น
- (4) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการนครศรีธรรมราช
- (5) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการบ้านทองพูนเผ่าพันธ์ จังหวัดอุบลราชธานี
- (6) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- (7) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหยาตฝน จังหวัดเชียงใหม่
- (8) ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ จังหวัดลพบุรี
- (9) สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัด

อุบลราชธานี

ในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการและศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ จำนวน 9 แห่ง มีการประชาสัมพันธ์ประกาศรับสมัครคนพิการเข้าฝึกอาชีพ และรับคนพิการเข้าฝึกอาชีพ โดยให้ฝึกอาชีพทั้งภายในศูนย์ และชุมชน นอกจากบริการที่จัดให้คนพิการดังกล่าว กรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ได้สนับสนุนให้คนพิการที่กำลังฝึกอาชีพ ได้รับบริการศึกษาสายสามัญ โดยประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน เปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งคนพิการที่สำเร็จการฝึกอบรมอาชีพจากศูนย์ฯ จะได้รับวุฒิบัตรทั้งสายวิชาชีพของกรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และสายสามัญของกระทรวงศึกษาธิการ ตามระดับความสามารถของแต่ละบุคคล และส่งเสริมให้คนพิการได้เข้ารับการฝึกอาชีพในสถานศึกษาวิชาชีพของหน่วยงานภาครัฐร่วมกับคนปกติ ได้แก่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา และหน่วยงานภาคเอกชนที่ให้บริการ รวมถึงให้บริการแนะแนวทางอาชีพแก่คนพิการ

## 3) ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ (โรงงานในอารักขา)

จัดตั้งขึ้นในปี 2526 ซึ่งเป็นการจำลองรูปแบบการดำเนินงานของสถานประกอบการจำลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนพิการที่สำเร็จฝึกอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า จากศูนย์ฝึกอาชีพทั้งของรัฐและเอกชนแล้ว แต่ยังไม่พร้อมที่จะทำงานในสถานประกอบการ หรือประกอบอาชีพอิสระ เนื่องจากมีสภาพความพิการมาก หรือยังขาดทักษะในการทำงานเข้ารับการฝึกทักษะเพิ่มเติม

4) การสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยมีกิจกรรมการดำเนินการ ดังนี้

4.1) การสนับสนุนเครื่องช่วยความพิการและกายอุปกรณ์ เพื่อให้คนพิการสามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และมีเครื่องช่วยในการเคลื่อนไหวและเดินทาง เน้นให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการที่เป็นสมาชิกของสมาคมคนพิการ โดยจัดสรรงบประมาณให้ปีละ 7.11 ล้านบาท เพื่อช่วยเหลือเป็นค่ากายอุปกรณ์ร้อยละไม่เกิน 4,500 บาท และรถเข็นไม่เกิน 4,000 บาท

4.2) การสนับสนุนเงินสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

(1) กระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้จัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปโครงการสนับสนุนการเสริมสร้างสวัสดิการทางสังคมให้แก่คนพิการหรือทุพพลภาพ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 เพิ่มเติม ในอัตราใหม่ และจัดสรรงวดที่ 2 (เดือนมกราคม 2558) และมีแนวทางให้เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบลได้ถือปฏิบัติ ดังนี้

(1.1) ให้เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ดำเนินการจ่ายเบี้ยความพิการในอัตราเดือนละ 800 บาท เรียบร้อยแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 เป็นต้นไป

(1.2) ในกรณีที่เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการจ่ายเบี้ยความพิการในอัตราเดิม (เดือนละ 500 บาท) ไปแล้ว ให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการจ่ายส่วนที่ขาดให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยความพิการให้คนพิการ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2553 โดยให้ตกเบิกเพิ่ม 300 บาทต่อเดือน และเบิกจ่ายในเดือนมกราคม 2558 ในอัตรา 800 บาท ทั้งนี้ หากในระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม 2557 คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการได้รับเงินเบี้ยความพิการในอัตราเดิม (500 บาท) ไปแล้ว ต่อมาคนพิการได้เสียชีวิตลง ให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการเบิกจ่ายในส่วนที่ขาด (เฉพาะที่ต้องตกเบิก) จากอัตราดังกล่าวให้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมายของคนพิการที่เสียชีวิตไปแล้วให้ครบถ้วน

(2) กรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานพัฒนาสังคม รายงานว่าการเบิกจ่ายเบี้ยความพิการประจำปีงบประมาณ 2558 ในอัตรารายละ 800 บาทต่อเดือน ซึ่งสำนักงานเขตได้เบิกจ่ายเงินให้คนพิการตั้งแต่วันที่เดือนมีนาคม 2558

(3) เมืองพัทยา รายงานผลการดำเนินงานการจ่ายเบี้ยความพิการ ดังนี้

(3.1) เบิกจ่ายเงินเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาทต่อรายในเดือน กุมภาพันธ์ 2558

(3.2) ตกเบิกเงินเบี้ยความพิการย้อนหลังตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557-2558 จำนวน 4 เดือน เดือนละ 300 บาทต่อราย

(3.3) การจัดสรรเงินเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการเงินหรือสิ่งของแก่ครอบครัว ผู้พิการไม่เกิน 2,000 บาทต่อครั้ง ติดต่อกันไม่เกิน 3 ครั้งต่อครอบครัว รวมถึงให้คำปรึกษาต่างๆ แก่ผู้พิการ

(3.4) กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 โดยได้รับโอน

งบประมาณจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อส่งเสริมและดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ

2.2.5 กลุ่มคนยากจน คนไร้ร้อน ไร้ที่พึ่ง คนขอทาน คนที่มีปัญหาสถานะทางกฎหมายและผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1) คนยากจน

จ่ายเงินสงเคราะห์ครอบครัวไม่เกิน 2,000 บาท ติดต่อกัน ไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี ให้ ที่พักชั่วคราว ในบ้านพักชั่วคราวคนจนเมือง 4 แห่ง เพื่อช่วยเหลือผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย อันเนื่องมาจากประสบสาธารณภัยถูกไล่ที่ ต้องอพยพเร่งด่วน ผู้ตกทุกข์ได้ยากในประเทศและนอกประเทศ จะได้รับการส่งกลับภูมิลำเนาเดิม โดยการช่วยเหลือเป็นค่าพาหนะและค่าอาหารระหว่างเดินทาง

2) คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง และคนขอทาน

ช่วยเหลือสิ่งของ เงินค่าอุปโภคบริโภค ค่าซ่อมที่อยู่อาศัย ค่ารักษาพยาบาล และทุนประกอบอาชีพ ครั้งละไม่เกิน 1,000 บาท ช่วยได้ไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี รับไว้อุปการะในสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง จำนวน 11 แห่ง สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง 2 แห่ง เน้นช่วยเหลือด้านการฝึกอาชีพ สร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กเร่ร่อนภายใต้โครงการครูข้างถนน โดยต่อยอดมาเป็น “ศูนย์สร้างโอกาสเด็ก” ปัจจุบันมีจำนวน 7 แห่ง เพื่อเป็นศูนย์บริการเฉพาะกลางวันแก่ครูข้างถนนและเด็กเร่ร่อน เงินเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ

3) บุคคลที่มีปัญหาสถานะทางกฎหมาย

จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ เป็นบริการขั้นพื้นฐาน คือ สิทธิในการรักษาพยาบาลตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการ

4) ผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์และครอบครัว

ได้รับความช่วยเหลือ ดังนี้ การอุปการะในสถานสงเคราะห์ มีจำนวน 4 แห่งเงินสงเคราะห์เด็กในครอบครัว รายละ 1,000 บาท แต่ไม่เกิน 3,000 บาท จ่ายไม่เกิน 3 ครั้ง/ปีเงินสงเคราะห์ครอบครัว ครั้งละไม่เกิน 2,000 บาท จ่ายไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี เงินทุนสำหรับผู้ป่วยเอดส์นำไปประกอบอาชีพ รายละไม่เกิน 5,000 บาท จ่ายเบี้ยยังชีพ 500 บาท/คน/เดือน ค่าพาหนะเดินทางกลับภูมิลำเนา

5) การพัฒนาศักยภาพการดำรงชีวิตของประชากรบนพื้นที่สูง 20 จังหวัด พัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ฝึกอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว สงเคราะห์ครอบครัวชาวเขาที่ยากจน

6) การพัฒนาศักยภาพการดำรงชีวิตของประชากรในนิคมสร้างตนเอง 43 แห่ง การบริหารจัดการที่ดิน (บรรจุสมาชิกนิคม การออก น.ค.3 การรังวัดที่ดิน การแก้ปัญหาข้อพิพาท) การส่งเสริมอาชีพ การดำเนินงานสินเชื่อ การจัดการกับทรัพยากร

2.2.6 การจัดสวัสดิการสำหรับผู้ประสบภัย

ผู้ประสบปัญหาทางสังคม หมายถึง ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนในกรณีต่างๆ เช่น หัวหน้าครอบครัวถึง แก่กรรม หรือต้องโทษจำคุก สาบสูญ หรือถูกทอดทิ้ง พิกัดหรือทุพพลภาพ เจ็บป่วยร้ายแรง รวมทั้งไม่สามารถ เลี้ยงดูครอบครัวได้ด้วยเหตุสุดวิสัยอื่น ๆ ผู้ถูกเลิกจ้าง รวมทั้ง ประชาชนที่มีฐานะยากจน ผู้ได้รับความเดือดร้อน จากภัยธรรมชาติ หรือภัยอื่น ๆ เป็นต้น

การจัดสวัสดิการแก่ผู้ประสบภัย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย กรณีหลังภัยสงบและผู้ตกทุกข์ได้ยาก ทั้งในและนอกประเทศ โดยให้การช่วยเหลือและฟื้นฟู ดังนี้ สงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจนที่ประสบภัยเป็นเงินหรือสิ่งของ สงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยที่ประสบภัย โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ สร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ โดยให้การฝึกอาชีพแก่สตรีที่ประสบภัย หรือสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ ส่งกลับภูมิลำเนาสำหรับผู้ตกทุกข์ได้ยากทั้งในและต่างประเทศ

## 2.2.7 การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวและชุมชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้มีรายได้น้อยที่ประสบปัญหาด้านต่างๆ ทั้งในเขตชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค โดยให้บริการและสงเคราะห์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการระดมทรัพยากรภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนในรูปแบบต่างๆ มีผลการดำเนินงานดังนี้

1) การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและครอบครัว เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน โดยให้การสงเคราะห์ครอบครัวไม่เกิน 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 2,000 บาท

2) การสงเคราะห์คนไทยตกทุกข์ได้ยากในประเทศส่งกลับภูมิลำเนาเดิม เพื่อประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนที่ไม่ได้อยู่ภูมิลำเนาของตนสามารถเดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาของตน เพื่อใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวตามปกติสุข โดยการช่วยเหลือเป็นค่าพาหนะและค่าอาหารว่าง

3) การจัดบริการด้านที่พักอาศัยชั่วคราว โดยดำเนินงานโครงการบ้านพักฉุกเฉินเพื่อที่อยู่อาศัยคนจนเมือง ในลักษณะการช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ไร้ที่อยู่อาศัยอันเนื่องด้วยสาเหตุจากอัคคีภัย สาธารณภัย ศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง โดยการสร้างบ้านพักฉุกเฉินไว้รองรับประชาชนกลุ่มดังกล่าวรวม 4 แห่ง นอกจากนี้ ได้จัดบริการในรูปที่พักสำหรับผู้เดินทาง เพื่อให้บริการที่พักอาศัยชั่วคราวแก่ผู้มีรายได้น้อยผู้ป่วยที่รอเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่เดินทางมาจากภูมิภาค หรือผู้ที่หน่วยงานราชการอื่นส่งมาขอพักอาศัยชั่วคราว โดยไม่เสียค่าบริการ รวมถึงให้บริการที่พักแก่คณะนักเรียน นักศึกษา คณะบุคคลที่เดินทางมาจากภูมิภาค เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมหรือทัศนศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยคิดค่าบริการในราคาถูก

กล่าวโดยสรุป การจัดสวัสดิการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นการจัดการบริการสังคมในลักษณะของโครงการหรือบริการต่างๆ ให้กับทุกคนในสังคม ภายใต้หลักการสิทธิ ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมใน 7 ด้าน ได้แก่ สุขภาพและอนามัย การศึกษา ที่อยู่อาศัย การมีงานทำและการมีรายได้ กระบวนการยุติธรรม และการบริการทางสังคมทั่วไป โดยขับเคลื่อน

การจัดสวัสดิการสังคมไปพร้อมกับยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555-2559 ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบสวัสดิการถ้วนหน้า เสริมพลังทุกภาคส่วนสู่สังคมสวัสดิการ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานบริการและการบริหารจัดการ การสร้างและพัฒนามาตรการทางการเงิน การขับเคลื่อนระบบสวัสดิการสังคมไทยสู่ประชาคมอาเซียน และยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของระบบเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูในภาวะฉุกเฉิน และมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม หลายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับคนทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกช่วงวัย มีการบริการสวัสดิการสังคมตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงเสียชีวิต ตามปัญหาที่เกิดขึ้นและตามกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านสถานสงเคราะห์ตามกลุ่มเป้าหมาย การให้เงินสงเคราะห์ชั่วคราว การสงเคราะห์ฝึกอาชีพ พัฒนาฟื้นฟูเด็ก อุปกรณ์เด็กและหาครอบครัว สนับสนุนให้เด็กได้รับการดูแลที่เหมาะสมตามวัย ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย เพื่อเกิดความเท่าเทียมกันในสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ

## 2.3 การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศอาเซียน

### 2.3.1 ประเทศบรูไนดารุสซาลาม

ประเทศบรูไนดารุสซาลามปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตามรูปแบบของอิสลามมาเลย์ โดยมีสุลต่านและสมเด็จพระราชาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้ารัฐบาล เป็นการปกครองแบบรัฐเดี่ยวที่รวมศูนย์อำนาจที่ประมุข ซึ่งสุลต่านผู้ปกครองได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมากตามหลักศาสนาอิสลาม จึงส่งผลให้ระบบสวัสดิการของประเทศเป็นแบบรัฐสวัสดิการ คือ ประชาชนไม่ต้องเสียภาษีใดๆ และต้องได้รับการสาธารณสุขอย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาผู้ปกครองที่ดีในศาสนาอิสลาม โดยหน่วยการปกครองระดับตำบล (Mukim) และหมู่บ้าน (Kampung) เป็นหน่วยที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านสวัสดิการและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่คนในท้องถิ่น

งบประมาณที่นำมาใช้เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนมาจากรายได้หลักของประเทศ คือ จากการค้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ(2) ซึ่งรัฐบาลได้ตระหนักถึงภาวะทรัพยากรน้ำมันมีปริมาณลดลงในอนาคตจึงมีนโยบาย Wawasan Brunei 2035 หรือ Brunei's Vision 2035 เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปอย่างยั่งยืน ระบบสวัสดิการสังคมของประเทศบรูไนดารุสซาลามจึงอ้างอิงตามหลักศาสนาและระบบรัฐสวัสดิการอันสอดคล้องกับ 4 เสาหลักของประเทศไทย ดังนี้

#### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

รัฐได้จัดตั้งองค์กรทางสวัสดิการสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบภาวะเดือดร้อนทางการเงิน โดยนารายได้จากชะกาต (ทานบั้งคับ) ซึ่งกำหนดให้ชาวมุสลิมจะต้องบริจาคทานเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนเดือนรอมฎอน โดยกระทรวงศาสนสัมพันธ์ (Ministry of Religious Affairs) ทาหาที่รวบรวมและพิจารณาอุดหนุนมอบให้แก่องค์กรด้านสวัสดิการเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบภาวะเดือดร้อนทางการเงิน องค์กรหรือมูลนิธิจะดำเนินการด้านกองทุนเพื่อการศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นๆ สำหรับคนที่ด้อยโอกาสรวมถึงเด็กกำพร้า โดยผู้รับบริการช่วยเหลือต้องผ่านการพิจารณาตามเกณฑ์ขององค์กรนั้น โดยการนี้รัฐบาลได้กระจาย

อำนาจให้ชุมชนร่วมกับครอบครัวเข้าดำเนินการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมพื้นฐาน โดยให้สำรวจปัญหาพื้นฐานของชุมชนแล้วขออนุมัติงบประมาณจากส่วนกลางของรัฐเพื่อนำมาใช้ดำเนินการจัดสวัสดิการ

## 2) การประกันสังคม (Social insurance)

การประกันสังคมจึงใช้ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเป็นสวัสดิการเพื่อคุ้มครองทางสังคมแก่พลเมือง โดยให้ความคุ้มครอง 4 ประเภท(9) ได้แก่ การประกันอุบัติเหตุและโรคอันเกิดจากการทำงาน การประกันทุพพลภาพ การประกันชราภาพ และการประกันการเสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีระบบบำนาญเสริม (Supplementary pension) ระบบบำนาญผู้สูงอายุและคนพิการแบบถ้วนหน้า

## 3) บริการทางสังคม (Social Service)

บทบาทหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่ต้องจัดบริการสังคมตามสิทธิของประชาชนด้านสุขภาพ การศึกษา การเคหะและระบบบำนาญทางสังคม โดยเป็นสวัสดิการที่ครอบคลุมการดูแลคุณภาพชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ จนถึงวัยชรา ดังนี้

3.1) การศึกษา รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้ประชาชนฟรีเป็นเวลา 12 ปี และบังคับให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 9 ปี เริ่มตั้งแต่อายุ 6-15 ปี

หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น แบ่งเป็น 4 โปรแกรมคือ (1) การศึกษาทั่วไปเน้นวิชาการ (2) การศึกษาประยุกต์เน้นการบูรณาการด้านเทคโนโลยีและธุรกิจ (3) การศึกษาเฉพาะทางเน้นผู้เรียนที่เป็นเด็กมีพรสวรรค์และความสามารถพิเศษ และ (4) โปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพสติปัญญาและการรับรู้ รวมทั้งผู้เรียนที่มีความบกพร่องในด้านการมองเห็น การได้ยิน และการเรียนรู้ด้วยความยากลำบาก

ส่วนการศึกษาระดับปริญญาตรีจัดให้กับเด็กที่มีผลการศึกษามีศักยภาพในการศึกษาต่อได้ หรือศึกษาในสาขาที่เป็นความต้องการของประเทศ แต่จำนวนผู้เรียนมีไม่มากนัก

3.2) ระบบบำนาญ ผู้สูงอายุจะได้รับเงินช่วยเหลือหรือบำนาญแบบถ้วนหน้า (Universal) โดยมีเงื่อนไขต้องเป็นพลเมืองที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ได้รับเงินช่วยเหลือหรือบำนาญเป็นรายเดือนๆ ละ 250 ดอลลาร์บรูไน (ประมาณ 6,000 บาท) ส่วนคนพิการจะได้รับเงินสวัสดิการยังชีพ 250 ดอลลาร์บรูไนต่อเดือนเช่นกัน โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณให้ตำบลจัดสรรจ่ายให้ผู้สูงอายุ เงินสวัสดิการนี้ผู้ใหญ่บ้าน (Ketua Kampung) เป็นผู้รับผิดชอบเบิกจากเขตการปกครองแล้วนำมาจ่ายให้ผู้มีสิทธิทุกเดือน

3.3) การเคหะ ประชาชนชาวบรูไนฯ ทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมโครงการเคหะแห่งชาติ เพื่อถือครองหรือซื้อของที่ดิน อสังหาริมทรัพย์สร้างเป็นที่อยู่อาศัย โดยรัฐสนับสนุนสินเชื่อบ้านปลอดดอกเบี้ยให้ผู้ที่มีรายได้น้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของรัฐบาลในยุคนั้นๆ ด้วย

3.4) สุขภาพ ประชาชนชาวบรูไนฯ ทุกคนมีสิทธิได้รับการดูแลสุขภาพ การแพทย์และสุขภาพฟรีในโรงพยาบาลของรัฐ ศูนย์สุขภาพ และคลินิกสุขภาพชุมชนทั่วประเทศ บริการด้านสุขภาพส่วนใหญ่มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพให้เข้มแข็ง การป้องกันโรค และการฟื้นฟู

สมรรถภาพคนพิการ อาทิ การฉีดวัคซีนขององค์การอนามัยขึ้นพื้นฐาน เช่น BCG หัดเยอรมันและโปลิโอ สุขภาพ เป็นต้น

#### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

ประเทศบรูไนฯ กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รัฐจึงมีนโยบายส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นหลักในการเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุโดยตรง ซึ่งชุมชนกับครอบครัวทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะช่วงระยะการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีระบบการประเมินความพร้อมของครอบครัว บทบาทหน้าที่ของชุมชนด้านการช่วยเหลือมุ่งเน้นเรื่องการเสริมศักยภาพของครอบครัว เช่น สนับสนุนรถยกคนพิการเพื่อการเดินทาง รถเข็นนั่ง การสร้างบ้านพักใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

งบประมาณที่นำมาดำเนินการช่วยเหลือมาจากเงินบริจาคชะกาดผ่านองค์กรมูลนิธิต่างๆ และบางส่วนเป็นการช่วยเหลือโดยภาคองค์กรธุรกิจที่ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม (Coperate Social Responsibility : CSR)

### 2.3.2 ประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ภายใต้รัฐธรรมนูญฟิลิปปินส์ ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลการปกครองของประเทศสเปนและสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้มีการผสมผสานวัฒนธรรมชาติกับตะวันตก โดยเฉพาะการยึดมั่นในศาสนาจากอิทธิพลของสเปน และวัฒนธรรมการเมืองการปกครองจากสหรัฐอเมริกา อันเป็นจุดเริ่มต้นงานด้านสวัสดิการสังคมที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเติบโตไม่สูงมากนัก เนื่องจากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ การถือครองที่ดินอย่างไม่เป็นธรรม และความเจริญกระจุกตัวเฉพาะในเมืองหลวง ดังนั้น ในปี ค.ศ.2013 จึงมีการปฏิรูปสวัสดิการสังคมเพื่อให้เกิดระบบการคุ้มครองทางสังคม ลดปัญหาความยากจนและช่วยเหลือคนด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งมีเป้าหมายให้ประเทศพ้นจากความยากจนภายในปี ค.ศ.2030(5) โดยรัฐได้กระจายอำนาจให้หน่วยปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการส่งเสริมสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่นของตน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ 4 เสาหลักของประเทศไทย อธิบายได้ดังนี้

#### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

ด้วยภูมิประเทศที่มีภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่บ่อยได้สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายเพื่อช่วยเหลือให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี รูปแบบการช่วยเหลือเน้นการสงเคราะห์หรืออุดหนุนเงินโดยมีเงื่อนไข ปัจจุบันรัฐบาลได้ดำเนินการช่วยเหลือทางสังคมผ่านโครงการบรรเทาความยากจนของรัฐบาลฟิลิปปินส์

#### 2) การประกันสังคม (Social insurance)

รัฐบาลส่งเสริมให้ดำเนินการให้ความคุ้มครองประกันสังคมแบบถ้วนหน้า เปิดโอกาสให้แรงงานกลุ่มต่างๆ เข้าสู่ระบบประกันสังคมอย่างทั่วถึง ทั้งแรงงานชาวฟิลิปปินส์ในประเทศและทำงานในต่างประเทศ ระบบประกันสังคมให้ความคุ้มครอง 6 ประเภท ได้แก่ (1) การ

เจ็บป่วย (2) การคลอดบุตร (3) อุบัติเหตุและโรคอันเกิดจากการทำงาน (4) ทุพพลภาพ (5) ชราภาพ และ (6) การเสียชีวิต

กลุ่มแรงงานที่พิการจะได้รับเงินสมทบเสริมเดือนละ 500 เปโซ (ประมาณ 300 บาทเศษ) เมื่อแรงงานเกษียณอายุในวัย 65 ปี หรือเสียชีวิต จะได้รับเงินบำนาญอุดหนุนทุกเดือน ธันวาคม คิดจากอัตราร้อยละ 10 ของเงินเดือนหรือ 250 เปโซ (ประมาณ 180 บาทเศษ)

นอกจากนี้ยังมีโครงการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามความสมัครใจของสมาชิกที่จะเข้าร่วมการออมเพื่อวัยเกษียณอายุ แต่ต้องสมทบไม่น้อยกว่า 12 เดือน โดยมีเงื่อนไขให้ส่งเงินคืนเดือนละ 1,000 เปโซ (ประมาณ 700 บาทเศษ) และโครงการ GSIS จีซิสเป็นสถาบันประกันสังคมสร้างขึ้นภายใต้นโยบาย Commonwealth Act Number 186 เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยทางสังคม เมื่อถึงวัยเกษียณหรือมีความพิการให้แก่พนักงานของรัฐบาลฟิลิปปินส์ ภายใต้กองทุนบำเหน็จบำนาญ

### 3) บริการทางสังคม (Social Service)

รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ส่งเสริมการลงทุนและปรับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อช่วยคนจน และอุดช่องว่างของรายได้ เพื่อให้ประชาชนหลุดพ้นยากจนและความด้อยโอกาส ซึ่งบริการทางสังคมเป็นไปตามความต้องการขั้นพื้นฐาน ให้บริการช่วยเหลือครอบคลุมทั้งระดับครอบครัวและชุมชน ดังนี้

(1) การศึกษา รัฐบาลจึงมีนโยบายเพิ่มเวลาระยะเรียนของการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนรัฐจากเดิม 10 ปี เป็น 12 ปี และเน้นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

(2) การสาธารณสุข กรมอนามัยฟิลิปปินส์เป็นผู้รับผิดชอบกระจายบริการดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพโดยเท่าเทียมกัน และราคาบริการไม่แพงมากนัก รัฐบาลจะให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพให้แก่ผู้มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน โดยรัฐบาลท้องถิ่นจะเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่าย

(3) คนพิการ รัฐบาลได้อำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการในประเทศด้วยการให้สิทธิพิเศษส่วนลดค่าบริการสาธารณะ เช่น ให้ส่วนลด 20 เปอร์เซ็นต์ สำหรับค่ารถโดยสารประจำทาง รถไฟ ค่าบริการในโรงแรม ร้านอาหาร สวนสนุก โรงหนัง คอนเสิร์ต และอื่นๆ ที่เป็นศูนย์นันทนาการ นอกจากนี้รัฐกำหนดให้สถานประกอบการในเอกชนและรัฐบาลมีช่องทางด่วนสำหรับคนพิการ

(4) ผู้สูงอายุ กรมสวัสดิการสังคมและการพัฒนาประเทศฟิลิปปินส์ ได้จัดบริการให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลชีวิต และมีที่พักอาศัยที่มั่นคง เช่น บริการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับญาติหรือครอบครัวเดิม จัดหาที่อยู่อาศัยที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ กิจกรรมด้านอาชีพและกิจกรรมผ่อนคลาย เพื่อเสริมสร้างทักษะวิชาชีพและทักษะชีวิต ตรวจสอบสภาพร่างกายและจิตเวช และกิจกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของผู้สูงอายุ เป็นต้น

### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

โดยสนับสนุนให้ภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนร่วมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคม เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงบริการสวัสดิการโดยเฉพาะคนยากจน โดยพัฒนา

ความร่วมมือองค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) และอาสาสมัครของกรมสวัสดิการสังคมและการพัฒนา (DSWD) ร่วมดำเนินงานให้บริการแก่ประชาชน และทำหน้าที่เป็น "ตาที่สาม" กำกับดูแลบริการพื้นฐานที่รัฐจัดให้แก่ประชาชน และเป็นกลไกตรวจสอบความโปร่งใสป้องกันการทุจริตของรัฐในโครงการฟิลิปีโน (Pantawid Pamilyang)

### 2.3.3 ประเทศกัมพูชา

กัมพูชาปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสมามีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำประเทศ คือ สมเด็จอัครมหาเสนาบดีเดโช ฮุนเซน ประชากรมีอายุคาดเฉลี่ย 63.1 ปี มีการศึกษาโดยเฉลี่ย 5.8 ปี ประชากรที่อ่านออกเขียนได้ประมาณร้อยละ 75 อุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของกัมพูชา คือ ระบบสาธารณสุขภาคพื้นฐานยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ความยากจน และยังขาดแคลนแรงงานจึงต้องมีการเร่งส่งเสริมการศึกษาและฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน การจัดสวัสดิการสังคมของประเทศเกิดขึ้นจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและกลุ่มเปราะบางทางสังคม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ 4 เสาหลักของประเทศไทย สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) การช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) เป็นการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม เพื่อลดปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยนำมาตรการความปลอดภัยทางสังคมมาเชื่อมโยงในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงาน ใช้กลยุทธ์การจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมสำหรับคนยากจนและกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ของประชากร มีการคุ้มครองทางสังคมในระยะยาว โดยมีสภาเพื่อการเกษตรและการพัฒนาชนบทซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ประสานงานและพัฒนากองทุนการคุ้มครองทางสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ลดความยากจนและความเสี่ยงต่างๆ เช่น การจัดหาน้ำดื่มที่สะอาด และที่อยู่อาศัยในช่วงเวลาที่เกิดเหตุฉุกเฉินและวิกฤต การจัดบริการให้ได้รับประโยชน์จากเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคม การส่งเสริมการพัฒนามนุษย์โดยการดูแลด้านโภชนาการทั้งมารดาและสุขภาพของเด็ก, การส่งเสริมการศึกษาและการจัดแรงงานเด็ก สำหรับวัยทำงานที่ยากจน สนับสนุนอาหารและวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต การบริการสุขภาพที่มีคุณภาพราคาไม่แพงสำหรับคนยากจนและคนกลุ่มเสี่ยงในกรณีเจ็บป่วย กลุ่มเสี่ยงพิเศษรวมทั้ง เด็กกำพร้า ผู้สูงอายุ ผู้หญิงตัวคนเดียวกับเด็ก คนที่มีความพิการและคนที่อาศัยอยู่กับผู้ป่วยเอชไอวีและวัณโรคได้รับการสนับสนุนรายได้และสนับสนุนด้านจิตสังคมจากสังคมอย่างเพียงพอ

2) การประกันสังคม (Social Insurance) ระบบประกันสังคมในประเทศกัมพูชาเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงานได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา กฎหมายแรงงาน และกฎหมายประกันสังคม ทั้งนี้รัฐธรรมนูญฯ และกฎหมายแรงงาน ซึ่งกำหนดให้ชาวกัมพูชาทั้งชายและหญิงมีสิทธิได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกัน มีสิทธิก่อตั้งและ เป็นสมาชิกสหภาพการคัดรวมถึงห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติและการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ ต่อสตรี ห้ามมิให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่าที่กำหนด ในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วนจะต้องจ่ายค่าจ้างตามอัตราที่เหมาะสม มีวันหยุดประจำสัปดาห์ วันหยุดประจำปี และลาหยุดกรณีพิเศษ สำหรับการประกันสังคมและค่าชดเชยสำหรับลูกจ้าง กำหนดให้สถานประกอบการต้องดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้แก่ลูกจ้าง และต้องมีศูนย์บริการสุขภาพอยู่ในสถานประกอบการ ระบบประกันสังคมของกัมพูชา

เป็นการประกันสังคมภาคบังคับที่ครอบคลุมถึงอุบัติเหตุที่เกิดจากการจ้างงานและความเจ็บป่วยที่เกิดจากการจ้างแรงงาน นายจ้างมีหน้าที่จ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคม 0.8% ของเงินเดือนลูกจ้าง ก่อนหักภาษี ในการประกันอุบัติเหตุในการจ้างงานที่มีความเสี่ยง ลูกจ้างมีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในเวลาทำงานฟรีในโรงพยาบาลที่กองทุนประกันสังคมกำหนด ได้รับค่าจ้าง 70% จากการขาดรายได้ในระหว่างเจ็บป่วยจากการทำงาน หรือเงินบำเหน็จครอบครัวกรณีลูกจ้างเสียชีวิต กองทุนประกันสังคมซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายประกันสังคม โดยนายจ้างและลูกจ้างมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินสมทบกองทุนเงินบำนาญแก่กองทุนประกันสังคม ลูกจ้าง ที่เป็นสมาชิกของกองทุนประกันสังคม จะได้รับสิทธิประโยชน์สำหรับความเจ็บป่วย, อุบัติเหตุการทำงาน, การคลอดบุตร การเสียชีวิต, เงินบำนาญชราภาพ เงินบำนาญทุพพลภาพ และเงินบำเหน็จครอบครัวกรณีลูกจ้างเสียชีวิตตามเงื่อนไขที่กองทุนประกันสังคมกำหนด การประกันอุบัติเหตุในการจ้างงานสำหรับงานที่มีความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่ง

3) การบริการสังคม (Social Service) เป็นสวัสดิการที่ประเทศกัมพูชาจัดบริการให้กับประชาชน ในเรื่องของระบบสุขภาพและระบบการศึกษา ดังนี้-

3.1 ระบบสุขภาพ รัฐบาลอุดหนุนค่ารักษาพยาบาลประชาชนกัมพูชาให้โรงพยาบาลในอัตราร้อยละ 68 ต่อปี และมีเงินอุดหนุนจากเงินบริจาคขององค์กรระหว่างประเทศ โดยรัฐจัดให้มีสถานบริการทางการแพทย์ ที่แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) Operational District (OD) เป็นสถานบริการทางการแพทย์ที่ให้บริการประชาชนในระดับตำบล มีจำนวนทั้งสิ้น 77 แห่งทั่วประเทศ 2) โรงพยาบาลศูนย์ของจังหวัด (Referral hospital) มีจำนวนทั้งสิ้น 74 แห่งทั่วประเทศ 3) ศูนย์อนามัย (Health center) จำนวนทั้งสิ้น 957 แห่งทั่วประเทศ 4) Health Post มีจำนวน 95 แห่งทั่วประเทศ เนื่องจากประชาชนชาวกัมพูชายังมีระดับรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ โดยมีรายได้ต่อหัวเพียง 430 เหรียญสหรัฐ ต่อปี จึงไม่สามารถจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้

3.2 ระบบการศึกษา ประเทศกัมพูชามีระบบการศึกษารูปแบบเดียวกับประเทศไทย หน่วยงานที่ดูแลจัดการด้านการศึกษาของกัมพูชาคือ กระทรวงศึกษาธิการเยาวชนและการกีฬา การจัดระบบการศึกษาของกัมพูชา มีดังนี้ ระดับก่อนประถมศึกษา หลักสูตร 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตร 3 ปี และระดับอุดมศึกษา หลักสูตร 4-7 ปี นอกจากนี้ยังจัดการศึกษาด้านอาชีพและเทคนิค ที่มีหลักสูตรตั้งแต่ 1 ปี ไปจนถึง 3-5 ปีให้แก่ประชาชนโดยเน้นการฝึกทักษะด้านต่างๆ โดยทั่วไปแล้วอย่างต่ำเด็กชาวกัมพูชาที่มีอายุ 6 ปี จะต้องเริ่มเข้ารับการศึกษากัมพูชามีแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติในการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อพัฒนาให้การศึกษา มีคุณภาพอย่างทั่วถึง แผนระยะยาวประกอบด้วย การเข้ารับศึกษาขั้นพื้นฐานในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นจาก 3.5 ล้านคน เป็น 3.8 ล้านคน การเพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนสำหรับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา การเพิ่มห้องเรียนและสถานที่เรียนในพื้นที่ที่ขาดแคลน การเพิ่มปริมาณ เพิ่มคุณภาพและเพิ่มการฝึกหัดครู โดยเน้นเฉพาะระดับมัธยมศึกษาให้มากขึ้น โดยกัมพูชาได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าเด็กและเยาวชนของประเทศกัมพูชา ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงมากขึ้นทุกระดับ สถานะทางเศรษฐกิจ ทุกเพศ ทุกเชื้อชาติ ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้นไม่เว้นแม้แต่ผู้พิการทางกาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสอดคล้องกับธรรมนูญของประเทศ และเป็นความผูกพันที่ทางรัฐบาลมีต่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (U.N. Convention on the Rights of the Child: CRC) ซึ่งกัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งที่เน้นคำว่า

“การศึกษาที่มีคุณภาพ” มุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและภูมิภาค นอกจากนี้รัฐบาลยังช่วยสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนการจัดระบบการศึกษาปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ประถมศึกษา (อายุ 6-11 ปี) มัธยมศึกษาตอนต้น (อายุ 12-14 ปี) มัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุ 15-17 ปี) และชั้นสูงอายุ 18 ปีขึ้นไป

4) การส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Promotion) ประเทศกัมพูชาถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาที่มีความยากจนมากประเทศหนึ่ง ดังนั้น รัฐบาลกัมพูชาจึงให้ความสำคัญอย่างสูงสุดต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อมุ่งขจัดความยากจน ยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทให้ดีขึ้น จุดมุ่งหมายในการก้าวเดินไปสู่การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืน โดยใช้ยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยม (จัตุโกณ) เพื่อการเจริญเติบโต การจ้างงาน ความเสมอภาคและประสิทธิภาพในกัมพูชา (“Rectangular Strategy” for Growth, Employment, Equity and Efficiency in Cambodia) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) การส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (2) ส่งเสริมการสร้างงาน (3) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการของรัฐบาลเพื่อประกันความเท่าเทียมกันและความเป็นธรรมในสังคม (4) การเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถของรัฐบาลในการดำเนินโครงการปฏิรูปในทุกสาขาเพื่อลดความยากจนและบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยรัฐบาลพยายามให้ทุกภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลกัมพูชายอมรับการช่วยเหลือจากนานาประเทศในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและการแก้ปัญหาสังคม มีองค์กรเอกชน องค์กรไม่แสวงกำไร เอ็นจีโอเข้ามามีบทบาทด้านการคุ้มครองทางสังคมกับเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ และรัฐได้มีการกำหนด 2 มาตรการหลักในการดูแลเด็กที่มีความเสี่ยง ประการแรก คือ สนับสนุนให้หน่วยงานที่ไม่ใช่สถาบันทำหน้าที่ดูแลเด็กที่มีความเสี่ยงและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดในการปกป้องเด็ก ประการที่สอง เพื่อให้แน่ใจว่าที่פקอาศัยได้มาตรฐานขั้นต่ำจะต้องผ่านการพิจารณาจากกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและอาชีวศึกษา มีการฝึกอบรมการฟื้นฟูสมรรถภาพเยาวชนสำหรับผู้ดูแลเด็ก และมีระบบการตรวจสอบที่ชัดเจนเพื่อให้แน่ใจในประสิทธิภาพและเหมาะสมระหว่างชุมชนกับสถาบันการศึกษา จากรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลกัมพูชาให้ความสำคัญกับองค์กรทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนในการมีส่วนร่วมในแก้ปัญหาทางสังคมอย่างแท้จริงซึ่งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม

#### 2.3.4 ประเทศไทย

ระบบสวัสดิการของประเทศไทยเริ่มมาแนวคิดสวัสดิการสมัยใหม่จากตะวันตกมาใช้ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 คือ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” คือการให้เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและผู้ทุกข์ยาก ถือเป็นการจัดสวัสดิการแบบเก็บตกตามแนวคิดแบบชาวยุโรป ที่มุ่งหมายการช่วยเหลือเฉพาะตามความจำเป็น โดยองค์กรการกุศล วัด หรือโบสถ์ มีบทบาทสำคัญด้านการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมมากกว่า หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย คณะราษฎรได้พยายามสร้างระบบสวัสดิการตามรูปแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย โดยรัฐมีบทบาทหลักเป็นผู้ให้การดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนตามสิทธิที่พึงได้รับด้วยการสนับสนุนด้านปัจจัยสี่ รวมถึงการสร้างหลักประกันรายได้และการมีงานทำให้แก่

ประชาชนเพื่อก้าวสู่สังคมกระแสทุนนิยม ต่อมาทั่วโลกได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจส่งผล มีผู้ประสบปัญหาทางสังคมและคนยากจนจำนวนมากขึ้น รัฐจึงเปลี่ยนการจัดสวัสดิการเป็นแบบเก็บตก ให้การดูแลคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสเป็นพิเศษ เน้นสวัสดิการแบบการประกอบอาชีพเพื่อสร้างระบบความมั่นคงทางสังคม แต่ปัญหาผู้ด้อยโอกาสในสังคมยังไม่ลดลง รัฐบาลจึงนำแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยมาใช้ โดยการสร้างนโยบายประชานิยมทางการเมืองเรียกฐานความนิยมของพรรค ส่งผลต่อการวางรากฐานระบบการคุ้มครองทางสังคมขึ้นพื้นฐานแบบถ้วนหน้า คือ โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และโครงการเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยไม่ต้องจ่ายเงินสมทบ อันซึ่งสืบเนื่องจากการนโยบายประชานิยมนามาสู่นโยบายสังคม รัฐจึงมีบทบาทสำคัญด้านการจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาค ส่วนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมรัฐให้การช่วยเหลือทางสังคมผ่านระบบการสงเคราะห์เยียวยาเท่านั้น จึงทำให้สังคมไทยยังคงประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และพึ่งพาบริการของรัฐอย่างมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับกระแสสังคมโลกที่มุ่งให้เกิดระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสังคมอย่างยั่งยืน ภายหลังช่วงปฏิรูปการปกครองในปี พ.ศ. 2550 จึงมีการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมไทยเป็นการกระจายอำนาจจากภาครัฐไปสู่ภาคประชาสังคม โดยริเริ่มพัฒนาระบบสวัสดิการ 4 ระบบ ได้แก่ เสาหลัก

- (1) ระบบการช่วยเหลือทางสังคม เสาหลัก
- (2) ระบบการประกันสังคม เสาหลัก
- (3) การบริการสังคม เสาหลัก
- (4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม

ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2553 - 2558) จึงพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมตามแนวคิดแบบซ้ายใหม่ คือ การผสมผสานระหว่างสวัสดิการสังคมกระแสหลักโดยรัฐ (เสาที่ 1-3) กับการส่งเสริมภาคส่วนต่างๆ ให้ร่วมดำเนินงานสวัสดิการสังคมแบบพหุลักษณะ (เสาที่ 4) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสวัสดิการ และนำไปสู่การปฏิรูปสังคม สร้างหลักประกันความมั่นคงทางสังคมขั้นพื้นฐานที่ควรจะมีให้กับทุกคน ในการนี้ระบบสวัสดิการของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 เสาหลักดังนี้

#### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

เป็นมาตรการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลกลุ่มผู้มีปัญหาสังคมหรือกลุ่มเสี่ยง ที่ประสบปัญหาจากสถานการณ์ความไม่มั่นคงของประเทศ การสนับสนุนงบประมาณได้มาจากการเก็บภาษี จัดบริการสวัสดิการโดยรัฐและส่วนปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉินอ้างอิงตามระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายและแนวทางการช่วยเหลือเป็นรายกรณี กลุ่มเป้าหมายแบ่งตามกรอบ พ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ.2550) ได้ 8 กลุ่ม ดังนี้

(1) สวัสดิการเด็กและครอบครัว ในกรณีทั่วไปเด็กและครอบครัวจะได้รับการช่วยเหลือจากศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัยครอบครัวให้แก่ประชาชน และบริการอื่นๆ เพื่อการคุ้มครองเด็ก กรณีเด็กและครอบครัวประสบปัญหาฉุกเฉินมีบริการบ้านพักเด็กและครอบครัว

หรือบ้านพักฉุกเฉิน เด็กกำพร้าหรือพิการมีบริการครอบครัวทดแทน ส่วนเด็กและครอบครัวที่ประสบภาวะยากลำบากในการดำรงชีวิต มีบริการช่วยเหลือในภาวะวิกฤตในรูปของสิ่งของ เงินช่วยเหลือครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่งที่ประสบความเดือดร้อนไม่เกินครั้งละ 3,000 บาทต่อครอบครัว และช่วยเหลือติดต่อกันไม่เกิน 3 ครั้งต่อครอบครัวต่อปีงบประมาณ รวมทั้งบริการกองทุนต่างๆ ได้แก่ กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เป็นต้น

(2) คนจน กลุ่มคนจนที่ประสบปัญหาทางสังคมและขาดความสามารถในการหารายได้ จะได้รับบริการให้คำปรึกษาจากหน่วยงานภาครัฐ ได้รับเงินสงเคราะห์ที่ไม่เกิน 2,000 บาท/ไม่เกิน 3 ครั้ง เพื่อใช้เป็นการช่วยเหลือค่าอุปโภค บริโภค ค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมที่พักอาศัย ทุนประกอบอาชีพ บริการที่อยู่อาศัยสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง มีอาสาสมัครในชุมชนช่วยเหลือ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด อาสาสมัคร คุมประพฤติ เป็นต้น

(3) ผู้หญิง ผู้หญิงที่ประสบปัญหาทางสังคมฉุกเฉิน ทั้งกรณีถูกละเมิดสิทธิด้วยโอกาสทางสังคม เป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ รวมถึงประสบปัญหาในต่างประเทศจะได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยมีศูนย์บริการ OSCC ช่วยเหลือตลอด 24 ชั่วโมง คุ้มครองสวัสดิภาพด้านการพักอาศัยในสถานคุ้มครองที่ปลอดภัย การฝึกอาชีพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการส่งกลับภูมิลำเนา

(4) คนพิการ บริการการช่วยเหลือทางสังคมตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ครอบครัวเฉพาะกลุ่มคนพิการที่ขึ้นทะเบียน จึงจะสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ อาทิ ล่ามภาษามือ ผู้ช่วยคนพิการ สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เป็นต้น และการเข้าถึงบริการกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ อาทิ สิทธิกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ บริการฝึกอาชีพ เป็นต้น

(5) ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิการช่วยเหลือทางสังคมและสวัสดิการในภาวะยากลำบาก ทั้งในกรณีถูกรังแกถูกรังแก ถูกแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบข่ายกฎหมาย ประสบปัญหาครอบครัว โดยจะได้รับบริการช่วยเหลืออาหารและเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยฉุกเฉิน ทั้งกรณีชั่วคราวและถาวร เงินสงเคราะห์จัดการศพ บริการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) และการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากกองทุนผู้สูงอายุ

(6) ผู้ด้อยโอกาส (คนจน/คนเร่ร่อน) ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนและได้รับผลกระทบทางสังคม รวมถึงบุคคลเร่ร่อน ไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้พึ่งพาตนเองได้ ให้ถือว่าอยู่ในกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ควรได้รับการช่วยเหลือทางสังคมด้านบริการบ้านพักฉุกเฉิน บริการบ้านพักชั่วคราว เงินสงเคราะห์ไม่เกิน 2,000 บาท/ไม่เกิน 3 ครั้ง

(7) ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพบุคคล ผู้พันโทฯ ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน และผู้ที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรซึ่งไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและมีสิทธิพลเมืองอยู่ในภาวะยากลำบากต่อการดำรงชีวิตในสังคมจะได้รับบริการช่วยเหลือเครื่องอุปโภคบริโภค การฝึกอาชีพ และที่พักพิงชั่วคราว

(8) ผู้ป่วยเอดส์ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อเอชไอวี บริการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพ การศึกษา การจ้างงานและมีรายได้ ช่วยเหลือด้านกฎหมายอันเกิดจากการถูกละเมิดสิทธิ

## 2) การประกันสังคม (Social insurance)

เป็นมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมตามระบบการคุ้มครองทางสังคม โดยรัฐเพื่อดูแลกลุ่มลูกจ้างที่อยู่ในระบบและนอกระบบแรงงาน รวมถึงขยายขอบเขตการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมประชาชนผู้มีรายได้กลุ่มอื่นด้วย งบประมาณได้รับการสนับสนุนจากรัฐ นายจ้าง และลูกจ้าง โดยระบบการประกันสังคมมีรูปแบบบริการที่สำคัญ คือ

### (1) ระบบการประกันสังคมแบบบังคับ

(1.1) กองทุนประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน ครอบคลุมผู้ประกันตน 11.7 ล้านคน เป็นการช่วยเหลือดูแลกลุ่มผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ หรือผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ 7 ด้าน (1) กรณีเจ็บป่วยนอกเวลาการทำงาน (2) ความพิการ (3) การคลอดบุตร (4) การตาย (5) การสงเคราะห์บุตร (6) กรณีสูงอายุ และ (7) การว่างงาน เป็นสวัสดิการเฉพาะกลุ่มลูกจ้างแรงงานในระบบ เมื่อลาออกจากงาน ลูกจ้างยังคงได้รับความคุ้มครอง 4 กรณี คือ เจ็บป่วย ทูพพลภาพ คลอดบุตร และการตาย ต่อไปอีก 6 เดือน

(1.2) กองทุนบำเหน็จข้าราชการ (กบข.) ระบบการออมเพื่อการเกษียณเพื่อสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุหลังเกษียณ รวมถึงการจัดสิทธิประโยชน์อื่นด้วย เช่น เงินช่วยเหลือกรณีทุพพลภาพ เจ็บป่วย และเงินช่วยเหลือทายาทในกรณีผู้มีสิทธิรับบำนาญเสียชีวิต เป็นต้น ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 1.1 ล้านคน ในปี พ.ศ.2556

### (2) ระบบการประกันสังคมแบบสมัครใจ

(2.1) ปัจจุบันขยายกองทุนประกันสังคมไปยังแรงงานนอกระบบด้วย สร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ (7) มี 2 กรณีคือ กรณีที่ 1 มาตรา 38 ประกันตนต่อหลังความเป็นลูกจ้างสิ้นสุดลง คุ้มครอง 6 กรณี คือ เจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ การตาย สงเคราะห์บุตรและชราภาพ กรณีที่ 2 มาตรา 40 ผู้ประกันตนโดยอิสระ มี 2 ชุดบริการ คือ ชุดที่ 1 คุ้มครอง 3 กรณี คือ เงินทดแทนรายได้กรณีเจ็บป่วย เงินทดแทนรายได้กรณีทุพพลภาพ เงินค่าทำศพ บริการชุดที่ 2 เพิ่มการคุ้มครองกรณีเงินบำเหน็จชราภาพ

(2.2) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นสวัสดิการที่นายจ้างมีให้กับลูกจ้างด้วยความสมัครใจ ตามพระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เพื่อสร้างหลักประกันทางการเงินให้แก่ลูกจ้าง โดยส่งเสริมการออมเงินแบบผูกพันระยะยาว เพื่อใช้เป็นหลักประกันแก่ลูกจ้างเมื่อออกจากงานหรือเกษียณ

(2.3) บริการการประกันสังคมโดยภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคชุมชน เช่น กองทุนการประกันชีวิต กองทุนการประกันสุขภาพ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนสงเคราะห์ครูเอกชน เป็นต้น ซึ่งเป็นบริการตามความสมัครใจตามกลุ่มเฉพาะ

(2.4) กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง เพื่อสงเคราะห์ลูกจ้าง กรณีออกจากงาน การเสียชีวิต หรือในกรณีอื่น เช่น ประสบอุบัติเหตุ อัคคีภัย หรือภัยธรรมชาติ เป็นต้น

(2.5) กองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 มาตรา 27, 30 กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการประเภทอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือธุรกิจอย่างอื่นซึ่งมีลูกจ้างตั้งแต่ 100 คนขึ้นไปส่งเงินสมทบเป็นรายปี เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนใช้จ่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน

(2.6) กองทุนสำหรับกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ที่ไม่มีสิทธิได้รับบริการสวัสดิการสังคมใดๆ จากรัฐ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันเฉพาะกลุ่มที่เหมือนกัน เช่น กลุ่มผู้ปลูกสวนยางพารา ตั้งกลุ่มเพื่อให้รัฐดูแลเรื่องการประกันราคาผลผลิต, กองทุนการออมแห่งชาติ และสวัสดิการชุมชน เป็นต้น

### 3) บริการทางสังคม (Social Service)

บริการสังคมเป็นมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อดูแลประชาชนทุกคนด้วยบริการขั้นพื้นฐาน ตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคมของประชาชน ตามแนวคิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน เน้นการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า ทั้งนี้ มาตรฐานการให้บริการขึ้นอยู่กับนโยบายประชานิยมของรัฐบาลในยุคนั้น ขอบเขตบริการทางสังคม ครอบคลุมการให้บริการตั้งแต่แรกเกิดถึงสูงอายุ โดยภาครัฐเป็นผู้ให้บริการหลัก และส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคสังคมส่วนต่างๆ ร่วมจัดสวัสดิการสังคม โดยรูปแบบบริการทางสังคม แบ่งออกเป็น 6 ด้านได้แก่

(1) การศึกษา บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาภาคบังคับไม่น้อยกว่า 12 ปีจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยรัฐส่งเสริมให้เรียนฟรีถึง 15 ปี ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมถึงส่งเสริมให้ภาคประชาชน ภาคชุมชน จัดการศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งเน้นการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งคนพิการ คนยากไร้หรืออยู่ในภาวะยากลำบากมีสิทธิได้เรียนทุกคน

(2) สุขภาพ ประชาชนคนไทยได้รับสิทธิเสมอภาคในการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพของรัฐอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน ตามระบบหลักประกันสุขภาพแบบถ้วนหน้าตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวาระสุดท้ายในชีวิต โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ส่วนผู้ยากไร้ได้รับสิทธิการรักษาตามหลักมนุษยธรรมด้วยเช่นกัน

(3) บริการสังคม มุ่งเน้นเรื่องสิทธิสวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะบางกลุ่มในสังคม ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและความช่วยเหลือที่เหมาะสมที่ควรได้รับจากภาครัฐ อันบ่งบอกถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนี้

(3.1) สิทธิสวัสดิการคนพิการ (จำนวน 1.8 ล้านคน) สำหรับผู้มีบัตรประจำตัว จะได้รับเบี้ยยังชีพ 500 บาทต่อเดือน การลดหย่อนค่าโดยสารขนส่งสาธารณะ และมาตรการภาษีเพื่อคนพิการ

(3.2) สิทธิสวัสดิการผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันได (2) กล่าวคือ อายุ 60 – 69 ปี ได้รับเงินเงินช่วยเหลือหรือเบี้ยยังชีพเดือนละ 600 บาท อายุ 70 – 79 ปี ได้รับเดือนละ 700 บาท อายุ 80 – 89 ปี ได้รับเดือนละ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเดือนละ 1,000 บาท ตลอดอายุขัยของผู้สูงอายุ และเป็นการจ่ายเงินช่วยเหลือหรือบำนาญทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า (Universal) จ่ายตามเกณฑ์อายุของผู้สูงอายุ หากเสียชีวิตจ่ายค่าจัดการ

ศพ รายละ 2,000 บาท มีการลดหย่อนค่าโดยสธารขนส่งสาธารณะ และมาตรการภาษีสำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุ

(4) ที่อยู่อาศัย รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนคนไทย รวมถึงบุคคลที่ไร้ที่อยู่อาศัยและมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพให้มีสิทธิได้ครอบครองที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสมจากโครงการต่างๆ ของรัฐ อาทิ โครงการบ้านเอื้ออาทร, โครงการบ้านเคหะแห่งชาติ, โครงการบ้านมั่นคงให้แก่ผู้สูงอายุในพื้นที่แออัดเดิม

(5) การมีงานทำและรายได้ เน้นให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานมีหลักประกันด้านความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน เพื่อสร้างหลักประกันด้านการดำรงชีพ เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพ, สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น 15

(6) นันทนาการ ประชาชนพึงได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ ได้รับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว คุ้มครองการหาประโยชน์จากข้อมูลส่วนตัวโดยมิชอบ เช่น สวนสาธารณะ สวนสุขภาพ การจัดกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

#### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

เป็นการพัฒนาสวัสดิการแบบใหม่ ที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม คือ ชุมชน ผู้ประกอบการทางสังคมและภาคเอกชนมีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมด้วย โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน คือ การช่วยเหลือทางสังคมด้วยการจัดสวัสดิการทางเลือกตอบสนองแก่กลุ่มผู้มีปัญหาในชุมชนรูปแบบบริการ ได้แก่ (1) การสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วยรูปแบบของวัตถุหรือการสงเคราะห์ด้วยสิ่งของหรือเงินทุน (2) การรวมกลุ่มภายในองค์กรหรือชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการจัดกิจกรรมเชิงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมพลังสร้างความเข้าใจภายในกลุ่ม เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชน เครือข่ายจิตอาสาดูแลคนพิการในชุมชน เป็นต้น บริการหรือโครงการที่เกิดจากการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคมให้ร่วมดำเนินการด้วยจิตอาสาและการให้เพื่อช่วยเหลือสังคม แบ่งออกได้ 2 ภาคส่วนผู้ที่มีบทบาทหลักรับผิดชอบการจัดสวัสดิการ ดังนี้

(4.1) ภาคส่วนชุมชน มีบริการจัดสวัสดิการชุมชน และกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ครอบคลุม 16.6 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2551 กองทุนสวัสดิการชุมชนส่วนใหญ่จัดสวัสดิการพื้นฐาน 4 เรื่อง คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย สมาชิกที่เข้าร่วมกองทุนสวัสดิการชุมชนมีทั้งบุคคลทั่วไป เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส

(4.2) ภาคส่วนเอกชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดสวัสดิการสังคม ตามแนวทางดำเนินงานดังนี้

ก. ผู้ประกอบการทางสังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ข. แนวร่วมการประกอบกิจการตามมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม

ISO 26000

ค. สนับสนุนในรูปของโครงการ/กิจกรรม เช่น การศึกษา การพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาสุขภาพ กิจกรรมทางสังคม

ง. การประกันชีวิต ภาคเอกชนสร้างหลักประกันคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในชุมชน ด้วยการส่งเสริมบริการบริษัทประกันชีวิต ประกันภัย ประกันทรัพย์สิน ประกันความเสี่ยง ซึ่งครอบคลุม 64 ล้านคน (ปี พ.ศ.2553)

#### 2.4.5 สวัสดิการสังคมสหพันธรัฐมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียปกครองแบบสหพันธรัฐราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ มีพระมหากษัตริย์ที่คัดเลือกจากสุลต่านรัฐต่างๆ เป็นประมุข โดยเริ่มนำระบบการเลือกตั้งและระบบรัฐสภา มีทั้งรัฐบาลกลางหรือสหพันธ์กับรัฐบาลแห่งรัฐทำหน้าที่บริหารประเทศ โดยรัฐสนับสนุนโครงการสวัสดิการประชาชนช่วยเหลือประชาชนยากจนและขาดโอกาสกว่า 500,000 คน ให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานต่างๆ ตามนโยบายมาเลเซียวัน (1Malaysia) เพื่อเป็นเข็มทิศที่นำมาใช้เพื่อปฏิรูปภาครัฐและปฏิรูปเศรษฐกิจ ตามแผนประเทศ (Malaysia Plan) ฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11 เน้นการพัฒนาเร่งด่วน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การลดอาชญากรรม 2) การต่อต้านการทุจริต 3) การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา 4) การยกระดับความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย 5) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกล และ 6) การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเขตเมือง โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และตระหนักในความต้องการของประชาชนเป็นหลัก เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน เมื่อนามาเปรียบเทียบกับ 4 เสาหลักของประเทศไทย สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

##### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

กรมสวัสดิการสังคมเป็นหน่วยงานภาครัฐหลักที่ให้บริการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมรวมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของครอบครัว ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีงานทำและมีรายได้สามารถนำไปใช้เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น แนวทางการช่วยเหลือทางสังคมรัฐบาลได้ใช้งบประมาณช่วยเหลือแก่กลุ่มเป้าหมาย เช่น เงินช่วยเหลือครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน 720 ริงกิต (ประมาณ 7,000 บาทเศษ) เบี้ยยังชีพคนพิการรายเดือน 300 ริงกิต (ประมาณ 2,900 บาทเศษ) เงินช่วยเหลือรายเดือนผู้ป่วยที่ถูกทอดทิ้ง 300 ริงกิต (ประมาณ 2,900 บาทเศษ) ทุนประกอบอาชีพให้ครั้งเดียวจำนวนสูงสุดถึง 2,700 ริงกิต (ประมาณ 26,500 บาทเศษ) และโครงการสวัสดิการช่วยเหลือด้านอื่นๆ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย โครงการให้เงินช่วยเหลือคนยากจนและด้อยโอกาส ซึ่งมีรายได้ครอบครัวไม่เกิน 700 ริงกิต (ประมาณ 6,800 บาทเศษ) ต่อเดือน เป็นต้น

##### 2) การประกันสังคม (Social insurance)

การประกันสังคมของประเทศมาเลเซียใช้ 2 ระบบคือ

(1) ระบบการประกันสังคม เรียกว่า SOCSO หรือ PERKESO เพื่อการสร้างความปลอดภัยทางสังคมให้แก่ลูกจ้าง โดยมีกฎหมายหลักเกี่ยวกับแรงงาน ซึ่งได้รับความคุ้มครองสิทธิ 4 ประเภท ได้แก่ การประกันอุบัติเหตุและโรคอันเกิดจากการทำงาน ทพพลภาพ ฆราภาพ และการเสียชีวิต

(2) ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ตามกฎหมายกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ค.ศ. 1991 บังคับให้ลูกจ้างชาวมาเลเซียได้รับการสงเคราะห์เงินบำนาญหลังเกษียณ โดยนายจ้างสมทบร้อยละ 12 ของค่าจ้างรายเดือน ลูกจ้างสมทบร้อยละ 11 ของค่าจ้างรายเดือน

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติประกันคนงาน (Akta Pampasan pekerja / Workmen's Compensation Act) กำหนดให้ลูกจ้างต้องทำกรมธรรม์ประกันชีวิตเพื่อให้ได้รับประโยชน์เงินประกันและการจ่ายเงินทดแทนเมื่อเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานด้วย

### 3) บริการทางสังคม (Social Service)

รัฐบาลมาเลเซียได้ดำเนินการด้านบริการทางสังคมผ่านโครงการต่างๆ เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนโดยเฉพาะคนยากจนสามารถเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐาน ซึ่งรัฐเชื่อว่าจะช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นและมีความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม บริการทางสังคม ได้แก่

(1) การศึกษา รัฐบาลมีนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกระดับเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตั้งแต่ในระดับอนุบาล และสนับสนุนการศึกษาภาคบังคับในระดับประถม นอกจากนี้รัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณเพื่ออุดหนุนด้านการศึกษาและมีความมุ่งมั่นให้ทุกคนได้รับโอกาสเรียนฟรี 11 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา

(2) การสาธารณสุข มาเลเซียไม่มีระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในพื้นที่ห่างไกลและชนบทประชาชนจึงประสบปัญหาด้านสุขภาพมากมายเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง ดังนั้นรัฐบาลมาเลเซียจึงมุ่งมั่นพัฒนาระบบสาธารณสุขให้มีคุณภาพด้วยการอุดหนุนงบประมาณจากการจัดเก็บภาษีมาใช้สนับสนุนค่าใช้จ่ายการดูแลสุขภาพของประชาชนทุกคน โดยออกนโยบายให้พลเมืองมาเลเซียที่ถือบัตร MyKad มีสิทธิ์ได้รับการดูแลสุขภาพจากรัฐ โดยกลุ่มข้าราชการบำนาญและกลุ่มคนยากไร้ที่ไม่มีประกันสุขภาพสามารถใช้บริการในโรงพยาบาลที่รัฐจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

(3) คนพิการ รัฐบาลมาเลเซียได้ปรับปรุงบริการเพื่อพัฒนาคนพิการให้ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิตคนพิการ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้จดทะเบียนเป็นบุคคลที่มีความพิการกับกรมสวัสดิการสังคม เช่น การช่วยเหลือทางการเงินเป็นเบี้ยคนพิการเดือนละ 300 ริงกิต (ประมาณ 2,900 บาทเศษ) การศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ เครื่องอำนวยความสะดวก

(4) กลุ่มเด็ก เป็นการจัดบริการสังคมเพื่อการดูแลการป้องกันและการฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็ก มิให้ถูกละเมิดสิทธิ ถูกทารุณ การเลือกปฏิบัติ และไม่ได้รับบริการสาธารณะ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตอยู่ที่ดี บนพื้นฐานความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรอาสาสมัคร เช่น การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกล่วงละเมิด เด็กถูกทอดทิ้ง โดยศูนย์กิจกรรมเด็ก ทีมคุ้มครองเด็ก (PPKK) ศูนย์คุ้มครองสิทธิเด็ก การรับบุตรบุญธรรม การคุ้มครองพยานและบริการทางกฎหมาย และบริการช่วยเหลือทางการเงินให้แก่เด็กที่อยู่ในความอุปการะของมารดาเลี้ยงเดี่ยวและมีฐานะยากจน 12 เดือน เดือนละ 100 ริงกิต (ประมาณ 900 บาทเศษ)

(5) ผู้สูงอายุ รัฐให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้และไม่มีครอบครัวให้การดูแล เดือนละ 300 ริงกิต (ประมาณ 2,900 บาทเศษ) การสนับสนุนอุปกรณ์พิเศษที่ผู้สูงอายุไม่สามารถจัดหาได้เอง เช่น แขนขาเทียม แว่นตาพิเศษ รถเข็น และอุปกรณ์ราคาสูงอื่นๆ ที่จำเป็นส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มหรือศูนย์กิจกรรมผู้สูงอายุ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ไร้ญาติ บ้านพักคนชรา เป็นต้น

### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

รัฐบาลมาเลเซียได้ส่งเสริมการจัดสวัสดิการแบบบูรณาการ โดยสนับสนุนให้ชุมชนเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือทางสังคมร่วมกับภาครัฐ เอกชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งได้จัดกิจกรรมหรือบริการเพื่อกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เช่น บริการการดูแลสุขภาพที่บ้าน (Home Help Services) โดยอาสาสมัครสวัสดิการสังคม จะดูแลกลุ่มเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียวหรือครอบครัว การพัฒนาอาสาสมัครสวัสดิการสังคม เพื่อปลูกจิตสำนึก และสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองของชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการจัดบริการทางสังคมในชุมชน และรัฐได้อุดหนุนงบประมาณให้มีการจัดตั้งศูนย์ดูแลเด็กในชุมชน ด้วยการใช้งบประมาณสำหรับศูนย์ดูแล 4 ประเภท คือ สถาบันรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ ศูนย์ดูแลเด็กในชุมชน และ TASKA ที่รับดูแลเด็กในบ้านของตัวเอง

#### 2.4.6 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ มีพรรคการเมืองแบบพรรคเดียวบริหารประเทศ มีอำนาจสูงสุดไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง โดยมีนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการเมือง แนวคิดการจัดระบบสวัสดิการสังคมของรัฐจึงต้องจัดสรรให้แก่ประชาชนทุกคนอย่างครอบคลุม ตามแนวคิดสังคมนิยม แต่เนื่องจากการประเทศเผชิญปัญหาเรื่องงบประมาณอย่างต่อเนื่อง สวัสดิการสังคมจึงจำกัดเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพประชาชนของประเทศ คือให้ความสำคัญด้านการศึกษา สาธารณสุขและการประกันสังคม โดยผู้ได้สิทธิประโยชน์โดยตรงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มข้าราชการ รัฐวิสาหกิจของรัฐบาล ดังนั้น ระบบสวัสดิการของรัฐบาลลาวจึงไม่สามารถตอบสนองปัญหาความต้องการที่แท้จริงให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้อย่างทั่วถึง และไม่สามารถทำให้พึ่งตนเองได้ในระยะยาว ใน ปี ค.ศ.1997 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศมีความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น รัฐบาลลาวจึงกำหนดให้ภาคสังคมมีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชน โดยเปิดโอกาสให้องค์การการกุศลภาคเอกชน ร่วมสร้างระบบสวัสดิการให้แก่กลุ่มด้อยโอกาสทางสังคม เพื่อแก้ปัญหาของรัฐบาลที่ไม่สามารถจัดระบบสวัสดิการสังคมได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจระบบสวัสดิการสังคมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงอ้างอิงตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจัดกลุ่มกิจกรรมหรือโครงการสวัสดิการให้สอดคล้องกับ 4 เสาหลักของประเทศไทย ดังนี้

1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) สวัสดิการสังคมเพื่อการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รัฐไม่ได้กำหนดแนวทางการช่วยเหลือให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มในสังคม โดยรัฐบาลลาวได้ให้ความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มคนพิการ เนื่องจากประเทศผ่านเหตุการณ์ภัยคุกคามจากภาวะสงครามหลายครั้ง มีนักรบและประชาชนได้รับความสูญเสียเกิดความพิการจำนวนมาก แต่การช่วยเหลือทางสังคมสำหรับกลุ่มคนพิการไม่ครอบคลุมทุกราย การช่วยเหลือโดยพื้นฐานคนพิการจะได้รับอุปกรณ์ขาเทียมเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตให้เท่าเทียมกับผู้อื่น ส่วนนักรบที่พิการจากภารกิจปฏิบัติชาติหรือพิการจากภารกิจตามการมอบหมายรัฐบาลจะได้รับเงินเดือน เงินบำนาญทหารผ่านศึกอุดหนุนจากรัฐบาล

2) การประกันสังคม (Social insurance) องค์การประกันสังคม (สปส.) เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่มีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมให้มีระบบประกันความมั่นคงทางสังคมให้แก่ผู้ออกแรงงานหรือผู้ใช้แรงงานในภาครัฐวิสาหกิจ สวัสดิการสังคมเพื่อการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมเพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรม ของผู้ใช้แรงงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้ใช้งานให้ดีขึ้น ผู้ใช้แรงงานหรือเรียกว่า “ผู้ประกันตน” ที่ขึ้นทะเบียนในระบบประกันสังคมจะได้รับสิทธิประโยชน์ ในด้านการดูแลสุขภาพและการชดเชยสำหรับการสูญเสียรายได้หรือค่าใช้จ่ายพิเศษสำหรับเหตุการณ์ เนื่องจากการเจ็บป่วย การตั้งครรภ์หรือเสียชีวิต โดยได้รับสิทธิประโยชน์ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยระยะสั้นจะเป็นเรื่องของการรับบริการทางการแพทย์ในโรงพยาบาลที่ประกันสังคมกำหนดและตนเองเลือก เงินทดแทน ในกรณีหยุดงาน เงินทดแทนการหยุดงานเพื่อการคลอดบุตร เงินสงเคราะห์กรณีเสียชีวิต เงินทดแทนการขาดรายได้ เป็นต้น สำหรับผลประโยชน์ระยะยาว คำนวณสิทธิประโยชน์ 3 กรณี คือ 1) ทุพพลภาพมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนทุกเดือน จนถึงอายุครบ 60 ปี และยังได้รับสิทธิการตรวจสุขภาพต่อเนื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพ และเงินอุดหนุนผู้ดูแล 2) เกษียณอายุ จะได้รับเงินบำนาญเมื่อมีอายุครบ 60 ปี หรือตั้งแต่อายุ 55 ปี เฉพาะผู้มีปัญหาสุขภาพ 3) เสียชีวิตคู่สมรสหรือทายาทมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือ

สำหรับกรณีเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน ผู้ประกันตนมีสิทธิที่จะได้รับการอุดหนุนกรณีอุบัติเหตุจากการทำงานหรือโรคจากการประกอบอาชีพ คือ 1) การรักษาสุขภาพให้อาการทุเลาโดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง 2) ค่าชดเชยสำหรับการสูญเสียรายได้จากการทำงานชั่วคราว 3) เงินอุดหนุนรายเดือนสำหรับผู้ประกันตนที่สูญเสียอวัยวะถาวร (คนพิการ) จนเกษียณอายุ 4) เงินอุดหนุนผู้ดูแล (เฉพาะกรณีจำเป็นต้องมีผู้ดูแล) คำนวณตามชั่วโมงที่ทำงานจริง 5) เงินสงเคราะห์ผู้เสียชีวิต จำนวน 6 เท่าของเงินเดือนผู้ประกันก่อนเสียชีวิต 6) เงินอุดหนุนครอบครัวของผู้ที่เสียชีวิต

3) บริการทางสังคม (Social Service) บริการทางสังคมขั้นพื้นฐานตามนโยบายของรัฐบาลลาว โดยทั่วไปเป็นการดำเนินการเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสามารถในการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลลาวจึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาด้านการศึกษาและการสาธารณสุข ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาช่วยเหลือล้าหลังให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้ มีอาชีพ มีความสามารถในการคิดค้น และเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

3.1) ด้านการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างปัจจัยพื้นฐานการเปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรมและก้าวสู่ความทันสมัย รัฐบาลลาวจึงให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคน กำหนดให้การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับเพื่อพลเมือง มีความรู้ใช้เป็นสื่อในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต อาชีพ และสุขภาพอนามัยสมควรแก่อัตรา ตามเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนภายในปี 2558 รัฐบาลสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานของรัฐและสังคมเป็นผู้แทนจัดหาและสร้างโรงเรียน ส่งเสริมให้ภาคเอกชนลงทุนพัฒนาการศึกษาาร่วมด้วย ในปี ค.ศ.2009 รัฐบาลลาวได้ปฏิรูประบบการศึกษาใหม่เป็นระบบ 5:4:3 คือ เริ่มศึกษาชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาจากเดิมเรียน 11 ปี เป็น 12 ปี โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่ 1)ระดับอนุบาลและก่อนวัยเรียน เปิดรับนักเรียนตั้งแต่อายุ 3-6 ปี ใช้เวลาเรียน 3 ปี

2) ระดับประถมศึกษา ปีที่ 1- 5 เป็นการศึกษาภาคบังคับ 3) การศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือการศึกษาชั้นสูง ได้แก่ สายอาชีพ ใช้เวลาศึกษา 3 ปี ในวิทยาลัยเทคนิคต่างๆ เช่น ทางด้านไฟฟ้า ก่อสร้าง บัญชี ป่าไม้ เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดทางเศรษฐกิจ มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา

3.2) ด้านการสาธารณสุข มีกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้รับผิดชอบโดยดำเนินนโยบายส่งเสริมด้านสุขภาพ เพื่อเป็นหลักประกันสุขภาพสำหรับประชาชนทุกคน คือประชาชนทุกคนควรได้รับการดูแลด้านสุขภาพโดยเฉพาะแม่และเด็ก รวมถึงผู้ยากไร้ในท้องที่ห่างไกล ทั้งนี้ปัจจุบันประเทศลาวยังคงมีมาตรฐานด้านสาธารณสุขไม่สูงมากนัก หมอยาพื้นบ้านกับการใช้ยาสมุนไพรยังคงเป็นที่พึ่งหลักของคนลาว การรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐประชาชนต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง ระบบการบริการด้านสุขภาพของประเทศลาวที่ให้การคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมีเพียงระบบเดียวคือ การประกันสังคม แต่ทั้งนี้ยังมีข้อจำกัดคุ้มครองการรักษาความเจ็บป่วยโรคทั่วไป ไม่ครอบคลุมการเจ็บป่วยจากอุบัติเหตุหรือการเสริมความงาม

4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support) รัฐบาลลาวได้ขับเคลื่อนการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีการปรับนโยบายทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับระบบทุนนิยมมากขึ้น เพื่อยกระดับความกินดีอยู่ดีของประชาชน ภายใน พ.ศ. 2563 รัฐบาลจึงเปิดโอกาสให้ภาคสังคมหรือองค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคม โดยการจัดตั้งองค์กรช่วยเหลือทางสังคมเพื่อช่วยเหลือพลเมืองลาว ให้การสนับสนุนเงินทุนพัฒนาประเทศด้านต่างๆ เนื่องจากงบประมาณ ที่รัฐบาลจัดสรรมีจำนวนไม่มากจึงต้องได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรต่างประเทศ แต่ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนจากรัฐบาล ดังนั้นการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคมจึงปรากฏในรูปแบบความช่วยเหลืออันเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐ หรือองค์กรการกุศลจากต่างประเทศ ซึ่งได้จัดสวัสดิการผ่านกิจกรรมหรือบริการเพื่อผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้านสาธารณสุขและการศึกษา ในชุมชนต่างๆ ดังนี้

4.1) ด้านการศึกษาและที่พำนัก เป็นความช่วยเหลือในลักษณะความร่วมมือระหว่างรัฐบาลลาวกับองค์กรการกุศลจากประเทศต่างๆ เพื่อรองรับเด็กกำพร้าสมัยสงครามที่มีก่อนปี 2518 เด็กขาดที่พึ่ง และเด็กจากครอบครัว ยาจนทั่วประเทศ จึงมีองค์กรการกุศลหลายแห่งได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองการช่วยเหลือด้านนี้ เช่น ก. โรงเรียนวัฒนธรรมหลัก 67 ในพระราชูปถัมภ์ของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี Nambak เป็นต้น

4.2) ด้านสาธารณสุข ประเทศลาวได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศ ที่ดำเนินการด้านสุขภาพ เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) และ Basic Needs ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน ที่เข้ามาส่งเสริมสุขภาพผ่านโครงการต่างๆ เช่น การศึกษาด้านสุขภาพอนามัยในโรงเรียนระดับประถมศึกษา การฉีดวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกัน การส่งเสริมด้านอาหาร ความปลอดภัยของอาหารและโภชนาการ รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชนที่เจ็บป่วยทางด้านจิตใจ หรือเป็นโรคซึมเศร้า ในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่มักประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น องค์กรจึงได้พัฒนาศักยภาพแนวทางการดูแลผู้ป่วยให้แก่คนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

#### 2.4.7 สาธารณรัฐสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์มีประชากรที่หลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ภายหลังจากได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ.1955 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านการเมืองการปกครอง และระบบกฎหมายจากอังกฤษ จึงเกิดการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเป็นครั้งแรกเพื่อสร้างรัฐและความเป็นชาตินิยม โดยพรรคกิจประชา (People's Action Party: PAP) ได้เข้าเป็นรัฐบาลชุดแรกและมีนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขทางด้านบริหาร และมีประธานาธิบดีเป็นประมุขทางพิธีการ เหตุการณ์นี้ถือเป็นการครองอำนาจในการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ โดยพลเมืองสิงคโปร์จะถูกชักชวนขึ้นาปลูกฝังความเชื่อที่ว่าความแตกแยกของชาติพันธุ์จะทำให้เสียเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของชาติ ดังนั้น รัฐจึงสร้างอุดมการณ์ต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ชาย เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี มีกฎระเบียบทางสังคมที่เข้มงวด จำกัดสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในแสดงออกทางความคิด และการสื่อสารมวลชน บริหารประเทศแบบรวมศูนย์โดย Ministry of Manpower โดยรัฐเป็นผู้ถือหุ้นและนักลงทุนรายใหญ่ในธุรกิจ และให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง (self-reliance) กับการส่งเสริมเรื่องการออมของประชากรอย่างมาก โดยให้จัดตั้งระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพกลาง (Central Provident Fund หรือ CPF) เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2498 เพื่อบังคับการสะสมเงินออม แยกเป็น 3 บัญชี คือ 1. บัญชีเกษียณ 2. บัญชีการเคหะ และ 3. บัญชีออมสุขภาพ โดยอัตราเงินสะสมจะแตกต่างกันไปขึ้นกับช่วงอายุ ดังนั้น ระบอบการปกครองในสิงคโปร์จึงเป็นกึ่งประชาธิปไตย รัฐมีอำนาจอย่างชอบธรรมในการบริหารประเทศและจัดสวัสดิการสังคมที่เน้นด้านที่อยู่อาศัย และสาธารณสุขเพื่อให้พลเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคง อันทำให้พรรคกิจประชาได้รับความไว้วางใจให้บริหารประเทศมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในยุคการสื่อสารไร้พรมแดนเป็นข้อจำกัดของรัฐที่จะใช้อำนาจจำกัดเสรีภาพพลเมือง รวมถึงการสร้างวาทกรรมครอบงำ กอปรกับความนิยมของพรรคกิจประชา ลดลง ในปี พ.ศ. 2556 รัฐบาลจึงมี กลยุทธ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยกระบวนการประชาเสวนาพบความปรารถนาหลักของประชาชนที่ต้องการให้รัฐดำเนินการให้เป็นรูปธรรม คือ ด้านสาธารณสุข การศึกษา และที่พักอาศัย นอกจากนี้ ปัญหาประชากรมีภาวะเจริญพันธุ์ลดลงและมีผู้สูงอายุอายุยืนมากที่สุดในประชาคมอาเซียนทำให้รัฐบาลตระหนักเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมโดยรัฐ ใช้เงินอุดหนุนประชาชนจากระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพกลาง (CPF) ว่าไม่อาจสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างยั่งยืนได้ จึงนำแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมแบบ workfare มาใช้แก้ไขปัญหาการขาดแคลนประชากรวัยแรงงานและผู้สูงอายุให้พึ่งพาตนเองได้ในอนาคต ด้วยการสนับสนุนให้วัยแรงงานทำงานต่อไปแม้จะมีอายุมากขึ้น มาตรการนี้จะช่วยเพิ่มรายได้และเงินออมไว้ใช้ในยามเกษียณ ลดการพึ่งพิงความช่วยเหลือจากรัฐในระยะยาว และช่วยให้ประชาชนมีหลักประกันความมั่นคงโดยไม่เป็นภาระต่องบประมาณแผ่นดินมากเกินไป ดังนั้น ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศสิงคโปร์จึงปฏิเสธแนวคิดรัฐสวัสดิการ แต่นำเงื่อนไขให้ทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือจากรัฐ รัฐจัดสวัสดิการช่วยเหลือให้เฉพาะคนยากไร้และไม่มียานทำ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ 4 เสาหลักของประเทศไทย สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

รัฐบาลสิงคโปร์มีโครงการด้านความมั่นคงทางสังคมที่ครอบคลุมทั้งด้านที่อยู่อาศัยสุขภาพอนามัยและการศึกษา แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจได้สร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างคนชั้นสูง คนชนชั้นกลาง และคนยากจน ถึงแม้ว่ากลุ่มคนที่มีรายได้น้อยจะได้รับสิทธิสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย แต่ไม่สามารถตอบสนองการดำรงชีวิตอย่างสุขสบายได้เพราะมีรายได้จำกัด ดังนั้น การช่วยเหลือทางสังคมรัฐจึงจัดสวัสดิการผ่านรูปแบบของบริการทางสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ทั้งรายบุคคลและครอบครัว ส่งเสริมให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการส่งเสริมทักษะและการฝึกอาชีพ ตามแนวคิดหลักในการจัดสวัสดิการของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีงานทำมีรายได้เพียงพอที่จะสนับสนุนตัวเองและครอบครัวและพึ่งพาตนเองได้ ความช่วยเหลือจากรัฐจะเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชนเพื่อเป็นการลดการนำระบบรัฐสวัสดิการมาใช้จัดบริการช่วยเหลือทางสังคมงบประมาณที่นำมาใช้เพื่อจัดบริการมาจากระบบกองทุนคอมแคร์ (Com Care) ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี 2005 ซึ่งให้เงินสนับสนุนช่วยเหลือผู้ยากไร้ผ่านโครงการต่างๆ จำนวนกว่า 190,000 คนในปี ค.ศ. 2011 ดังนั้น บุคคลหรือครอบครัวที่ยากไร้ ซึ่งมีรายได้ของครัวเรือนอย่างน้อย 1,900 ดอลลาร์สิงคโปร์ ต่อเดือน หรือรายได้ต่อหัวอย่างน้อย 650 ดอลลาร์สิงคโปร์ สามารถยื่นขอความช่วยเหลือเงินทุนสนับสนุนการศึกษา เงินช่วยเหลือผู้ทุพพลภาพและคนชราที่ไม่สามารถทำงานจากหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพัฒนาชุมชน เยาวชนและกีฬา ซึ่งต้องผ่านการประเมินความช่วยเหลือโดยพิจารณาจากรายได้ต่อบุคคลหรือครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ความสามารถในการทำงานและผู้ให้การดูแลประจำวัน เมื่อผ่านการประเมินจะได้รับบริการเงินช่วยเหลือรายเดือน การรักษาฟรีที่สถานบริการโพลีคลินิกและโรงพยาบาลของรัฐบาล การปรับโครงสร้างหนี้โรงพยาบาล การจ้างงานและฝึกอบรม การศึกษา บริการทางการแพทย์ คุ้มครองอาหาร ค่าบริการสาธารณสุขโรค ทุนการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส รวมถึงการช่วยเหลือทางการเงินแก่พลเมืองมุสลิมในภาวะยากลำบาก ทั้งนี้ บริการที่จะได้รับความช่วยเหลือทางสังคมขึ้นอยู่กับการประเมินของเจ้าหน้าที่รับประจำโครงการนั้นๆ

### 2) การประกันสังคม (Social insurance)

รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้งระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ Central Provident Fund (CPF) เพื่อบังคับการออมเงินของแรงงานทุกเดือนโดยลูกจ้างและนายจ้างจะสมทบเงินเข้ากองทุนจำนวนเงินตามอายุของลูกจ้าง ลักษณะของการทำงาน และตามลักษณะประเภทของบัญชีเงินออม ตามแนวคิดการจัดสวัสดิการการทำงาน Workfare ให้แก่วัยแรงงาน เพื่อเป็นหลักประกันสังคมให้ความคุ้มครอง 6 ประเภท ได้แก่ การประกันการเจ็บป่วย การประกันการคลอดบุตร การประกันอุบัติเหตุและโรคอันเกิดจากการทำงาน การประกันทุพพลภาพ การประกันชราภาพ และการเสียชีวิต รายละเอียดดังนี้

ก) การรักษาพยาบาล (Healthcare) สมาชิกสามารถใช้เงินจากบัญชี Medisave เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของตนเองและสมาชิกครอบครัว การคลอดบุตร และรักษาโรคอันเกิดจากการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ข) การประกันอุบัติเหตุ ทุพพลภาพ และการเสียชีวิต องค์การสหภาพแรงงานจะให้การช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาชิกที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคเรื้อรัง เจ็บป่วยจากการทำงานหรือกลายเป็นบุคคลไร้ความสามารถ โดยมีเงื่อนไขต้องเป็นพลเมืองสิงคโปร์, ทุพพลภาพ

ถาวร 50 เปอร์เซ็นต์หรือมากกว่า เสียชีวิต หรือแพทย์มีคำสั่งให้ลาเกิน 60 วัน เป็นหัวหน้าเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว ครอบครัวมีรายได้ไม่เกิน 1,800 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อเดือนหรือ 500 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อรายหัว จะได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเพียงครั้งเดียวให้แก่ครอบครัว สำหรับการเสียชีวิต ทดแทนสูงสุดถึง 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ กรณีทุพพลภาพ/เจ็บป่วยเรื้อรัง จะได้รับเงินทดแทน 1,250 ดอลลาร์สิงคโปร์ นอกจากนี้จะได้รับทุนการฝึกอบรมทักษะ และสนับสนุนให้ได้รับบริการพักผ่อนหย่อนใจแก่สมาชิกสหภาพแรงงานและครอบครัว ณ Aranda Country Club และ Orchid Country Club

ค) การประกันกรณีชราภาพเมื่อสมาชิกอายุครบ 55 ปี เงินออมสะสมต้องคงเงินไว้ในบัญชีเพื่อเกษียณอายุ เท่ากับ 75,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ เพื่อเป็นหลักประกันการมีรายได้ในวัยสูงอายุ นอกจากนี้ สมาชิกสามารถนำเงินสะสม CPF มาใช้บริการเพื่อคุณภาพชีวิตของตนและครอบครัว

ง) การเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย (Home Ownership) รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยจะให้เงินอุดหนุนประชาชนในการซื้อบ้านเคหะของรัฐบาลในราคาถูก

จ) ค่าเล่าเรียนบุตร (Education Scheme) สามารถนำเงินสะสมมาชำระค่าเล่าเรียนบุตรได้

ฉ) การเพิ่มสินทรัพย์ (Asset Enhancement) สมาชิกสามารถนำเงินสะสมซื้อหุ้นรัฐบาลและหุ้นอื่นๆ ในตลาดหลักทรัพย์

### 3) บริการทางสังคม (Social Service)

นโยบายด้านสวัสดิการสังคมของรัฐบาลสิงคโปร์ใช้ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (central provident fund) ขับเคลื่อนสร้างกลไกความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) นำใช้เพื่อส่งเสริมการจัดบริการทางสังคม ดังนี้

#### (1) ด้านการศึกษา

ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของสิงคโปร์แบ่งออกเป็นระดับประถมศึกษา 6 ปี และระดับมัธยมศึกษา 4 ปี ซึ่งรวมแล้วเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 10 ปี (13) โดยการศึกษาภาคบังคับของสิงคโปร์คือ ถึงชั้น Primary 6 (เทียบเท่าชั้น ป. 6) ซึ่งรัฐให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ (14) ดังนี้

ก) ค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่าชุดนักเรียน ฟรี สำหรับโรงเรียนของรัฐให้แก่

– เด็กนักเรียนในครอบครัวที่มีเด็ก 1-2 คน และมีรายได้รวมไม่เกิน 1,500 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อเดือน

– เด็กนักเรียนในครอบครัวที่มีเด็ก 3 คนหรือมากกว่า และมีรายได้รวมไม่เกิน 1,800 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อเดือน

ข) ให้เงินอุดหนุนสำหรับเด็กนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง ที่ศึกษาในโรงเรียนมัธยมอิสระต่างๆ (ปริมาณของเงินอุดหนุนขึ้นอยู่กับฐานรายได้ของ

ครอบครัว) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการจะให้ 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ ให้กับแต่ละโรงเรียนเพื่อนำไปช่วยเหลือนักเรียนยากจน เช่น ค่าเดินทาง รับประทานอาหาร เป็นต้น

ค) ทุนอุดหนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยอิสระ (Autonomous Universities) มหาวิทยาลัยที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐ (Publicly-Funded University) มหาวิทยาลัยเอกชน (Private University) และโพลีเทคนิค โดยเงินอุดหนุนขึ้นอยู่กับเงื่อนไขรายได้ของครอบครัวของนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ สวัสดิการที่ได้รับอาทิ ค่าเล่าเรียนแบบให้เปล่า สินเชื่อเงินกู้ยืม ค่าอุปกรณ์ทางการศึกษา และเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยสำหรับนักเรียนและนักศึกษา muslim

## (2) ด้านการสาธารณสุข

สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลของประเทศสิงคโปร์เป็นรูปแบบที่เน้นการประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Coverage) รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบดูแลสุขภาพของคนทั้งประเทศ ด้วยการนำระบบภาษีเป็นแหล่งทุนหลัก โดยการบริหารจัดการด้วยการผสมผสานแนวคิดที่ว่า การดูแลสุขภาพถือเป็นหน้าที่ส่วนบุคคลและรัฐบาลจะกำกับดูแลผ่านระบบการคลัง โดยรัฐบาลจะจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่การบริการสุขภาพ พร้อมทั้งบังคับให้ประชาชนมีบัญชีเงินออมสำหรับจ่ายค่ารักษาพยาบาลในระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพในบัญชีการออมด้านสุขภาพ (Medisave Account) เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะสามารถเข้าถึงบริการด้านการแพทย์ขั้นพื้นฐานได้ โดยนโยบายประกันสุขภาพของประเทศสิงคโปร์มีการใช้ระบบกองทุนแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพให้แก่ประชาชน

## (3) การเคหะ

รัฐบาลสิงคโปร์จึงให้ความสำคัญกับนโยบายการเคหะ (Housing Policy) ในรูปแบบของการให้สวัสดิการทางสังคมที่รัฐบาลจะให้เงินอุดหนุนประชาชนจากระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพกลาง (CPF) เพื่อให้แรงงานทุกคนทุกครัวเรือนได้มีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม โดยสนับสนุนให้ซื้อบ้านเคหะของรัฐบาลในราคาถูก ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญกับการมีสิทธิครอบครองบ้านเคหะของบุคคล 3 กลุ่มคือ ครอบครัวหนุ่มสาว สตรีที่หย่ากับสามีแต่ได้รับสิทธิเลี้ยงดูบุตร และครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ปัญหาสำคัญจากนโยบายด้านการเคหะของประเทศสิงคโปร์คือ ปัญหาเรื่องราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเรื่องที่อยู่อาศัยของประชาชน โดยรัฐได้มีมาตรการช่วยเหลือทางการเงินเพื่อสนับสนุนให้ให้มีที่อยู่อาศัย โดยเน้นให้สอดคล้องกับความสามารถในการจ่ายของผู้อยู่อาศัยทุกระดับรายได้ (Affordable Housing) โดยแผนการเคหะแห่งชาติจะมีการร่างใหม่ทุก 5 ปี ดังนี้

ก) โครงการพิเศษที่ให้ซื้อหรือเช่าที่อยู่อาศัยครอบครองพลตขนาดเล็ก ราคาต่ำกว่า 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ สำหรับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป มีรายได้น้อยกว่า 3,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และไม่มีอสังหาริมทรัพย์

ข) โครงการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางการเงินจ่ายค่างวด สำหรับผู้มีรายได้น้อยไม่เกิน 2,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อเดือน และมีอายุ 55 ปีขึ้นไปจะพิจารณาช่วยเหลือรายกรณี

ค) การกำหนดเพดานรายได้ในการซื้อที่อยู่อาศัยของ HDB เพื่อขยายสิทธิให้ครอบคลุมผู้มีรายได้ปานกลางตามแนวคิด “Inclusive Growth” การเติบโตที่มีการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรมแก่ทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งกองทุนที่อยู่อาศัยได้กำหนดเพดานรายได้ต่อเดือนของครัวเรือนตั้งแต่ 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ มีสิทธิกู้ซื้อที่อยู่อาศัยได้สูงสุดถึง 40,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ ทั้งนี้การจ่ายเงินขึ้นอยู่กับพิจารณารายได้ของครัวเรือนด้วย

#### (4) ด้านการดูแลผู้สูงอายุ

ประเทศสิงคโปร์มีจำนวนประชากรวัยแรงงานน้อยลงที่จะเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่มีอัตราเร่งเข้าสู่สังคมสูงอายุเร็วมากขึ้นซึ่งในสังคมของชาวสิงคโปร์บุตรมีหน้าที่ต้องดูแลบิดามารดา ร่วมกับการใช้ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เพื่อดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับความอบอุ่นและเกิดความมั่นคงแก่สถาบันครอบครัว ภายใต้คำขวัญ “Successful Ageing for Singapore” มีบริการดังนี้

ก) ด้านการเงิน/รายได้ รัฐเน้นให้บุคคลดูแลการเงินด้วยตนเอง รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน รายได้ผู้สูงอายุมาจากบำนาญและการออมเป็นหลัก ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียวจะได้รับเงินบำนาญ 400 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อเดือน(10)

ข) ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมนั้นให้ผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพ ราคาประหยัด และตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีบริการในชุมชน (Community-based support services) บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในสิงคโปร์แบ่งเป็น

(4.1) การดูแลระยะกลาง ได้แก่ การรักษาตามอาการที่โรงพยาบาลชุมชน และศูนย์ดูแลผู้สูงอายุแบบเข้าไปเยี่ยมกลับ

(4.2) การดูแลระยะยาว ได้แก่ บ้านพักคนชรา การบริหารด้านการแพทย์พยาบาล และการฟื้นฟูผู้สูงอายุที่บ้าน และสถานที่ดูแลผู้สูงอายุระยะสุดท้าย (hospice) เป็นต้น

ค) ด้านการทำงาน มีส่งเสริมการจ้างงานและความมั่นคงทางด้านการเงิน จากการทำงานพาร์ทไทม์ หรือเวลาการทำงานที่ยืดหยุ่นแบบ flexible time

ง) บริการช่วยเหลือผู้สูงอายุในสังคม (Enable ageing-in-place) ด้วยการอำนวยความสะดวกในอาคาร/สถานที่สาธารณะ และในระบบขนส่งมวลชน การจัดโครงการ Be friend service, meal service สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย และการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคม เช่น senior citizen club (เน้นนันทนาการและพักผ่อน)

นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ผ่านการดูแลของหน่วยงาน ได้แก่ MCYS และคณะกรรมการกองทุน Central Provident Fund (CPF) Board เพื่อสร้างระบบให้บุคคลในครอบครัวมีหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา และหากไม่เลี้ยงดูพ่อแม่สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเลี้ยงดูจากบุตรของตนได้ รวมทั้งให้ความสำคัญกับองค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นกลไกในการดูแลประชาชนที่ประสบความลำบาก เพื่อลดภาระให้กับรัฐบาล

#### (5) การสนับสนุนทางการเงินเพื่อการพัฒนาเด็ก

รัฐบาลสิงคโปร์มีนโยบายส่งเสริมการแต่งงานและเพิ่มจำนวนประชากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีมาตรการทางการเงินเพื่อการพัฒนาเด็ก และช่วยแบ่งเบาภาระทางการเงินให้แก่บิดามารดา โดยให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

(5.1) การแต่งงาน (Getting married) อาทิ บริการหาคู่ และเพิ่มวงเงินอุดหนุนเพื่อช่วยคู่แต่งงานซื้อที่อยู่อาศัย

(5.2) การมีบุตร (Having Children) อาทิ การให้เงินอุดหนุนค่ารักษาพยาบาลเพื่อช่วยสามีภรรยาที่มีบุตรยาก และการทำให้ระบบประกันสุขภาพครอบคลุมค่ารักษาพยาบาลทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการคลอด

(5.3) การเลี้ยงดูบุตร (raising and caring for children) อาทิ การลดหย่อนภาษีให้บิดามารดาที่มีงานทำ การให้เงินอุดหนุนแก่ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและโรงเรียนอนุบาลเพื่อให้มีคุณภาพและประหยัด และการให้ Baby Bonus โดยเด็กที่เกิดหลัง วันที่ 26 สิงหาคม 2012 จะได้รับเงินสด (cash gift) สำหรับบุตรคนแรกและคนที่ 2 มูลค่า 6,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ ส่วนบุตรคนที่ 3 และ 4 จะได้รับโบนัสเงินสดมูลค่า 8,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หากบิดามารดาเปิดบัญชีเงินฝากเพื่อการพัฒนาเด็ก (Children Development Account - CDA) รัฐบาลจะสมทบทุนให้แก่บุตรที่เกิดหลังวันที่ 17 ส.ค. 2551 ในจำนวนเท่ากัน (a dollar-for-dollar matching) สามารถนำไปใช้จ่ายศูนย์รับเลี้ยงเด็กอ่อนและค่าเล่าเรียนในโรงเรียนที่จดทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการสิงคโปร์ และใช้จ่ายค่ารักษาพยาบาลของบุตรได้ทุกประเภท

(5.4) การสนับสนุนสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัว (Work-life support) โดยอนุญาตให้มารดาลาคลอดได้ 4 เดือนโดยได้รับเงินเดือน และอนุญาตให้บิดามารดาไปดูแลบุตรอายุต่ำกว่า 7 ปี ได้จำนวน 6 วันต่อปีและได้รับเงินเดือนด้วย

#### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

รัฐบาลกลางสิงคโปร์ได้สร้างกลไกการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นด้วยการเสริมสร้างอำนาจให้สภาพัฒนาชุมชน (Community Development Council: CDC) และสภาเมือง แต่อำนาจที่ให้มีจำกัดจึงไม่สามารถมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ รัฐได้กำหนดให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านโครงการเคหะแห่งชาติ เพราะประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กว่าร้อยละ 80 ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเป็นตัวแทนในการบริหารกิจการเคหะ การเงิน การคลัง และร่วมดำเนินการกับรัฐบาล แต่ทั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากประชาชนยังเกิดความรู้สึกว่าถูกควบคุมจำกัดโดยรัฐ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่สภาพัฒนาชุมชนได้จัดทำอันครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม ผู้สูงอายุ ผู้พิการ รวมถึงผู้ว่างงาน เช่น โครงการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูเด็กเล็ก โครงการส่งเสริมการเล่นกีฬา เป็นต้น

นอกจากนี้ สภา National Council of Social Service มีนโยบายส่งเสริมให้องค์กรกิจการธุรกิจสังคม (Social Enterprises) มีส่วนร่วมในการจัดบริการทางสังคมในสิงคโปร์ โดยกิจกรรมหรือโครงการทางสังคมที่จัดบริการขึ้น เพื่อตอบสนองการช่วยให้บุคคลมีงานทำ มีรายได้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมความเป็นอยู่อย่างมีคุณภาพ มีความปลอดภัยทางสังคมแก่ประชาชนและชุมชนอย่างยั่งยืน อาทิ บริษัท Aii Social Enterprises ที่ส่งเสริมให้คนพิการร่วมงานทำขนมขาย Singapore Corporation of Rehabilitative Enterprises (SCORE) เป็นองค์กรที่สร้างสะพานแห่งความหวังสำหรับผู้พิการและครอบครัว พันฟูผู้กระทำผิดให้มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนให้โอกาสในการพัฒนาตนเองอีกครั้ง เป็นต้น

#### 2.4.8 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองตามระบอบจักรพรรดิของจีนมานานกว่าพันปี ภายหลังสูญเสียเอกราชให้แก่ฝรั่งเศส ประชาชนถูกขูดรีดให้ยากจนมากขึ้น จึงเกิดขบวนการใต้ดินหลายกลุ่มต่อต้านการปกครอง โดยเฉพาะขบวนการคอมมิวนิสต์ ที่ร่วมมือกับประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์ คือ สหภาพโซเวียตและจีน ในการเผชิญหน้ากับประเทศทุนนิยมต่อต้านระบบการปกครองของฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาเป็นหนึ่งในประเทศที่ต่อต้านแนวคิดคอมมิวนิสต์และเข้ามาแสดงบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือเจรจายุติสงครามโดยสนับสนุนให้มีการรวมประเทศและเลิกลัทธิระบบกษัตริย์ โดยเวียดนามได้เริ่มเปลี่ยนรูปการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐก่อน คือ มีประธานาธิบดีแทนกษัตริย์ จากนั้นมีการเจรจาสันติภาพที่กรุงปารีสและลงนามการหยุดยิงในเวียดนามในปี พ.ศ.2516 สนับสนุนให้เวียดนามเหนือและใต้รวมเข้าด้วยกัน โดยมีสภาเพื่อสามัคคีปรองดองเป็นตัวกลางเพื่อทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งทั่วไปในเวียดนาม จึงเป็นจุดเริ่มต้นการปฏิรูปการปกครองเป็นระบบสังคมนิยม มีพรรคการเมืองเดียวคือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งเวียดนาม (Communist Party of Vietnam หรือ CPV) ที่มีอำนาจสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ และต้องเคารพบทบาทนาของพรรคในการใช้อำนาจรัฐ ประเทศเริ่มก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศด้วยนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจ “โดย เหมย” (Doi Moi) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2529 ส่งผลให้ประเทศมีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงและเกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลและการขาดความเท่าเทียมกันทางเพศ และความยากจนของประชาชนเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญ โดยมอบหมายให้กระทรวงแรงงาน ทหารผ่านศึกและสวัสดิการสังคมเวียดนาม (MOLISA) ดำเนินนโยบายลดความยากจนของครัวเรือนในชุมชนและหมู่บ้านทั่วประเทศ ซึ่งรัฐบาลใช้เงินทุนมากกว่าร้อยละ 50 เพื่อลดความยากจนในโครงการต่างๆ โดยเงินทุนมาจากงบประมาณของรัฐ การลงทุนจากภาคเอกชน และสังคมในท้องถิ่น การจัดสวัสดิการของประเทศเวียดนามตามแนวคิดสังคมนิยมเป็นการให้เพื่อช่วยเหลือโดยสนับสนุนให้เกิดระบบสวัสดิการสังคมที่ดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ภาครัฐคือผู้มีบทบาทสำคัญที่ต้องดำเนินนโยบายการรักษาสวัสดิการสังคมควบคู่กับสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ รัฐบาลมีบทบาทในการส่งเสริมสิทธิแก่ประชาชนทุกคนด้านการมีงานทำ มีรายได้ มีที่พักอาศัย ได้รับการศึกษา การดูแลสุขภาพ การดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นกิจการสาธารณะเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตที่ผาสุก ส่วนการจัดความยากจนรัฐเน้นมาตรการช่วยเหลือด้านสาธารณสุข การศึกษา การเพาะปลูก การเข้าถึงน้ำสะอาด การฝึกอบรมอาชีพ การสร้างงาน การถ่ายโอนเทคโนโลยี ที่พัก ไฟฟ้า และสินเชื่อพิเศษอื่นๆ เพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้รัฐบาลได้ส่งเสริมนโยบายการเปิดเสรีให้ภาคธุรกิจเอกชน ปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ และเชิญชวนนักลงทุนจากต่างประเทศร่วมลงทุน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจการตลาดแบบสังคมนิยม นำไปสู่การประเทศที่กำลังพัฒนาและทันสมัยภายในปี 2563 เพื่อให้เข้าไประบบสวัสดิการสังคมของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จึงอ้างอิงตามระบบสวัสดิการ

4 เสาหลักของประเทศไทย ดังนี้

### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

ประชาชนในสังคมเมืองและชนบทมีรายได้เหลื่อมล้ำกันอย่างมาก คนยากจนยังเป็นจำนวนประชากรส่วนใหญ่ที่รัฐบาลพยายามผลักดันนโยบายเศรษฐกิจเสรี การลงทุนของต่างชาติ และสนับสนุนให้องค์กรการกุศลต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มประชาชนที่ยากจนในถิ่นทุรกันดารที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐ ทั้งนี้ การพิจารณาให้ความช่วยเหลือขึ้นอยู่กับเงื่อนไขคุณสมบัติกองทุนช่วยเหลือขององค์กรนั้นๆ ด้วย นโยบายการช่วยเหลือทางสังคมที่รัฐได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ นโยบายเพื่อกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ที่รัฐพยายามแสดงออกถึงความสำนึกในบุญคุณต่อการสร้างชาติ กลุ่มเป้าหมายนี้ประกอบด้วย ทหารผ่านศึก ครอบครัวของทหารผ่านศึก แม่หญิงวีรชน ทหารทุพพลภาพ ทหาร ที่เจ็บป่วยหรือผู้ที่ได้รับสารเคมีจากการสงคราม ผู้ที่ด้อยโอกาส ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง และอดีตเยาวชนอาสาในสงคราม สถิติในปี พ.ศ.2557 ทั่วประเทศมีจำนวนกว่า 4.8 ล้านคน (7) ที่รัฐต้องดำเนินนโยบายช่วยเหลือทางสังคมด้วยการจัดสวัสดิการสังคมให้ ได้แก่ เงินช่วยเหลือรายเดือน ทหารผ่านศึกจะได้รับเบี้ยบำนาญเดือนละ 1.4 ล้านบาท (ประมาณ 2,600 บาท) สิทธิการดูแลสุขภาพ บ้านพักคนชรา การซ่อมแซมบ้านพัก การสร้างบ้านเอื้ออาทรใหม่ (จำนวน 16,000 หลัง) การจัดหา อวัยวะเทียม การฝึกอาชีพและการทำงาน เป็นต้น

### 2) การประกันสังคม (Social insurance)

ประเทศเวียดนามใช้ระบบประกันสังคมเป็นมาตรการเพื่อลดอัตรา คนยากจนและสร้างงานให้แก่ประชาชน เป็นปัจจัยหนึ่งเพื่อประกันเสถียรภาพทางสังคม โดย แรงงานเวียดนามต้องเข้าร่วมระบบการประกันสังคมภาคบังคับ ซึ่งชาวเวียดนามจะถูกเก็บภาษี ในอัตราก้าวหน้าขึ้นอยู่กับการจ้างงานและเงินได้ทางธุรกิจ โดยทั่วไปเงื่อนไขกำหนดให้แรงงานจ่าย ค่าประกันสังคมร้อยละ 5 และค่าประกันสุขภาพร้อยละ 1 ของค่าจ้างเงินเดือน ร่วมกับนายจ้างจ่าย สมทบค่าประกันสังคมร้อยละ 15 และค่าประกันสุขภาพอีกร้อยละ 2 ของค่าจ้างเงินเดือน การประกันการว่างงานทั้งนายจ้างและลูกจ้างจะส่งเงินสมทบคนละร้อยละ 1 ของเงินเดือนพื้นฐาน ระบบประกันสังคมให้สิทธิคุ้มครอง 6 ประเภท ได้แก่ การเจ็บป่วย การคลอดบุตร อุบัติเหตุและ โรคอันเกิดจากการทำงาน ทุพพลภาพ ชราภาพ การเสียชีวิต โดยการบริหารงบประมาณนี้สำนักงาน ประกันสังคมเวียดนาม (Vietnam Social System : VSS) เป็นคนบริหารระบบการเงิน ดำเนินการ ในการเก็บเงินเบี้ยประกัน การแจกจ่ายบัตรประกันสุขภาพ การตรวจสอบการชดเชยค่าบริการ และการจ่ายเงินให้แก่โรงพยาบาลเองทั้งหมด

### 3) บริการทางสังคม (Social Service)

เป็นนโยบายที่รัฐมุ่งให้บริการเพื่อการคุ้มครองทางสังคม หน่วยงานทุกระดับได้ให้ความสนใจกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ที่อยู่ในเขตที่สภาพเศรษฐกิจสังคมยังคงประสบ ความยากลำบากเป็นพิเศษ แต่เนื่องจากงบประมาณที่นำมาใช้ไม่เพียงพอต่อการจัดสวัสดิการ ให้ครอบคลุมการดูแลสุขภาพชีวิตให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม ดังนั้นรัฐจึงเน้นการจัดสวัสดิการด้าน การศึกษา และการสาธารณสุขอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน รายละเอียดดังนี้

3.1) การศึกษา นโยบายการศึกษาของประเทศเวียดนามได้กำหนดให้จัด การศึกษาภาคบังคับฟรีในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ เพื่อส่งเสริมให้

นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายและทั่วถึงขึ้น โดยมีระบบการศึกษาเป็นแบบ 5-4-3 คือ ประถมศึกษา 5 ปี มัธยมศึกษา 4 ปี และมัธยมศึกษาปลาย 3 ปี ซึ่งเป็นนโยบายการศึกษาสามัญ 12 ปี (General Education) ของเวียดนาม อันมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้มีวิถึญาณในความเป็นสังคมนิยม มีเอกลักษณ์ประจำชาติและมีความสามารถในด้านอาชีพ และการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น คือ ระดับอุดมศึกษาอาจใช้เวลาศึกษา 2-6 ปี ปัจจุบันเวียดนามแบ่งรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 5 ลักษณะ คือ

(1) การศึกษาระดับก่อน ประถมศึกษา (Pre-School Education) ประกอบด้วยการเล่นดูเด็ก สำหรับเด็กอายุ 6 เดือนถึง 3 ปี และอนุบาลสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี

(2) การศึกษาสามัญ (5-4-3)

ก. ระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ 5 ปี ชั้น 1-5

ข. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือชั้น 6-9

ค. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือชั้น 10-12

(3) การศึกษาด้านเทคนิคและอาชีพ มีเทียบเคียงทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

(4) การศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็นระดับอนุปริญญา (Associate degree) และระดับปริญญา

(5) การศึกษาต่อเนื่อง เป็นการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดโอกาสการศึกษาในระบบสายสามัญและสายอาชีพ

ประเทศเวียดนามไม่มีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา แต่จะมีทุนสนับสนุนให้แก่ผู้ที่มีความสามารถพิเศษบางด้านเท่านั้น เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น นักเรียนที่เรียนสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง โดยรัฐจะทำหน้าที่สนับสนุนให้มีสถาบันการศึกษาที่หลากหลายทั้งของภาครัฐและเอกชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกลไกการเรียนรู้จากระบบการศึกษานี้เป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐบาลใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพประชาชน แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณจึงยังมีผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่มที่ไม่รู้หนังสือ ดังนั้นรัฐจึงได้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษาโดยการบริจาค การกู้ยืม และการสนับสนุนงบประมาณจากภายนอกประเทศ เช่น The World Bank (WB) เป็นต้น

3.2) ศูนย์ฝึกอบรมอาชีพ ประเทศเวียดนามให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาอาชีพให้แก่แรงงานเพื่อพัฒนาศักยภาพแรงงานให้มีความสามารถเป็นแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งรัฐและภาคเอกชนสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมอาชีพ ดังนี้

ก. มีการสอนงานอาชีพระยะสั้นแก่คนหนุ่มสาวและแรงงานไร้ฝีมือ โดยเฉพาะแรงงานเกษตรกรรมในชนบท ศูนย์อบรมอาชีพเน้นงานหัตถกรรมและการค้าขายระดับท้องถิ่น เพื่อที่จะส่งเสริกรักษาและพัฒนางานอาชีพดั้งเดิมในชนบทโดยจะรับผู้เรียนทุกระดับการศึกษาและทุกระดับอายุระยะเวลาเรียนประมาณ 6 เดือน

ข. หลักสูตรอบรมคนงานกึ่งฝีมือในหน่วยงาน โดยครูผู้สอนเป็นช่างเทคนิคหรือคนงานที่มีคุณภาพสูงในหน่วยงาน ณ สถานประกอบการ (Vocational Classes at

Production Establishments) เป็นรูปแบบการฝึกอบรมระยะสั้นและระยะเวลาตั้งแต่ 3-6 เดือน การฝึกอบรมเกี่ยวกับรูปแบบงานที่ทำ หลักสูตรจะปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของท้องถิ่น

3.3) สุขภาพ ระบบประกันสุขภาพของประเทศเวียดนามมี 2 รูปแบบ คือ ประกันสุขภาพภาคบังคับและสมัครใจ โดยผู้ที่ซื้อประกันสุขภาพแบบสมัครใจมีเฉพาะกรณีผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ เช่น คนไข้เรื้อรัง คนที่มีโรคประจำตัวจะซื้อประกันซึ่งมีการเก็บเบี้ยประกันในอัตราที่แตกต่างกัน ทั้งนี้งบประมาณด้านสาธารณสุขได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลผ่านกองทุนประกันสุขภาพ ซึ่งเป็นกองทุนระดับชาติกองทุนเดียวที่บริหารงานได้ดีช่วยลดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมในการบริหารระบบ ดังนั้น เมื่อผู้เจ็บป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลรัฐให้สิทธิการดูแลฟรีทั้งหมด (เช่น Social Protection Group รัฐเป็นคนจ่ายเงินสมทบทั้งหมด) ผ่านระบบเงินประกันสุขภาพที่หักไว้จากเงินเดือนหรือค่าแรง และผ่านระบบการร่วมจ่าย (Co - Payment) โดยมีเงินภาษีของรัฐมาช่วยสนับสนุน ส่วนสิทธิประโยชน์ (Benefit Package) ของการประกันสุขภาพในเวียดนาม สำหรับข้าราชการ ลูกจ้างภาคธุรกิจ กรรมการโรงงานหรือชาวนา ใช้สิทธิประโยชน์รูปแบบเดียวกันทั้งหมด โดยประกอบด้วย

- (1) ค่าใช้จ่ายสำหรับบริการผู้ป่วยนอกผู้ป่วยใน รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพ
- (2) ค่าใช้จ่ายสำหรับการคัดกรอง และค้นหาโรคบางโรค
- (3) ค่าใช้จ่ายสำหรับยา ตามบัญชียาที่รัฐบาลกำหนด
- (4) ค่าใช้จ่ายเฉพาะบางเรื่อง เช่น ค่าเดินทางสำหรับคนจนจากเขต

ทุรกันดาร และอื่น ๆ

กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากระบบประกันสุขภาพของเวียดนามในระยะแรก (1995 – 2003) จะเป็นกลุ่มข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ และลูกจ้างประกันสังคม (เพราะเป็นภาคบังคับ) ต่อมารัฐบาลพยายามขยายสิทธิประโยชน์ไปถึงกลุ่มด้อยโอกาส และกลุ่มที่ยังไม่มีรายได้ประจำ เช่น นักเรียน นักศึกษา ชาวนา ชนกลุ่มน้อย (ในปี ค.ศ.2010 คนจนประมาณร้อยละ 50 เท่านั้นที่มีหลักประกันสุขภาพ) โดยรัฐบาลเวียดนามตั้งเป้าหมายไว้ว่า ภายในปี 2014 จะครอบคลุมให้ได้ร้อยละ 100 ทั้งประเทศ

3.4) ระบบบำนาญสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะได้รับเงินช่วยเหลือตามเงื่อนไขและข้อกำหนดโดยมีการตรวจสอบคุณสมบัติ (Means Test) โดยผู้มีสิทธิได้รับเงินบำนาญทางสังคมต้องมีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ที่มีฐานะยากจน ขาดผู้ดูแล จะได้รับเงินช่วยเหลือเดือนละ 180,000 ดอง (ประมาณ 300 บาท) (17)

**กลุ่มคนพิการ** รัฐได้มีนโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่คนพิการ การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือเพื่อการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ส่งเสริมศักยภาพให้ทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม (18) รายละเอียดดังนี้

ก. จัดตั้งกองทุนการจ้างงานสำหรับคนพิการ สำหรับกู้ยืมประกอบอาชีพ การฝึกอาชีพ การสร้างงานและให้การสนับสนุนการฝึกอบรมวิชาชีพ

ข. การสนับสนุนให้หน่วยงาน องค์กรและสถานประกอบการจ้างคนพิการ เข้าทำงาน โดยจะได้รับการยกเว้นภาษี ได้รับเงินกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยพิเศษภายใต้โครงการพัฒนาธุรกิจ

ค. การฟื้นฟูสมรรถภาพความสามารถในการทำงาน ทั้งในด้านสุขภาพ และการฝึกอาชีพ

#### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

หลังจากประเทศเวียดนามได้ร่วมมือกับสภากาชาดโลกหรือ WTO ได้มีนโยบายให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนภาคอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศอย่างก้าวหน้า ซึ่งรัฐบาลมีเป้าหมายลดปัญหาความยากจนผ่านการผลักดันบทบาทของระบบช่วยเหลือทางสังคมจากภาคธุรกิจ ดังนั้น จึงมีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาด้านสังคมตามกลยุทธ์ Vietnam Agenda 21(19) โดยสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภาคธุรกิจเข้ามาลงทุนมีส่วนร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นกิจกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 3 ประเด็นหลักสำคัญ คือ

(1) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การหาแหล่งพลังงานใหม่ การขจัดมลพิษทางอากาศ และมลพิษทางน้ำ

(2) ด้านสังคม ได้แก่ การลดความยากจนและสิทธิมนุษยชน

(3) ด้านจริยธรรม ได้แก่ การต่อสู้กับปัญหาการทุจริต

โดยมีหน่วยงานรัฐสำคัญที่มีส่วนร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

- หอการค้าและอุตสาหกรรม (Vietnam Chamber of Commerce and Industry : VCCI)

- กระทรวงแรงงานพิการและกิจการสังคม (Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs :

MOLISA)

- สมาพันธ์แรงงาน (Vietnam General Confederation of Labour : VGCL)

การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคมของรัฐบาลเวียดนามยังมีข้อจำกัดที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัญหาการคอร์รัปชันและความไม่ชัดเจนของมาตรฐานรูปแบบกิจกรรมทางสังคม จึงอาจเป็นไปได้ว่าในความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม (CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY หรือ CSR) มีความหมายในเชิงรูปแบบกิจกรรมการทำบุญ นอกจากรัฐได้ดำเนินกลยุทธ์ขยายระบบการช่วยเหลือทางสังคมจากภาคธุรกิจและภาคสังคม ด้วยการพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอกในลักษณะการรับบริจาค การขอการสนับสนุนแบบให้เปล่าซึ่งต่างมีข้อจำกัดด้านขอบเขตการให้บริการและความยั่งยืนของเงินทุน ดังนั้น รัฐบาลจึงส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) โดยสนับสนุนให้ภาคธุรกิจมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมี 6 องค์กรที่ร่วมดำเนินการ ได้แก่ องค์กรสาธารณประโยชน์ (NGO) ผู้ประกอบการภาคธุรกิจเพื่อสังคมโดยตรง ภาคธุรกิจที่มีกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่เน้นแสวงหาผลกำไรมากนัก องค์กรที่รัฐไม่ได้ร่วมเป็นเจ้าของ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐที่มีผลกำไรทางธุรกิจ (เช่น สถาบันวิจัย โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ) กิจกรรมเพื่อสังคมที่ดำเนินในประเทศเวียดนามมีดังต่อไปนี้

ก. องค์กรด้านสังคมที่ไม่แสวงหาผลกำไร ในรูปแบบของสมาคม กองทุน การกุศล สโมสร อาสาสมัคร กลุ่มชุมชนคนพิการ กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ กลุ่มผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาทางสังคมและต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถ

พึ่งตนเองได้ ตัวอย่างเช่น ศูนย์ฝึกอบรม KOTO (23) จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับเด็กเร่ร่อนและด้อยโอกาส โดยไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) ผู้เข้าร่วมต้องอยู่ในศูนย์ 24 เดือน เพื่อฝึกเรียนรู้ทักษะอาชีพบริการ (การปรุงอาหาร พนักงานเสิร์ฟ บาร์เทนเดอร์) สอนภาษาอังกฤษ เพื่อธุรกิจ และทักษะชีวิตอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีบริการตรวจสุขภาพ การฉีดวัคซีน เครื่องแบบ การจัดที่อยู่อาศัยและบริการด้านสุขภาพให้ด้วย

ข. องค์การกิจการธุรกิจสังคม ที่แบ่งปันผลกำไรเพื่อสังคม ตัวอย่างเช่น สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับคนที่มีรายได้น้อย องค์การ Vietnam Cooperative Alliance สนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์ที่อยู่อาศัยสหกรณ์ในกรุงฮานอยและโฮจิมินห์ เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์กู้ยืมเงินสร้างที่อยู่อาศัยใหม่หรือปรับปรุงบ้านใหม่ให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น เป็นต้น

#### 2.4.9 สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์หรือสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าเปลี่ยนระบอบการปกครองจากเผด็จการทางทหารเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข คือ นายเต็ง เส่ง (Thein Sein) เป็นประธานาธิบดีพลเรือนคนแรกของเมียนมาร์ จากปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวและรายได้ที่ลดลงของภาคชนบทอันเป็นผลมาจากสภาวะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ อีกทั้งยังต้องฟื้นฟูสภาพบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนภายหลังจากพายุไซโคลนนาร์กีสพัดผ่าน เหตุการณ์ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข ภาครัฐจึงมีการค้า การลงทุน รวมถึงก่อให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหาร ในส่วนของการจัดสวัสดิการสังคม ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสภาพปัญหาทางสังคมของประเทศ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ 4 เสาหลักของประเทศไทยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) การช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) เน้นการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมโดยมุ่งเน้นไปที่เด็ก สตรี ผู้พิการและผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเด็กที่ถูกทอดทิ้งจำนวนมาก เพราะความยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคมและการขาดความรู้ หน่วยงานที่รับผิดชอบของรัฐคือกรมสวัสดิการสังคม มีหน้าที่ในการให้บริการสวัสดิการดังนี้

1.1) ด้านเด็กและเยาวชนดำเนินการใน 2 มาตรการคือมาตรการป้องกันและปกป้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการดูแลทั้งทางร่างกายและจิตใจ สังคมและจิตวิญญาณตามสิทธิเด็กที่พึงได้รับในการพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองเด็กของพม่าที่จะรักษาให้โอกาสในการเรียนรู้และให้เกิดทักษะพื้นฐานตลอดชีวิต โดยให้บริการใน 2 รูปแบบคือ

1.1.1) ในสถาบัน ประกอบด้วย สถานรับเลี้ยงเด็ก (residential nurseries) ศูนย์ดูแลเด็กกลางวัน (Day Care Centers) และโรงเรียนก่อนประถมศึกษา (Pre-Primary schools) โรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน ศูนย์เยาวชนในแต่ละรัฐและระดับภูมิภาค

1.1.2) การสนับสนุนในด้านเทคนิคและการเงินแก่อาสาสมัครในโรงเรียนก่อนประถมศึกษา โรงเรียนสมัครใจตอนกลางคืน (voluntary primary night schools) ซึ่งจะเปิดสำหรับเด็กที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ศูนย์พัฒนาเยาวชนในชุมชน และเด็กกำพร้าและเด็กยากจนที่องค์กรอาสาสมัครในชุมชนเป็นผู้จัดตั้งและดำเนินการ

1.2) ด้านสตรีมีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาสตรี (Women Development Centers) และศูนย์ดูแลสตรี (Centers for Women Care) เพื่อฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้หญิง

ผู้หญิงถูกตัดสินจำคุกที่อยู่ในการดูแลและการปกป้องโดยศาล ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ การปราบปรามการค้าประเวณีเพื่อให้บริการดูแลชั่วคราวสำหรับผู้หญิงชาวเมียนมาร์ที่กำลังเผชิญ ปัญหาสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการฝึกอบรม ให้การศึกษานอกระบบและการฝึกอบรม สายอาชีพ อาทิ การใช้จักรเย็บผ้า การเย็บปักถักร้อย การถักไหมพรม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำงาน ร่วมกันระหว่างกรมสวัสดิการสังคม กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงยุติธรรม โดยให้มีบริการ การให้คำปรึกษาทางจิตสังคม จัดให้มีทักษะพื้นฐานในการอ่านการเขียนและการคำนวณ การฝึกอบรมอาชีพศึกษา และการคืนสู่สังคมหรือครอบครัว

1.3) การบริการดูแลผู้สูงอายุ กรมสวัสดิการสังคมมีการดำเนินงานกับ ผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดี โดยมีวิธีการใหม่ คือ การสำรวจการดูแลเบื้องต้นตั้งแต่บ้านของผู้สูงอายุเพื่อ เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของการดูแลผู้สูงอายุในอนาคต โดยเริ่มต้นจากการดูแลผู้สูงอายุ ที่เปราะบางก่อนมีการจัดตั้งบ้านสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 3000 แห่ง มีการช่วยเหลือ ทางการเงินและความช่วยเหลือทางเทคนิค อาทิ เครื่องอุปโภค เครื่องนุ่งห่ม ค่าครองชีพ รวมทั้งการ ฝึกอบรมอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับรัฐและระดับภูมิภาคในการดูแล ผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่การช่วยเหลือทางสังคมของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เน้นการช่วยเหลือเป็นไปตามสภาพปัญหาของสังคม

2) การประกันสังคม (Social Insurance) มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ จ้างงาน ได้แก่ พระราชบัญญัติการจ้างงานปี พ.ศ. 2502 (the Employment Registration Act 1959) และพระราชบัญญัติประกันสังคมปี พ.ศ. 2497 (the Social Security Act 1954) พระราชบัญญัติการจ้างงาน กล่าวถึงกฎระเบียบต่างๆ อาทิ ชั่วโมงการทำงาน การลาพักร้อน วันหยุดราชการและการหยุดลาคลอด ในส่วนของพระราชบัญญัติประกันสังคม คุ้มครองสิทธิ ประโยชน์ต่างๆ อาทิ ค่าจ้าง การจัดทำประกันสังคมให้กับลูกจ้าง การตรวจสุขภาพและยารักษาโรค ฟรี เงินสงเคราะห์ค่ารักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์การคลอดบุตร เงินช่วยเหลืองานฌาปนกิจ เงินสงเคราะห์ผู้พิการชั่วคราวและตลอดชีพและเงินบำนาญ ในกรณีที่ลูกจ้างไม่ได้อยู่ในระบบ ประกันสังคม นายจ้างก็มีหน้าที่ในการจ่ายค่าชดเชยในกรณีที่ลูกจ้างได้รับบาดเจ็บที่เกี่ยวข้องกับการ ทำงานตามที่พระราชบัญญัติชดเชยแรงงาน (Workmen's Compensation Act 1923) ได้กำหนดไว้ ขณะเดียวกันลูกจ้างทุกคนทั้งรายวันและรายเดือนจะต้องจ่ายเงินประกันสังคม

3) การบริการสังคม (Social Service) เป็นสวัสดิการที่ภาครัฐจัดบริการ ให้กับประชาชน บริการสังคมของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กล่าวถึงระบบใหญ่ 2 ระบบ คือ ระบบสุขภาพและระบบการศึกษา ดังนี้

3.1) ระบบสุขภาพมีการบูรณาการการทำงานกันระหว่างกระทรวงต่างๆ ของประเทศมา ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขมีหน้าที่ในการให้บริการด้านสุขภาพโดยเน้นมาตรการ การส่งเสริมการป้องกัน บำบัดโรคและฟื้นฟู เพื่อยกระดับสุขภาพของประชากร มีการผสมผสานของ หลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดหาเงินทุนและการวางระบบการดูแลสุขภาพ มีหน่วยงาน ภายใต้กระทรวงสาธารณสุขมีบทบาทสำคัญในการให้บริการที่ครอบคลุมการดูแลสุขภาพทั่วประเทศ ทั้งระยะไกลและพื้นที่ชายแดนยากที่จะเข้าถึง กระทรวงแรงงานได้มีการกำหนดโรงพยาบาลทั่วไป ในย่างกุ้ง มัณฑะเลย์และอื่นๆ ในการให้บริการกับผู้ที่ได้รับสิทธิภายใต้โครงการประกันสังคม

กระทรวงอุตสาหกรรมร่วมมือกับโรงงานเกษตรกรรมในการผลิตยาที่จะตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ภาคเอกชนยังสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชาชน เอกชนที่ไม่แสวงหากำไร เอ็นจีโอร่วมดำเนินการตามนโยบายสุขภาพแห่งชาติในการให้บริการบางส่วน นอกจากนี้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพประชาชน ระบบสุขภาพของชาวเมียนมาร์ที่สำคัญ คือ การดำรงอยู่ของการรักษาแบบดั้งเดิม ยาแผนโบราณ การรักษาบำรุงของพืชสมุนไพรที่มีชื่อเสียงและหายาก การสำรวจอย่างยั่งยืนและการขยายพันธุ์ การคุ้มครองทางสังคมในการดูแลสุขภาพ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์มุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างระบบสุขภาพโดยการจัดหาเงินทุนเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการได้

3.2) ระบบการศึกษา มีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบและใช้ระบบ 5 : 4 : 2 แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา ใช้เวลาศึกษา 5 ปี (แบ่งเป็นชั้นอนุบาล 1 ปี ระดับชั้นประถมศึกษาใช้เวลา 4 ปี) ระดับมัธยมศึกษา (แบ่งเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น 4 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี) ระดับอาชีวศึกษาใช้เวลาศึกษา 1-3 ปี และอุดมศึกษา ใช้เวลาศึกษา 4-6 ปี กรมการศึกษาพื้นฐานเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งการวางนโยบายและการบริหารแบบการกระจายอำนาจการบริหาร มีหัวหน้าการศึกษาเป็นผู้ควบคุมและประสานงาน ส่วนภาครัฐจะเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านงบประมาณของทุกโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนจะเสียค่าใช้จ่ายเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น ประเทศให้ความสำคัญกับการศึกษาเนื่องจากประชากรมีการศึกษาโดยเฉลี่ย 4 ปี เห็นได้ว่ามาตรการช่วยเหลือทางสังคมมีการจัดตั้งการศึกษาในตอนกลางคืนสำหรับเด็กและเยาวชนที่ไม่สามารถเรียนได้ในเวลาปกติ หรือการจัดตั้งศูนย์เยาวชนในการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งการให้ความรู้และฝึกอาชีพเพื่อให้เกิดการเข้าถึงการบริการสังคมในด้านการศึกษาของประเทศ

4) การส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Promotion) จะเห็นได้ชัดว่าหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรชุมชนมีส่วนช่วยในการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม ทั้งมาตรการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน สตรีที่ได้รับความเดือนร้อนและผู้พิการหรือผู้สูงอายุ ในบริการแต่ละด้านจะมีองค์กรภาครัฐให้การสนับสนุนทางการเงินและเทคนิค ส่วนในภาคเอกชนหรือเอ็นจีโอองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรและองค์กรชุมชนจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการ อาทิ สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์ดูแลเด็กกำพร้าวัน ศูนย์โรงเรียนก่อนประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาเยาวชนในชุมชน ศูนย์พัฒนาสตรีและศูนย์ดูแลผู้สูงอายุจะมีองค์กรทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือเป็นอาสาสมัคร หน่วยงานประสานงานให้การสนับสนุนด้านการเงินในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน นอกจากนี้รัฐบาลเมียนมาร์ให้ความสำคัญลำดับต้นต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเฉพาะในชนบท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70 ของประชากรเมียนมาร์ทั้งหมด ซึ่งจากการดำเนินการของรัฐบาลแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการให้กับประชาชนและแก้ไขปัญหาสังคม ทั้งปัญหาความยากจน การศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ โดยพยายามให้มีการร่วมมือกันกับทุกภาคส่วนเพื่อให้ก่อประโยชน์สูงสุดกับประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการออมระดื่บรากหญ้า การให้สินเชื่อวงเงินกู้ต่ำสำหรับคนยากจนและสหกรณ์ในชนบท เน้นให้องค์กรชุมชนและภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

#### 2.4.10 ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

อินโดนีเซีย (Indonesia) เป็นประเทศหมู่เกาะที่ใหญ่ มีจำนวนประชากรมากในลำดับที่ 4 ของโลก และเป็นรัฐอิสลามใหญ่ที่สุดในโลก มีประธานาธิบดีจากการเลือกตั้งโดยตรงเป็นประมุข มีอำนาจสูงสุดตามระบอบประชาธิปไตยในระบบสาธารณรัฐแบบ Unitary Republic ซึ่งมีการปกครองตนเองในบางพื้นที่ (Provincial Autonomy) โดยมีรัฐธรรมนูญตามหลักปรัชญาศีลเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 อินโดนีเซียอยู่ในช่วงกำลังพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก สวัสดิการที่รัฐจัดขึ้นจึงเป็นการให้เพื่อบรรเทาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามนโยบายทางสังคมในระดับสากล แต่ทั้งนี้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ทำให้การกระจายความเจริญกระจุกอยู่เฉพาะเขตเมือง กรอบกักขังวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยเฉพาะในเขตชนบทประสบปัญหาความยากมากขึ้น แนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมของรัฐจึงเป็นแบบเก็บตกให้แก่กลุ่มที่ประสบปัญหาจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเท่านั้น ในปี ค.ศ.2004 รัฐบาลอินโดนีเซียได้ออกกฎหมายว่าด้วยระบบการคุ้มครองทางสังคมแห่งชาติ (Sistem Jaminan Sosial Nasional, หรือ SJSN) แนวคิดการจัดระบบสวัสดิการสังคมจึงเน้นการสร้างระบบความปลอดภัยทางสังคมให้แก่ประชาชนทุกคน โดยความยากจนเป็นปัญหาหลักที่รัฐได้อุดหนุนเงินช่วยเหลือผ่านโครงการต่างๆ รัฐเน้นจัดสวัสดิการให้แก่กลุ่มแรงงานในระบบ (ข้าราชการ ทหาร และพนักงานเอกชน) กลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส และเปิดโอกาสให้ภาคสังคม อาทิ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ เครือข่ายครอบครัว องค์กรทางศาสนาและองค์กรการกุศลมีส่วนร่วมสร้างระบบสวัสดิการเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยทางสังคมให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ส่วนใหญ่ประชาชนเป็นแรงงานนอกระบบ การจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มนี้ต้องผ่านการพิจารณาช่วยเหลือตามเกณฑ์ (Mean test) เป็นรายกรณี ดังเช่นกรณีระบบประกันสุขภาพ ซึ่งประชากรกว่าร้อยละ 60 ของประเทศไม่มีบัตรประกันสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยต้องจ่ายค่ารักษาเอง

ประเทศอินโดนีเซียได้ก้าวสู่การวางรากฐานรัฐสวัสดิการมากขึ้นเพื่อนำประเทศก้าวสู่ความเป็นสากล มีขยายการให้สวัสดิการสังคมเพื่อประชาชนทุกคน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับสวัสดิการทางสังคมเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมและสร้างระบบการคุ้มครองความปลอดภัยทางสังคม ทั้งนี้ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของรัฐด้วยการจัดระบบสวัสดิการสังคมนั้นไม่สามารถจัดปัญหาความยากจนได้ทั้งหมด เนื่องจากรัฐให้ความสำคัญด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการส่งออก ผู้ได้ประโยชน์ส่วนใหญ่คือผู้ประกอบการ ส่วนคนจนต้องเผชิญกับปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่องและการช่วยเหลือของรัฐไม่สามารถป้องกันให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนได้ ดังนั้น การกระจายสวัสดิการสังคมจึงไม่ทั่วถึงในพื้นที่ห่างไกล อีกทั้งระบบการคุ้มครองทางสังคมเอื้อต่อผู้ที่เป็นสมาชิกของทางการเท่านั้น ในการนี้เพื่อให้เข้าใจระบบสวัสดิการสังคมสาธารณรัฐอินโดนีเซีย จึงอ้างอิงตามระบบสวัสดิการ 4 เสาหลักของประเทศไทยได้ดังนี้

##### 1) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance)

ประเทศอินโดนีเซียได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนานโยบายสวัสดิการสังคมแบบก้าวไปข้างหน้าเพื่อให้ทันต่อระบบเศรษฐกิจโลก เนื่องจากเชื่อว่านโยบายสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจสามารถช่วยให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนและลดความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมได้ ทั้งนี้ด้วยภูมิศาสตร์ของประเทศที่กว้างขวางและประชาชน

ที่ยากจนส่วนใหญ่อยู่ในชนบทห่างไกล จึงไม่สะดวกเข้าไปรับบริการจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นนโยบายการลดปัญหาความยากจนของรัฐบาลจึงเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่จำนวนคนยากจนยังคงสูงมาก ทั้งนี้ รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความยากจน แบ่งออกเป็นสามกลุ่มโปรแกรม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 โปรแกรมสำหรับครอบครัวยากจน ประกอบด้วย

ก. โครงการสงเคราะห์ข้าว (Raskin) ซึ่งรัฐให้สิทธิคนยากจนสามารถซื้อข้าวราคาถูกได้ ณ จุดแจกจ่ายข้าวของหมู่บ้านทุก 3-6 เดือน

ข. การสงเคราะห์เงินอย่างมีเงื่อนไข ในโปรแกรม Keluarga Harapan (หรือ PKH) สำหรับมารดาที่ตั้งครรภ์, เด็กที่อายุต่ำกว่า 6 ปี เด็กนักเรียนชั้นประถม (อายุ 7-12 ปี) และเด็กนักเรียน (อายุ 12-15) ที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่โครงการกำหนดให้เข้าร่วมกิจกรรม

ค. โครงการช่วยเหลือด้านการศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่ยากจน (BSM หรือ Bantuan Siswa Miskin) สำหรับผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ช่วยเหลือโดยให้เงินสงเคราะห์โอนรับได้ ณ ที่ทำการไปรษณีย์ การช่วยเหลือรูปแบบนี้อาจมองได้ว่าการให้เงินเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาระยะสั้น แต่แท้จริงแล้วจุดมุ่งหมายคือการลงทุนของรัฐในระยะยาว

ง. การสงเคราะห์ด้านการรักษาสุขภาพ (Jamkesmas) ด้วยการออกบัตรให้คนยากจนสามารถเข้ารับบริการฟรีได้ ณ โรงพยาบาลของรัฐ

กลุ่มที่ 2 โปรแกรมสำหรับชุมชน คือ โปรแกรมการพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก (Community Driven Development หรือ CDD) ภายใต้โปรแกรม Nasional Pemberdayaan Masyarakat (PNPM)

กลุ่มที่ 3 โปรแกรมสำหรับกลุ่มวิสาหกิจรายย่อย กลุ่มวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (เรียกว่า MSME) ซึ่งรัฐบาลได้ค้ำประกันการให้สินเชื่อจากธนาคาร Usaha Rakyat (KUR)

## 2) การประกันสังคม (Social insurance)

องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาของการรักษาความปลอดภัยทางสังคมในประเทศอินโดนีเซียในแง่ของการพัฒนานโยบายการปฏิรูประบบประกันสังคม โดยรัฐบาลอินโดนีเซียได้จัดตั้งโครงการประกันสังคม อยู่ภายใต้การกำกับของหน่วยงานประกันสังคมของรัฐ เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานโดยเฉพาะด้านสวัสดิการ ให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ที่พึงได้รับ คือ เงินเดือน โบนัส (ปีละ 1 เดือน ปกติจะจ่ายในช่วงเทศกาล Lebaran วันหยุดยาวหลังเทศกาลถือศีลอดในเดือนรอมฎอน) สวัสดิการอื่นๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายของที่พักอาศัย และเงินกู้ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตรและวันลาพักคลอดบุตร 3 เดือน 57 วันหยุดรายปี วันหยุดทางศาสนา วันหยุดประจำปี รัฐบาลอนุญาตให้สิทธิจัดตั้งสหภาพแรงงานในการต่อสู้เพื่อแรงงาน และการประกันสังคม โดยเบี้ยประกันของโครงการประกันสังคมจะคิดจากร้อยละ 5.7 ของเงินเดือนและร้อยละ 3.7 ของเงินสมทบจากนายจ้าง และสิทธิการประกันสังคมให้การคุ้มครอง รายละเอียดดังนี้

(1) การประกันการเกษียณอายุ อายุเกษียณของลูกจ้างคือ 55-60 ปี โดยลูกจ้างที่เกษียณมีสิทธิได้รับเงินบำนาญทุกเดือน โดยลูกจ้างต้องร่วมจ่ายเงินสมทบในโครงการ

เกษียณอายุไม่น้อยกว่า 15 ปี ทั้งนี้หากผู้เข้าร่วมโครงการเสียชีวิตในช่วง 15 ปีของการจ่ายเงินสมทบ ทายาทมีสิทธิได้รับผลประโยชน์เงินบำนาญ

(2) การประกันสุขภาพ ลูกจ้างทุกคนมีสิทธิรับการดูแลทางการแพทย์ ที่ครอบคลุมสำหรับตัวลูกจ้างเอง และครอบครัว ทั้งในกรณีความเจ็บป่วยทั่วไป กรณีฉุกเฉิน การ ทัศนกรรม แวนตา เครื่องช่วยฟังและขาเทียม รวมถึงการดูแลครรภ์และการคลอดบุตร (ไม่เกิน 3 คน) โดยให้ใช้สิทธิ BPJS (Badan Penyelenggara Jaminan Sosial) ของสำนักงานประกันสังคม (6)

(3) การประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ครอบคลุมสิทธิการรักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพ นอกจากนี้ยังให้ค่าตอบแทนในรูปแบบของเงิน ซึ่งรวมถึงเงิน ช่วยเหลือกรณีทุพพลภาพ โดยต้องผ่านการประเมินความพิการจาก Jamsostek ซึ่งจะได้รับเงินก่อน เป็นค่าใช้จ่ายตามอัตราความพิการกรณีความพิการชั่วคราวหรือทุพพลภาพถาวร

(4) การประกันการเสียชีวิต ลูกจ้างที่เสียชีวิต คู่สมรสหรือทายาทโดยตรง มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ หรืออาจเรียกว่า เงินเบี้ยเลี้ยงกรณีพิงพา ซึ่งแม่ข่ายหรือพ่อข่ายของลูกจ้าง และทายาทจะมีสิทธิรับเงินบำนาญขั้นต่ำของแรงงานระหว่างร้อยละ 40 และร้อยละ 60 ของค่าจ้าง ขั้นต่ำของท้องถิ่นที่ทำงาน และผู้ได้สิทธิรับเงินบำนาญจะได้รับสิทธิประโยชน์เงินบำนาญจนกว่า พวกเขาจะเสียชีวิต แต่งงาน หรือเริ่มทำงานเต็มเวลา

โครงการประกันสังคมของประเทศอินโดนีเซีย เป็นระบบที่รัฐบาล สนับสนุนการคุ้มครองทางสังคมที่รองรับสิทธิของข้าราชการพลเรือน ข้าราชการบำนาญ ตำรวจ ทหาร ทหารผ่านศึกและครอบครัว บริษัทเอกชนและบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ในปี ค.ศ. 2015 การ ประกันสังคมจะเริ่มโครงการเงินบำนาญสำหรับแรงงานในภาคเอกชน โดยกรุงจาการ์ตาจะเป็นพื้นที่ แรกได้รับการจัดหาสวัสดิการอย่างเต็มรูปแบบ

### 3) บริการทางสังคม (Social Service)

บริการทางสังคมเป็นการขยายความคุ้มครองทางสังคมสำหรับประชาชนทุกคนตามสิทธิในรัฐธรรมนูญ ในหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลต้องจัดการขยายการคุ้มครองให้ครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งการป้องกัน ความปลอดภัยทางสังคมถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้หลุดพ้นปัญหาความ ไม่เท่าเทียมกันในสังคม และเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

#### 3.1) ด้านการศึกษา

การจัดการศึกษาของอินโดนีเซียมีรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษา ด้านอาชีวศึกษา การจัดการศึกษาพิเศษ การสอนศาสนา การศึกษาระดับอุดมศึกษา โดย กระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติของอินโดนีเซียได้พัฒนาระบบที่สร้างฐานความคุ้มครองทางสังคมให้แก่ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยโปรแกรม Bantuan Operasional Sekolah หรือ BOS เป็นโปรแกรม หนึ่งที่ใช้กระจายงบประมาณของภาครัฐไปสู่ท้องถิ่นด้วยการอุดหนุนเงินก้อนแก่โรงเรียน โดยมี เป้าหมายให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี (จากเกรด 1 ถึง 9 ) แก่นักเรียนที่ยากจน โดยให้การรับรองว่า นักเรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ นอกจากนี้นักเรียนมีสิทธิการช่วยเหลือ ด้านการเดินทาง เครื่องแบบ อุปกรณ์การเรียนการสอน รวมถึงการดูแลซ่อมแซมห้องเรียน ทั้งนี้ ระบบการศึกษาของอินโดนีเซีย ประกอบด้วย

ก. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะเวลาเรียน 9 ปี โดยเรียนชั้นประถมศึกษา 6 ปี และมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี

ข. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียน 3 ปี

ค. การศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี ใช้เวลาเรียน 3-4 ปี

ง. ปริญญาโท ใช้เวลาเรียน 2 ปี และปริญญาเอก ใช้เวลาเรียน 3 ปี

สถาบันที่จัดการศึกษาในระดับนี้มีลักษณะเป็นสถาบันวิชาการ โพลีเทคนิค สถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัย

### 3.2) ด้านการสาธารณสุข

เดิมระบบการสาธารณสุขของประเทศไทยมีชื่อเรียกโปรแกรมระบบประกันสุขภาพที่ต่างกันออกไป โดยเฉพาะบริการสุขภาพสำหรับคนยากจนที่รัฐมีนโยบาย ยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในที่รับบริการดูแลสุขภาพที่คลินิกสุขภาพชุมชน (Puskesmas) หรือ โรงพยาบาล Class III หรือ โครงการ JPK Gakin รวมถึง โครงการ Askeskin ที่มีชื่อเรียกสื่อถึงความไม่เท่าเทียมกันของประชาชนที่เข้ารับบริการว่าเป็นบริการสำหรับกลุ่มคนยากจน ถึงแม้ว่ารัฐได้พยายามปฏิรูประบบใหม่ ให้ประชาชนที่ถือบัตร Jamkesmas รักษาฟรี ณ Puskesmas หรือ โรงพยาบาล Class III ของรัฐ แต่ประชาชนบางกลุ่มไม่ได้บัตรสิทธิประโยชน์นี้จึงต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง หากไม่สามารถจ่ายได้โรงพยาบาลจะส่งตัวกลับ รวมถึงปัญหาของประชาชนบางกลุ่มที่มีความเชื่อผูกพันกับไสยศาสตร์ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยมักไปหาพ่อมดหมอผี ซึ่งอาจส่งผลให้เสียชีวิตระหว่างการรักษาได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ทุ่มงบประมาณด้านการประกันสุขภาพ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชาวอินโดนีเซียให้ดีขึ้น โดยมีนโยบายประกันสุขภาพราคาถูกเพื่อประชาชนทั่วประเทศซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 ซึ่งได้เอื้อประโยชน์ให้แก่คนยากจนได้รับผลประโยชน์ด้านการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง โดยการประกันสุขภาพมี 3 รูปแบบ คือ ประกันชั้น 3 ประชาชนจ่ายค่าเบี้ยบริการ 79 บาทต่อเดือน ประกันชั้น 2 ประชาชนจ่ายค่าเบี้ยบริการ 132 บาทต่อเดือน และประกันชั้น 1 ประชาชนจ่ายค่าเบี้ยบริการ 185 บาทต่อเดือน โดยผู้ที่เสียค่าประกันรายเดือนมีสิทธิเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐในราคาที่ถูกลงกว่า และสามารถเลือกได้ว่าจะเสียค่าใช้จ่ายเองหรือให้หักออกจากเงินเดือน

### 3.3) ด้านคนพิการ

กระทรวงการกิจการสังคม ได้มีโครงการ Jaminan Sosial Penyandang Cacat Berat (JSPACA) ให้บริการสงเคราะห์เงินให้แก่คนพิการเดือนละ 3 แสนรูเปย์ห์เพื่อใช้ในการดูแลด้านโภชนาการและด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการจาเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมให้ทำหน้าที่ทางงานสังคม รวมทั้งการบูรณาการความช่วยเหลือของชุมชน โดยต้องผู้ที่ได้รับสิทธินี้ต้องผ่านการประเมินความพิการว่าเป็นบุคคลที่ไม่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพได้

### 3.4) การเคหะ

การจัดการด้านที่อยู่อาศัยหรือเคหะ อยู่ในความดูแลของรัฐวิสาหกิจคือ องค์การ Perumnas ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลหาพื้นที่แก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนด้วยความมุ่งมั่นต่อการสร้างประเทศให้แข็งแกร่งด้วยการส่งเสริมที่อยู่อาศัยที่ดีให้แก่ประชาชน ซึ่งมี

ทั้งโครงการสินเชื่อสร้างบ้าน และบริการให้สินเชื่อเพื่อเช่าแฟลตเพื่อการตั้งถิ่นฐานสำหรับแรงงานผู้มีรายได้น้อย ทหาร และตำรวจ และมีระบบการชำระที่สะดวกโดยสามารถจ่ายค่าเช่าแฟลตผ่านบัญชี BR

### 3.5) ผู้สูงอายุ

การของสหประชาชาติได้คาดการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศในภูมิภาคอาเซียนว่าในปี พ.ศ. 2583 จะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งประเทศอินโดนีเซียเป็นหนึ่งในนั้น ซึ่งระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเดิมนั้นเป็นระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยครอบครัว แต่เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจทำให้บุตรวัยแรงงานออกไปหางานทำในเขตเมืองมากขึ้น ดังนั้นผู้สูงอายุบางคนต้องทำงานภาคเกษตรเพื่อเลี้ยงดูตนเอง เนื่องจากไม่มีผู้ดูแลหรือบางรายถูกทอดทิ้ง โดยผู้สูงอายุที่เป็นพลเมืองอินโดนีเซียมีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการสังคมช่วยเหลือจากรัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและครอบครัว อันได้แก่ การช่วยเหลือทางสังคม การคุ้มครองทางสังคม การให้คำแนะนำปรึกษา บริการทางสุขภาพ การทำงานและฝึกอบรม บริการทางศาสนา แผนการประกันสังคม และบำนาญผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเสี่ยงทางร่างกายและต้องพึ่งพิงบุตร การให้บริการดังกล่าวผู้สูงอายุที่อยู่ห่างไกลอาจไม่สามารถเข้าถึงบริการ รวมถึงองค์กรการกุศลที่รับอุปถัมภ์ผู้สูงอายุไร้ที่พึ่งพิงมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่ช่วยเหลือสำหรับเด็กและคนยากจนมากกว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้จึงเลือกที่จะจ่ายเพื่ออยู่ในสถานดูแลเอกชนแทน

### 4) การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support)

รัฐบาลอินโดนีเซียได้ขับเคลื่อนการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยได้ดึงดูดเงินลงทุนจากบริษัทข้ามชาติหรือนักธุรกิจให้เข้ามาลงทุนหรือร่วมทุนกับนักลงทุนอินโดนีเซีย ซึ่งประเทศมีจุดเด่นที่ทรัพยากรธรรมชาติด้านพลังงานและเหมืองแร่มีความสมบูรณ์ ดังนั้นจึงมีการลงทุนจากต่างชาติค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นผลให้กระจายโอกาสการจ้างงานให้พลเมืองชาวอินโดนีเซีย มีรายได้ดูแลความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวได้ด้วย ทั้งนี้รัฐบาลอินโดนีเซียตระหนักถึงผลที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนของนักธุรกิจจึงออกกฎระเบียบการลงทุน และประกาศใช้กฎหมายฉบับที่ 40 ในปี ค.ศ.2007 เกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) เป็นประเทศแรกในโลก เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่อาจดำเนินธุรกิจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสังคมได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ซึ่งกฎหมายนี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรวมถึงองค์กรกิจการธุรกิจสังคม (Social Enterprises) มีส่วนร่วมในการจัดบริการทางสังคม สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถชี้แจงข้อมูลการดำเนินกิจกรรมให้รัฐและสังคมทราบได้ ดังนั้น การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคมของประเทศอินโดนีเซียที่เด่นชัดจึงปรากฏในรูปแบบมาตรการทางกฎหมายของรัฐบาล

## 3. แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของอาเซียนพบว่า ในช่วงปี 2500 – 2510 เป็นยุคสงครามเย็นประเทศจีนและรัสเซีย ได้พยายามแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในภูมิภาคอาเซียนอย่างเข้มข้น รัฐบาลของหลายประเทศไม่ประสงค์ที่จะให้ประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองจึงมีการประสานระหว่างกันเพื่อให้เกิดความปรองดองขึ้นในภูมิภาคและต่อต้านอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐมนตรีจาก 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์

และไทย จึงได้ประชุมร่วมกันที่กรุงเทพฯ และได้มีการลงนามร่วมกันในปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคและเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร

จากนั้นผ่านมามากอีกเกือบ 20 ปี อาเซียนรับบรูไนเข้าเป็นสมาชิกในปี 2527 ต่อเนื่องมาที่เวียดนาม (2538) ลาว (2540) เมียนมาร์ (2540) และกัมพูชา (2542) ตามลำดับ จนกระทั่งมีสมาชิกรวม 10 ประเทศในที่สุด

ปี 2519 อาเซียนจัดประชุมสุดยอดขึ้นเป็นครั้งแรกที่เมืองบาห์ลี และมีการลงนามในสนธิสัญญาฉบับแรกของอาเซียนคือ สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation : TAC) และร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือของอาเซียน (Bali Concord) นอกจากนี้อาเซียนยังได้มีการจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนขึ้น ณ กรุงจาการ์ตา เพื่อเป็นหน่วยประสานงานและสนับสนุนการทำงานของอาเซียน

ปี 2535 เป็นปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในมิติทางความมั่นคงและเศรษฐกิจ กล่าวคือ จากการประชุมสุดยอดที่สิงคโปร์ทำให้เกิดข้อตกลงสำคัญ 2 ข้อคือ ให้มีการจัดตั้งกลไกทางด้านความมั่นคงของอาเซียนและให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรือที่เรียกว่า อาฟตา (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ปี 2546 (ค.ศ. 2003) อาเซียนครบรอบ 3 ทศวรรษ แนวคิดประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) จึงถือกำเนิดขึ้น โดยในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ณ เกาะบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้มีแนวความคิดร่วมกันที่จะปรับระบบการทำงานของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพ ปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับภารกิจต่างๆ และตั้งเป้าหมายว่าจะจัดตั้งประชาคมอาเซียน รวมถึงแนวคิดเรื่องการจัดทำกฎบัตรอาเซียนเพื่อให้อาเซียนมีสถานะทางกฎหมายจึงได้มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II) หรือบาห์ลี คองคอร์ด 2 (Bali Concord II) ที่มีจุดประสงค์เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายใน พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) โดยประกอบด้วย 3 เสาหลัก (Pillars) คือ

- 1) ประชาคม การเมืองและ ความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community : APSC)
- 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC)
- 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC)

ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ในเดือนมกราคม 2550 ที่ประชุมได้เห็นชอบให้เลื่อนเวลาในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเร็วขึ้นเป็นภายในปี 2558 โดยมุ่งหวังให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยมีแผนปฏิบัติการด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Plan of Action) ระบุอยู่ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (Vientiane Action Programme : VAP) และต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12

ผู้นำอาเซียน ได้ลงนามใน Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015 เร่งรัดการเป็นประชาคมฯ เร็วขึ้นอีก 5 ปีคือ จากปี พ.ศ. 2563 เป็นปี พ.ศ. 2558 ในการมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) โดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2552 ได้ให้การรับรองแผนงานฯ ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint ประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่

- |                                                                    |                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. การพัฒนามนุษย์<br>(Human Development)                           | - เน้นการบูรณาการด้านการศึกษา สร้างสังคมความรู้ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม การเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี |
| 2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม<br>(Social Welfare and Protection) | - ขจัดความยากจน สร้างเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคม ส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร การควบคุมโรคติดต่อ                     |
| 3. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม<br>(Social Justice and Rights)     | - คุ้มครองสิทธิผู้ด้อยโอกาส แรงงานย้ายถิ่นฐาน ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ                                         |
| 4. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม<br>(Ensuring Sustainability)         | - การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ |
| 5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน<br>(Building an ASEAN Identity)        | - สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน ส่งเสริมการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรม ลดช่องว่างการพัฒนา                |
| 6. การลดช่องว่างทางการพัฒนา<br>(Narrowing The Development Gap)     | - การให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มประเทศ CLMV ในการเสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อการพัฒนาและดำเนินนโยบายทางสังคม                          |

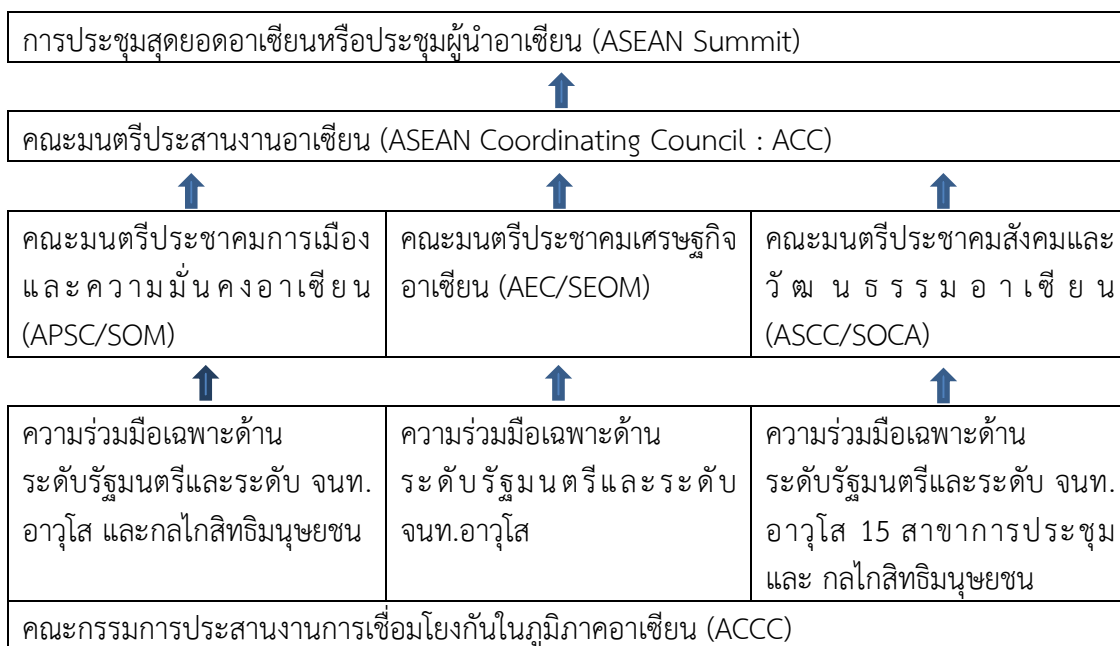
#### วิสัยทัศน์

สังคมซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีความยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มีพลวัตร และเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอาเซียน

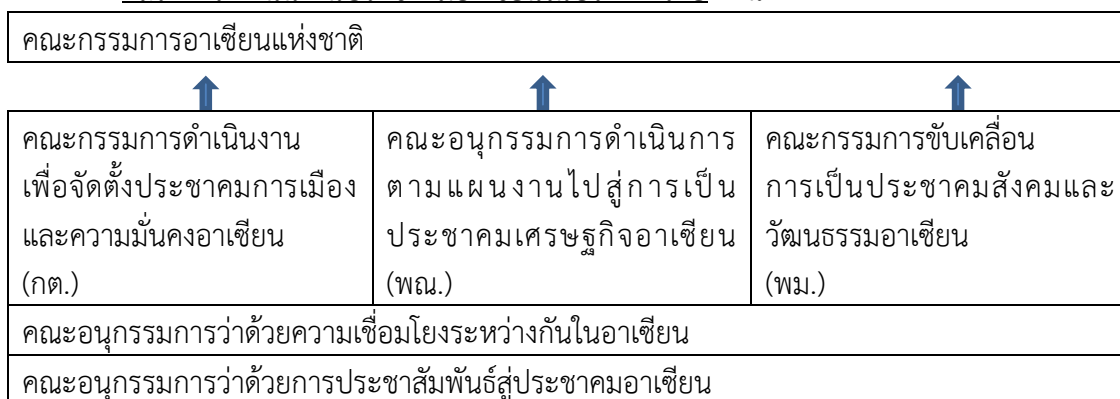
#### คำขวัญอาเซียน

หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม (One Vision, One Identity, One Community)

กลไกการดำเนินงานในประชาคมอาเซียน แบ่งเป็นระดับดังนี้



กลไกการดำเนินงานประชาคมอาเซียนในประเทศไทย ดังนี้



ทั้งนี้ในความร่วมมือ 6 ด้าน จำแนกได้ 16 สาขา ซึ่งการประชุมระดับรัฐมนตรี มีกระทรวงที่รับผิดชอบหลักดังนี้

| การประชุมระดับรัฐมนตรี                  | การประชุมระดับรัฐมนตรี               |
|-----------------------------------------|--------------------------------------|
| การศึกษา (ASED) /ศธ.                    | เทคโนโลยีสารสนเทศ (AMRI) /ทก.        |
| สาธารณสุข (AHMM) /สธ.                   | สิ่งแวดล้อม (AMME) /ทส.              |
| แรงงาน (ALMM) /รง.                      | วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (AMMST) /วท. |
| กีฬา (AMMS) /กท.                        | วัฒนธรรมและศิลปะ (AMCA) /วธ.         |
| สวัสดิการสังคมและการพัฒนา (AMMSWD) /พม. | การจัดการภัยพิบัติ (AMMDM) /ปภ. มท   |

| การประชุมระดับรัฐมนตรี                                                                                       | การประชุมระดับรัฐมนตรี                        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|
| เยาวชน (AMMY) /พม.                                                                                           | การประชุมภาคีตามข้อตกลงอาเซียนด้านมลพิษ       |
| สตรี (AMMW) /พม.                                                                                             | หมอกควันข้ามแดน (COP to AATHP) /ทส.           |
| การประชุมภาคีตามข้อตกลงอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติและการตอบโต้กับสถานการณ์ฉุกเฉิน (COP to AADMER) /ปภ. มท. | การพัฒนาชนบทและการขจัดความยากจน (AMRDPE) /มท. |
|                                                                                                              | ข้าราชการพลเรือน (ACCSM) /ก.พ.                |

ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) การขับเคลื่อนงานความร่วมมือ 6 ด้าน มี 33 เป้าหมาย 332 มาตรการ โดยมีกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบดังนี้

| มิติความร่วมมือ (เป้าหมาย : มาตรการ)             | หน่วยงานที่รับผิดชอบ             |
|--------------------------------------------------|----------------------------------|
| 1. การพัฒนามนุษย์ (7 : 61)                       | ทก. ศธ. รง. วท. พม. ก.พ. ก.พ.ร.  |
| 2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (7 : 94)         | มท. สศช. พม. รง. สธ. กค. กษ. กท. |
| 3. การรักษาสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (3 : 28) | พม. ยธ. กค. พณ. นร. รง. กพ. กพร. |
| 4. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (11 : 98)       | ทส. กษ.                          |
| 5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (4 : 50)             | ปชส. วธ. กต. พม.                 |
| 6. การลดช่องว่างทางพัฒนา (1 : 1)                 | สศช. กค.                         |

ภารกิจความร่วมมืออาเซียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย

| มิติความร่วมมือ                         | เป้าหมาย                                                                                 |
|-----------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. การพัฒนามนุษย์                       | - การเสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรีเยาวชน ผู้สูงอายุ และพิการ                   |
| 2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม         | - เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองจากผลกระทบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์ |
| 3. การรักษาสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม | - การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรีเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ         |
| 4. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม        | - การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน                                                        |

โดยผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สรุปได้ดังนี้

ด้านเยาวชน ได้ดำเนินการ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทำงานด้านเด็กอาเซียนว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (24-27 กันยายน พ.ศ. 2555) 2) การประชุมเพื่อนำ

ข้อเสนอแนะจากการประชุมเชิงปฏิบัติการว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ไปจัดทำแผนงานในการปฏิบัติสำหรับอาเซียน (28-30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556) 3) การเป็นเจ้าภาพ จัดประชุมเวทีสำหรับเด็ก (ASEAN Children Forum) ครั้งที่ 3 (1-5 มิถุนายน พ.ศ. 2557) การจัด ประกวดการผลิตวิดีโอหวัข้ออาเซียนที่เป็นมิตรกับเด็กและเยาวชน และ 4) การเป็นเจ้าภาพจัดการ ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคด้านการจัดสวัสดิการสังคมและการ คุ่มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส (25-28 พ.ศ. 2557)

ด้านสิทธิสตรีและเด็ก ได้ดำเนินการ 1) ผู้แทนไทยเป็นผู้ร่างเอกสารขอบเขตและอำนาจ หน้าที่ของ ACWC จนกระทั่งผลักดันให้เกิดคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิสตรีและสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก และประเทศ ไทยได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นประธานคนแรกของคณะกรรมการฯ ระยะเวลา 3 ปี (สิ้นสุดเมื่อ 7 เมษายน 2556) 2) ผู้แทนไทยเป็นผู้ประสานงานหลักในโครงการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อสตรี และการจัดทำคู่มือการเลี้ยงดูบุตรหรือบุคคลในครอบครัวโดยไม่ใช้ความรุนแรง 3) แผนงาน ระยะ 5 ปี ได้มาจากการศึกษาเอกสารสำคัญต่างๆ ได้แก่ กฎหมายในประเทศ แผนงานที่เกี่ยวกับสิทธิ สตรีและสิทธิเด็กของประเทศสมาชิกอาเซียน อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก รูปแบบ และเอกสารที่จัดพิมพ์โดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งในแผนเน้นเรื่องหลักๆ ได้แก่ การขจัด ความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก การค้าสตรีและเด็ก สตรีและเด็กที่อาศัยอยู่กับผู้ติดเชื่อหรือได้รับ ผลกระทบจาก HIV/AIDS ผลกระทบทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อสตรี และเด็ก การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็กพิการ ระบบการคุ้มครองเด็ก การมีส่วนร่วมของ เด็กในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อเด็ก การมีส่วนร่วมของสตรีในด้านการเมืองและการตัดสินใจ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับสตรี เป็นต้น 4) การจัดเวทีเพื่อรับฟังความเห็นจาก ภาคประชาสังคมและผู้ทำงานด้านสตรีและเด็ก เป็นประจำทุกปี ในงานที่เกี่ยวกับ ACWC และ 5) ผู้แทนไทยด้านสิทธิเด็กและสิทธิสตรีเข้าร่วมการประชุมประจำปีของคณะกรรมการอย่างน้อย ปีละ 2 ครั้ง

ด้านคนพิการ ได้ดำเนินการ 1) การผลักดันให้ผู้นำอาเซียนประกาศให้ปี ค.ศ. 2011-2020 เป็นทศวรรษอาเซียนด้านคนพิการ 2) การจัดทำกรอบและแนวทางในการดำเนินโครงการกิจกรรม ภายใต้ทศวรรษอาเซียนด้านคนพิการ เพื่อบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์อาเซียนของสาขา สวัสดิการสังคมและการพัฒนา 3) จัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวมของคนพิการ (APCD) 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการอาเซียนว่าด้วยเรื่องการจัดตั้งเครือข่ายของผู้เชี่ยวชาญด้านการ ประกอบการ (8-10 พฤษภาคม พ.ศ. 2556) และ 5) การประชุมสมมนาระดับภูมิภาคในการพัฒนา เครือข่ายอาเซียนบวกสามสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพให้กับคนพิการ (2558)

ด้านสวัสดิการและการพัฒนา ได้ดำเนินการ 1) โครงการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้าน สวัสดิการสังคมในอาเซียน 2) การผลักดันการคุ้มครองทางสังคมเป็นวาระแห่งอาเซียน โดยให้มี ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับมาตรการการคุ้มครองทางสังคม 3) ประเทศ ไทยได้ร่วมกับประเทศฟิลิปปินส์เสนอโครงการจัดตั้งภาคีความร่วมมือระหว่างผู้ปฏิบัติงาน นักการศึกษา และสถาบันการศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์ (ASWC) โดยทำหน้าที่ประธาน ASWC (ปี 2556-2558) 4) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการให้บริการทางสังคมและองค์กร

ผู้ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม ผู้สอน และสถานศึกษาด้านกิจกรรมเพื่อพัฒนาสวัสดิการสังคม สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน 5) การสอนและการปฏิบัติงาน รวมทั้งการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพ สังคมสงเคราะห์ในประเทศสมาชิกอาเซียน 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม โดยให้มีตัวแทนอาเซียนภาคประชาชนเพื่อเสนอแนะความต้องการจากมุมมองของภาคประชาชน และ 7) เตรียมความพร้อมทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะการเจรจาต่อรอง และทักษะการเข้าร่วมประชุมในระดับนานาชาติให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

### 3.1.แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559

#### 3.1.1 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มในอนาคตสะท้อนถึงความเสี่ยงที่อาจจะส่งผลให้เกิดช่องว่างและความไม่เป็นธรรมในสังคมมากขึ้นทั้งจากการเปลี่ยนแปลงในโลกในภูมิภาคและโดยเฉพาะในประชาคมอาเซียน การลดความเหลื่อมล้ำและการสร้างความเป็นธรรมในสังคมจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของสังคมทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมโดยรวม และการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความครอบคลุมทั่วถึงที่สร้างโอกาสการมีงานทำอย่างมีคุณภาพสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม พร้อมทั้งมีระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมและได้รับผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากขึ้น ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐาน การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตในมิติต่างๆ การได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน และการอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทร รวมทั้งมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจกและสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ

(1) พัฒนาระบบบริการสาธารณะให้มีคุณภาพและมีช่องทางการเข้าถึงอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะระบบบริการสาธารณสุขและการศึกษาขั้นพื้นฐานสวัสดิการสังคม และกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างโอกาสให้กลุ่มด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รวมทั้งลดความแตกต่างคุณภาพบริการสาธารณะในระหว่างพื้นที่และกลุ่มคน โดยสนับสนุนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามกรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งบริการการศึกษา สุขภาพ สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาพและการศึกษาของประเทศ การกระจายทรัพยากรด้านการศึกษา สาธารณสุข และมีระบบการจูงใจให้บุคลากรมีการกระจายที่เหมาะสมภายใต้มาตรการการเงินการคลังที่ยั่งยืน

(2) สนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยและการเข้าถึงระบบสาธารณสุขปึก โดยกำหนดเป็นนโยบายที่อยู่อาศัยแห่งชาติและเมื่อนำอยู่ พัฒนาโครงการที่อยู่

อาศัยแก้ปัญหาชุมชนแออัดในเมืองโดยดำเนินการร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งส่งเสริมบทบาทภาคธุรกิจเอกชนให้การช่วยเหลือสังคมด้านที่อยู่อาศัย เช่น การช่วยเหลือแรงงานให้มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย จัดเขตที่พักอาศัยแรงงานข้ามชาติที่ชัดเจนไม่ขัดต่อการจัดระเบียบสังคม และมีบทบาทร่วมกับรัฐบาลในการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีการกระจายตัวอย่างทั่วถึงมากขึ้น และลดความแออัดของเมือง

(3) พัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคม โดยจัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมทั้งเกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้มีความเชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับชาติ ท้องถิ่น และชุมชน โดยมุ่งเน้นการจัดสวัสดิการที่มีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยบทบาทและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทสถาบันครอบครัวชุมชนท้องถิ่น องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร และภาคเอกชนที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและการลงทุนในธุรกิจเพื่อสังคม

(4) พัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เพื่อขยายฐานการให้บริการทางการเงินฐานรากและสนับสนุนการระดมทรัพยากรในชุมชนเพื่อการพัฒนา โดยบทบาทร่วมกันของภาครัฐ ภาคชุมชนท้องถิ่น และภาคธุรกิจเอกชน ส่งเสริมการต่อยอดการออมในชุมชน และส่งเสริมการออมเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงเมื่อชราภาพ

(5) เสริมสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย เพื่อให้เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปทั้งผู้หญิงและผู้ชายมีเจตคติบนพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย โดยการประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา และสื่อในการปลูกฝังค่านิยมและเจตคติที่ยอมรับและส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ และการไม่กระทำรุนแรงต่อผู้หญิง รวมถึงการเพิ่มโอกาสการก้าวสู่ระดับบริหารและระดับการตัดสินใจทั้งทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน โดยการเสริมสร้างศักยภาพผู้หญิงให้มีความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจ ปลูกจิตสำนึก อุดมการณ์ค่านิยม จริยธรรม วัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ

(6) พัฒนาระบบฐานข้อมูลการให้การคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมประชาชนทุกคนตามสิทธิ และเชื่อมโยงระหว่างการคุ้มครองประเภทต่างๆ และกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้เป็นเหตุและผลประกอบในการพัฒนาหรือออกแบบช่องทางและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายให้สามารถเข้าถึงบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการดำเนินชีวิตในสังคมและสร้างการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

(1) เสริมสร้างพลังทางสังคมให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยเรียนรู้ เข้าใจ และปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศ

มีค่านิยมไม่ยอมรับการกระทำผิดและการคอร์รัปชัน ส่งเสริมการเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างในทางสร้างสรรค์และการเข้ามีส่วนร่วมในองค์กรเพื่อการพัฒนาในระดับต่างๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติและร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ และภาคีการพัฒนาต่างๆ รวมทั้งการสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนยากจนและผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

(2) เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง เน้นการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการบริหารงานกับท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งโดยบทบาทของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และการสนับสนุนสิทธิชุมชนพร้อมทั้งให้มีการเชื่อมโยงแผนแม่บทชุมชนกับแผนระดับต่างๆ ในพื้นที่และระดับชาติ รวมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในโลก อาเซียน และอนุภูมิภาคสร้างความใกล้ชิดทางสังคม วัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาค

(3) สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และเกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชนสนับสนุนการพัฒนากลุ่มอาชีพที่ครบวงจรทั้งห่วงโซ่มูลค่า และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิตและการบริการให้เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้โดยจะต้องส่งเสริมบทบาทการสนับสนุนและการเชื่อมโยงจากองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ พร้อมทั้งเพิ่มขีดความสามารถแก่เกษตรกรให้มีผลิตภาพสูงขึ้นสามารถเข้าถึงตลาดได้ดีขึ้น และมีระบบการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม

(4) เพิ่มและปรับปรุงช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานภาครัฐการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ การจัดสรรทรัพยากร และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้จ่ายภาครัฐ โดยการพัฒนากระบวนการเสนอแนะ เพื่อเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างงบประมาณรายจ่าย โครงการภาครัฐรวมทั้งสนับสนุนบทบาทของภาคประชาชนในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกกระดับ รวมทั้งภาครัฐให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

(5) ส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคมไทย โดยรณรงค์ กระตุ้น สร้างจิตสำนึกในการดำเนินธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งชุมชน และคืนประโยชน์กลับสู่สังคมเพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ พร้อมทั้งเสริมสร้าง

ขีดความสามารถทางการพัฒนาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนร่วมกับภาคประชาสังคมในการตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในทุกระดับ

(6) ส่งเสริมบทบาทสตรีในระดับการบริหารและการตัดสินใจ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจและเจตคติใหม่แก่หน่วยงานและสังคม การพัฒนามาตรการ กลไก ด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย การพัฒนากฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ การแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการระดับชาติและระดับท้องถิ่น และการสนับสนุนให้ผู้บริหารด้านการเสริมสร้างบทบาทหญิงชายในหน่วยงานเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันเพื่อเพิ่มจำนวนสตรีในบริหารให้มีสัดส่วนที่เหมาะสม และขยายกลไกดังกล่าวไปสู่รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และองค์กรอิสระรวมทั้งการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีในประชาคมอาเซียน

### 3.1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

1) การปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม ส่งเสริมให้คนไทย มีบุตรที่มีคุณภาพและมีการกระจายตัวประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่

2) ส่งเสริมคู่สมรสที่มีความพร้อมให้มีบุตรเพิ่มขึ้นและรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ไม่ให้ต่ำกว่าระดับที่เป็นอยู่ปัจจุบัน โดย

2.1 ) ส่งเสริมอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมในทุกช่วงวัยอย่างทั่วถึงได้มาตรฐานและมีคุณภาพ รวมทั้งกำหนดมาตรการที่เอื้อต่อการมีบุตรเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพทั้งในด้านภาษีและสวัสดิการในการเลี้ยงดูบุตร

2.2) ส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ในเรื่องครอบครัวศึกษาอาหารศึกษาพฤติกรรมอนามัยการเจริญพันธุ์ และสุขภาพทางเพศที่เหมาะสมปลอดภัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมพ่อแม่ก่อนตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ ระยะเวลาคลอด และหลังคลอด

3.) สนับสนุนการกระจายตัวและส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส และทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ โดย

3.1) เพิ่มโอกาสการจ้างงานและการมีงานทำในภูมิภาค เพื่อลดการย้ายถิ่นออกและจูงใจให้มีการย้ายถิ่นกลับภูมิลำเนาเดิม

3.2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บริการทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ให้เพียงพอและมีคุณภาพมาตรฐานเท่าเทียมกันระหว่างเขตเมืองและชนบท เพื่อดึงดูดให้ประชาชนอยู่ในพื้นที่

3.2.3 การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการสั่งสมทุนทางปัญญา เชื่อมโยงการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ และการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย

1.) พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม โดย

1.1) ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในผู้สูงอายุ โดยกำหนดลักษณะประเภทงานและอัตราค่าจ้างที่เหมาะสม ควบคู่กับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทั้งด้านวิชาการ และการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อการประกอบอาชีพและการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง

1.2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ

1.3) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเอง โดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อม และความจำเป็นทางกายภาพให้เหมาะกับวัย และการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในด้านการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพและความพร้อมให้เป็นต้นแบบของการดูแลผู้สูงอายุเพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น

2.) สอดแทรกการพัฒนาคนทุกช่วงวัยด้วยกระบวนการเรียนรู้สู่วัฒนธรรม

เกื้อกูล เสริมสร้างทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต การต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ควบคู่กับการพัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงาน และเตรียมพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมทั้งการพัฒนาต่อยอดตามศักยภาพและความถนัด

3.) สร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สถาบันชาติ

สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ให้ตระหนักถึงการเคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน การสร้างค่านิยมให้มีพฤติกรรมการผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงาน มีการเรียนรู้ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมน่าอยู่

### 3.2 ผลจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคในเวลาเดียวกัน ดังปรากฏในผลการศึกษาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน (2558) พบว่า 1) ลักษณะทางภูมิประเทศจะทำให้ประเทศไทยได้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ 2) ประเทศไทยจะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Multi-Cultural Society) มากขึ้น 3) ได้รับความร่วมมือมากขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้านในการจัดการกับประเด็นปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อาทิ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แรงงานข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ 4) การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือ 7 สาขาวิชาชีพ บวก 1 กลุ่มอาชีพจะทำให้คนไทยในสาขาวิชาชีพและกลุ่มอาชีพเหล่านี้ส่วนหนึ่งที่มีทักษะทางภาษาอังกฤษและมีความสามารถในระดับที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศมีโอกาสในการเดินทางไปทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียน

แต่ในขณะเดียวกันก็มีอุปสรรคด้วยเช่นกัน ได้แก่ 1) สภาพภูมิประเทศที่เป็นเสมือนศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบใหม่และปัญหาอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นมากมายเช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น 2) การเข้ามาของแรงงานอาเซียนจำนวนมากจะทำให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีปัญหาในการเตรียมทรัพยากรให้เพียงพอเพื่อให้สังคมอยู่ได้อย่างยั่งยืน 3) สังคมไทยจะประกอบไปด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติมากขึ้น เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ และอาจจะทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายตามมา 4) ความพร้อมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่จะต้องดูแลกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายมากขึ้น เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน 5) การกระจายผลประโยชน์จากการเปิดประชาคมอาเซียนที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยคนที่จะได้ประโยชน์จากประชาคมอาเซียนคือ คนที่มีโอกาสอยู่แล้วหรือคนที่พร้อมเท่านั้นที่จะได้โอกาส 6) การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือ 7 สาขาวิชาชีพ บวก 1 กลุ่มอาชีพจะทำให้ประเทศไทยอาจเกิดปัญหาสมองไหล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแพทย์และพยาบาล

สำหรับภาพอนาคตสังคมไทยปี พ.ศ. 2559–2561 พบว่า 1) สังคมไทยจะอยู่ในสภาพการขาดทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐจะจัดขบวนไม่ได้ ขาดการจัดลำดับความสำคัญ (Priority) ของปัญหาสังคม 2) เศรษฐกิจไทยจะเติบโต การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวจะมีมากขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อราคาส่งหาทรัพยากรที่จะสูงมากขึ้น ผลที่จะตามมาคือ อาจทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและช่องว่างของรายได้ระหว่างคนไทยที่มีฐานะร่ำรวยกับคนไทยที่ยากจนหรือที่มีรายได้น้อย ทวีความรุนแรงมากขึ้น 3) แรงกระแทกที่เกิดจากการขาด Social Safety Net จะทำให้ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่คนที่ลำบากอยู่แล้วอาจได้รับผลกระทบซ้ำซ้อน 4) แรงงานต่างชาติจะเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้นและสังคมจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากขึ้นด้วย 5) คนอาเซียนหลังไหลเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น คนไทยจะไปเที่ยวประเทศในอาเซียนมากขึ้น จะเกิดการแลกเปลี่ยนในศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี ระหว่างกันมากขึ้น คนไทยอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติคืออาจจะยอมรับประเทศเพื่อนบ้านได้มากขึ้น และ 6) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะมีภาระงานเพิ่มมากขึ้น เพราะจะต้องดูแลคนไทยด้วย

สำหรับประเด็นที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต้องเร่งดำเนินการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายในปี 2558 (วิมลรัตน์ รัชชกุล อ้างใน หนังสือสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ส่วนมาก ที่ นร 0402/ว 10032 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556) รวม 3 ประเด็นหลักคือ 1) ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้วยการเพิ่มสมรรถภาพในการเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อของการค้ามนุษย์ 2) ส่งเสริมสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและส่งเสริมสิทธิให้ครอบคลุมถึงกลุ่มเปราะบาง (vulnerable groups) ในอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และคนชายขอบ และ 3) ส่งเสริมการนำปฎิญญาด้านสิทธิมนุษยชนไปสู่การปฏิบัติกับภาคส่วนต่างๆ

ส่วนประเด็นที่ต้องเร่งดำเนินการภายหลังปี 2558 เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว รวม 3 ประเด็นหลักคือ 1) เพิ่มโอกาสทางอาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และผู้พิการ 2) เพิ่มบทบาทสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ และ 3) เสริมสร้างโครงข่ายความมั่นคงทางสังคม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งก่อตั้งมาเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 มีการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีกลไกการดำเนินงานตั้งแต่ระดับอาเซียน ระดับประเทศ และระดับกระทรวง ซึ่งมีกระทรวงหลักที่รับผิดชอบดำเนินงานในแต่ละสาขาของความร่วมมือ 6 ด้าน ในเสาประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ซึ่งมีการดำเนินงานมาในส่วนที่เกี่ยวข้องมาอย่างต่อเนื่อง และหลังจากวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 เป็นการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นหน่วยงานทุกภาคส่วนต้องตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน เพราะมีผลต่อการดำเนินชีวิตของทุกคนในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งส่งผลกระทบทางบวกคือ มีโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ การได้รับความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้านในการจัดการกับประเด็นปัญหาต่างๆ (อาทิ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แรงงานข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ เป็นต้น) และการมีโอกาสดูแลไปทำงานในกลุ่มประเทศอาเซียนมากขึ้นจากการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือ 8 สาขาวิชาชีพ

แต่ในขณะเดียวกันก็ได้รับผลกระทบทางลบด้วยเช่นกันคือ เมื่อเศรษฐกิจไทยเติบโต มีการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลต่อราคาอสังหาริมทรัพย์ที่สูงขึ้น ผลที่ตามมาคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและช่องว่างของรายได้ระหว่างคนไทยที่มีฐานะร่ำรวยกับคนไทยที่ยากจนหรือที่มีรายได้น้อยทวีความรุนแรงมากขึ้น การขาด Social Safety Net จะทำให้ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่คนที่ลำบากอยู่แล้วอาจได้รับผลกระทบซ้ำซ้อน การเคลื่อนย้ายแรงงานต่างชาตินำมาทำงานในประเทศไทยมากขึ้นและสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น อาจก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากขึ้นด้วย

ดังนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานเสาวัฒนธรรมและสังคม (ASCC) จะมีภาระงานเพิ่มมากขึ้น เพราะต้องดูแลคนอาเซียนในไทยด้วย ฉะนั้นการเตรียมความพร้อมให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดูแลรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งการเตรียมความพร้อมด้านภาษาหรือการสื่อสารให้แก่ข้าราชการหรือบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เพื่อรองรับสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งไม่สามารถเลือกปฏิบัติได้ตามหลักสิทธิมนุษยชนและปฎิญญาอาเซียน

#### 4. ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission On Human Rights : AICHR) ซึ่งได้รับมอบหมายจากที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 42 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ประสงค์ ให้ปฏิญญานี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่การเป็นกรอบความร่วมมืออาเซียนด้านสิทธิมนุษยชน เช่น อนุสัญญา สนธิสัญญา รวมทั้งตราสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัสิทธิมนุษยชนในอนาคต

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นเอกสารทางการเมืองที่ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมาย ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ปฏิญญาฯ จะต้องรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มเติมจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา (Vienna Declaration and Programme of Action) และตราสารระหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี ปฏิญญาฯ ฉบับนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของอาเซียนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของประชาชนและภูมิภาคอาเซียน

ในการดำเนินการเพื่อยกร่างปฏิญญาฯ ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่

1) การยกร่างปฏิญญาฯ ฉบับพื้นฐานโดยคณะทำงานยกร่างปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้รับการเสนอชื่อโดยผู้แทน AICHR ชุดแรก (ดร.ศรีประภา เพชรมีศรี ดำรงตำแหน่งผู้แทนไทยใน AICHR วาระปีพ.ศ. 2552-2555) และได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของแต่ละประเทศ โดยผู้แทนไทยในคณะทำงานฯ ได้แก่ ดร.เสรี นนทสูติ

2) การพิจารณาจัดทำร่างปฏิญญาฯ ฉบับสุดท้ายโดย ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) เพื่อเสนอต่อที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2555 ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองปฏิญญาฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 ควบคู่กับการลงนามในแถลงการณ์พนมเปญเพื่อรับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เนื้อหาของปฏิญญาอาเซียน ประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่ (1) อาร์มภบท (2) หลักการทั่วไป (3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (4) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (5) สิทธิในการพัฒนา (6) สิทธิในสันติภาพ และ (7) ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน

สำหรับเนื้อหาของปฏิญญาอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ ในหลักการทั่วไป

กล่าวถึงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องคือ สิทธิของสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน กลุ่มเปราะบางและกลุ่มคนชายขอบ เป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอนและเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ที่ไม่อาจแยกจากกันได้ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงสิทธิต่างๆ ดังนี้

1) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยมีสาระสำคัญได้แก่ บุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิต ที่มีมาแต่เกิด เป็นสิทธิที่จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยส่วนบุคคล สิทธิในการเคลื่อนย้าย และอยู่อาศัยในพรมแดนของแต่ละรัฐอย่างเสรี บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใดๆ รวมทั้งประเทศของตน และมีสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศของตนได้ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติตามที่กฎหมาย ครอบคลุมในฐานะที่เป็นหน่วยทางธรรมชาติและพื้นฐานของสังคม มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากสังคมและรัฐสมาชิกอาเซียนแต่ละรัฐ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นอิสระจากการแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัวครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคล บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ บุคคลทุกคนเป็นพลเมืองของประเทศของตน มีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรัฐบาลของประเทศของตน ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีสาระสำคัญได้แก่ บุคคลทุกคนมีสิทธิในการทำงาน การเลือกงานอย่างอิสระ การมีสภาพการทำงานที่เป็นธรรม เหมาะสม และเอื้อประโยชน์และมีสิทธิในการเข้าถึงโครงการความช่วยเหลือต่างๆ ในกรณีว่างงาน บุคคลทุกคนมีสิทธิในการก่อตั้งสหภาพแรงงานและเข้าร่วมสหภาพแรงงานตามที่ตนเลือก เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตนตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของแต่ละประเทศ บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอของตนและครอบครัว จิตใจ และอนามัยเจริญพันธุ์ ในมาตรฐานที่สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ บุคคลทุกคนมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรวมถึงประกันสังคม บุคคลทุกคนมีสิทธิในการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา เทคนิค และอาชีวศึกษา ทุกคนต้องสามารถเข้าถึงการศึกษา ระดับอุดมศึกษาได้อย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานความสามารถ บุคคลทุกคนมีสิทธิไม่ว่าจะด้วยตนเองหรือร่วมกับบุคคลอื่นในการเข้าร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรมต่างๆ อย่างอิสระ

สำหรับสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็ก มีดังนี้

(1) เด็กหรือผู้เยาว์จะอยู่ภายใต้การแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมมิได้ ผู้ที่ว่าจ้างเด็กหรือผู้เยาว์ให้ทำงานที่ขัดต่อหลักศีลธรรม ทำลายสุขภาพ เป็นอันตรายต่อชีวิต หรืออาจขัดขวางการพัฒนาตามปกติ ซึ่งรวมถึงการศึกษา จะต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมาย รัฐสมาชิกอาเซียนควรกำหนดอายุขั้นต่ำ สำหรับการจ้างแรงงานเด็ก ซึ่งการจ้างแรงงานเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์อายุที่กำหนดเป็นสิ่งต้องห้ามและจะได้รับการลงโทษตามกฎหมาย

(2) ควรมีการคุ้มครองเป็นพิเศษให้แก่มารดาในช่วงระยะเวลาตามสมควร ตามที่กฎหมายและระเบียบของแต่ละประเทศกำหนด ทั้งในช่วงก่อนและหลังการคลอดบุตร โดยในช่วงดังกล่าว มารดาที่อยู่ระหว่างการจ้างงานจะต้องสามารถหยุดงานโดยได้รับค่าจ้างหรือหยุดงานโดยมีสิทธิประโยชน์ประกันสังคมอย่างเพียงพอ

(3) มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะรับการดูแลและช่วยเหลือเป็นการพิเศษเด็กทุกคนไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

3) สิทธิในการพัฒนา โดยสิทธิในการพัฒนาเป็นสิทธิมนุษยชนที่ไม่อาจเพิกถอนได้ ซึ่งโดยพื้นฐานแห่งสิทธิดังกล่าว มนุษย์ทุกคนและประชาชนอาเซียนมีสิทธิในการมีส่วนร่วม เกื้อหนุน

ใช้สิทธิและได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและยั่งยืนจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

4) สิทธิในสันติภาพ โดยบุคคลทุกคนและประชาชนของอาเซียนมีสิทธิที่จะมีสันติภาพ ภายใต้กรอบอาเซียนด้านความมั่นคงและเสถียรภาพ ความเป็นกลางและเสรีภาพ เพื่อให้บรรลุสิทธิต่างๆ ที่ระบุไว้ในปฏิญญานับนี้อย่างเต็มที่

5) ความร่วมมือในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยรัฐสมาชิกอาเซียนมีผลประโยชน์และความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะสามารถบรรลุได้ด้วยความร่วมมือระหว่างกันและความร่วมมือกับสถาบัน/องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และระหว่างประเทศและอื่นๆ

นอกจากปฏิญญาอาเซียนที่แสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกตราสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจำนวน 7 ฉบับ จาก 9 ฉบับ ได้แก่

1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights : ICESCR)

3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women : CEDAW)

4) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC)

5) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination : CERD)

6) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT)

7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Person with Disabilities : CRPD)

สำหรับอนุสัญญาที่ยังไม่ได้เข้าร่วม 2 ฉบับคือ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance : CED) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of Migrants Workers and Member of their Families : CRMW)

6) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women : CEDAW)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยืนยันหลักการที่ว่า การเลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้และประกาศว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ รวมทั้ง

ความแตกต่างของเพศ การเลือกปฏิบัติต่อสตรีขัดต่อหลักของความเสมอภาคของสิทธิและความเคารพต่อเกียรติศักดิ์ของมนุษย์เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสตรีด้วยเงื่อนไขที่เสมอภาคกันกับบุรุษในการดำรงอยู่ทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในประเทศของตน ขัดขวางความเจริญเติบโตแห่งความรุ่งเรืองของสังคมและครอบครัว และทำให้พัฒนาการอย่างสมบูรณ์ของศักยภาพต่างๆ ของสตรีในการให้บริการแก่ประเทศของตนและมนุษยชาติเป็นไปได้โดยยากยิ่งขึ้น ตลอดจนสถานการณ์ความยากจนทำให้สตรีมีโอกาเข้าถึงการอนามัย การศึกษา การฝึกอบรม และโอกาสในการทำงานได้น้อยมาก อีกทั้งสตรียังมีความสำคัญต่อสวัสดิการของครอบครัวและการพัฒนาการของสังคม รวมทั้ง สวัสดิภาพ สันติภาพ สตรีก็ยังสามารถเข้าร่วมได้ในทุกๆ ด้านโดยเสมอภาคกับบุรุษ บทบาทของสตรียังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่ ความสำคัญทางสังคมยังเป็นเพศมารดาและเลี้ยงดูบุตร จึงจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทดั้งเดิมของบุรุษ รวมทั้งบทบาทสตรีในสังคมและในครอบครัวเพื่อให้บรรลุถึงความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรี

อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบนี้ ได้กำหนดมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี ประกอบด้วย มาตรการด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ความเสมอภาคกับบุรุษซึ่งสิทธิด้านการศึกษา ด้านการจ้างงาน ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านอื่นๆ ของการเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคม ความเสมอภาคกับบุรุษทางกฎหมาย การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในเรื่องเกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ทางครอบครัว

#### 7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นการแสดงถึงสิทธิเด็ก ซึ่งในอนุสัญญานี้หมายถึงมนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น และอนุสัญญานี้ยังมิให้เลือกปฏิบัติต่อเด็กโดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิด หรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย โดยเด็กจะได้รับการคุ้มครองและการดูแลเท่าที่จำเป็นสำหรับความอยู่ดีของเด็ก โดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่รับผิดชอบเด็กตามกฎหมาย

#### 8) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Person with Disabilities : CRPD)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ มีความประสงค์เพื่อส่งเสริม คุ้มครองและประกันให้คนพิการทั้งปวงได้อุปโภคสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน และส่งเสริมการเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด โดยมีหลักการของอนุสัญญาคือ

- (1) การไม่เลือกปฏิบัติ
- (2) การเข้ามีส่วนร่วมและเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม
- (3) การเคารพความแตกต่างและการยอมรับว่าคนพิการ เป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายของมนุษย์ และมนุษยชาติ
- (4) ความเท่าเทียมกันของโอกาส
- (5) ความสามารถในการเข้าถึง

(6) ความเท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิง

(7) การเคารพขีดความสามารถของเด็กพิการ ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและการเคารพสิทธิของเด็กพิการเพื่อสงวนรักษาอัตลักษณ์แห่งตน

นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ยังประกอบด้วย พันธกรณีทั่วไป ความเท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติสตรีพิการ เด็กพิการ การสร้างความตระหนัก ความสามารถในการเข้าถึง สิทธิในชีวิต สถานการณ์ที่มีความเสี่ยงและสถานการณ์ฉุกเฉินทางมนุษยธรรม การยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน เบื้องหน้ากฎหมาย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล เสรีภาพจากการถูกทรมานหรือการลงโทษ หรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี เสรีภาพจากการถูกแสวงประโยชน์ การใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิด การคุ้มครองบูรณภาพของบุคคล เสรีภาพในการโยกย้ายถิ่นฐานและการถือสัญชาติ การอยู่ได้โดยอิสระและการเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน การเคลื่อนไหวส่วนบุคคล เสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็น และการเข้าถึงสารสนเทศ การเคารพความเป็นส่วนตัว การเคารพในการสร้างครอบครัวและสถาบันครอบครัว การศึกษา สุขภาพ การส่งเสริมสมรรถภาพและการฟื้นฟูสมรรถภาพ งานและการจ้างงาน มาตรฐานความเป็นอยู่และความคุ้มครองทางสังคมอย่างเพียงพอ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเรื่องสาธารณะ การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลายยามว่างและกีฬา สถิติและการเก็บรวบรวมข้อมูล และความร่วมมือระหว่างประเทศ

### ข้อเสนอแนะเพื่ออนาคตสิทธิมนุษยชนในอาเซียน

เพื่ออนาคตของสิทธิมนุษยชนอาเซียน ทุกภาคส่วนควรช่วยกันเร่งผลักดันให้เกิดการแก้ไขเพิ่มเติมกฎบัตรอาเซียน ในประเด็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เอื้อต่อสิ่งที่จะเกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น และนำไปสู่การเป็นกฎบัตรของประชาคมอาเซียนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ในประเด็นเรื่องหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกนั้น ควรแก้ไขเนื้อหาสาระให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้ระบุเพิ่มเติมไว้อย่างชัดเจนถึงกรณียกเว้น อาทิเช่น เว้นแต่กรณีที่เป็นการแทรกแซงด้วยหลักการมนุษยธรรม (Humanitarian Intervention) เพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ทั้งด้วยวิธีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาทิ ในประเด็นเรื่องการตัดสินใจของอาเซียนที่อยู่บนพื้นฐานของฉันทามติ ควรแก้ไขเนื้อหาสาระให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นเช่นกัน โดยให้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสิทธิมนุษยชนนั้น ให้อาเซียนตัดสินใจด้วยการลงคะแนนเสียงโดยใช้ข้อยุติที่เป็นมติในเสียงข้างมาก ซึ่งอาจใช้ระบบเสียงข้างมากเกินครึ่งหนึ่งหรือระบบสองในสามของรัฐสมาชิกทั้งหมดก็ได้ แล้วแต่ความสำคัญของเรื่องที่ตัดสินใจ เป็นอาทิ ส่วนในประเด็นเรื่องบทบาทหน้าที่ขององค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนควรแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาสาระให้ครอบคลุมถึงความชัดเจนด้านการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยให้ระบุไว้อย่างชัดเจนใน Terms of Reference (TOR) ว่าองค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ ตรวจสอบข้อเท็จจริง กำหนดบทลงโทษต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ทั้งนี้ โดยองค์รวมแล้ว ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนต้องใส่ใจกับการกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ทุกกลุ่มทุกระดับในสังคมเพื่อให้คนรุ่นปัจจุบันและอนาคตได้เข้ามาใส่ใจใคร่รู้และตระหนักในค่านิยมทางสังคมที่ดำรงร่วมกัน ส่งเสริมค่านิยมที่มีร่วมกันในระดับภูมิภาค เปิดมุมมองทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ศึกษาสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์ระดับภูมิภาค โดยให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ร่วมที่เกิดขึ้นกับภาพรวมของทั้งภูมิภาค ก้าวข้ามประวัติศาสตร์ที่อาจสะท้อนความขัดแย้งของแต่ละประเทศ มีความชื่นชมในศิลปะที่มีร่วมกัน นำเสนอความซาบซึ้งและชื่นชมในศิลปะแขนงต่างๆ รูปแบบต่างๆ ที่มีร่วมกันในระดับภูมิภาค มีความเคารพและมุ่งสร้างความเข้าใจในศาสนาต่างๆ ร่วมกัน ที่แม้จะมีความแตกต่าง แต่ทุกศาสนาก็ก้าวหน้าทำหน้าที่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในภูมิภาค ให้ความสำคัญกับธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในขนบธรรมเนียมและวิถีทางสังคม ตลอดจนข้อห้ามและข้อปฏิบัติที่ถือว่ามีความสำคัญในระดับภูมิภาค ซึ่งหากสามารถร่วมกันผลักดันให้ประชาชนทุกชาติสมาชิกมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองอาเซียนร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การให้สิทธิความเป็นพลเมืองอาเซียนอย่างเป็นทางการก็จะสดใสและมีความเป็นไปได้เร็วขึ้น และเป็นหนทางต่อยอดไปสู่คุณภาพของสิทธิมนุษยชนในอาเซียน และที่สำคัญ รัฐในฐานะตัวแสดงหลักในอาเซียน และรัฐในฐานะสมาชิกของสหประชาชาติ ต้องมีหน้าที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยึดมั่นปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่มีสาระสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน อีกทั้งควรพิจารณาทบทวน แก้ไข หรือ ยกเลิกกฎหมายที่กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินความจำเป็น รวมทั้งกฎหมายที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมอย่างชัดเจน อาทิ กฎหมายที่มีผลเป็นการลบเลือนความผิดโดยมิชอบ หรือกฎหมายที่มีผลย้อนหลังเป็นการลงโทษหรือเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิด เป็นอาทิ รัฐควรเผยแพร่และสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน หน่วยงานของรัฐ ให้ยึดถือปฏิบัติอย่างได้ผล

กล่าวโดยสรุป ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นกรอบความร่วมมือในระดับอาเซียนที่ทุกประเทศต้องปฏิบัติต่อประชาชนในอาเซียนอย่างเท่าเทียมกัน ยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ชน ไม่เลือกปฏิบัติ ยอมรับสิทธิเสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล เสรีภาพจากการถูกทรมาน หรือการลงโทษ หรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี เสรีภาพจากการถูกแสวงประโยชน์ การใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิด การคุ้มครองบูรณภาพของบุคคล เสรีภาพในการโยกย้ายถิ่นฐานและการถือสัญชาติ การอยู่ได้โดยอิสระและการเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน การเคลื่อนไหวส่วนบุคคล เสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็น และการเข้าถึงสารสนเทศ การเคารพความเป็นส่วนตัว การเคารพในการสร้างครอบครัวและสถาบันครอบครัว การศึกษา สุขภาพ การส่งเสริมสมรรถภาพและการฟื้นฟูสมรรถภาพ งานและการจ้างงาน มาตรฐานความเป็นอยู่และความคุ้มครองทางสังคมอย่างเพียงพอ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเรื่องสาธารณะ การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลายยามว่างและกีฬา สติและการเก็บรวบรวมข้อมูล และความร่วมมือระหว่างประเทศ

## 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 5.1 งานวิจัยด้านการจัดสวัสดิการสังคม

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2553) ทำการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระหว่างปีพ.ศ. 2546-2552” ผลการวิจัยพบว่า

1) กลุ่มเด็กและเยาวชน พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ปัจจัยกระบวนการด้านรัฐ เช่น การใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด การกวดขัน สื่อ/เว็บไซต์ ที่มีผลกระทบต่อร่างกาย/อารมณ์/จิตใจ/พฤติกรรม และการทำสื่อสร้างสรรค์เพื่อรณรงค์/ปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่ดี (2) ปัจจัยกระบวนการด้านชุมชน เช่น การขับเคลื่อนงานแบบบูรณาการ การจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ดี และการสร้างพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม/กิจกรรม (3) ปัจจัยกระบวนการด้านโรงเรียน เช่น การเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การให้โอกาสและพื้นที่สำหรับเด็กที่หลากหลาย การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี และการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถสอน/ดูแล (4) ปัจจัยกระบวนการด้านครอบครัว เช่น การให้ความรักความอบอุ่น การพูดคุยให้เวลามากขึ้น และการส่งเสริมให้เด็กได้ค้นพบศักยภาพของตน และ (5) ปัจจัยกระบวนการด้านเด็กและเยาวชน เช่น การค้นหาศักยภาพของตน การแสดงออกในทางสร้างสรรค์ การฝึกใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการฝึกคิดวิเคราะห์

2) กลุ่มครอบครัว พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย (1) ปัจจัยกระบวนการด้านรัฐ/สังคม เช่น ทูตทางสังคม การเสริมสร้างความปลอดภัยให้กับสังคม และการสนับสนุนทางเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงมากขึ้นในทุกครัวเรือน (2) ปัจจัยกระบวนการด้านชุมชน เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน เช่น การร่วมมือผลักดันให้เครือข่ายและผู้นำพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาใจความรุนแรงในครอบครัว การรวมพลังในชุมชน เพื่อส่งเสริมสถาบันครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง (3) ปัจจัยกระบวนการด้านครอบครัว เช่น ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ครอบครัวสมบูรณ์ ไม่มีการหย่าร้าง สภาพครอบครัวไม่แตกแยก และมีความพร้อมในการสร้างครอบครัว (4) ปัจจัยกระบวนการด้านสัมพันธภาพ ในครอบครัว เช่น การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว การพูดคุยปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว การแสดงออกซึ่งความรัก และความเอื้ออาทรต่อกันทั้งทางกาย วาจาและใจของสมาชิก และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว

3) กลุ่มชุมชนและสังคม พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างชุมชนและสังคมมีคุณภาพ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยกระบวนการด้านรัฐ/สังคม เช่น การประสานงาน มีส่วนร่วมและให้แนวทางในการช่วยเหลือ การส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ การประเมินและการศึกษาความเป็นไปได้ของกรอบมาตรฐานการปฏิบัติงาน การประเมินผลและการปรับปรุงระบบ โครงสร้างกระบวนการทำงาน และผลงานของหน่วยงาน องค์กร และเครือข่าย และการพัฒนารูปแบบโครงการที่มีกิจกรรมเชิงรุกหลากหลาย (2) ปัจจัยกระบวนการด้านชุมชน/สังคม เช่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม

ในชุมชน การสนับสนุนช่วยเหลือสวัสดิการชุมชน และการจัดทำฐานข้อมูลทางชุมชน และ (3) ปัจจัยกระบวนการด้านบุคคล เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาทักษะการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิต การรักษาพยาบาลแบบองค์รวม และการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

4) กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส และคนพิการได้รับสวัสดิการสังคมและความมั่นคงในการดำรงชีวิต ประกอบด้วย (1) ปัจจัยกระบวนการด้านรัฐ/หน่วยงาน เช่น การติดตามและประเมินการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง การประชาสัมพันธ์ ให้ภาคประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและเฝ้าระวังปัญหา การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องในการดำรงชีวิต และการสร้างความสัมพันธ์/ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน (2) ปัจจัยกระบวนการด้านชุมชน เช่น สร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังปัญหาในชุมชน และสร้างงานให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น (3) ปัจจัยกระบวนการด้านครอบครัว เช่น ให้ความรักความอบอุ่นและการดูแลเอาใจใส่ และพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นต้นแบบที่ดี และ 4) ปัจจัยกระบวนการด้านบุคคล เช่น สร้างจิตสำนึกที่ดี ค่านิยมที่ถูกต้อง และได้รับการฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ จากสังคมและคนรอบข้าง

5) กลุ่มสตรี พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างสตรีให้เข้มแข็ง ประกอบด้วย (1) ปัจจัยกระบวนการด้านรัฐ/หน่วยงาน เช่น การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ แก่กลุ่มสตรี เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการค้าหญิง การปรับเปลี่ยนแก้ไขข้อกฎหมายบางประเด็น ในที่คุกคามความเสมอภาคทางเพศ การเปิดโอกาสให้สตรีได้มีส่วนร่วมหรือแสดงบทบาททางสังคม (2) ปัจจัยกระบวนการด้านชุมชน/สังคม เช่น การปรับเปลี่ยน/การลดแนวคิดของสังคมในเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบผู้ชายเป็นใหญ่ อคติทางเพศและอคติทางชาติพันธุ์ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน ชุมชน และสังคม การส่งเสริมรูปแบบการเลี้ยงดูในครอบครัวที่ให้ความเสมอภาคหญิงชายเท่าเทียมกัน การตระหนักต่อปัญหาการค้าสตรีและมนุษย์ และความไม่เสมอภาคหญิงชาย (3) ปัจจัยกระบวนการด้านครอบครัว เช่น การแสดงบทบาทในครอบครัวระหว่างเพศหญิงและเพศชายในลักษณะที่เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลในครอบครัวที่ยึดถือโครงสร้างผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว สนับสนุนและการเปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงบทบาทออกมาในสังคม และ (4) ปัจจัยกระบวนการด้านบุคคล เช่น การพัฒนาฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความสามารถของสตรี และการติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

6) กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยกระบวนการด้านรัฐ/หน่วยงาน เช่น การส่งเสริมการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุด้านสุขภาพและเศรษฐกิจการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสุขภาพในสถานบริการระดับต้น การเพิ่มมาตรการภาษี การรณรงค์ให้เกิดความตระหนักในการดูแลผู้สูงอายุ และสร้างโอกาสการทำงานในชนบท (2) ปัจจัยกระบวนการด้านชุมชน เช่น การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ในชุมชน การสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ การจัดอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสม่ำเสมอ และการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุให้เป็นศูนย์สามวัย (3) ปัจจัยกระบวนการด้านครอบครัว เช่น การให้ความรักและความอบอุ่นในครอบครัว และการอยู่ร่วมกันหลายวัยในครอบครัว และ (4) ปัจจัยกระบวนการด้านบุคคล เช่น การร่วมกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพต่างๆ และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2555) ทำการวิจัยเรื่อง “ระบบสวัสดิการในประเทศไทย” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมในประเทศไทย ทำให้แนวคิดและหลักการของสวัสดิการได้รับการพัฒนาจากรากฐานเดิมของสวัสดิการสังคมในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มุ่งหวังเพื่อตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนและกลุ่มเป้าหมาย ผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย ให้สามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้ระบบสวัสดิการถ้วนหน้า โดยมีองค์ประกอบ 4 เสาหลัก ได้แก่ การช่วยเหลือทางสังคม ประกันสังคม บริการทางสังคม และการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับประชาชน และกลุ่มเป้าหมาย ผู้ด้อยโอกาส

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างกลไกมาตรการ และองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน” ผลการวิจัยพบว่า

กลไก ได้แก่ (1) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคม (2) จัดทำระบบฐานข้อมูลด้านสวัสดิการสังคม สำหรับประชากรในประชาคมอาเซียน (3) ปรับปรุงระบบและกระบวนการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์สำหรับอาเซียน (4) ปรับปรุงกฎหมายระเบียบปฏิบัติและข้อตกลงระหว่างประเทศ (5) จัดทำคู่มือการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับประชาชนอาเซียน (6) การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมอาเซียน (7) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้และประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับอาเซียน (8) จัดทำคู่มือการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับประเทศอาเซียน และ (9) การปรับปรุงและนำระบบประกันสุขภาพมาเป็นสวัสดิการสังคมสำหรับประชาคมอาเซียน

มาตรการ ได้แก่ (1) การพัฒนาความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ของไทยและประชาชนอาเซียน โดยการจัดทำหลักสูตรอบรมและจัดทำคู่มือด้านสวัสดิการ (2) การพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายความร่วมมือข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก (3) การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมอาเซียน และ (4) การจัดตั้งคณะทำงานประสานงานในระดับภูมิภาค ระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์กลางประชาชนอาเซียน

องค์ความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านกฎหมาย ความรู้ด้านเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างประเทศ ความรู้ด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประชาคมอาเซียน ความรู้เกี่ยวกับข้อตกลง อนุสัญญา องค์ความรู้ ด้านสวัสดิการสังคม การคุ้มครอง และองค์ความรู้การจัดสวัสดิการสังคมอาเซียน ด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความปลอดภัยในที่สาธารณะ สำหรับประชาชนอาเซียน ความรู้มาตรฐานด้านสวัสดิการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสำหรับประชาชนอาเซียน ความรู้ด้านการบริการทางสังคม ตลอดจนความรู้การประยุกต์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น และปรัชญาตะวันออก เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (1) จัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานศึกษาเชิงระบบด้านอาเซียน ประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงานฯ (2) ควรเตรียมความพร้อมของบุคลากรของกระทรวง พม.

ทุกระดับในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะบุคลากรในพื้นที่รอยตะเข็บหรือพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศสมาชิก เพื่อให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ในทิศทางที่ชัดเจนในบทบาทที่เกี่ยวข้อง เช่น การดูแลสวัสดิการ และการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศสมาชิก เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพ (3) อบรมบุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ การนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน และการสื่อสารที่ดีในการสร้างเครือข่ายภายในประเทศและระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และ (4) จัดทำคู่มือประชาสัมพันธ์โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม ศาสนา เป็นหลัก

สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ทิศทางการให้บริการของธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ” ผลการวิจัยพบว่า ธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ (1) ธุรกิจบริการด้านสุขภาพที่เน้นการเสริมสร้างสุขภาพ การป้องกันโรคและฟื้นฟูสภาพร่างกาย (2) ธุรกิจบริการด้านสนทนาและการท่องเที่ยว (3) ธุรกิจบริการด้านสุขภาพที่เน้นการรักษาและฟื้นฟูสภาพ และ (4) ธุรกิจบริการผู้ดูแลผู้สูงอายุด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ

ลักษณะและแนวโน้มอีก 10 ปี ของธุรกิจบริการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญมองว่ารูปแบบการดำเนินธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุ รายได้ กำลังซื้อบริการ และศักยภาพของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ แม้ว่าบางส่วนเป็นผู้มีศักยภาพ มีความสามารถในการดูแลตนเองช่วยเหลือตนเองได้ และยังต้องการช่วยเหลือสังคม ต้องการมีเพื่อนแลกเปลี่ยนพูดคุย จะใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือเสริมบางส่วน ต้องการให้มีวัสดุอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อความสะดวกสบาย ต้องการการเอาใจใส่ในเรื่องการดูแลสุขภาพ การดูแลตนเองที่ได้มาตรฐาน ต้องการบริการด้านการท่องเที่ยว ชopping สถานบริการที่เป็นบริการเหมือนอยู่ที่บ้าน การบริการด้านการให้คำปรึกษา บริการตรวจสุขภาพถึงบ้าน บริการให้ความรู้เรื่องการเงิน การลงทุน การประกอบอาชีพ ดังนั้น ธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุจะต้องเป็นธุรกิจที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่กับครอบครัวได้ และมีมาตรฐานสำหรับผู้ให้บริการ

ปฐมาภรณ์ บุชประารัง (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สวัสดิการสังคมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสวัสดิการสังคมในบริบทประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” โดยจำแนกรูปแบบสวัสดิการสังคมในบริบทของประชาคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นรูปแบบหลักๆ คือ

#### 1) การจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐ ได้แก่

(1) การให้ความช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) การให้ความช่วยเหลือทางสังคมเป็นโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม ประกอบด้วย โครงการพื้นฐานแบบสากล ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐที่มาจากการเก็บภาษี โครงการนี้มีข้อกำหนดพื้นฐานในการเข้าร่วมโครงการซึ่งมุ่งเน้นที่กลุ่มผู้ประสบปัญหาและมีความจำเป็นในการรับบริการของรัฐ โครงการช่วยเหลือทางสังคมได้รับการจัดสรรโดยหน่วยงานของรัฐ

(2) การประกันสังคม (social insurance) การประกันสังคมเป็นเสาหลักแห่งการออมเงิน โดยผู้ประกันจ่ายเงินบางส่วนซึ่งเป็นรายได้ต่อเดือนสมทบเพื่อการได้รับความคุ้มครองด้านรายได้ในอนาคต สิทธิประโยชน์ที่ได้รับ รวมถึงกรณีเจ็บป่วย กรณีคลอดบุตร และกรณีสูงอายุ

(3) การประกันในภาคเอกชนและองค์กรที่ไม่แสวงกำไร (individual voluntary, nonprofit organizations and private insurance) เป็นการได้รับความคุ้มครองเพิ่มเติมจากหน่วยงาน ในภาคเอกชน ในระบบการให้ความคุ้มครองทางสังคมทั้ง 3 ระบบ เป็นระบบที่ประเทศในภูมิภาคอาเซียน (ยกเว้นประเทศกัมพูชา) ได้พัฒนาระบบประกันสังคมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่วนการให้ความช่วยเหลือทางสังคม ประเทศส่วนใหญ่ได้จัดบริการดังกล่าว แต่ยังไม่ครบถ้วนทุกด้าน

## 2) สวัสดิการสังคมในระบบสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ในระบบสังคมและวัฒนธรรมมีการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ความคุ้มครองด้านสวัสดิการสังคมมาแต่เดิม เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยภายใต้กรอบประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมีความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนรูปแบบจากการสงเคราะห์ การให้สิ่งของ เป็นการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งรวมถึงการให้ความรู้แทนการจ่ายค่าชดเชยการว่างงาน การยกระดับฝีมือแรงงาน คนตกงานให้คืนสู่ตลาดแรงงานที่มีการค้าสินค้า การบริการการเงิน และการลงทุนที่ประเทศอาเซียนเข้ามามีบทบาทได้ ควรมีการให้ความรู้และการศึกษาแก่แรงงาน มีการจัดสวัสดิการสังคมด้านสิทธิการรักษาพยาบาลและสวัสดิการสังคม การส่งเสริมความร่วมมือด้านสาธารณสุขโลก การส่งเสริมความร่วมมือด้านสาธารณสุขการจัดการด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554 : 8-10; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2554: 4-11)

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557) ได้สรุปผลการศึกษาทิศทาง รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไทยในอนาคตไว้ว่า เนื่องจากรูปแบบจัดสวัสดิการจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมในประเทศ และอิทธิพลแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมจากต่างประเทศ ผสมผสานกับความหลากหลายการจัดสวัสดิการทางเลือกที่ชุมชนและภาคประชาชนคิดค้นตอบโจทย์ปัญหาของตนเองในระดับพื้นที่ตนเองและข้อเสนอในระดับชาติ และสรุปได้ดังนี้

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต จะเป็นสวัสดิการถ้วนหน้า โดยภาครัฐเป็นแกนหลักไม่มีการสมทบ วัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วยสวัสดิการ 4 ด้าน จาก 7 ด้าน สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการด้านการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบการศึกษา และการฝึกอาชีพในรูปแบบต่างๆ สวัสดิการด้านการทำงานและมีรายได้ สวัสดิการกระบวนการยุติธรรม

สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย เป็นสวัสดิการที่รัฐดำเนินการจัดให้กับประชาชนครอบคลุมเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว เพียงแต่ระยะต่อไปต้องปรับปรุงคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการคุกคามจากโรคเจ็บป่วยเรื้อรัง การอุบัติของโรคใหม่ และอุบัติเหตุต่างๆ

สวัสดิการด้านการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา ควรเน้นคุณภาพการศึกษาทั้งในส่วนการศึกษาภาคบังคับ 15 ปี และในระดับที่สูงขึ้นไปให้เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย

และมีระบบรองรับประชาชนที่ต้องออกจากระบบการศึกษากลางคันด้วยสาเหตุต่างๆ และประชาชนที่ยังเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา

สวัสดิการด้านการทำงานและมีรายได้ หมายรวมถึง การให้คำแนะนำด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ การจัดหางาน การส่งเสริมอาชีพอิสระ ทั้งในสถาบันการศึกษาและนอกสถาบันการศึกษาที่จัดโดยกระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น ซึ่งโดยรวมรัฐจะดำเนินการโดยผู้เข้าฝึกอาชีพไม่เสียค่าใช้จ่ายเกือบทั้งหมดจนจบหลักสูตร

สวัสดิการการออมเพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตยามชราภาพ รัฐได้จัดสวัสดิการส่วนนี้ได้ดีกับกลุ่มข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มผู้ใช้แรงงานในระบบ แต่กลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มเกษตรกรจะไม่มีสวัสดิการยามชราภาพที่ชัดเจน ทั้งที่ 2 กลุ่มนี้มีความไม่มั่นคงในชีวิตค่อนข้างสูง ได้แก่ แม่บ้านรับงานมาทำที่บ้าน มอเตอร์ไซด์รับจ้าง เป็นต้น รัฐได้จัดสวัสดิการถ้วนหน้า ในลักษณะที่เป็นเบี้ยยังชีพ ได้แก่ เบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้ติดเชื้อเอชไอวี เบี้ยคนพิการ และการให้ค่าจัดการศพกับผู้สูงอายุที่เสียชีวิตทุกคน แต่จำนวนเงินไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเมื่อยามชราภาพ ดังนั้น จึงควรที่จะต้องเตรียมการให้ประชาชนที่อยู่นอกระบบราชการ และนอกระบบประกันสังคม ให้มีสวัสดิการด้วยการสมทบ โดยการออมตั้งแต่วัยแรงงาน ซึ่งสามารถดำเนินการด้วย 2 วิธีการ คือ โดยการบังคับออมจากรายได้ที่เกิดขึ้นสำหรับผู้ที่มีรายได้มากพอสมควร (ผู้ที่มีรายได้พอสมควรและสามารถจ่ายภาษีให้กับรัฐได้ โดยไม่มีการรับคืนภาษี) โดยการส่งเสริมการออกเพื่อความมั่นคงของชีวิต ที่ทำให้ประชาชนสนใจเข้าร่วมโครงการ เช่น การออมในมาตรา 40

รูปแบบสวัสดิการโดยกลุ่มชุมชนโดยมีการสมทบจาก 3 ส่วน ได้แก่รัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน สวัสดิการรูปแบบนี้จะตั้งบนฐานเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหลัก โดยใช้กองทุนสวัสดิการชุมชน และหรือกองทุนอื่นๆ ในระดับตำบล หมู่บ้านเพื่อจัดสวัสดิการให้สมาชิกโดยคำนึงถึงเบี้ยบำนาญ บำนาญ ซึ่งปัจจุบันหลายกองทุนยังไม่ค่อยมั่นใจต่อการจัดสวัสดิการประเภทนี้ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณจากกองทุนฯ ค่อนข้างสูง พร้อมกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มเป้าหมาย เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส โดยผ่านโครงการต่างๆ เช่นการจัดทำโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพ โครงการส่งเสริมอาชีพ โครงการจัดปรับสภาพแวดล้อมในครัวเรือน โครงการส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น เป็นต้น

รูปแบบสวัสดิการเติมเต็มชีวิตที่ไม่มีการสมทบ ในกรณีบางคน บางครอบครัวที่ประสบภัยปัญหาทางสังคม เช่น คนยากจน ลำบากมาก คนเร่ร่อน ผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร เหยื่อค้ามนุษย์ ผู้พันโทษ ซึ่งต้องการการดูแลกันในระดับปัจเจกและครอบครัว จำเป็นต้องมีกลไกทีมสหวิชาชีพและจิตอาสาในรูปแบบต่างๆ เข้าช่วยเหลือ ฟื้นฟูสมรรถภาพ เสริมพลัง นำพาเข้าสู่สิทธิและบริการ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อให้เขากลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติ และมีคุณค่าในการดำรงชีวิต การสนับสนุนสวัสดิการรูปแบบนี้ยังต้องสนับสนุนระบบอาสาสมัครระบบกึ่งอาสาสมัคร พร้อมทั้งอุปกรณ์ วัสดุ เครื่องมือในระดับหนึ่ง นอกเหนือจากหน่วยบริการต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยและทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในอนาคต” (2547) ผลการศึกษาพบว่า ทิศทางของการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคตจะเข้าสู่รูปแบบ

พหุลักษณะมากขึ้น หมายถึง รูปแบบการจัดสวัสดิการที่หลากหลาย เน้นความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เน้นวิธีการทำงานที่ผสมผสานหลายวิธีการ มุ่งให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ในหลายมิติที่เป็นความเชื่อมโยงวิถีชีวิตที่เป็นองค์รวมของมนุษย์ โดยรูปแบบสวัสดิการที่หลากหลายต้องเชื่อมโยงในหลายรูปแบบของสวัสดิการทั้งในกระแสหลักและกระแสรอง โดยมีข้อเสนอแนะต่อทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมไทยในอนาคต คือ

#### 1) ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมไทยในระยะสั้น

(1.1) บริการสวัสดิการสังคมในรูปแบบสถาบันของภาครัฐยังคงมีความสำคัญในการจัดสวัสดิการพื้นฐานให้แก่ประชาชนทั่วไปในลักษณะสวัสดิการภาคบังคับ (Welfare for all) และควรพัฒนาระบบสวัสดิการภาคบังคับให้กระจายถึงประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงเป็นธรรม ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับบริการอย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกันควรจัดปรับความสัมพันธ์ของ ผู้ให้บริการภาครัฐต่อผู้ใช้บริการภาคประชาชนให้มีสัมพันธภาพแบบ “หุ้นส่วน” ที่เสมอภาค เท่าเทียม ลดความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ แปรความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ไปสู่ความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วม อย่างแท้จริงในทุกระดับ

(1.2) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรพัฒนาบทบาทหลักในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ผู้ดูแลกำกับงานให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การถ่ายโอนงานสวัสดิการสู่ท้องถิ่นอย่างมีแผนการ และเป็นวาระสำคัญเร่งด่วนของกระทรวงฯ โดยกระทรวงฯ ควรประสานหน่วยงานหลักทั้งหลายกำหนดภารกิจในการถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญ ทักษะการให้บริการเชิงคุณภาพควบคู่ไปด้วย เพื่อสร้างให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานหลัก (เจ้าภาพเดิม) กับหน่วยงานใหม่ (เจ้าภาพใหม่) ในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งควรพัฒนากลไกของหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นแกนกลางของการประสานระบบสหวิชาชีพจากกระทรวงต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการในชุมชนอย่างใกล้ชิด

(1.3) ควรใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาฐานภูมิปัญญาในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางธรรมชาติที่กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ร่วมกันผลักดันให้เกิดกระบวนการกำหนดนโยบายสวัสดิการสังคมให้มีความเป็นสาธารณะมากขึ้น ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทด้านสวัสดิการชุมชน มีระดับการใช้ความช่วยเหลือที่ครอบคลุมตั้งแต่การให้การสงเคราะห์หลายๆ ด้านการสร้างระบบประกันสังคม การสร้างเครือข่ายคุ้มครองทางสังคม การสร้างระบบเฝ้าระวังปัญหาที่เกิดจากกลุ่มเสี่ยงทางสังคมใหม่

(1.4) ควรใช้มาตรการทางสังคมที่หลากหลายตั้งแต่แบบบังคับ แบบจูงใจและแบบทางเลือกให้ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ภาคชุมชน ภาคธุรกิจชุมชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับประชาชน

(1.5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรได้รับการส่งเสริมให้จัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมท้องถิ่นในพื้นที่ของตน กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ มีภารกิจเร่งด่วนในการส่งเสริมความรู้ด้านสวัสดิการท้องถิ่นแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และผลักดันให้เกิดการจัดทำแผนพัฒนาสวัสดิการสังคมท้องถิ่นในพื้นที่ของตนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วน

(1.6) ควรพัฒนาระบบเครือข่ายอาสาสมัครทางสังคมในชุมชน โดยสร้างมาตรการจูงใจ จัดสรรค่าตอบแทนให้อาสาสมัครฯ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของค่าจ้างปัจจุบัน

(1.7) ระดมความร่วมมือจากองค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ พาณิชยกรรมบริษัทต่างๆ ควรมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างยั่งยืน และได้รับการลดหย่อนภาษีในการคุ้มครองสังคม ควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดบริการสวัสดิการสังคมมากขึ้น เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน สถานพักฟื้นดูแลผู้ป่วย สถานฝึกอบรมวิชาชีพ ภายใต้การกำกับ ควบคุมมาตรฐานอย่างใกล้ชิดของภาครัฐ ในลักษณะของการสร้างผู้ประกอบการทางสังคมรายใหม่ (Social Entrepreneur) ที่มีความสามารถ ศักยภาพจิตสำนึกต่อสังคมเข้ามาร่วมดำเนินการในลักษณะของสถาบัน กลุ่มองค์กรซึ่งผู้ประกอบการทางสังคมเชิงธุรกิจ อาจจะเป็น 2 แบบ ได้แก่ แบบเป็นผู้ประกอบการทางสังคมที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ และแบบที่สามารถสร้างกิจการเลี้ยงตัวเองได้

(1.8) ควรสร้างระบบเฝ้าระวังทางสังคมที่ตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมายใหม่อย่างทันการณ์ รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมใหม่ของการให้บริการในรูปแบบของ E-Social Services (ESS) ซึ่งเป็นบริการที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลบริการของหน่วยงานบริการให้คำแนะนำ เป็นต้น

(1.9) ควรประสานเชื่อมโยงระบบ GFMS (Government Fiscal Management Information System) ของหน่วยงานราชการ เพื่อปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงานการคลังภาครัฐบาลไปสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (On-line)

## 2) ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมไทยในระยะยาว

(2.1) บทบาทของภาครัฐต่อการเป็นผู้ให้บริการทางตรงในงานสวัสดิการสังคมมีแนวโน้มลดลงแต่บทบาทของภาคท้องถิ่นและสวัสดิการสังคมกระแสรองจะเพิ่มมากขึ้น

(2.2) บทบาทของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรทำหน้าที่สะท้อนผลกระทบเชิงนโยบายของการพัฒนาประเทศ ให้ผู้บริหารระดับนโยบายทราบเพื่อสร้างนโยบายใหม่อย่างมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของกระแสโลก การกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานที่ตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ของสังคมในอนาคต รวมทั้งชี้แนะและพัฒนาระบบสวัสดิการกระแสทางเลือกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย เช่น การเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับกลุ่มปัญหาสังคมใหม่ที่คาดว่าจะมีมากขึ้น เช่น กลุ่มผู้รักเพศเดียวกัน กลุ่มคนโสด กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มผู้สูงอายุ ครอบครัวที่มีบิดามารดาคนเดียว เป็นต้น

(2.3) ควรสร้างยุทธศาสตร์ใหม่การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมบนฐานการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับการพัฒนาของกระแสโลก กระแสภูมิภาค และกระแสท้องถิ่น ผ่านการใช้เวทีประชาคมโลกในลักษณะของวาระเฉพาะเรื่องร่วมกัน โดยเฉพาะควรจัดสรรระบบการเงินการคลังของระบบสวัสดิการสังคมใหม่ โดยเน้นในรูปของสวัสดิการ สมทบระหว่างรัฐบาลกลางกับกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2.4) กลยุทธ์การทำงานใหม่ (1) ควรดำเนินการรณรงค์ทางสังคมอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง (2) ควรกระตุ้นผลักดันให้องค์กรชุมชนเข้ามารับบทบาทจัดสวัสดิการชุมชน

ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเป็นทิศทางสำคัญในอนาคต และควรเสริมพลังทั้งองค์ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติงานและแรงสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” (welfare minded) ให้ชุมชนตระหนักรู้อย่างจริงจัง และ (3) ควรสร้างฐานระบบข้อมูล การกำหนดโจทย์วิจัยใหม่ๆ บนฐานของสังคมไทย เป็นความจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินงานไปข้างหน้าเพื่อเข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริง เป็นการส่งสัญญาณเตือนภัยและบอกเหตุในการเฝ้าระวังปัญหาอย่างถูกทิศทาง

(2.5) ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต ควรจะเป็นเรื่องของการจัดปรับในเชิงโครงสร้าง ระบบ กลไกใหม่ๆ มากกว่าการจัดการแก้ปัญหาแบบสงเคราะห์รายบุคคล เช่น นโยบายการจดทะเบียนคนจน เป็นการปูพื้นฐานของรัฐที่ส่งสัญญาณให้รู้ว่ารรัฐกำลังมุ่งให้ความสนใจกับการเข้าถึงปัญหาในเชิงระบบ

## 5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย

วิยะดา ติระแพทย์ (2541) วิจัยเรื่องการนำนโยบายถ่ายโอนงานสวัสดิการสังคม สู่การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงการปฏิบัติงาน และปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล และศึกษาความพร้อมความต้องการสนับสนุนในการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรในองค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 ทั่วประเทศ จำนวน 78 แห่ง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีโครงสร้างการบริหารของคณะกรรมการบริหารส่วนท้องถิ่น เข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาพัฒนาและให้บริการแก่คนในท้องถิ่น ผลการศึกษามีดังนี้

สภาพข้อเท็จจริงการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตรา 67 โดยเป็นการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการป้องกันและระงับโรคติดต่อมากที่สุด สำหรับการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมในส่วนที่สอดคล้องกับนโยบายการถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมของกรมประชาสงเคราะห์พบว่า บางส่วนไม่ได้ปฏิบัติตามกิจกรรมด้านนี้

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลประสบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมเนื่องจากขาดความพร้อมในด้านองค์ประกอบ คือ ด้านบุคลากร ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุครุภัณฑ์ และด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชน ดังนั้นสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่กล่าวมาข้างต้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องอาศัยความร่วมมือ และการสนับสนุนทรัพยากรด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและต้องการจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ประชาชน และองค์กรทุกฝ่ายในสังคมเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้กลุ่มเป้าหมาย ประชาชนได้รับบริการอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

กฤษฎา จันทร์เจริญ (2545) ศึกษาศักยภาพในการนำนโยบายถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาถึงความพร้อมและความสามารถในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์

ขององค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 จำนวน 4 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองป่าครั่ง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เหียะ และ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจ่อม ผลการศึกษาดังนี้

สภาพข้อเท็จจริงองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 4 แห่ง ได้รับการถ่ายโอนภารกิจงานด้านสวัสดิการสังคม รวม 8 ภารกิจงานตามนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมได้ดีคือ การจ่ายเบี้ยยังชีพ ส่วนด้านอื่น เช่น ศูนย์บริการทางสังคม สำหรับผู้สูงอายุและการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ยังทำได้ไม่มากนัก อันเนื่องมาจากโครงสร้างขององค์กรยังไม่มีส่วนงานและบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรง อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีจำกัดในขณะที่ภารกิจหน้าที่ตามการกระจายอำนาจมีค่อนข้างมาก และในการจัดสวัสดิการก็จะเน้นการบรรเทาทุกข์และการช่วยเหลือเฉพาะหน้า ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล จัดบริการสวัสดิการสังคมที่มีความหลากหลายและมีความต่อเนื่องมิใช่เพียงแค่การให้สิ่งของหรือเงินเท่านั้น

ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ รัฐบาลมอบภารกิจต่างๆ ให้ อบต. ดำเนินการเป็นจำนวนมากตามนโยบายการกระจายอำนาจ แต่รัฐบาลกระจายทรัพยากรโดยเฉพาะงบประมาณและอำนาจการตัดสินใจให้องค์การบริหารส่วนตำบลน้อยมาก ทำให้เกิดความไม่สมดุลกันระหว่างภารกิจที่ต้องดำเนินการกับงบประมาณที่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับซึ่งไม่สามารถทำภารกิจที่รับผิดชอบอยู่ไปปฏิบัติได้ครบถ้วน และเมื่อมีงบประมาณที่จำกัด ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องจัดลำดับความสำคัญของภารกิจที่จะปฏิบัติ ซึ่งภารกิจด้านสวัสดิการสังคมจะได้รับความสำคัญน้อยและได้รับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานน้อยมาก

คเชนทร์ ปานสงฆ์ (2551) ทำการศึกษาทิศทางการพัฒนาการบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2549-2558) ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยใช้เทคนิค EDFR เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) ผลการวิจัย พบว่า

1) สถานการณ์การพัฒนาบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการในปัจจุบัน พบว่า สถานการณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นจริงในระดับมากที่สุดคือ ปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐ และองค์กรเอกชนด้านคนพิการได้ทุ่มเทพพัฒนางานบริการคนพิการเกี่ยวกับการฟื้นฟูอาชีพ และการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาศักยภาพมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อกลุ่มคนพิการให้ได้มากที่สุด ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการมีวิสัยทัศน์ของตนเองที่ชัดเจน และปฏิบัติตามวิสัยทัศน์นั้นได้ อีกทั้งมีการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงาน และมีจัดตั้งคณะกรรมการประเมินจากบุคลากรภายนอกมาร่วมประเมินผลเพื่อให้งานด้านการบริการมีคุณภาพมากขึ้น แต่บุคลากรของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการมีความสามารถและประสบการณ์ไม่เท่ากัน บางศูนย์ฟื้นฟูมีจำนวนไม่เพียงพอกับคนพิการมีเข้ามารับการฝึกอาชีพ (บุคลากรด้านสหวิชาชีพ) ขาดการพัฒนาให้มีทักษะที่สูงขึ้น และยังขาดการส่งเสริมให้บุคลากรผลิตงานวิจัยเพื่อเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างและพัฒนาการทำงานภายในศูนย์ สำหรับหลักสูตรการฝึกอบรมค่อนข้างเก่า ระยะเวลาในการฝึกแน่นจนตายตัว ขาดการยืดหยุ่น วิธีการฝึกอบรมขาดสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัย ตลอดจนวิธีการใหม่ที่สร้างแรงจูงใจในการรับฝึกอาชีพของคนพิการ ไม่สามารถตอบสนองต่อคนพิการเท่าที่ควร แต่โดยภาพรวมแล้ว องค์การภาครัฐร่วมกับองค์กรภาคเอกชนพัฒนาอาชีพ และการจ้างงานสำหรับคนพิการ ทั้งการ

ประกอบอาชีพในสถานประกอบการ การประกอบอาชีพอิสระ และการรับราชการ โดยการปรับปรุงและออกกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ การพัฒนางานฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่างๆ รวมทั้งได้จัดทำแผนงานส่งเสริมการอาชีพ และการจ้างงานคนพิการ พัฒนาการการศึกษา และการฝึกอบรมเพื่อการประกอบอาชีพ พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องบูรณาการงานจัดการเรียนรู้ และฝึกอบรมวิธีประกอบอาชีพพื้นฐานในการศึกษาทุกระดับปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่จัดฝึกอบรมอาชีพสำหรับคนพิการตามการปฏิรูประบบราชการปรับหลักสูตรการฝึกอบรมคนพิการ พัฒนาศูนย์ฝึกอบรมอาชีพคนพิการ ให้การพัฒนาอาชีพคนพิการมีการเจริญก้าวหน้าไปตามลำดับ

2) ทิศทางการพัฒนาบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2549-2558) ด้านสถานการณ์ทั่วไป ทิศทางการพัฒนาบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการในส่วนราชการ มีความเป็นไปได้มากที่สุด และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ตามค่ามัธยฐาน (Median) โอกาสที่จะเป็นไปตามความคิดเห็นส่วนใหญ่ของผู้เชี่ยวชาญคือ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการต้องเป็นมิติที่เชื่อมระหว่างความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากลในด้านวิชาการทางอาชีพ และศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการมุ่งผลิตคนพิการที่มีคุณภาพ สร้างงาน พัฒนาท้องถิ่นและสังคมไทย

ด้านการบริหารงานทั่วไปคือ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการมีฐานะเป็นนิติบุคคล จัดบริการฟื้นฟูอาชีพที่หลากหลายอย่างมีคุณภาพ มุ่งปฏิบัติการกิจด้านต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนพิการและสังคม การให้บริการด้านอาชีพแก่คนพิการ ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูคนพิการ เช่น จัดงบประมาณสนับสนุนหรือสมทบ จัดตั้งกองทุน

ด้านการบริหารงานวิชาการคือ หลักสูตรควรมีการร่างและวิเคราะห์จากเจ้าหน้าที่เฉพาะทางที่ได้รับการแต่งตั้งพิเศษจากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ในด้านวิชาชีพที่ตลาดต้องการหลักสูตรสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของตลาดแรงงานและทิศทางของสังคมที่เปลี่ยนไปเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการบริหารจัดการแบบใหม่ หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอิสระ การผลิตผู้พิการในสาขาอาชีพที่ขาดแคลนในสังคมหรือสถานประกอบการควรเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อ หนังสือ ตำรา วัสดุการสอน และสื่อต่างๆ ให้มีปริมาณที่พอเพียง

ด้านการวิจัยคือ โครงการที่จะทำวิจัยต้องตอบสนองการพัฒนาอาชีพคนพิการ และสามารถตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้การสร้างบรรยากาศในการทำงานด้านการวิจัย โดยจัดทีมงานให้คำแนะนำการทำวิจัย และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลการวิจัยของคณาจารย์ในสถาบันและบุคคลภายนอกที่ทำกรวิจัย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น มีการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานวิจัย โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม

ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชนคือ ควรจัดฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นแก่คนพิการกับคนปกติที่ให้ความสนใจ สำหรับกลุ่มอาชีพต่างๆ และมีการติดตามผลหลังจากการฝึกอบรมศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการควรจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยงานที่ให้บริการแก่ชุมชน เช่น หน่วยผลิตภัณฑ์ หน่วยส่งเสริมทางประกอบอาชีพ หน่วยความรู้ด้านการตลาด ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน เป็นต้น ควรส่งเสริมบทบาทพัฒนาของภาคประชาสังคมกับภาครัฐโดยเป็นสถาบันเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ควรให้บริการแบบตลาดนัดวิชาชีพ และปรับเข้ากับคนปกติในชุมชนได้จัดให้มีการเรียนร่วม

ด้านกิจกรรมผู้บริหารคือ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้คนพิการได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมชุมชนและสาธารณประโยชน์ให้มากขึ้น ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพ คนพิการควรมีสมาคมศิษย์เก่าคอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้พิการได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับสังคม ชุมชน และสาธารณประโยชน์ให้มากขึ้น การให้รางวัลแก่ผู้พิการที่ทำความดี การส่งเสริมผู้พิการแต่ละวิชาชีพ การผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนกันจัดกิจกรรมสำหรับผู้พิการ ทั้งศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ มีการบูรณาการงานพัฒนาผู้พิการกับงานวิชาชีพ การจัดหาทุนและรายได้จากแหล่งต่างๆ สมทบมูลนิธิและกองทุนต่างๆ

ด้านการประเมินคือ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ มีการจัดทำฐานข้อมูล ช่วยในด้านการประเมินและติดตามผลในด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการติดตามผลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริหารฟื้นฟูอาชีพที่ก้าวหน้าต่อกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งการประเมินและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพช่วยในการพัฒนาระบบบริการฟื้นฟูอาชีพของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการได้เป็นอย่างดี ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการควรมีการประเมินติดตามผลช่วยเหลือคนพิการแบบครบวงจรคือตั้งแต่การเข้ามารับการฝึกตลอดถึงการประกอบอาชีพ

ระพีพรรณ คำหอม และ คณะ (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทย” ผลการศึกษวิจัยพบว่า การจัดบริการสาธารณะของรัฐ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง ไม่เข้าถึงเป้าหมายอย่างแท้จริง บริการที่จัดจึงไม่ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม บริการที่จัดให้จึงเป็นแค่การให้อยู่รอดมากกว่าที่จะให้เป็นการอยู่ดีมีสุข กลไกการจัดระบบบริการยังเป็นการดำเนินการภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ที่ใช้อำนาจหน้าที่ในระบบราชการเป็นกลไกหลัก กลไกของรัฐเป็นกระบวนการแบบสั่งการ (Top-Down) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลว ของกลไก ระบบราชการ เพราะกระบวนการจัดระบบยังเป็น การรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลางมากกว่าการกระจายอำนาจ ดังจะเห็นได้จากบริการสถานสงเคราะห์ การบริหารเงินนอกงบประมาณ ยังรวมไว้ที่ส่วนกลาง แม้แต่การบริการเบี้ยยังชีพที่ยังคงเป็นปัญหาการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สูงอายุกับเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ผู้สูงอายุกับใหญ่บ้าน

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว (2551) ผลการศึกษวิจัยเรื่อง “สวัสดิการสำหรับครอบครัวลักษณะเฉพาะ” พบว่า ปัจจุบันมีความละเอียดอ่อน ความซับซ้อน ความซับซ้อนของ “ครอบครัวลักษณะเฉพาะ” แต่ละประเภท ภาพรวมการจัดบริการสวัสดิการสังคมของครอบครัวลักษณะเฉพาะเป็นบริการแบบแยกส่วนการจัดบริการเป็นรายบุคคลตามกลุ่มเป้าหมาย ขาดการมองคนแบบองค์รวมของครอบครัว บริการเชิงสงเคราะห์ในรูปแบบเงินมากกว่าบริการเชิงป้องกัน ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาครอบครัว บริการสวัสดิการที่มีอยู่ยังขาดด้านอาชีพและรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย และด้านกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะกับครอบครัววัยรุ่นและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว บริการสวัสดิการที่มีอยู่ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของครอบครัวลักษณะเฉพาะ แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคม โดยใช้ฐานคิด บ้าน-วัด-โรงเรียน-ชุมชน.(บวรชน) การใช้กลุ่ม/เครือข่ายครอบครัวลักษณะเฉพาะสนับสนุนซึ่งกันและกัน การบูรณาการและพัฒนากลไกการทำงานของภาคียุทธศาสตร์ภาคีหลัก ภาคีร่วมด้านครอบครัว โดยให้ประเด็นครอบครัวลักษณะเฉพาะเป็นส่วนหนึ่งของประเด็น

“การพัฒนาครอบครัว” ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาครอบครัว จัดวางแรงกดดันที่ต้องดำเนินการ เช่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ครอบครัวในชุมชน การบูรณาการฐานข้อมูลครอบครัวลักษณะเฉพาะของภาคยุทธศาสตร์ เพื่อจัดทำนโยบายสาธารณะ การส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของครอบครัว ลักษณะเฉพาะตามที่กฎหมายกำหนด การลดขั้นตอนการให้บริการ

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (2556) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทยเพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นข้อเสนอริเริ่มจากองค์การสหประชาชาติตามกฎมาตรฐาน (Standard Rules) และกฎหมาย (Laws/Regulations/Codes/Guidelines) ว่าด้วยความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ โดยให้ความสำคัญกับด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่และบริการสาธารณะ (2) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในด้านสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมในรูปแบบใกล้เคียงกัน โดยมีการกำหนดจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านอาคาร สถานที่ให้บริการสาธารณะสำหรับคนพิการ ในรูปแบบของการออกกฎหมายหลักและมีความหมายถูกกำหนดรายละเอียดต่างๆ และ (3) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย เป็นสิทธิและสวัสดิการของคนพิการที่พึงจะได้รับ ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ด้านการศึกษา ด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ และบริการขนส่งสาธารณะด้านการเดินทาง และประกอบอาชีพด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นบุคคล/สิ่งที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะมีความก้าวหน้ามากที่สุด

### 5.3 งานวิจัยด้านอาเซียน

กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2556) ทำการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน” ในเสาของประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า (1) การพัฒนามนุษย์ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยมีโอกาสในการพัฒนาตนเองเพื่อการแข่งขัน เกิดการพัฒนาศักยภาพของสติปัญญา เกิดเครือข่ายพัฒนามนุษย์ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ อาจเกิดปัญหาเอารัดเอาเปรียบด้านแรงงาน (2) การคุ้มครองและสวัสดิการ ผลกระทบในเชิงบวก ได้แก่ รัฐจะให้ความสำคัญกับสวัสดิการทางสังคมมากขึ้นตามกรอบความร่วมมือของประเทศอาเซียน ผู้ด้อยโอกาสมิมีโอกาสในการทำงานมากขึ้น มีความร่วมมือในระหว่างประเทศสมาชิกในด้านนี้มากยิ่งขึ้น ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ อาจมีปัญหาสังคม เช่น ความยากจน ความปลอดภัย ความมั่นคง สุขภาพ และภัยพิบัติเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยมีภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาสและแรงงานระดับล่างเพิ่มขึ้น ขาดระบบคุ้มครองทางสังคม สำหรับแรงงานและบุตรแรงงานนอกระบบ การไหลของแรงงานข้ามชาติไปสู่สวัสดิการที่สูงกว่า (3) ความยุติธรรมและสิทธิทางสังคม ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ การมีความร่วมมือในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ การละเมิดสิทธิและสวัสดิการ การเข้าถึงสิทธิและบริการภาครัฐของกลุ่มด้อยโอกาส (4) ส่งเสริมความยั่งยืนด้านสภาพแวดล้อม ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ เกิดความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงข้อมูล

ภูมิสารสนเทศ เพื่อรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ ความรุนแรงของปัญหาจากภัยธรรมชาติ และ (5) ประเด็นการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ เกิดความร่วมมือทางวัฒนธรรม มีความพยายามแสวงหาและสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ การเคลื่อนไหวของอัตลักษณ์ ทำให้ขาดอัตลักษณ์ประจำชาติ ข้อเสนอแนะปัญหาด้านสวัสดิการสังคม รัฐบาลจะต้องเร่งดำเนินการด้านการส่งเสริมสวัสดิการสังคมให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามกรอบความร่วมมือของประชาคมอาเซียน ส่งเสริมความร่วมมือในด้านสวัสดิการสังคมกับประเทศสมาชิกอาเซียน และมีมาตรการรองรับผลกระทบทางสังคมที่เป็นผลมาจากประชาคมอาเซียน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมของไทย

สรุป การเข้าร่วมประชาคมอาเซียน มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รัฐบาลจึงต้องเร่งดำเนินการรองรับผลกระทบทางสังคมให้มากขึ้น ส่งเสริมความร่วมมือในด้านสวัสดิการสังคมกับประเทศสมาชิกอาเซียน และมีมาตรการรองรับผลกระทบทางสังคมเพื่อลดภาระด้านสวัสดิการสังคมไทย

### บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และการวิจัยอนาคต โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi Futures Research) และทำการศึกษาเกี่ยวกับอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วง 10 ปี ถึง 20 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2559 – 2579) โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

#### 3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน และการศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมไทยในอนาคต ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 การศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีกระบวนการ ดังนี้

##### 3.1.1.1 การคัดเลือกหน่วยงานในการสัมภาษณ์เจาะลึก

ทีมวิจัยได้ทำการคัดเลือกหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดูแล สรุปได้ ดังนี้

##### 1) ด้านเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย

- สถานแรกรับเด็กหญิงบ้านธัญพร จังหวัดปทุมธานี
- สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต จังหวัดปทุมธานี
- สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดสุราษฎร์ธานี

##### 2) ด้านสตรี ประกอบด้วย

- สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านสองแคว จังหวัดพิษณุโลก
- ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัดศรีสะเกษ

- ศูนย์ฝึกอาชีพสตรีจังหวัดเชียงราย

##### 3) ด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัด

ขอนแก่น

- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

#### 4) ด้านคนพิการ ประกอบด้วย

- สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดราชบุรี
- ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบฯ จังหวัดลพบุรี
- ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (บ้านศรีวนาไล) จังหวัดอุบลราชธานี

#### 5) ด้านคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน ประกอบด้วย

- สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบ้านเมตตา จังหวัดนครราชสีมา
- สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- สถานสงเคราะห์ประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
- สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งทับกวาง จังหวัดสระบุรี

#### 6) ด้านผู้ประสบปัญหา ประกอบด้วย

- บ้านมิตรไมตรีขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- บ้านมิตรไมตรีชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- บ้านมิตรไมตรีภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
- บ้านมิตรไมตรีสงขลา จังหวัดสงขลา

#### 7) ด้านครอบครัว ชุมชน ประกอบด้วย

- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดปทุมธานี
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดปราจีนบุรี
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสมุทรสาคร
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดนครราชสีมา
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดมุกดาหาร
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดอ่างทอง
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดเพชรบูรณ์
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดน่าน
- บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสงขลา

3.1.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

**ส่วนที่ 1** ข้อคำถามเกี่ยวกับระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย  
ในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

**ส่วนที่ 2** ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดสวัสดิการที่สอดคล้อง  
กับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน และนำไปสู่การกำหนดนโยบาย  
การจัดสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในอนาคต

**3.2 การวิจัยอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทย ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์** ใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นเรื่องของการ “คาดการณ์” หรือ “ทำนาย” แนวโน้มต่างๆ (Trends) ที่มีความเป็นไปได้ของเรื่องที่กำลังศึกษาภายในช่วงเวลาหนึ่งใดในอนาคตที่กำหนดไว้ และโดยที่อนาคตเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน สลับซับซ้อน ยากต่อการคาดการณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จึงเป็นกลุ่ม “ผู้เชี่ยวชาญ” (Experts) ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Sample) เช่นเดียวกับการทำวิจัยโดยปกติทั่วไป

เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR พัฒนาโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน โดยขั้นตอนของการวิจัยแบบ EDFR คล้ายคลึงกับเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย โดยในรอบแรกของการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์ตามแบบของเทคนิคการวิจัยแบบ EFR หลังจากสัมภาษณ์รอบแรก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์สร้างเป็นแบบสอบถาม ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามลักษณะการวิจัยแบบเดลฟาย เพื่อกรองความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และหาฉันทามติ (Consensus) ซึ่งมักจะทำ 2 – 3 รอบ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเขียนสรุปเป็นภาพอนาคต มีขั้นตอนใหญ่ๆ ดังนี้

1) กำหนดและเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นอย่างมาก หากได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญจริงๆ จะทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้น การเลือกผู้เชี่ยวชาญอาจใช้วิธีการเลือกโดยเจาะจงว่าจะเลือกใครเป็นผู้เชี่ยวชาญ ถ้าผู้วิจัยรู้ว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา แต่หากไม่รู้ว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญบ้าง อาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball) โดยอาจเริ่มจากคนในหน่วยงานนั้น แล้วขอให้ระบุชื่อบุคคลที่คิดว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษามา 3 – 5 คน แล้วผู้วิจัยก็ขอให้คนเหล่านั้นบอกชื่อผู้เชี่ยวชาญอีก 3 – 5 คน แล้วตามไปเรื่อยๆ จนได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มหนึ่ง ผู้วิจัยอาจเลือกผู้เชี่ยวชาญที่จะใช้ในการวิจัย โดยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ เสนอชื่อบ่อยมากที่สุด และเรียงลำดับลงไปจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

การเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นเรื่องที่สำคัญมากประการหนึ่งในการวิจัยแบบ EDFR เนื่องจากการวิจัยแบบ EDFR ใช้เวลานาน จึงต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลทุกรอบ ผู้วิจัยต้องติดต่อผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัวล่วงหน้า อธิบายจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนและระเบียบวิธีวิจัย เวลาที่จะใช้โดยประมาณ อธิบายให้เห็นความสำคัญของการวิจัยว่ามีจุดมุ่งหมายและประโยชน์อย่างไร ชี้ให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนรู้ว่าสามารถให้ความร่วมมือได้มากน้อยเพียงใด การให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการวิจัยแก่ผู้เชี่ยวชาญยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญมีเวลาเตรียมตัว เตรียมข้อมูล จัดระบบความคิดล่วงหน้าถึงข้อมูลต่างๆ ที่จะให้

2) สัมภาษณ์ (EDFR รอบที่หนึ่ง) การสัมภาษณ์ในการวิจัยแบบ EDFR มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายการสัมภาษณ์ของเทคนิคการวิจัยแบบ EFR แต่ EDFR มีความยืดหยุ่นกว่า ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบของการวิจัยแบบ EFR โดยเริ่มสัมภาษณ์จากภาพอนาคตทางบวก (Optimistic-Realistic Scenario) ตามด้วยภาพอนาคตทางลบ (Pessimistic-Realistic Scenario) และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Probable Scenario) ตามลำดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญคิดในหลายแง่หลายมุม หรืออาจเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้โดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นแนวโน้มทางบวกหรือทางลบ การใช้การสัมภาษณ์ในรอบที่หนึ่งนี้ เป็นการลดข้อจำกัดของเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายที่การเก็บข้อมูลรอบแรกเริ่มด้วยแบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทำให้อาจมีการละเลยแนวโน้มหรือประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่ผู้วิจัยคาดไม่ถึงไป นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ในการวิจัยแบบ EDFR ยังมีความยืดหยุ่นที่ผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์ประเด็นต่างๆ ที่ต้องการเพิ่มเติมได้ โดยผนวกเข้ากับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญลำดับต่อไป

3) วิเคราะห์/ สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อเขียนเป็นแนวโน้มในแบบสอบถามสำหรับรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายต่อไป

4) สร้างเครื่องมือ นำประเด็นแนวโน้มที่สังเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์สร้างเป็นแบบสอบถาม การเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม ควรมีลักษณะ ดังนี้

4.1) ใช้ภาษาที่สั้น กระชับ ชัดเจน พยายามคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

4.2) ใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกลางมากที่สุด หลีกเลี่ยงภาษาที่แสดงถึงทัศนคติ หรือความลำเอียงของผู้วิจัย

4.3) เขียนแนวโน้มที่มีประเด็นแนวโน้มเดียวต่อ 1 ข้อ อย่าให้มีแนวโน้มย่อยๆ เพราะเราไม่รู้ว่าผู้เชี่ยวชาญตอบ เพราะแนวโน้มย่อยแนวโน้มใด หรือเพราะหลายๆ แนวโน้มร่วมกัน ทำให้ตีค่าคะแนนที่แท้จริงลำบาก

4.4) หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่คลุมเครือ เช่น ดีขึ้น เลวลง เพิ่มขึ้น ลดลง

5) ใช้วิธีการของเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (EDFR รอบที่สอง และรอบที่สาม) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาแนวโน้มต่างๆ ว่าถ้าเกิดขึ้นจริงจะเป็นอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ และโอกาสที่แนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปได้ในช่วงเวลาที่กำหนดมีมากน้อยเพียงใด ในการทำ EDFR รอบที่สาม (แบบสอบถามรอบที่สอง) จะให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนเป็นข้อมูลเชิงสถิติโดยส่วนรวมของกลุ่ม ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile range) พร้อมทั้งให้คำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทบทวนคำตอบใหม่

จำนวนรอบในการทำ EDFR ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย งบประมาณ เวลาของการวิจัย การที่จะหยุดที่รอบใดรอบหนึ่งนั้น ควรดูว่าคำตอบที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) หรือมีฉันทามติ (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษามากพอหรือยัง ถ้ามีมากพอก็อาจหยุดในรอบที่สองเลยก็ได้ ในเรื่องจำนวนรอบเคยมีผู้ศึกษาไว้พบว่า การทำจำนวน 3 รอบเป็นจำนวนรอบที่พอดี ความคาดเคลื่อนจะมีไม่มาก และถ้าทำจำนวนรอบ

มากกว่านี้ขึ้นไป ผลที่ได้จะแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญมากนัก การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยแบบ EDRF ใช้วิธีการเช่นเดียวกับการวิจัยแบบเดลฟาย

6) เขียนภาพอนาคต การรายงานผลการวิจัยของการวิจัยแบบ EDRF อาจยึดผลที่สรุปได้จากการทำ EDRF รอบที่สามเป็นเกณฑ์ โดยผู้วิจัยอาจเสนอภาพอนาคตทั้ง 3 ภาพ คือ ภาพอนาคตทางบวก ภาพอนาคตทางลบ และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด หรืออาจเสนอภาพสุดท้ายภาพเดียวก็ได้ แต่ต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นภาพที่เป็นไปได้มากที่สุดตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ โดยทั่วไปจะเลือกแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้สูง คือ ค่ามัธยฐาน 3.5 ขึ้นไป และคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกัน โดยพิจารณาจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่เกิน 1.5 จากแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

คณะผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDRF (Ethnographic Delphi Futures Research: EDRF) ดังกล่าวดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

**3.2.1 การกำหนดเกณฑ์คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ** ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ โดยการกำหนดเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน ดังนี้

1) กลุ่มผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการ (ผู้ดำรงตำแหน่ง/ผู้มีอำนาจ ผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้มีอำนาจ ที่ปรึกษา ผู้มีส่วนผลักดัน) ประกอบด้วย

- ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่กำหนดนโยบายทางด้านสวัสดิการสังคม

- ผู้เชี่ยวชาญของกระทรวง และกรมภายใต้สังกัดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- ที่ปรึกษา/ ผู้มีส่วนผลักดันนโยบาย

2) กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ (ทั้งจากหน่วยงานภายใน ภายนอก และสถานศึกษา) ประกอบด้วย

- นักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการ บทความ งานวิจัย ตำรา ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์เป็นที่ประจักษ์

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม/สวัสดิการสังคม/ประชาคมอาเซียน

- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย

3) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (ทั้งจากหน่วยงานภายใน หน่วยงานภายนอก และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO)) ประกอบด้วย

- ผู้ปฏิบัติงานหรือเคยปฏิบัติงานในหน่วยงานรัฐด้านสวัสดิการสังคม ที่มีประสบการณ์และผลงานเป็นที่ประจักษ์ในการทำงานด้านการพัฒนาสังคม/ สวัสดิการสังคม/ประชาคมอาเซียน

- ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสาธารณประโยชน์/ องค์กรภาคเอกชน  
ที่มีผลการทำงานเป็นที่ประจักษ์ด้านเด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน  
ขอทาน ผู้ประสบภัย ครอบครัวและชุมชน

**3.2.2 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ** ทีมวิจัยทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์  
ที่ตั้งไว้ทั้ง 3 กลุ่ม ได้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 28 ท่าน ดังนี้

**1) กลุ่มผู้มีอำนาจ ในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ**  
ประกอบด้วย

1.1) นายวิเชียร ขวลิต ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและ  
ความมั่นคงของมนุษย์

1.2) นายเลิศปัญญา บูรณบัณฑิตย์ รองปลัดกระทรวงการ  
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.3) นายพุฒิพัฒน์ เลิศเชาวสิทธิ์ อธิบดีกรมพัฒนาสังคม  
และสวัสดิการ

1.4) นางระรินทิพย์ ศิโรรัตน์ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริม  
สวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

1.5) นายสมชาย เจริญอำนวยสุข ผู้อำนวยการสำนักงาน  
กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

1.6) นายวิทัศน์ เตชะบุญ หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวง  
การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.7) นายอนุสันต์ เทียนทอง ผู้ตรวจราชการกระทรวงการ  
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.8) นางสาวนีย์ โชมพัตร ผู้ตรวจราชการกระทรวงการ  
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.9) นายวัลลภ พลอยทับทิม อดีตปลัดกระทรวงการพัฒนา  
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.10) นายปกรณ์ พันธุ อดี้อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและ  
สวัสดิการ

**2) กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ (หน่วยงานภายใน  
ภายนอกสถานศึกษา) ประกอบด้วย**

2.1) ศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร ศาสตราจารย์ด้าน  
สังคมสงเคราะห์ (สวัสดิการผู้สูงอายุ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.2) รศ.ดร.โกวิทย์ พวงงาม อาจารย์ประจำภาควิชาการ  
พัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.3) รศ.ดร.บุญเสริม หุตะแพทย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชา  
มนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช

2.4) ผศ.ดร.ไพรัช บวรสมพงษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2.5) น.ส.ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2.6) นางอัจฉรา พุ่มมณีกร ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2.7) นายชินชัย ชี้เจริญ ที่ปรึกษาวิชาการพัฒนาสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2.8) พลตรีหญิง คุณหญิงอัสนีย์ เสาวภาพ ประธานสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

2.9) ศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงษ์พันธุ์ ประธานมูลนิธิสากลเพื่อคนพิการ

### 3) กลุ่มผู้ปฏิบัติ

3.1) นางมุกดา อินต๊ะสาร คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านสวัสดิการชุมชนใน พรบ.การออมแห่งชาติ

3.2) นายเอกลักษณ์ หลุ่มชมแข หัวหน้าศูนย์ข้อมูลคนหาย เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา

3.3) นายสุรธรรม มงคลสวัสดิ์ เลขาธิการมูลนิธิพระมหาไถ่ เพื่อการพัฒนาคนพิการ

3.4) นายสมภพ จันทราภา ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการศึกษาเพื่อลูกหญิงและ ชุมชนลุ่มน้ำโขง DEPDC/GMS

3.5) ผู้จัดการมูลนิธิพัฒนาเครือข่ายเอดส์ และทีมงาน

3.6) นายทวีป จำเนียร พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

3.7) นางมยุรี ยกตรี พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงใหม่

3.8) นางสุจิตรา พินดวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดมุกดาหาร

3.9) นายโชคชัย วิเชียรชัยยะ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุดรธานี

3.2.3 เครื่องมือในการศึกษาวิจัย ใช้แบบสอบถามปลายปิดที่สร้างขึ้นจากการทำ EDFR 2 รอบ โดยรอบที่ 1 ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมโดยภาพรวม และการจัดสวัสดิการสังคมของแต่ละกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แล้วนำคำถามที่ได้ในรอบที่ 1 มาจัดทำแบบสอบถามที่รวมการจัดสวัสดิการสังคมในภาพรวม และสวัสดิการสังคมของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้คำถามทั้งสิ้น 45 ข้อ โดยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ระดับ 5 มีโอกาสที่จะ

เป็นไปได้มากที่สุด ระดับ 4 มีโอกาสที่จะเป็นไปได้มาก ระดับ 3 มีโอกาสที่จะเป็นไปได้ปานกลาง ระดับ 2 มีโอกาสที่จะเป็นไปได้น้อย ระดับ 1 มีโอกาสที่จะเป็นไปได้น้อยที่สุด และจะมีช่องสำหรับให้เลือกโอกาสที่จะเป็นไปได้ในอนาคตเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อีกช่วงหนึ่งด้วย

**3.3 วิธีการเก็บข้อมูล** นำแบบสอบถาม จำนวน 45 ข้อ สอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน คนขอทาน ผู้ประสบภัย ครอบครัวยากจน เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม จำนวน 24 คน โดยการติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญที่มีความเข้าใจรายละเอียดของโครงการวิจัยและมีส่วนร่วม ซึ่งนักวิจัยมีการประสานเพื่อขอนัดสัมภาษณ์ เมื่อได้รับการตอบรับการสัมภาษณ์นักวิจัยทำการนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ตามวัน เวลา ที่ผู้เชี่ยวชาญสะดวกให้สัมภาษณ์

**3.4 การแปลผลข้อมูล** ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 28 คน จากผลการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยวิเคราะห์ค่าสถิติร้อยละ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (ควอไทล์ 3 ควอไทล์ 1) กำหนดตามเกณฑ์ ดังนี้

**3.4.1 การแปลความหมายของคะแนนมัธยฐาน (Median)** ค่ามัธยฐาน แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นที่อยู่ตรงกลางของความคิดเห็นทั้งหมด 28 ท่าน โดยกำหนดให้

ต่ำกว่า 1.50 หมายถึง ข้อความนั้นมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

1.50 – 2.49 หมายถึง ข้อความนั้นมีความเป็นไปได้น้อย

2.50 – 3.49 หมายถึง ข้อความนั้นมีความเป็นไปได้ปานกลาง

3.50 – 4.49 หมายถึง ข้อความนั้นมีความเป็นไปได้มาก

4.50 – 5.00 หมายถึง ข้อความนั้นมีความเป็นไปได้มากที่สุด

ถ้าข้อความใดมีค่า มัธยฐานมากกว่า 3.50 แปลความหมายว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นมีความเหมาะสมหรือเป็นไปได้มากถึงมากที่สุด

**3.4.2 การแปลความหมายของค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range = IQR)** กรณีที่ข้อความใดได้ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) มีค่าน้อยกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน ในทางตรงกันข้ามถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ของข้อความใดมีค่ามากกว่า 1.50 ขึ้นไป แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกัน

**3.4.3 การแปลความหมายของค่าฐานนิยม (Mode) กับค่ามัธยฐาน (Median)** ถ้าค่าความแตกต่างระหว่างค่าฐานนิยม (Mode) กับค่ามัธยฐาน (Median) มีค่าไม่เกิน 1.50 จะถือว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นมีความสอดคล้องกัน

**3.4.4 การพิจารณาเกณฑ์ความสอดคล้อง** ข้อความใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ไม่เกิน 1.50 และมีค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยม (Mode) กับมัธยฐาน (Median) ไม่เกิน 1.50 ถือว่าข้อความนั้นมีความสอดคล้อง ในกรณีที่ข้อความใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ไม่เกิน 1.50 แต่มีค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยม (Mode) กับมัธยฐาน (Median) เกิน 1.50 จะถือว่าข้อความนั้นไม่มีความสอดคล้อง

**3.5 ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล** ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกรกฎาคม 2558

## บทที่ 4

### ผลการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเพื่อเสนอแนะทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ การนำเสนอผลการศึกษาก็จะอิงตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

**ส่วนที่ 1** ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยจะนำเสนอผลการศึกษาคำคิดเห็นของผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ อธิบดี และอดีตผู้บริหารกระทรวงฯ) หัวหน้าหน่วยงาน (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม ในประเด็นการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา ในภาพรวม และในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

**ส่วนที่ 2** แนวทาง และนโยบายการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจะนำเสนอผลการศึกษาคำคิดเห็นของผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ อธิบดี และอดีตผู้บริหารกระทรวงฯ) หัวหน้าหน่วยงาน (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม ในประเด็นการวิเคราะห์แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้น ผลกระทบต่อภาพรวมการจัดสวัสดิการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า แนวทางการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และผลการศึกษาวิจัยเชิงอนาคต (Ethnographic Delphi Futures Research - EDFR) ที่แสดงถึงโอกาสการจัดสวัสดิการสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในระดับต่างๆ

ผลการศึกษาทั้ง 2 ส่วนจะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

#### 4.1 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ อธิบดี และอดีตผู้บริหารกระทรวงฯ) มองว่า โดยภาพรวม การจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นสวัสดิการเชิงนโยบาย สวัสดิการกลุ่มเป้าหมาย และ สวัสดิการเฉพาะเรื่อง เช่น สวัสดิการเรื่องการรักษาพยาบาล สวัสดิการแรงงาน

นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเป็นการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบันซึ่งรัฐจะเป็นหน่วยงานหลัก ประกอบด้วย 4 ระบบ คือ

1) ระบบการช่วยเหลือทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนแล้วจึงมีการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา

2) ระบบการประกันสังคม ซึ่งเป็นการให้บริการในลักษณะที่ผู้รับบริการมีส่วนร่วม เช่น การสมทบเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ

3) ระบบบริการทางสังคม เป็นการให้บริการในลักษณะเป็นสิทธิที่ประชาชนได้รับเท่าเทียมกันหรือการเสียค่าใช้จ่ายในราคาถูกลง เช่น การศึกษาฟรี 15 ปี หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เบี้ยยังชีพต่างๆ เป็นต้น

4) ระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม เป็นการให้บริการส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคส่วนต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม เช่น จิตอาสา การให้และการช่วยเหลือสังคม การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันศาสนา และภาคประชาชน

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม มองการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยเป็นการจัดตามกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1) เด็กและเยาวชน โดยมีการส่งเสริมและพัฒนาเด็กตั้งแต่วัยในครรภ์ มีการส่งเสริมให้เด็กมีจิตอาสาเพื่อสังคม ความฉลาดทางอารมณ์ รวมทั้งการจัดการละเมิดสิทธิเด็ก

2) สตรี โดยการสนับสนุนบทบาทสตรีไทยในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างเสมอภาค การปกป้องสิทธิ และการใช้ศักยภาพของสตรีในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมความเสมอภาคในมิติหญิงชาย

3) ผู้สูงอายุ โดยการพัฒนาระบบการช่วยเหลือผู้สูงอายุแบบองค์รวม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง

4) คนพิการ โดยมุ่งเน้นให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่องค์กรคนพิการ การพิทักษ์สิทธิคนพิการ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการและแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2554 - 2559

5) กลุ่มเป้าหมายอื่นๆ โดยการคุ้มครองทางสังคมเพื่อเป็นการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย ที่เข้าไม่ถึงสิทธิหรือสวัสดิการที่ต่ำเกินไปให้ได้รับการคุ้มครอง บริการขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการจัดสวัสดิการโดยใช้หลักความเท่าเทียมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เช่น การจัดเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้เกณฑ์ 500 บาท ซึ่งผู้สูงอายุทุกคนได้รับเท่าเทียมกัน แต่จำนวนดังกล่าวอาจไม่เพียงพอสำหรับบางคน

ส่วนหัวหน้าหน่วยงาน (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) มองว่า นโยบายการจัดสวัสดิการสังคมไทยเน้นการอยู่เป็นสุขอยู่ด้วยกันแบบมีส่วนร่วม ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมช่วยกันดูแลตามหลักสังคมสงเคราะห์ แต่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ยังคงมีกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มที่ตกหล่นและเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐอยู่บางส่วน

## 4.2 จุดแข็งในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย

ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ อธิบดี และอดีตผู้บริหารกระทรวงฯ) มองจุดแข็งของการจัดสวัสดิการสังคมที่มีกฎหมายทั้งมหภาค และจุลภาค มีกฎหมายย่อยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการมีกองทุนต่างๆ ประกอบกับระบบ ครอบครัวยุคใหม่ การเป็นสังคมเอื้ออาทร มีระบบร่วมด้วยช่วยกัน การมีส่วนร่วมทั้งร่วมคิดร่วมทำ ร่วมติดตาม การมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ที่ทำให้ช่วยส่งเสริมด้านสวัสดิการสังคมของไทย การมีเครือข่ายในการสร้างสวัสดิการในชุมชน การมีกลไกในพื้นที่ เช่น ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน สภาเด็กและเยาวชน อาสาสมัคร รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาคเอกชน/ประชาชน ในการบริจาค เป็นต้น

ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ มองจุดแข็งที่มีกฎหมายด้านสวัสดิการสังคม เช่น พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2550 นอกจากนี้ยังมี กองทุนต่างๆ เช่น กองทุนตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ข้างต้น และยังได้มีการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว ให้ทันสมัยอยู่เสมอ รวมทั้งการที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการจัดสวัสดิการที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เช่น การผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติสวัสดิการชุมชน ในส่วนของบุคลากรกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำงานด้านสวัสดิการสังคม มีประสบการณ์ และ จิตมุ่งบริการ

นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม มองว่าจุดแข็งของการจัดสวัสดิการสังคม คล้ายกับ ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ ได้แก่ กฎหมายการจัดสวัสดิการสังคมมีหลากหลาย เช่น พระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ฯลฯ อีกทั้งมีงบประมาณและกองทุนต่างๆ เป็นเครื่องมือในการ ดำเนินงาน เช่น กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนผู้สูงอายุ กองทุน ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กองทุนป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ส่วนที่เห็น เพิ่มเติมจากผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ คือ การมีระบบเศรษฐกิจที่รองรับการจัดสวัสดิการสังคม เช่น ระบบการจัดเก็บภาษี การมีองค์การสวัสดิการสังคมที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนและดูแล กลุ่มเป้าหมาย องค์การภาคเอกชนและอาสาสมัครเต็มใจในการทำงาน รวมทั้งภาคประชาสังคม ที่มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทั้งในการสนับสนุนงบประมาณและการจัดบริการสังคม แก่กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือ การมีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม สามารถจัดสวัสดิการสังคมด้วยตนเอง (สวัสดิการ ชุมชน) นอกจากนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการปรับปรุงโครงสร้าง กระทรวงที่มีการแบ่งส่วนราชการอย่างชัดเจน สามารถกำหนดนโยบายควบคู่กับการปฏิบัติงาน ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งมีบุคลากรด้านสวัสดิการสังคมที่มีสมรรถนะ มีความเชี่ยวชาญ และ มีความสามารถในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ สำหรับจุดแข็งอีกประการหนึ่งในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยเป็นการให้ ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาคดีกว่าประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียน

ส่วนหัวหน้าหน่วยงาน (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) มองว่า การจัดสวัสดิการสังคมของไทยมีจุดแข็ง คือ การให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีงบประมาณในการสนับสนุนการทำงาน มีกองทุนต่างๆ มีกลไกการทำงานเป็นคณะกรรมการ/อนุกรรมการด้านต่างๆ เช่น คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก คณะกรรมการตาม พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกลไกภาคประชาชน เช่น เครือข่ายต่างๆ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) นอกจากนี้ ยังมีกลไกระดับอำเภอและท้องถิ่น เช่น การคุ้มครองเด็ก มีการจัดทำมาตรฐานองค์กรด้านสวัสดิการสังคม เช่น องค์กรคนพิการ และในส่วนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ก็มีการออกแบบโครงสร้างกระทรวงที่สามารถทำให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมการทำงานได้อย่างดี หน่วยปฏิบัติและวิชาการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก็มีมาตรฐานในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น หน่วยงานสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำหรับการดำเนินการในเรื่องกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม สามารถสร้างโอกาสในการเข้าถึงได้ครอบคลุม มีกระบวนการในการขอรับเงินที่เป็นระบบ และจุดแข็งของการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยคือการยึดหลักสิทธิขั้นพื้นฐาน และสิทธิมนุษยชน

#### 4.3 จุดอ่อนในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ อธิบดี และอดีตผู้บริหารกระทรวงฯ) มองจุดอ่อนของการจัดสวัสดิการสังคมที่การจัดการระบบฐานข้อมูลที่ไม่ชัดเจน การทำงานแบบแยกส่วน เป้าหมายการจัดสวัสดิการสังคมยังไม่ชัดเจน ตลอดจนกลไกในการขับเคลื่อนขาดความเชื่อมโยงระหว่างกระทรวง อีกทั้งในระดับชาติก็ยังไม่มีความชัดเจนด้านการจัดสวัสดิการสังคม ให้ความสำคัญกับเรื่องของเศรษฐกิจมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าแผนด้านสังคม เนื่องจากงานด้านสังคมเป็นนามธรรมยากที่จะวัด การกระจายอำนาจหรือถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมไปยังท้องถิ่นก็ไม่สามารถขับเคลื่อนได้เนื่องจากท้องถิ่นขาดองค์ความรู้ในงานที่ได้รับการถ่ายโอน เช่น การโอนสถานสงเคราะห์คนชรา เนื่องจากท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลผู้สูงอายุ และขาดบุคลากร งบประมาณในการดำเนินงาน สำหรับในพื้นที่ที่ยังขาดองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนงานด้านสวัสดิการสังคม กระทรวงฯ ไม่มีกำลังเพียงพอในการติดตามและสนับสนุนกลไกการทำงานด้านสวัสดิการสังคมทำให้เครือข่ายขาดความเข้มแข็ง รวมถึงกระบวนการดำเนินงานยังเป็นแบบแยกส่วนโดยคำนึงถึงแต่ภารกิจของแต่ละหน่วยงานเป็นหลัก ไม่มองในภาพรวมของกระทรวงฯ และไม่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน สำหรับการให้บริการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก็ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการได้น้อย ยังมีช่องว่างและยังไม่มีแนวทางในการอุดช่องว่างเหล่านั้น ส่วนในเรื่องของงบประมาณดำเนินการก็ยังไม่เพียงพอต่อการสร้างงานใหม่ๆ ในกระทรวงฯ

ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ มองจุดอ่อนในการจัดสวัสดิการสังคม คือ ท้องถิ่นยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคม อีกทั้งหน่วยงานและบุคลากรของกระทรวงการพัฒนาสังคม

และความมั่นคงของมนุษย์มีจำนวนไม่เพียงพอ ทำให้การจัดบริการไม่ทั่วถึง และในด้านงบประมาณ ด้านสวัสดิการสังคมก็ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเนื่องจากผู้ด้อยโอกาส ยังมีจำนวนมาก นอกจากนี้ กลไกการบริหารจัดการการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมยังขาดประสิทธิภาพ การบูรณาการการทำงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเป้าหมายระหว่าง หน่วยงานยังมีน้อย รวมทั้งขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และ มาตรการและระเบียบในการดำเนินงานยังขาดความยืดหยุ่นและเป็นอุปสรรค ทำให้ขาด ความคล่องตัวในการให้บริการ

นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม มองจุดอ่อนว่า ขาดระบบฐานข้อมูล การจัดการ ฐานข้อมูลไม่ได้เกิดจากข้อเท็จจริง แต่เป็นการคาดคะเน ระบบฐานข้อมูลในภาพรวมยังไม่มี การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การขาดระบบข้อมูล ผู้รับบริการ ทำให้ผลการดำเนินงานไม่เห็นเป็นรูปธรรม กฎหมายและระเบียบขาดความยืดหยุ่น ไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม นโยบายด้านสวัสดิการของรัฐมองแบบแยกส่วน อีกทั้ง การบังคับใช้กฎหมายยังไม่เป็นรูปธรรม ระบบการจัดสวัสดิการสังคมในภาพรวมก็ยังเป็นรองประเทศ อื่นๆ ในอาเซียน และการปรับโครงสร้างของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ อาจส่งผลให้กรมต่างๆ มีบทบาทภารกิจมากขึ้น อาจส่งผลต่อการขับเคลื่อนงานในระดับปฏิบัติ เช่น การบูรณาการงาน ฯลฯ นอกจากนี้การจัดสรรงบประมาณไม่มองหลักของความเป็นธรรม และการ กระจายกองทุนยังไม่เพียงพอและไม่สามารถเข้าถึงกองทุนสวัสดิการสังคมเนื่องจากมีขั้นตอนมาก ซับซ้อนยุ่งยาก เช่น กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่ไม่มองหลัก สำคัญเรื่องความเป็นธรรม การจัดสวัสดิการคนที่ต้องการก็ไม่เพียงพอ คนที่ไม่ต้องการก็เป็นส่วนเกิน และท้ายที่สุดกลุ่มเป้าหมายบางประเภทยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการเข้าถึงสิทธิ หน้าที่ และบริการสวัสดิการสังคมที่พึงได้รับทั้งของตนเองและของครอบครัว

ส่วนผู้ปฏิบัติ (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) มองว่าจุดอ่อนในการจัด สวัสดิการสังคม ได้แก่ นโยบายรัฐบาลด้านสวัสดิการสังคมไม่ต่อเนื่องขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญด้าน สวัสดิการสังคมของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ทำให้การสมทบงบประมาณของภาครัฐจึงยังมีจำกัด และ สำหรับการสวัสดิการของท้องถิ่นก็ยังมีระเบียบที่ไม่ชัดเจน จึงยังไม่สามารถจัดสวัสดิการสังคมใน ระดับท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง ระเบียบการขอรับเงินกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมของจังหวัด ที่ต้องมีขั้นตอนที่เป็นระบบ การต้องมีเกณฑ์กำหนดต่อองค์กรที่ขอรับเงินกองทุนสวัสดิการสังคม จังหวัด คณะอนุกรรมการจังหวัดบางคนก็ยังมีไม่ครบถ้วน เช่น คณะอนุกรรมการด้านผู้สูงอายุ นอกจากนี้ บุคลากรของหน่วยงานก็ยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มประสิทธิภาพเนื่องจากไม่ได้เป็น วิชาชีพ โดยตรง เช่น การต้องปฏิบัติงานไม่ตรงกับความรู้ ความสามารถ แต่เป็นตำแหน่งที่ได้รับ การขาดการติดตาม ประเมินผล การช่วยเหลือ การปรับปรุง พัฒนา และการสนับสนุนการทำงาน ไม่ครบวงจร บุคลากร ในระดับผู้บริหารสำนักงานยังขาดความเชี่ยวชาญในการวางแผนการทำงาน หน่วยงานระดับกรม ที่เป็นหน่วยงานนโยบายคิดโครงการงานมากเกินไป จึงทำให้โครงการขาด คุณภาพ นอกจากนี้ ในหน่วยงานระดับปฏิบัติของจังหวัดยังมีไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน และ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ยังมีศักยภาพไม่เพียงพอ

#### 4.4 มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา

ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ อธิบดี และอธิบดีผู้บริหารกระทรวงฯ เสนอมาตรการที่ควรแก้ไขหรือพัฒนา คือ ข้อกฎหมายควรมีการปรับปรุงแก้ไขได้ในกรณีที่ไม่เอื้อต่อการทำงาน ตลอดจนนโยบายหรือมาตรการด้านสวัสดิการสังคมของภาครัฐ ต้องมีความยืดหยุ่นและไม่ยึดติดกับกฎระเบียบมากเกินไป เพื่อให้การทำงานมีความคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการพัฒนา นโยบายหรือมาตรการด้านสวัสดิการสังคมให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นโดยรัฐบาลกลางต้องมีการเกลี่ยงบประมาณให้แก่ท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบของท้องถิ่นให้สามารถจัดสวัสดิการสังคมในท้องถิ่นของตนเอง ต้องมีการเก็บภาษีให้มากขึ้นเพื่อนำไปจัดสวัสดิการสังคม สำหรับหน่วยงานของกระทรวงฯ ควรมีการบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน จนถึง การปฏิบัติงาน แล้วจึงแบ่งงานไปตามภารกิจหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน แล้วจึงจัดทำเรื่องงบประมาณในลำดับต่อไป การเพิ่มโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น NGO ในการเข้ามาทำงานด้านสวัสดิการสังคมโดยลดบทบาทการปฏิบัติของรัฐ แต่เพิ่มบทบาททางวิชาการ การจัดสวัสดิการสังคมตามความจำเป็น จัดให้แก่คนที่ขาดไม่ใช่คนเกิน ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการทำงานด้านสวัสดิการสังคมรัฐต้องสร้างมาตรฐานการทำงานแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ เสนอให้มีมาตรการที่ควรแก้ไข คือ การมีนโยบายด้านสวัสดิการสังคมสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน มีระบบสังคมสวัสดิการ (Welfare Society) เพื่อสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal) ในรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ (Mixed Welfare) ปรับปรุงระบบการคลังเพื่อการจัดสวัสดิการสังคมและการปฏิรูประบบภาษีเพื่อช่วยเหลือสังคม พัฒนาระบบการบริหารจัดการบุคลากรและองค์กรที่ให้บริการด้านสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ตลอดจนการพัฒนากลไกการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมายให้มีประสิทธิภาพ สำหรับในการทำงานกับภาคีเครือข่าย ควรมีการเสริมสร้างพลังและการบูรณาการทีมงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเป้าหมายควรมีการพัฒนากระบวนการคุ้มครองทางสังคม เพื่อให้ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับสวัสดิการที่เป็นธรรมและทั่วถึง นอกจากนี้ต้องทำให้ระบบสวัสดิการสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงทำให้คนทำงานของท้องถิ่นมีองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ ในการเป็นกลไกการทำงานแก่ท้องถิ่น

นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และองค์กรสวัสดิการสังคม มองว่าต้องปรับปรุงกฎ ระเบียบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวกและครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งรัฐจะต้องมีความชัดเจนในมาตรการการจัดเก็บภาษี เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมสวัสดิการ การส่งเสริมให้องค์กรสวัสดิการสังคมภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ส่งเสริมนโยบายการเสริมสร้างความมั่นคงแก่กลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมให้องค์กรสวัสดิการสังคม ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้สนับสนุนและเสริมสร้างพลังในระดับชุมชน เช่น สร้างความตระหนักให้ประชาชนมีทัศนคติ ค่านิยมเรื่องของการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ รวมทั้งมีมาตรการ

รองรับช่วยเหลือให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย กลุ่มเป้าหมาย เช่น กรณีเด็กพิการและติดเชื้อเอชไอวี จะช่วยเหลืออย่างไร ทั้งนี้การดำเนินงานในแต่ละกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความชัดเจน และรัฐต้องสนับสนุนงบประมาณ เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดสวัสดิการสังคม การทำงานของภาครัฐควรมีความยืดหยุ่น กระทรวงต้องมีมาตรการรองรับผู้ที่เข้าข่ายต้องได้รับการช่วยเหลือให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย รวมถึงมาตรการของกระทรวงการพัฒนาสังคมฯต้องชัดเจนในการดำเนินงาน เช่น เด็กพิการและติดเชื้อเอชไอวี ใคร/หน่วยไหนควรดูแล อีกทั้งการไม่ผลักภาระงานของหน่วยงานในทุกระดับ ควรมีการจัดทำข้อตกลงหรือบันทึกความร่วมมือจากกระทรวงฯ และองค์การสวัสดิการสังคม และสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมและส่งเสริมความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ปฏิบัติ คือ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มองว่ารัฐควรมีการปรับปรุงระบบภาษีเพื่อนำไปใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมให้เท่าเทียมกับต่างประเทศ และการกำหนดทิศทางด้านสวัสดิการสังคมของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลควรมีทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ควรมีการปรับปรุงระเบียบการบริหารจัดการเรื่องการเงินกองทุนสวัสดิการของท้องถิ่นสำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมที่ต้องมีหลายหน่วยงานเข้ามาปฏิบัติก็จะต้องมีความชัดเจนในระดับปฏิบัติ เช่น ปัญหาการตั้งครุฑไม่พร้อม ต้องชัดเจนว่ากระทรวงใดทำในประเด็นใด สำหรับการส่งเสริมเครือข่ายควรต้องมีการพัฒนาศักยภาพกลุ่มองค์กรด้านสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง การติดตามการใช้จ่ายเงินกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจากองค์กรที่ได้รับกองทุนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างจริงจัง การเพิ่มทักษะและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อให้เกิดความชำนาญและทักษะในสายงานที่ปฏิบัติ และการส่งเสริมบุคคล องค์กร ที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม โดยการยกย่องเชิดชู และการประชาสัมพันธ์งาน

#### 4.5 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยสำหรับกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารและผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานและหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย 7 กลุ่ม สามารถสรุปการจัดสวัสดิการ และ จุดแข็ง จุดอ่อน ในการจัดสวัสดิการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้

##### 4.5.1. กลุ่มเด็กและเยาวชน

หัวหน้าหน่วยงานและหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า มีการจัดสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง ประกอบด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย รวมทั้งด้านการรักษาพยาบาล การศึกษาภาคบังคับ การฝึกอบรม วิชาชีพพระยาศน์ กิจกรรมนันทนาการและการพัฒนาการตามช่วงวัย โดยการทำงานเป็นไปตามมาตรฐาน ตามที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมกำหนด นอกจากนี้ สถานสงเคราะห์บางแห่งยังมีการประเมินพัฒนาการเด็กตามมาตรฐานของกรมสุขภาพจิตด้วย

นอกจากนี้บางหน่วยงาน ยังมีการจัดสวัสดิการเพิ่มเติม เช่น การร่วมกิจกรรมกับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงในโอกาสต่างๆ เพื่อให้เด็กรู้จักการให้และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เช่น การแสดงนาฏศิลป์ในโอกาสเทศกาลปีใหม่ วันสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ และวันครอบครัว เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างโอกาสในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

อย่างไรก็ตามการจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนในปัจจุบันก็ยังคงมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารและผู้บริหาร มองจุดแข็งของการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชนว่า การจัดสวัสดิการสังคมถือว่าได้รับความสนใจจากรัฐบาลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการออกกฎหมายเป็นแนวทางกำกับดูแลหลัก มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักและมีหน่วยงานในระดับพื้นที่ ซึ่งมีกฎหมายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควมคุ้มครองดูแลเด็ก พ.ศ. 2555, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551, พันธกรณีระหว่างประเทศ, อนุสัญญา (CRC) ILO มาตรา 182 การห้ามการดำเนินการจัดการใช้แรงงานระหว่างประเทศ เป็นต้น โดยยึดแนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาระดับชาติต่างๆ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ แผนขจัดความรุนแรง ฯลฯ

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลักคือ การคุ้มครอง (สำหรับกลุ่มเป้าหมายเด็ก) และการส่งเสริมพัฒนา (สำหรับกลุ่มเป้าหมายเยาวชน) มีการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับประเทศและระดับนานาชาติ มีหน่วยงานหลักที่เป็นหน่วยปฏิบัติงานอยู่หลายหน่วยงานและลงถึงระดับพื้นที่ มีการเสริมสร้างความเข้าใจและการสื่อสารภายในหน่วยงานระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ในการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัดก็ได้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขจังหวัด เจ้าหน้าที่ศึกษาธิการจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนจังหวัด เข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาช่วยกันวิเคราะห์จัดทำแผนฯ ด้วย มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน มีการจัดทำติดตามและประเมินผลทุกปี มีการประเมินผลการดำเนินงานเมื่อผ่านระยะเวลาไปครึ่งทางของแผนการดำเนินงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ UNICEF ซึ่งเป็นการติดตามในแต่ละเนื้อหา การดำเนินงานและกิจกรรมที่ดำเนินงานในระดับพื้นที่ โดยคณะกรรมการเด็กและเยาวชนแห่งชาติเปิดโอกาสตัวแทนของเด็กและเยาวชน (ตัวแทนสภาเด็กและเยาวชน) เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของคณะกรรมการเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนสะท้อนความต้องการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนร่วมกันบนพื้นฐานความเข้าใจ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานที่รองรับปัญหาและเกี่ยวพันทุกเรื่องหรือเป็นที่พึ่งเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน พนักงานหรือเจ้าหน้าที่หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมีความทุ่มเท เสียสละ และมีจิตบริการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี โดยหน่วยงานในกระทรวงฯ มีทั้งหน่วยงานนโยบายและหน่วยปฏิบัติและมีความสามารถในการจัดทำกฎหมาย/มาตรการการดำเนินงานต่างๆ และสามารถทำได้ดีในหลายๆ หน่วยงาน เช่น กฎหมายคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี และคนพิการ เป็นต้น

ในด้านหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่ามีจุดแข็ง คือ 1) มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักจิตวิทยาและพยาบาลวิชาชีพ ที่มีความรู้ความสามารถ เสียสละ ทุ่มเทและมีจิตบริการ 2) สถานที่ มีบริเวณพื้นที่กว้างขวางรื้อรอบขอบชิด สะอาด ถูกหลักสุขอนามัย มีอาคารสำหรับจัดกิจกรรม

สันหนากการ มีเรือนพยาบาลและเวรยามดูแลความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง 3) บุคลากรให้การต้อนรับบุคคล ภายนอกที่มาเยี่ยมชม บริจาค และเลี้ยงอาหาร ด้วยความเต็มใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส และให้ข้อมูลที่ชัดเจน รวมทั้งความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็กๆทำให้เป็นที่ประทับใจของผู้เยี่ยมชม เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการระดมทุนหรือเงินบริจาคเข้าหน่วยงาน

สำหรับ **จุดอ่อน** ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารและผู้บริหาร มองว่า การนำไปสู่การปฏิบัติยังไม่ได้ อีกทั้งกฎหมายหรือแนวทางที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่ส่งเสริมมิใช่บทลงโทษ ดังนั้น หน่วยงานจะทำหรือไม่ทำก็ได้ บางครั้งมองว่าขาดความทุ่มเท เพราะคิดแค่ทำตามภารกิจขององค์กร นั้นๆ โดยบางทีหน่วยงานไม่ได้ตระหนัก/ไม่ได้มองเห็นว่าเป็นปัญหาจึงไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติ ที่ผ่านมานโยบายจัดทำจากส่วนกลางแล้วกระจายลงสู่พื้นที่ ความเป็นจริงควรที่จะต้องทำจากพื้นที่สะท้อนส่งต่อให้ส่วนกลางจัดทำนโยบาย เพื่อนำสู่การปฏิบัติในพื้นที่ต่อไปโดยใช้หลักการบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้างล่างขึ้นสู่การพิจารณาจากผู้บริหารด้านบน (Bottom-up) พระราชบัญญัติส่งเสริมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ไม่มีกองทุนเพื่อช่วยหนุนเสริมการทำงาน และจากกลไก มาตรา 8 ที่กำหนดให้ทุกๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต้องมีแผนเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ให้ทำในประเด็น/สถานการณ์/บริบทในพื้นที่ให้สอดคล้องกับแผนชาติ/ยุทธศาสตร์ ยังไม่ประสบผลสำเร็จ ต้องขึ้นอยู่กับให้ความสำคัญของผู้ใหญ่ในจังหวัดเป็นผู้ผลักดัน จึงจะประสบความสำเร็จ ข้อจำกัดเรื่องจำนวนเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานเจ้าหน้าที่ที่สอบข้อเท็จจริงยังเป็น“พนักงานราชการ” ขณะที่ข้อกฎหมายกำหนดให้ต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ วิธีการให้การสงเคราะห์ในรูปตัวเงิน 2,000.- บาท (เป็นเครื่องมือ) แต่ไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องหรือมีความยั่งยืน บางครั้งต้องรองบประมาณ ขั้นตอนมาก ติดขัดด้านระเบียบ/วิธีการอยู่มาก อีกทั้งงานของกระทรวงฯ มักเป็นการขับเคลื่อนงานตาม “นโยบายของรัฐบาล” จึงมีการเปลี่ยนชื่อหน่วยงานบ่อย/เปลี่ยนกลับไป-มา ทำให้คนจำไม่ได้ เช่น จากกรมประชาสงเคราะห์เป็นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จาก 1300 ศูนย์ประชาบดี เป็นศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) ทำให้คนไม่รู้จักหน่วยงาน การได้รับจัดสรรงบลงทุนน้อย/รัฐบาลมักไม่ลงทุนกับหน่วยงานด้านสังคม ทำให้สถานที่ทำงานบางแห่งยังไม่เพียงพอกับจำนวนคนทำงาน/บางที่ยังไม่มีทางลาดหรือห้องน้ำคนพิการ/ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ส่วน **จุดอ่อน** ในมุมมองของหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มี 3 ประการ คือ 1) บุคลากรในสถานสงเคราะห์หลายคนขาดทักษะในการเลี้ยงดูเด็กต้องจัดอบรมเพื่อให้ความรู้และทักษะในการเลี้ยงดูเด็กและติดตามประเมินผลโดยนักสังคมสงเคราะห์ตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอทุกวัน 2) จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานทำให้เกิดล่าช้าและประสิทธิภาพในการทำงานลดลงควรจัดอบรมเพิ่มศักยภาพให้กับหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ 3) เยาวชนผู้รับบริการไม่ให้ความเชื่อฟัง บุคลากรในหน่วยงานจำเป็นต้องหากกลยุทธ์ใหม่ๆ ในการสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจให้แก่เยาวชนในสถานสงเคราะห์ โดยการให้บุคคลภายนอกมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ จัดกิจกรรมสันหนากการ หรือการฝึกวิชาชีพ เป็นต้น

#### **มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา**

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารและผู้บริหารด้านเด็กและเยาวชนมองว่า ควรปรับปรุงแก้ไขเรื่อง การนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติ ต้องเน้นการสื่อสารให้มากขึ้น ควรมีวิธีการคัดเลือกเด็กที่ยากจน

เพื่อรับสิทธิ์การรับความช่วยเหลือต่างๆ ควรพิจารณาคัดเลือกอย่างถูกต้องเหมาะสมเพราะยังมีการเลือกช่วยเหลือเพราะความเป็นระบบอุปถัมภ์อยู่ มุ่งเน้นส่งเสริมพัฒนาหรือต่อยอดระบบ การจัดสวัสดิการในปัจจุบันเพื่อการพัฒนาคนทุกช่วงวัย ส่งเสริมให้คนที่ทำหน้าที่ “นักสังคมสงเคราะห์” ต้องเป็นนักบริหารจัดการ” ไม่ใช่สงเคราะห์อย่างเดียวแต่ต้องบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อื่นๆได้ ควรพัฒนาต่อยอดนำรูปแบบการทำงานของสถาบันพัฒนาองค์กรเอกชนมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งกระทรวงฯ ควรดูแลบุคลากรในการทำงานของกระทรวงฯ ก่อนเพื่อไม่ให้เบียดเบียนองค์กรที่สมองไหล

#### **การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายซึ่งการดำเนินงาน **ในหน่วยงาน** มีการประสานส่งต่อและบูรณาการงานภายในกระทรวงฯ ร่วมกัน เช่น การรับเด็กจากบ้านพักเด็กและครอบครัวเข้าสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต สถานแรกรับเด็กหญิงอัญพร สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ เด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น และสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้การสงเคราะห์และคุ้มครองตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก เช่น การสนับสนุนวิทยากรจากตำรวจตระเวนชายแดน ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัว การเสริมสร้างเครือข่าย ดูแลสุขภาพอนามัยเด็กร่วมกันระหว่างสถานสงเคราะห์กับโรงพยาบาล การเสริมสร้างชุมชนเฝ้าระวังเพื่อสอดส่องดูแลพฤติกรรมเด็กและการเข้าค่ายธรรมะในวัด การทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ (จิตแพทย์ พยาบาลทางจิต นักสังคมสงเคราะห์) เพื่อทำกิจกรรมบำบัด การเฝ้าระวังชุมชนในการดูแลผู้รับการคุ้มครอง การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อผู้รับบริการ

#### **การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน**

หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติบางหน่วยงานมีการให้ความช่วยเหลือเด็กจากประเทศพม่า ลาว และเขมร เนื่องจากพ่อแม่อยู่ระหว่างดำเนินการหรือรอศาลตัดสินคดีความ โดยหน่วยงานให้บริการต่างๆ เช่นเดียวกันกับเด็กอื่นๆ ในสถานสงเคราะห์ ตามหลักสิทธิมนุษยชนและปฏิญญาอาเซียน ซึ่งตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นั้น ไม่สามารถรับเด็กต่างชาติเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์ได้

#### **ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**

มีบางหน่วยงานเคยให้การคุ้มครองเด็กพม่า ลาว เขมร ฟิลิปปินส์ และปากีสถาน เนื่องจากพ่อแม่ต้องโทษหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีกรณีหลบหนีเข้าเมืองหรือเร่ร่อนขอทานโดยการให้บริการปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ตามหลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็กซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนต่อไป

สำหรับการเตรียมความพร้อมรองรับประชาคมอาเซียน ในหน่วยงานมีการจัดทำแผนฝึกอบรมภาษาอาเซียน (อังกฤษ พม่า ลาว เขมร) ให้แก่บุคลากรในหน่วยงานเป็นลำดับแรก เพราะการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

### **4.5.2 กลุ่มเป้าหมายสตรี**

การจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มสตรีในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่าการจัดสวัสดิการภายในสถาบัน มีการจัดสวัสดิการตามมาตรฐานของศูนย์ฯ ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพ สวัสดิการที่พัก อาหาร การรักษาพยาบาล ให้ความรู้ด้านกฎหมาย กิจกรรมนันทนาการ การบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ การสงเคราะห์ครอบครัวและจัดหางาน มีการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมายภายในสถานคุ้มครองฯ ได้รับการจัดสวัสดิการทางสังคมที่ทั่วถึงและครอบคลุมตามความต้องการ ในการจัดสวัสดิการสังคมซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานของสถานคุ้มครองฯ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ มีการตรวจสอบและประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารทุกปีในเรื่องของการทำตามมาตรฐาน แต่ยังมีบางหน่วยงานที่ไม่สามารถจัดสวัสดิการได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงได้ เช่น พื้นที่ชายแดนติดประเทศพม่า และ ประเทศลาว หรือพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น

ส่วนสวัสดิการเพิ่มเติม เช่น ศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมอาชีพสตรีเชียงราย จังหวัดเชียงราย มีการจัดสวัสดิการแก่กลุ่มสตรี ในเรื่องของการช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหว การฝึกอบรมเรื่องความปลอดภัย เช่น การป้องกันตัวการให้ความรู้เรื่องกฎหมาย สิทธิความเสมอภาคหญิงชายมีการสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายให้มีการแข่งขันกีฬาระดับภาค สนับสนุนเครือข่ายสตรีด้านการฝึกอบรม การช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง หรือเด็กที่มาจากบ้านพักเด็กที่มีปัญหาต่างๆ โดยจัดให้มีการเรียนการสอน ในที่ภาครัฐกำหนด การดูแลเด็กพิเศษ (ออทิสติก)

การจัดสวัสดิการภายนอกสถาบัน มีการฝึกอบรมอาชีพพระยะสันให้แก่กลุ่มสตรีและเยาวชนสตรีในชุมชน การฝึกอบรมให้ความรู้เพื่อป้องกันการถูกล่อลวงแก่เด็กและเยาวชน ในสถาบันการศึกษา โครงการฝึกอบรมสร้างชีวิตใหม่และการฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียง

### **การจัดสวัสดิการกลุ่มสตรี ยังมี จุดแข็ง จุดอ่อน ในการปฏิบัติงาน สรุปได้ดังนี้**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมองว่า จุดแข็ง คือ หน่วยงานมีแนวทางในการทำงานที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติงานได้ตามประเด็นที่วางไว้ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายได้ดี ยกตัวอย่างเช่น จังหวัดลำปาง ลำพูน และจังหวัดเชียงราย โดยแต่ละจังหวัดมีกลุ่มสตรีบริหารจัดการศูนย์ฝึกอาชีพสตรีในลักษณะเดียวกันกับเขตการศึกษา และเมืองไทยมีมาตรฐานการฝึกอบรมก่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับทุกประเทศในอาเซียน ยกเว้นประเทศสิงคโปร์ โดยมีกระบวนการ การจัดสวัสดิการสังคมให้กลุ่มเป้าหมายอย่างมีระบบและมีมาตรฐาน

สำหรับจุดอ่อนในมุมมองของหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและโครงการต่างๆที่เกี่ยวกับสตรียังไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะพื้นที่ก้นดาร์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายด้านการจัดสวัสดิการสังคมยังไม่ครอบคลุม การจัดสวัสดิการทุกช่วงวัยของสตรีไม่ทั่วถึงไม่มีคุณภาพ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดความรู้การเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ

### **มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา**

ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่าควรส่งเสริมชาวบ้านในการทำงานด้านสวัสดิการชุมชน ปรับระเบียบข้อปฏิบัติให้สามารถดำเนินการได้ง่าย โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีธรรมาภิบาล ให้หน่วยงานภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน แนะนำให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายในการทำงานเน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน กระทรวงฯต้องบูรณาการ

การทำงานในพื้นที่ของ ควรมีศูนย์ฐานข้อมูลกลางอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ มีการเชื่อมฐานข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ และเป็นปัจจุบัน

**การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย** ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมีการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดย 1) **จัดสวัสดิการสังคมร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายภายใน** มีการประสานงานโรงพยาบาล มาให้ความรู้การอบรมหลักสูตรดูแลผู้สูงอายุ ประสานงานโรงเรียนและหน่วยงานภาคเอกชนมาจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ประสานงานโรงเรียนเสริมสวยมาจัดฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสวย แต่งตั้งคณะทำงานทีมสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ 2) **จัดสวัสดิการสังคมร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายภายนอก** จัดสวัสดิการสังคมร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย มีการจัดบูรณาการแผนร่วมงานกับเครือข่ายต่างๆ ทั้งบุคลากรและงบประมาณร่วมกับ NGO หรือภาคเอกชน เพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสตามชุมชนและนำมาฝึกอบรมวิชาชีพ ประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ให้กลุ่มเป้าหมายมารับบริการฝึกอบรมในศูนย์รวมทั้งออกหน่วยเคลื่อนที่ฝึกอาชีพระยะสั้นให้ประชาชนนอกศูนย์ในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

**การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามปณณญาอาเซียน** ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ หน่วยงานมีการปฏิบัติตามปณณญาอาเซียน โดยให้การบริการยึดหลักมนุษยธรรม ให้บริการเช่น การช่วยเหลือเด็กถูกระทำ หรือ เด็กที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลเข้ามาพักพิงและได้มีโอกาสมาฝึกอาชีพรวมถึงเด็กที่อยู่สถานพินิจ ทางศูนย์ยังมีสวัสดิการให้กลุ่มคนในประชาคมอาเซียนได้รับการสวัสดิการสังคม ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้มีอาชีพ และมีรายได้ โดยมีการให้การฝึกอบรม ตามภารกิจของศูนย์ 2) ด้านสังคม ส่งเสริมให้มีเสรีภาพ สันติภาพ และความมั่นคง โดยให้ความรู้ด้านสิทธิ ต่างๆ 3) ด้านวัฒนธรรม ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการให้ความรู้วัฒนธรรม และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

โดยมีการปฏิบัติตามความร่วมมือในการดำเนินงานตามหลักปณณญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังนี้ 1) หลักการทั่วไป สิทธิพลเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน 1.1) สิทธิทางการเมือง ด้านชีวิตและร่างกาย เสรีภาพความมั่นคงความเสมอภาคและสัญญาติ มีการปฏิบัติตามปณณญาอาเซียน ปฏิบัติตามสิทธิพลเมืองทั่วไปโดยไม่เลือกปฏิบัติว่ามาจากประเทศไหน โดยให้การบริการและคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ความรู้สิทธิต่างๆ ได้แก่ สิทธิการได้รับสัญชาติ สิทธิความเสมอภาค สิทธิพลเรือน เป็นต้น 1.2) สิทธิด้านการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ เช่น การดำเนินการกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่ม การตั้งพรรคการเมือง การชุมนุมโดยสงบ สิทธิการเลือกตั้ง การให้ความร่วมมือตามหลักปณณญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยทางหน่วยงานภาครัฐได้ร่วมมือกับอัยการจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิต่างๆ 1.3) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิด้านการศึกษา สิทธิหลักประกันสุขภาพ และเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและการมีครอบครัวโดยอิสระ ทางภาครัฐได้สนับสนุนการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม และการเลือกคู่ครองตามสิทธิทางสังคม มีการแก้ไขปัญหาสังคมโดยการออกเยี่ยมบ้านช่วยเหลือกลุ่มสตรีและครอบครัวของเครือข่าย 1.4) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิการมีงานทำ การเลือกงานอิสระ การได้ค่าจ้างที่เหมาะสม สิทธิการเป็นเจ้าของกิจการ โดย

ภาครัฐได้มีการส่งเสริมให้มียานพาหนะ เปิดโอกาสให้มีการเลือกอาชีพในการทำงาน โดยจัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพตามความถนัดเพื่อประกอบการทำงานอย่างเสรี ตลอดจนสนับสนุนทุนประกอบอาชีพ 1.5) สิทธิทางวัฒนธรรม มีเสรีภาพในการใช้ประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง เช่น การแต่งกาย ความเชื่อถือทางศาสนา มีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมโดยไม่มีการบังคับ โดยภาครัฐได้ให้การสนับสนุนการแสดงออก ซึ่งอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอย่างเสรีภาพ ตลอดจนการแสดงออกเชิงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น

**การเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาอาเซียน** ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า หน่วยงานมีแผนการเตรียมความพร้อมในการรองรับประชาคมอาเซียน ด้านอาชีพการสื่อสารโดยเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรและผู้รับบริการ มีการฝึกอาชีพให้ความรู้ ส่งเสริมให้สตรีมีอาชีพและมียานพาหนะ ให้ความรู้ด้านการตลาดเพื่อการเปิดช่องทางสู่อาเซียน ให้ความรู้เพิ่มทักษะด้านภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน เช่น ภาษากัมพูชา ภาษาเมียนมาร์ ภาษาลาว เป็นต้น อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และผู้รับบริการคุ้มครองด้านวัฒนธรรมประเพณี และข้อห้ามข้อไม่ควรปฏิบัติต่อบุคคลในกลุ่มประเทศอาเซียน ให้ความรู้ด้านกฎหมาย ส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติตนเอง

#### 4.5.3 กลุ่มผู้สูงอายุ

สถานการณ์ผู้สูงอายุการจัดสวัสดิการสังคมกลุ่มผู้สูงอายุ **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร** มองว่าจากสถิติประชากรของไทยบ่งชี้ว่าประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุภายในอนาคตอันใกล้ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และข้อมูลที่น่าสนใจมองว่าสถิติผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังมีแนวโน้มมากขึ้น

จากการสำรวจสถานการณ์ผู้สูงอายุของไทย มองว่า ในปี พ.ศ. 2550 อัตราผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ร้อยละ 7 ต่อมา พ.ศ. 2554 อัตราเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8.6 และในปี พ.ศ. 2557 อัตราผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวมีอัตราที่เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10 โดยในอนาคตมีแนวโน้มที่จะมีผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิงจะมากขึ้น เนื่องจากมีการแต่งงานช้า เป็นโสดกันมาก มีสถานะเป็นหม้าย (สามีตาย) มีความพิการ (ติดเตียง/บกพร่องการเคลื่อนไหว)

ในมุมมองหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการจัดสวัสดิการสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุตามภารกิจหลักของศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ตามระเบียบของกรมกิจการผู้สูงอายุ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเดิม) คือ 1) ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศงานสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 2) ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนา 3) ศูนย์การเรียนรู้ 4) ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุแบบสถาบัน 5) ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชน 6) ศูนย์บริการให้คำแนะนำปรึกษาและส่งต่อ ซึ่งลักษณะการให้บริการของศูนย์ฯ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสงเคราะห์ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 2) งานสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

การจัดสวัสดิการสังคม แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

**การจัดสวัสดิการภายในสถาบัน** ได้แก่ การจัดหาปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล) หลักการคุ้มครองสิทธิอันพึงได้รับตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้หน่วยงาน และภาคเอกชน เข้ามาร่วมจัดสวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุตามความเหมาะสม

การจัดสวัสดิการเพื่อสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเป็นการทำงานเชิงรุกในการลดภาระของสถาบัน โดยให้เกิดระบบการดูแลภายในชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง

ทั้งนี้การจัดสวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายมีเพียงพอ แต่แนวโน้มจะต้องรองรับผู้สูงอายุติดเตียงและผู้สูงอายุไม่มีที่ไปมีจำนวนมากขึ้นส่งผลต้องงบประมาณและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในอนาคต ซึ่งศูนย์ฯ นับว่าสามารถให้บริการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงสามารถบริหารจัดการข้อจำกัดต่างๆ ให้ลุล่วงได้

ปัจจุบันศูนย์ฯ ผู้สูงอายุสามารถจัดสวัสดิการภายในหน่วยงานได้อย่างทั่วถึงตามสถานภาพของศูนย์ฯ แต่สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุภายนอกศูนย์ฯ หน่วยงานไม่สามารถให้บริการสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมได้อย่างทั่วถึงได้ อาทิเช่น จำนวนผู้ดูแลผู้สูงอายุในศูนย์ฯ ไม่เพียงพอ อาคารที่พักรองรับผู้สูงอายุไม่เพียงพอ

**การจัดสวัสดิการภายนอกสถาบัน** ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมประชาชนก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ 2. การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน 3) การทำงานร่วมกับเครือข่าย กทม. สำนักงานเขต. รพ.ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น การวัดความดันโลหิต ฯลฯ และ 4) เป็นศูนย์เรียนรู้สนับสนุนการทำวิจัยของนักศึกษาปริญญาโทและเอก หนังสือพิมพ์ ทีวีออนไลน์ อย่างไรก็ตามยังต้องการให้กรมฯ คัดกรองข้อคำถามที่ไม่เหมาะสมในเบื้องต้น

ทั้งนี้ภายนอกศูนย์ฯ ยังมีการจัดทำมาตรฐาน คือ พื้นที่ต้นแบบศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชนระดับตำบลซึ่งอาจไม่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนต่างๆ ประกอบกับสามารถเปิดพื้นที่ได้เพียงปีละ 2 พื้นที่เท่านั้น โดยบางพื้นที่อาจมีประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของแต่ละชุมชน และนโยบายของผู้บริหารในชุมชนภายใต้งบประมาณที่จำกัดก็ตาม

**การจัดสวัสดิการเพิ่มเติม** บางหน่วยงานมีการจัดสวัสดิการเพิ่ม ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันเกิดของผู้รับบริการ กิจกรรมด้านสุขภาพร่วมกับโรงพยาบาลในบางพื้นที่ (เดือนละครึ่ง), กิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการ โดยมีการจดทะเบียนกลุ่มและสามารถเข้าแข่งขันในระดับนานาชาติ การตัดบัตรข้างเตียง กรณีผู้ป่วยติดเตียง 2) การส่งเสริมการออมหน่วยงานจะมีกิจกรรมผู้สูงวัยใส่ใจการออม เพื่อเป็นการส่งเสริมการออมให้กับผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน มีวินัยในการออม และไม่เป็นภาระสำหรับบุคคลอื่น สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี 3) การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ หน่วยงานจะจัดกิจกรรมผู้สูงวัยถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลาน โดยให้ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญารวมกลุ่มกันและนำภูมิปัญญาที่ตนเองมีนั้นไปเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนที่มีความสนใจได้เรียนรู้ โดยที่จะมีคำตอบแทนให้เพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกมีคุณค่าภาคภูมิใจที่ยังสามารถสร้างประโยชน์และหารายได้ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้การรวมกลุ่มนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญานั้นไว้ไม่ให้เลือนหายไปอีกด้วย 4) ให้บริการสวัสดิการแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียนบริเวณลุ่มน้ำโขง

จากการศึกษาวิจัยโดยทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการจัดสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุ มองว่าในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า **จุดแข็ง** ของการจัดสวัสดิการสังคมกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนี้ 1) มีการประกันสังคม (Social Insurance) หรือการสร้างความมั่นคงทางการเงินโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่าการประกันสังคมจะมีผู้เข้าถึงได้เฉพาะกลุ่มที่ยังทำงานบริษัท

แต่กลุ่มแรงงานนอกระบบอื่นๆยังเข้าไม่ถึงทั้งๆที่มีมาตรา 40 เปิดโอกาสให้สมัครเข้าสู่ระบบแต่ก็ยัง  
ไม่สนใจหรือไม่เห็นความสำคัญ ต้องผลักดันให้เกิดกองทุนการออมแห่งชาติ และส่งเสริมให้ทุกคน  
เข้าสู่ระบบการออมเพื่อเตรียมความพร้อมในวัยบั้นปลาย 2) มีการช่วยเหลือสาธารณะ (Public  
Assistance) การสงเคราะห์ ซึ่งคนทั่วไปมองว่าเป็นหน้าที่ของกระทรวง กระทรวงมองว่าทำหน้าที่  
แต่สงเคราะห์ อันนี้ก็ดีในระดับพื้นฐาน อย่างเช่น พื้นฐานอย่างจริงๆ เบี้ยยังชีพ 600 บาท ถือว่าพอ  
แต่สำหรับคนยากจนอาจจะไม่พอ ควรส่งเสริมให้เกิดเครื่องมือวัดความจน (Mean test) กระทรวงฯ  
ต้องผลักดันให้เกิดการใช้อย่างชัดเจน 3) มีการบริการสังคม (Social Service) บริการสังคมทั่วไป  
ไม่ใช่เฉพาะหน่วยงาน กระทรวงฯหน่วยงานเดียว มีตั้งแต่สุขภาพ อนามัย การศึกษา นันทนาการฯลฯ  
เช่น ความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน การมีงานทำ โดยสวัสดิการกระทรวงสาธารณสุขสืบหน้ามาก  
มีการสร้างกลุ่มคนที่ดูแลระยะยาว กลุ่มติดเตียง ปัจจุบันผลักดันการใช้งบประมาณของ สปสช.ได้แล้ว  
มีการฝึกอบรมผู้จัดการการดูแล (Care Manager) ซึ่งโดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของคนทางด้านสังคม  
คือกระทรวงการพัฒนาสังคม แต่กระทรวงฯยังไม่มีคนในระดับพื้นที่ มีแค่ระดับจังหวัด กระทรวง  
สาธารณสุขลงไปถึงระดับ รพ.สต.ตำบล และปัจจุบันยังยกระดับ รพ.สต.ขึ้นเป็นโรงพยาบาลใหญ่  
ทำให้ Care Manager กลายเป็นพยาบาล โดยมีดูแลด้านสุขภาพ ประคับประคองดูแลผู้รักษาไม่ได้  
ซึ่งการดูแลนี้เป็นหน้าที่ของการดูแลทางสังคม (Social Care) ทั้งหมด แต่บทบาทของกระทรวง  
กระทรวงฯซึ่งต้องทำให้เด่นชัด

**จุดแข็ง** ในมุมมองของหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า

**ด้านกฎหมาย** มีกฎหมายรองรับ (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546)

**ด้านสถานที่** 1) สถานที่ตั้งบางแห่งมีพื้นที่กว้างขวาง 2) การเดินทางสะดวก 3) บางหน่วยงาน  
ติดกับแหล่งธรรมชาติ ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกเหมือนอยู่บ้านตนเอง 4) อยู่ใกล้วัดสะดวกในการ  
ทำมาบุญกุศลของผู้สูงอายุที่เสียชีวิตในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

**ด้านบุคลากร** 1) บุคลากรภายในมีความรักในหน้าที่ ตั้งใจทำงาน 2) เจ้าหน้าที่มีมนุษย  
สัมพันธ์ที่ดีกับผู้มาเยือน 3) การทำงานของเจ้าหน้าที่มีการถ้อยทีถ้อยอาศัย ทำงานเป็นทีมได้เป็น  
อย่างดี 4) กิจกรรมโครงการดูแลผู้สูงอายุมีทีมงานของพยาบาล แพทย์ มาฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุ  
อย่างสม่ำเสมอ

**ด้านเครือข่ายการทำงาน** มีภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่ายการ  
ทำงานที่เข้มแข็งทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น บ้านพักเด็กและครอบครัว โรงพยาบาล สถานศึกษา อปท.  
อาสาสมัคร วัด หน่วยงานสังกัดกรมฯ กระทรวง มูลนิธิ เป็นต้น

**ด้านการมีส่วนร่วม** 1) มีบุคคลและคณะบุคคลและหน่วยงานมาบริจาคเงินสิ่งของอุปโภค  
บริโภค ภายอุปถัมภ์และให้ความรู้ สนับสนุนการทำงานอย่างต่อเนื่อง 2) บุคคลภายนอกเข้ามา  
จัดกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ 3) การจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ในพื้นที่และเปิดศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ  
ในตำบลทำให้ชุมชนช่วยเหลือชุมชนเป็นการสกัดกันให้ผู้สูงอายุไม่เข้ามาในเมืองมากขึ้น

สำหรับ **จุดอ่อน** ของการจัดสวัสดิการสังคม ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารด้านผู้สูงอายุ มองว่า  
กระทรวงฯ มี อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อสส.) แต่ไม่สามารถยกระดับได้อย่างกระทรวงสาธารณสุข  
ต้องยกระดับขึ้น สมัยก่อนมี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เหมือนกัน ตอนนี้อยกระดับ  
ขึ้นเรื่อยๆ จนปัจจุบันมี Head แล้ว แต่ของกระทรวงฯ อสส. ไม่มีการพัฒนา ไม่เคยอบรม อสม.

แต่ก่อนไม่มีเงินเดือน ปัจจุบันยกย่องมีสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมา สร้างเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care Giver) และผู้จัดการผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care Manager) เป็นระดับ 3 ระดับ กระทรวงสาธารณสุขอบรมผู้จัดการผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care Manager) เป็นจำนวนมาก กระทรวงฯ ต้องลุกขึ้นมาขับเคลื่อน ทำอย่างไรเราจะผลักดันในด้านการดูแลทางสังคม เพราะมันคือหน้าที่ของกระทรวงฯ ยังไม่ได้ทำตามหน้าที่ ถึงไม่มีบุคลากรระดับพื้นที่ ก็เป็นพี่เลี้ยง ไปสร้างมาตรฐาน อบรมให้ท้องถิ่น เราสามารถรับนักสังคมสงเคราะห์เข้าไปในท้องถิ่นได้ หรือผลักดันให้ท้องถิ่นรับบุคลากรที่จะมาสนับสนุนการทำงานด้านนี้

สิ่งอำนวยความสะดวกทางสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ได้แก่ ทางลาด พื้นถนน รวบันได มีอยู่บ้างแต่ยังไม่มาก บางที่ไม่มี หรือมีแค่ห้องเดียว จึงไม่พอเพียง เช่นราวจับเวลาขึ้นลง สถานที่ต่างๆ ภายในบ้าน ที่อยู่อาศัย ต้องช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ให้มากขึ้น เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้

สำหรับ **จุดอ่อน** ในมุมมองของหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า

**ด้านกฎหมาย** กฎหมายและระเบียบบางส่วนเป็นอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะให้ความช่วยเหลือกลับถูกตรวจสอบมองว่าไม่ใช่บทบาทภารกิจ บางพื้นที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร, งบประมาณค่อนข้างจำกัด

**ด้านสถานที่** หน่วยงานบางหน่วยงานตั้งอยู่นอกเมือง เช่น ศูนย์ฯ ผู้สูงอายุบ้านบุรีรัมย์ ส่งผลให้มีผู้มาบริจคน้อย งบประมาณมีจำนวนจำกัด และบางหน่วยงานอาคารสถานที่ไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ร่างกายไม่แข็งแรง(เช่นที่พักอาศัยมี 2 ชั้น)

**ด้านบุคลากร** 1) กำลังบุคลากรมีไม่พอกับภารกิจโดยเฉพาะพี่เลี้ยงผู้สูงอายุและพยาบาล 2) จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ 3) การพัฒนาบุคลากรภายในและภายนอกชุมชนมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนครั้งในการอบรมซึ่งน้อยมากเพราะมีงบประมาณจำกัด 4) บุคลากรที่มีอยู่จำกัดขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง เช่น พยาบาลวิชาชีพ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เป็นต้น

**ด้านผู้รับบริการ/ผู้รับการสงเคราะห์** 1) ผู้รับบริการมีจำนวนมากเกินกว่ากรอบที่หน่วยงานสามารถรองรับได้ จึงทำให้ศูนย์เกิดความแออัด 2) ผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้านและติดเตียงที่อยู่ในชุมชนที่ไม่มีคนดูแลอย่างใกล้ชิด

**ด้านงบประมาณ** 1) งบประมาณค่าอาหารสำหรับผู้สูงอายุที่ศูนย์ฯ ได้รับวันละ 57 บาท/คน ซึ่งไม่เพียงพอ โดยเฉพาะกรณีผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดเตียงที่ต้องให้อาหารทางสายยางต้องซื้ออาหารเสริมซึ่งมีราคาสูงที่ไม่สามารถเบิกจากทางราชการได้ 2) กรณีผู้สูงอายุในศูนย์เสียชีวิตไม่มีงบประมาณรองรับในการทำฌาปนกิจศพ 3) การขยายพื้นที่ต้นแบบศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชนมีงบประมาณจำกัดเปิดได้เพียงปีละ 2 แห่งเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้รับบริการ

**มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา**

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่าต้องสร้างวิสัยทัศน์ต่างๆ ขึ้นมา มีประชุม สัมมนาต่างๆ ควรเข้าร่วมประชุม ถ้าเป็นการประชุมที่ตัดสินใจให้ผู้มีอำนาจหรือผู้แทนองค์กรไป ต้องมีการประสานกับองค์กรอื่น ถ้าเราไม่ออกไปร่วมเราจะไม่ทันผู้อื่น เจ้าหน้าที่ออกไป ได้รับความรู้ข้อมูล ทำให้สามารถ

พัฒนาตัวเราได้ ต้องเร่งเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพราะวิชาการไปเร็ว และก็เยอะมาก แคนงานของ มสผส. (มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ ของหมอบรรลุ) ก็มีงานจำนวนมาก กระทรวงการพัฒนาสังคมต้องรู้ให้ทัน

ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกมาทำกิจกรรมภายนอกกันมากขึ้น สู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่สง่างาม สุขภาพกายแข็งแรง สุขภาพใจแจ่มใส พึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ (Active Ageing) มีการผลักดันให้เกิดโครงการ “ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ” เพื่อให้ผู้สูงอายุ (Active social life) ได้ออกจากบ้าน ร่วมกิจกรรมจิตต่างๆ ถ่ายทอดภูมิปัญญา มีอาชีพมีรายได้ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (self value) ซึ่งศูนย์ฯ ควรมีตั้งแต่ระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

ส่งเสริมรูปแบบธุรกิจเพื่อสังคม (social enterprise) อาจทำความร่วมมือผู้ประกอบการ เช่น SMEs Home Pro Big C ให้ผู้สูงอายุทำงานไม่เต็มเวลา อาจเป็น 3-4 ชั่วโมง (ตัวอย่างเช่น ในประเทศญี่ปุ่นมีการจ้าง น่าจะเป็นการขอความร่วมมือ เป็นไกด์นำเที่ยว ปิดของเอกสารสีน้ำตาล เข็นถ้วยจานใน Food Court ตัดกระดาษสาประตูเลื่อน ยกกระเป๋าในสนามบินนาริตะ ในประเทศไทย เช่น สวนสามพราน จ้างผู้สูงอายุจัดดอกไม้ เป็นต้น)

ควรพัฒนาต่อยอดศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้สูงอายุที่ตอนนี้มีอำเภอละ 1 ศูนย์ฯ ตั้งเป้าหมายขยายขยายให้ครบทุกตำบล ควรตั้งสถานที่ที่มีความพร้อมหรือเป็นสังคมเมืองเล็กน้อย หากผู้สูงอายุสามารถหางบประมาณได้เองเขาก็จะดำเนินกิจกรรมเองได้งานก็จะเบาลง ต้องแยกแยะ ผู้สูงอายุออกเป็นคนสงเคราะห์ก็จะได้รับการสงเคราะห์ แต่คนที่เป็นกลุ่ม Active Aging 60-75 ปี ต้องสร้างให้เขาแข็งแรง เขามี Active(ความกระฉับกระเฉง) สร้างเขาให้เป็นประโยชน์

รัฐบาลควรส่งเสริมเรื่องบทบาทหน้าที่ผู้หญิงและผู้ชายในสิ่งที่ควรเป็น (Gender) เพราะ หญิงสูงอายุยืนและอยู่ยาวต้องดูแลเรื่องคุณภาพชีวิต เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน 3 ระดับได้แก่ รัฐบาล ไทย อาเซียน และสหประชาชาติ อีกทั้งหญิงสูงอายุจะเป็นกลุ่มเปราะบาง เพราะอาจถูกล่วงละเมิด ถูกหลอกลวงให้ซื้อของด้วยระบบ IT และธุรกิจขายตรง

ส่งเสริมพัฒนากลไกการเฝ้าระวัง : กลไกของกลุ่มเพื่อนบ้าน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดและให้ความช่วยเหลือได้เร็วที่สุด ได้แก่ แกนนำชุมชน อพม. อสม. อผส. ซึ่งยังมีจุดอ่อนที่ในเขตชุมชนเมือง ที่ไม่ค่อยมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

ควรมีการขยายอายุราชการเช่นเดียวกับ อัยการ/ศาล สถาบันการศึกษา และกระทรวง วัฒนธรรม (ช่วงฝีมือ 7 สาขา)

ควรพัฒนานวัตกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น 1)ด้านอาหาร 2) แพนเพิส ที่สามารถ reuse ได้ 3) การดูแลเกี่ยวกับที่นอน ห้องน้ำ ทางลาด กระโถน 4) อปท. (อผส. อพม. อสม. อพมก.) ซึ่งอยู่ในครอบครัวและชุมชนต้องร่วมจัดกิจกรรมและดูแลผู้สูงอายุ

เปลี่ยนระบบการช่วยเหลือทางสังคม เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ จากแบบถ่วงหน้า เป็นพิจารณา จากความจำเป็น อาจวัดจาก “เส้นความยากจน” เพื่อให้ถึงแก่คนที่มีความต้องการความช่วยเหลือ ตามลำดับความจำเป็น

ศึกษาจากหน่วยงานที่เป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อนำไปพัฒนาในพื้นที่อื่นที่มีความสนใจ เช่น ศูนย์เอนกประสงค์ผู้สูงอายุหนองตองพัฒนา อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ปรับสภาพแวดล้อมบ้านผู้สูงอายุ “ระดมทุน/ขอรับบริจาคจากภายนอกในเทศกาลต่างๆ อย่างรอแต่งบประมาณแผ่นดิน” เช่น ขอความร่วมมือจากสถาบันอาชีวศึกษาร่วมสร้าง/ซ่อมบ้านผู้สูงอายุ

กรมผู้สูงอายุ ควรเป็นจุดประกายให้มีการขับเคลื่อนต่อ สร้างงานหรือองค์ความรู้ที่ดี เพื่อนำไปขยายต่อสู่ชุมชนหรือท้องถิ่น ส่งเสริมการดูแลและพึ่งพาตนเองได้ในชุมชน กระตุ้นหน่วยงานๆ ให้ทำงานด้านผู้สูงอายุมากขึ้น โดยอาจมีรางวัลตอบแทนบางอย่าง เช่น เงินรางวัล อดทน/การศึกษาดูงาน เป็นต้น

ส่งเสริมจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปและคนในครอบครัวต้องดูแลผู้สูงอายุ ทุกเครือข่ายต้องร่วมกระตุ้น“ต่อมกตัญญู” เพื่อให้เกิดการใส่ใจและห่วงใยในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชนของตนอย่างมีประสิทธิภาพ

**การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม ให้แก่กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ**  
หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมีการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการทำงาน ดังนี้

**1. ภาคีเครือข่ายภายใน** โดยเครือข่ายส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานๆ โดยมีกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ ด้านอาหาร มีการจัดทำอาหารเลี้ยงผู้สูงอายุภายในศูนย์ฯ โดยผู้ใจบุญดูแลผู้สูงอายุเป็นประจำระยะยาว การมีอาสาสมัครเจ้าหน้าที่ออสเตรเลียของศูนย์ฯ ผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ ด้านสุขภาพอนามัยมีแพทย์พยาบาลและนักกายภาพมาดูแลการออกกำลังกาย บำบัดกายภาพ ดูแลผู้สูงอายุ และใช้เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติเป็นครั้งคราว ด้านนันทนาการ มีการจัดกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ เช่น ร้อง รำ เล่นดนตรี ด้านความรู้ อบรมให้ความรู้ด้านร่างกาย จิตและด้านสังคม ประชาคมอาเซียน ด้านหัตถกรรมร่วมกับหน่วยงานทางวิชาการต่างๆ ด้านอาชีพ มีการอบรมสอนงานหัตถกรรมและการปลูกพืชผัก ฝึกอาชีพให้กับผู้สูงอายุ และร่วมกันจัดตั้งร้านกาแฟและจำหน่ายสินค้าฝีมือผู้สูงอายุ ด้านธรรมะ มีกิจกรรมสวดมนต์ ตักบาตรข้างเตียง ในวันพระ และมีพระมาเทศน์ให้ผู้สูงอายุฟัง ด้านวัฒนธรรม จัดงานจัดกิจกรรมในวันสำคัญ เช่น วันปีใหม่เมือง วันผู้สูงอายุ ด้านอาชีพเสริม มีโครงการจัดตั้งร้านกาแฟภายในพื้นที่ศูนย์ฯ โดยร่วมมือกับเอกชนด้านการเกษตร มีโครงการจัดทำแปลงผักออแกนิกกับไฮโดรโปนิค เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมและมีรายได้

**2. ภาคีเครือข่ายภายนอก** สำหรับภายนอกหน่วยงาน ศูนย์ฯ มีการประสานงานและจัดกิจกรรมและสนับสนุน อาทิเช่น อปท. โรงพยาบาล, รพ.สต. มูลนิธิต่างๆ รวมถึงสถานประกอบการเอกชน โดยมีกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ ทักษะศึกษาด้านธรรมะ ด้วยการไปวัด ทำบุญ การจัดทำโครงการปฏิบัติธรรมนำสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดทำโครงการซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุ และการมอบเงินสงเคราะห์ต่างๆ ร่วมเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ส่งนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์เข้ามาฝึกงานเพื่อเรียนรู้การดูแลผู้สูงอายุและเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ อบรมให้ความรู้ด้านการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกับ อปท. หน่วยงานสาธารณสุขและสถาบันการศึกษา ทำงานร่วมกับอาสาสมัครในชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ จัดการฌาปนกิจศพผู้สูงอายุที่เสียชีวิตในศูนย์ฯ ร่วมกับวัดข้างศูนย์ฯ เข้ารับการฝึกอบรมประชุมสัมมนาศึกษาดูงานด้านสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุ ประสานงานความช่วยเหลือส่งต่อผู้ประสบปัญหาให้กับสถานสงเคราะห์อื่นๆ เช่น สถานสงเคราะห์

สนมหาพน จัดทำข้อมูลผู้สูงอายุโดยประสานข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ประสานงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานวิชาการต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ.1-12 องค์การเอกชน และบุคคลที่ประสานขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์งานร่วมกับจังหวัดและกระทรวงฯ ในการออกหน่วยเคลื่อนที่

**การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามปฏิญญาอาเซียนหรือไม่** กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมีการปฏิบัติโดย ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่เคยให้บริการแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน แต่มีศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี ที่เคยมีกลุ่มคนในประชาคมอาเซียนมาขอรับบริการ แต่หน่วยงานไม่สามารถให้บริการได้ เนื่องจากระเบียบกรมฯ ว่าด้วยการให้บริการผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมวดที่ 2 คุณสมบัติของผู้รับบริการจะต้องมีสัญชาติไทยเท่านั้น ดังนั้น ควรต้องปรับมาตรฐานการบริการให้มีความสากลและสอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนมากขึ้น

**การเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาคมอาเซียน** ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ยังไม่มีแผนรองรับประชาคมอาเซียนที่ชัดเจน แต่มีการเตรียมความพร้อมอยู่ในรูปแบบการฝึกอบรมและให้ความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดอบรมเรื่องภาษาอังกฤษแก่เจ้าหน้าที่ การจัดทำป้ายและสื่อเรียนรู้แก่ผู้รับบริการ การสอดแทรกความรู้ผ่านกิจกรรมและโครงการที่ดำเนินการโดยศูนย์ฯ เป็นต้น

**ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน** การปฏิบัติตามหลักปฏิญญาอาเซียน ประกอบด้วย 1) หลักการทั่วไป สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตามหลักสิทธิในด้านต่างๆ ทุกประการ ซึ่งในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ศูนย์ฯ จะให้บริการในการให้คำแนะนำ/ปรึกษา และการประสานส่งต่อ อยู่บ่อยครั้ง 2) สิทธิของผู้สูงอายุที่ไม่อาจเพิกถอน และเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ คือ สิทธิของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

#### 4.5.4 กลุ่มคนพิการ

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการ สวัสดิการสังคมไม่ได้มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ แต่จะมีหลายๆหน่วยงานประกอบกัน จึงทำให้ในปัจจุบันประเทศไทยมีระบบสวัสดิการสังคมค่อนข้างแยกส่วน เนื่องจากระบบการทำงานของแต่ละหน่วยงานไม่ค่อยมีการเชื่อมต่อหรือบูรณาการการทำงานกันมากนัก ดังนั้นจึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายในเรื่องของความซ้ำซ้อนและการเข้าไม่ถึงระบบสวัสดิการสังคม โดยปัจจุบันระบบการจัดสวัสดิการสำหรับผู้พิการยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ในปัจจุบันได้มีการผลักดันสวัสดิการด้านคนพิการต่อเนื่อง เช่น การซ่อมแซมบ้านสำหรับคนพิการ 1 หลังละไม่เกิน 2 หมื่นบาท ร่วมทำกับท้องถิ่น แต่บางทีงบประมาณไม่เพียงพอ ส่วนราชการเป็นผู้ควบคุมและผู้ปฏิบัติ ไม่สามารถประเมินตนเองได้ ระบบสวัสดิการปัจจุบันเงินหมดไปกับงบบริหารไม่ไปถึงชาวบ้านที่ต้องได้รับสวัสดิการ ปัจจุบันมีการผลักดันจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานพัฒนา

สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ซึ่งเพิ่งตั้งได้สำเร็จ และยังมีการการณณรงค์เรียกร้องให้เกิดวิสาหกิจที่หารายได้เพื่อคนพิการ ทำธุรกิจหารายได้มาเลี้ยงดูองค์กร

สำหรับหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการจัดสวัสดิการสังคม โดยการจัดบริการด้านปัจจัย 4 (ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อาหาร) การบำบัดฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การสนับสนุนอุปกรณ์ช่วยความพิการ การศึกษา การฝึกอาชีพ การจัดหางาน การแนะแนวอาชีพ การประสานหน่วยงานภายนอกในการรับคนพิการที่ผ่านการฝึกอาชีพเข้าทำงาน และการประสานส่งต่อ

### การจัดสวัสดิการภายในสถาบัน

1. การสงเคราะห์คนพิการในสถานสงเคราะห์ โดยการจัดบริการให้แก่คนพิการตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยชราที่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งในการจัดบริการของสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี ได้กำหนดอายุของคนพิการ ตั้งแต่แรกเกิด ถึงอายุ 18 ปี การจัดสวัสดิการเป็นการดูแลด้านปัจจัย 4 การจัดกิจกรรมนันทนาการ การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพและสังคม รวมถึงการเตรียมความพร้อมในด้านร่างกายและจิตใจ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. การฝึกอาชีพคนพิการในศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการและศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ มีการจัดบริการฝึกอาชีพทั้งในศูนย์และในชุมชน โดยมีลักษณะการฝึกอบรมเป็นหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาว มีการจัดบริการด้านปัจจัย 4 รวมทั้งมีการประสานหน่วยงานภายนอกในการรับคนพิการเข้าฝึกอาชีพ

3. การสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยการสนับสนุนเครื่องช่วยความพิการ และกายอุปกรณ์ การสนับสนุนเงินสงเคราะห์ การจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 นันทนาการ การจัดหางาน การแนะแนวอาชีพที่เหมาะสม การประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการจัดสวัสดิการของคนพิการภายในสถาบันนั้น ยังไม่มีสถานสงเคราะห์คนพิการที่เป็นเฉพาะด้านของความพิการเช่น พิการทางหู พิการทางตา เป็นต้น

### การจัดสวัสดิการภายนอกสถาบัน

โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้พิการให้เข้ารับบริการฝึกอาชีพโดยผ่านองค์กรปกครองท้องถิ่น การจัดหาอาชีพ และการประสานส่งต่อ

สำหรับการจัดทำมาตรฐานเกี่ยวกับคนพิการมีทั้งมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และมาตรฐานองค์กรคนพิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 สำหรับมาตรฐานหน่วยงานด้านคนพิการมีมาตรฐานการบริหารจัดการหน่วยงาน และมาตรฐาน SAR (Self-Assessment Report)

ด้านการจัดสวัสดิการอื่นๆ เพิ่มเติม สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี มีการส่งเสริมให้เด็กมีงานทำร่วมกับภาคเอกชน เช่น การรับงานมาทำ การทำกรอบรูปจากเมล็ดพันธุ์ พรมเช็ดเท้า การทำเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น นอกจากนี้มีการประสานหน่วยงานภายนอกในการรับคนพิการที่ผ่านการฝึกอาชีพเข้าทำงาน

สำหรับการจัดสวัสดิการกลุ่มคนพิการ มีจุดแข็ง จุดอ่อน ที่ควรพัฒนา ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า **จุดแข็ง** 1) สิทธิที่พึงได้รับของผู้พิการมีเยอะหลายด้าน รับสวัสดิการตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือ การให้โอกาสทางการศึกษา 2) รัฐบาลมีความเอาใจใส่ ประชาชน และแต่ละภาคส่วนมีการพัฒนาสวัสดิการสังคมในเชิงระบบมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาในเชิงระบบ นั้นจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาในระบบบริการให้ดีขึ้น

ส่วนหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่ามี **จุดแข็ง** คือ ด้านกฎหมาย มีกฎหมาย เฉพาะด้าน ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ด้านการบริหาร โดยที่กระทรวงมีการปรับโครงสร้างใหม่จะทำให้มีความคล่องตัว ในการบริหารงานมากขึ้น ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ในการปฏิบัติงานมีความพร้อม ด้านการทำงาน มีการ ทำงานเป็นทีมภายใน การปฏิบัติงานได้รวดเร็วทันตามเหตุการณ์ และมีเอกภาพในการทำงาน ด้านองค์กรเครือข่ายและชุมชน มีการสนับสนุนการทำงาน เช่น สมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ส่วน**จุดอ่อน**ที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร มองว่า มีปัญหาด้านล่ามภาษามือสำหรับผู้พิการ เฉพาะทางมีจำนวนน้อย ภาครัฐเป็นผู้กำหนดและหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติรวมทั้งประเมิน ตนเองทำให้ไม่มีมาตรฐาน และระบบสวัสดิการสังคมค่อนข้างแยกส่วนทำให้เกิดความซ้ำซ้อนการ ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายทำให้ไม่ประสิทธิภาพและมีต้นทุนในการบริหารงานสูง

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า ยังมี**จุดอ่อน**ที่ต้องปรับปรุงคือ ด้านบริหาร ไม่มีกฎหมายรองรับสำหรับหน่วยงานที่ชัดเจน ทำให้ขาดความชัดเจนในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การขาดประสบการณ์ทำให้การปฏิบัติงาน (การส่งต่อ) ไม่มีประสิทธิภาพด้านบุคลากร ไม่มีบุคลากรที่ มีความรู้เฉพาะทางสำหรับการฟื้นฟูผู้รับบริการ เช่น พยาบาลวิชาชีพ นักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยา นักโภชนาการ รวมทั้งบุคลากรไม่มีคุณสมบัติตรงตามตำแหน่งที่ปฏิบัติ ครูฝึกสอนยังไม่เก่งพอที่จะสอน คนพิการ นอกจากนี้ บุคลากรส่วนใหญ่ในองค์กรเป็นคนรุ่นเก่าทำให้การปรับทัศนคติค่อนข้างมีปัญหา อีกทั้งยังไม่มีแผนเรื่องอัตรากำลังอย่างต่อเนื่อง ด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ไม่มีการติดตามผลการสอนเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน จำนวนผู้ประสบปัญหา มีมากขึ้น ทำให้สวัสดิการไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถจัดสวัสดิการแก่ผู้ประสบปัญหาได้อย่างทั่วถึง

#### **มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา**

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการจัดสวัสดิการสังคมด้านคนพิการ มองว่า ควรจัดสวัสดิการแบบ เชิงพื้นที่ และแบบเชิงกลุ่มเป้าหมาย และควรจัดสวัสดิการทั้งแบบสวัสดิการพื้นฐาน สวัสดิการ ทางเลือก และสวัสดิการเพิ่มเติม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของตนเอง

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดสวัสดิการ ในรูปแบบของวิสาหกิจ ที่หารายได้ (Social Enterprise ) เพื่อคนพิการ

ภาครัฐควรปรับบทบาทการทำงาน เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ กำหนด มาตรฐาน กำกับติดตามการดำเนินงานด้านสวัสดิการของท้องถิ่นและภาคเอกชน

ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสำหรับคนพิการ โดยให้งบประมาณตามจำนวนคนพิการ ในพื้นที่นั้น ๆ และพิจารณาให้เหมาะสมกับค่าครองชีพในแต่ละพื้นที่เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

ภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวและธุรกิจการให้บริการสำหรับคนพิการ

ภาครัฐควรส่งเสริมโครงการระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการที่เป็นชาวต่างชาติในประเทศไทย

ภาครัฐควรส่งเสริมด้านอาชีพสำหรับคนพิการ ให้มีการพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมให้เป็นเจ้าของกิจการเองได้

ควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ในการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสาธารณะ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้สูงอายุและผู้พิการและคนปกติได้ใช้ร่วมกัน ให้ทั่วถึงทุกสถานที่ เช่น ทางลาดขึ้นลงอาคารสถานที่ รถเมล์ รถบริการสาธารณะ หรือห้องน้ำ เป็นต้น

ศูนย์กลางการจัดสวัสดิการของทุกหน่วยงานควรรวมไว้ที่ท้องถิ่นและทำงานแบบบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการประสานงานและการบริการต่อผู้พิการในท้องถิ่น

ควรมีการสำรวจความต้องการในการฝึกอาชีพ โดยภาครัฐ เพื่อให้เกิดคุณภาพ

ควรให้ความสำคัญกับคนที่ตกหล่นและถูกทิ้ง โดยการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดในสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลกลุ่มนี้รู้สึกทัดเทียมผู้อื่นมีความมั่นคงในชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

#### **การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยแบ่งเป็น

**เครือข่ายภายใน** โดยส่งเสริมให้เครือข่ายเข้ามาจัดกิจกรรมในสถานสงเคราะห์ เช่น การจัดฝึกอาชีพ กิจกรรมนันทนาการแก่เด็กพิการ การสนับสนุนอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค การบริจาคเงินต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนภายนอกมาทำกิจกรรมจิตอาสาในสถานสงเคราะห์ เด็กพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดราชบุรี

**เครือข่ายภายนอก** มีการทำงานร่วมกับโรงเรียนและอปท. ในพื้นที่ การสนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เงินสงเคราะห์ ภายอุปกรณ์ ซ่อมแซมบ้าน มอบเครื่องอุปโภคบริโภค และมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ สถานศึกษา สโมสรไลออน รวมทั้งมีการทำ MOU ระหว่างหน่วยงานด้านคนพิการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

**การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามปฏิกิริยาอาเซียน**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมีการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียนขณะนี้ยังไม่มีดำเนินการ แต่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน เช่น สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (บ้านศรีวนาไล) จังหวัดอุบลราชธานี มีการเชื่อมโยงกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยรัฐบาลส่งคนลาวมาฝึกอาชีพเห็ด (ผ่าน สท.) อาสาสมัครต่างประเทศมาสอนภาษาเด็กมีการจัดทำคู่มือเป็นภาษาอาเซียนครบทุกภาษา และเป็นที่ปรึกษาแนะนำในการตั้งกลุ่มอาชีพในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

#### **การเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาอาเซียน**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติหน่วยงานด้านคนพิการมีการเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับ เช่น สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (บ้านศรีวนาไล) จังหวัดอุบลราชธานี มีการอบรมภาษาอาเซียนพื้นฐานให้กับบุคลากร การจัดทำป้ายอาคารสถานที่มีภาษาอาเซียนควบคู่กับภาษาไทย การเตรียมแปลเอกสาร คู่มือต่างๆ เป็นภาษา

อาเซียน รวมทั้งมีการประสานงานกับองค์กรความร่วมมือแห่งประเทศไทยเพื่อขอผู้ดูแลที่เป็นวิชาชีพ นอกจากนี้สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดราชบุรีก็มีการจัดทำโครงการสอนภาษาอังกฤษกับเจ้าหน้าที่และให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีการนำคนพิการที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์ฟื้นฟูฯ มาอบรมซ้ำภายในสถานประกอบการ

#### **การให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปรัชญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**

ทุกหน่วยงานมีการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน รวมทั้งหลักการทั่วไป สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนสิทธิของสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ สำหรับสิทธิคนพิการพึงมีพึงได้ตามสิทธิที่เรามีในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) สิทธิตามรัฐธรรมนูญ (สิทธิปฏิบัติต่อรัฐ) เช่น การนับถือศาสนา การรวมกลุ่มฯลฯ 2) สิทธิความเป็นพลเมือง เช่น การรักษา พยาบาลตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข การศึกษาภาคบังคับ การเลือกตั้ง เบี้ยยังชีพ 800 บาท/คน และ 3) สิทธิความเสมอภาคและความเท่าเทียม 4) การหางานที่เหมาะสมให้กับคนพิการ

#### **4.5.5 กลุ่มคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน**

ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน มองว่า มีการจัดสวัสดิการสังคม คือ การจัดสวัสดิการสังคมของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน และผู้กระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติ ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 มีระบบการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ 2 ลักษณะ คือภายในสถาบัน และภายนอกสถาบัน ปัจจุบันสถานสงเคราะห์ยังสามารถจัดสวัสดิการในหน่วยงานได้อย่างทั่วถึง ตามควรแก่อัตภาพ แต่สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสภายนอกสถานสงเคราะห์หน่วยงานไม่สามารถให้บริการสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมอย่างทั่วถึงได้

ส่วนในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่ามีการจัดสวัสดิการ ดังนี้ 1) การจัดบริการสวัสดิการภายในสถาบัน จัดให้มีบริการด้านปัจจัย 4 (อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) จัดให้มีการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การฟื้นฟูด้านอาชีพ การฟื้นฟูด้านสังคม การฟื้นฟูด้านการศึกษา และการฟื้นฟูด้านการแพทย์ รวมถึงทักษะ 6 ด้าน คือ ด้านชีวิต ในชีวิตประจำวัน และเตรียมความพร้อมกลับคืนสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และในกรณีผู้รับบริการ ถึงแก่กรรมสถานสงเคราะห์จัดให้มีพิธีกรรมทางศาสนาตามความเหมาะสม 2) การจัดบริการสวัสดิการภายนอกองค์กร หรือการจัดสวัสดิการอื่นๆเพิ่มเติม ได้แก่ สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งวังทอง จ.พิษณุโลก มีการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมภายนอก เช่น การสงเคราะห์ครอบครัวผู้ที่มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง การสงเคราะห์ครอบครัว ผู้ที่มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่งสำหรับผู้สูงอายุ สูงอายุ การสงเคราะห์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดหาอาชีพภายนอกให้กับผู้รับบริการ หน่วยเคลื่อนที่ ถนนเด็กเดิน จังหวัดเคลื่อนที่ และงานบริการภายในชุมชนอื่นๆ สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบ้านเมตตา จ.นครราชสีมา ได้มีการจัดสวัสดิการที่ให้ญาติ พี่น้องของผู้รับบริการ และภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การเลี้ยงอาหารผู้รับบริการ การรับบริจาคสิ่งของให้กับผู้รับบริการ บริจาคเงินสดให้กับผู้รับบริการไว้ใช้ส่วนตัว บริจาคสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค และยารักษาโรค

โดยมีการด้านการจัดทำมาตรฐานการจัดบริการสำหรับคนไร้ที่พึ่งในสถานแรกรับ/คนไร้ที่พึ่งในสถานสงเคราะห์ มีการจัดทำมาตรฐานภายในสถาบันตามระเบียบของสถานสงเคราะห์ หลักๆ จะเน้น 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านองค์กร 2) ด้านบริการ 3) ด้านคุณภาพ ซึ่งกำหนดเป็นตัวชี้วัดที่ให้ทุกสถานสงเคราะห์ต้องผ่านมาตรฐานนี้และเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการของหน่วยงานด้วย ยกตัวอย่างมาตรฐานการจัดบริการ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารกำหนดมาตรฐานออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริการ 2) การบริหาร 3) อาคารสถานที่/สิ่งอำนวยความสะดวก 4) สภาพแวดล้อม และ 5) การประสานเครือข่าย

ส่วนภายนอกสถาบันยังไม่มีการจัดทำมาตรฐาน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานต้นแบบด้านการจัดสวัสดิการในชุมชน ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ท้องถิ่น ชุมชน

#### **จุดแข็ง จุดอ่อน ของการจัดสวัสดิการสังคมกลุ่มเป้าหมายผู้ไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน**

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการจัดสวัสดิการสังคมกลุ่มผู้ไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน มองว่า **มีจุดแข็ง** คือ ภาครัฐ (กระทรวงสาธารณสุข) ได้ปรับปรุงกระบวนการให้บริการที่สะดวกขึ้น กล่าวคือ การย้ายสิทธิการรับบริการของผู้ติดเชื้อข้ามโรงพยาบาล, การให้สิทธิในการตรวจเลือดฟรีปีละ 2 ครั้ง, สิทธิเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์, มีระบบการติดตามการใช้ยากรณีโรคติดเชื้อ, กรณีโรงพยาบาลให้บริการดีสำหรับคนไทย, มีระบบอาสาสมัคร, สำหรับภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ มีงบประมาณในการดำเนินงานที่หลากหลายและครอบคลุมหลายกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนผู้ปฏิบัติการมองว่า **จุดแข็ง** คือ ด้านกฎหมาย มีกฎหมายรองรับ (พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง, พระราชบัญญัติควบคุมคนขอดทาน พ.ศ. 2548, พระราชบัญญัติสุขภาพจิต) ด้านสถานที่ มองว่า สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง มีบริเวณพื้นที่กว้างขวาง มีรั้วรอบขอบชิด บริเวณโดยรอบ สะอาด ผู้รับบริการสามารถใช้พื้นที่ เพื่อการพักผ่อน มีมุมสงบส่วนตัวเหมาะสมสำหรับทำกิจกรรมบำบัด ทำการเกษตร กิจกรรมนันทนาการ และสามารถใช้เวลาว่างในการผลิตพืชผลทางการเกษตรเพื่อเป็นอาหารได้อย่างเพียงพอ ด้านผู้รับบริการสงเคราะห์ บางส่วนยังสามารถประกอบอาชีพด้านการเกษตรในพื้นที่สถานสงเคราะห์ ยกตัวอย่าง สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จ.นครศรีธรรมราช (แบ่งเป็นกลุ่ม A จำนวน 50 คน สามารถทำงานได้, กลุ่ม B จำนวนไม่เกิน 200 คน สามารถทำงานได้บ้าง และสุดท้าย กลุ่ม C ที่เหลือทั้งหมด ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้) ด้านบุคลากร มีความทุ่มเท เสียสละและจิตบริการ มีประสบการณ์จากการทำงานจริงมาก ด้านภาคีเครือข่าย มีภาคีเครือข่ายที่ดี ทั้งเครือข่ายภายในกระทรวงและหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการ เจ้าหน้าที่ ได้มีส่วนร่วมในการเข้ามาดำเนินงานในระบบการดูแลผู้รับบริการ ของสถานสงเคราะห์

**โดยจุดอ่อน** ของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทานในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า การเข้าถึงบริการจากภาครัฐกรณีคนไม่ใช่สัญชาติไทยจะค่อนข้างลำบาก ไม่ได้ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร รวมถึงมาตรฐานการให้บริการที่แตกต่างกัน ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้ ความมองในลักษณะมนุษย์ชนและหลักการป้องกันปัญหามากกว่าเนื่องจากหากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่รับการดูแลก็อาจส่งผลกระทบต่อคนในชาติได้ อีกทั้ง ระเบียบ ขั้นตอน ความรับผิดชอบที่ค่อนข้างกว้างในการให้บริการประชาชนโดยรวม ทำให้เกิดความล่าช้าหรือไม่ครอบคลุมเพียงพอเท่าที่ควร, กรณีเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ ไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มที่ไม่แสดงตัว

ส่วนหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมองว่า **จุดอ่อน** คือ ด้านสถานที่ มองว่าสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบางแห่ง มีอาคารพักที่แออัด ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้รับบริการสงเคราะห์ เนื่องจากมีอาคารกิจกรรมเพียงหลังเดียว จึงต้องปรับอาคารเรือนนอนหรืออาคารพยาบาลสำหรับเป็นพื้นที่ให้ผู้รับบริการสงเคราะห์ได้ทำกิจกรรมด้วย ด้านบุคลากร มองว่า จำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านไม่มี/ไม่เพียงพอ ได้แก่ นักจิตวิทยา พยาบาล รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ ทำให้การจัดกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูหรือกิจกรรมบริการได้ไม่ทั่วถึง ปัจจุบันหลายหน่วยงานต้องใช้งบประมาณจ้างเพิ่มเติมจากมูลนิธิของหน่วยงานเช่น มูลนิธิบ้านบางแค เป็นต้น ด้านงบประมาณการบริหารจัดการที่ผ่านมา สถานสงเคราะห์จะได้รับงบประมาณตามจำนวนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งไม่เพียงพอเนื่องจากแต่ละสถานสงเคราะห์มีจำนวนผู้รับบริการเกินกว่า กรอบที่หน่วยงานกำหนด ด้านผู้รับบริการสงเคราะห์ มีจำนวนผู้รับบริการมากเกินกว่ากรอบที่หน่วยงานสามารถรองรับได้ จึงทำให้บางสถานสงเคราะห์เกิดความแออัด เช่น สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จ.นครศรีธรรมราช สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งทับทวน จ.สระบุรี และสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบ้านเมตตา จ.นครราชสีมา ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงตลอด 24 ชั่วโมง ด้านการส่งต่อผู้รับบริการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มองว่า การส่งต่อไปยังหน่วยงานบางหน่วยยังขาดความเรียบร้อยในส่วนของการคัดกรองผู้รับบริการ

#### **มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา**

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า ควรปรับปรุงแก้ไขการพัฒนากฎหมายหรือมาตรการในการทำให้ผู้ไม่มีฐานะทางทะเบียนราษฎร หรือกลุ่มที่ไม่อยู่ในระบบ เข้าสู่ระบบอย่างถูกต้องเพื่อจะได้เข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานหรือสวัสดิการที่พึงมีได้อย่างเหมาะสม, การปราบปรามขบวนการที่ทำให้เกิดการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย เปลี่ยนเป็นการเข้ามาอย่างถูกกฎหมายเพื่อสามารถตรวจสอบและควบคุมกลุ่มคนเหล่านี้ได้ พัฒนาหรือต่อยอดระบบการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพอยู่แล้วพัฒนาให้รองรับกลุ่มคนที่เป็นคนต่างด้าว อาจด้วยการทำให้เข้าสู่ระบบอย่างถูกต้องเพื่อจะได้ขอรับบริการจากภาครัฐได้อย่างเหมาะสม, การจัดสวัสดิการและสิทธิการตรวจเลือดฟรี อาจขยายให้รองรับกับโรคติดต่อชนิดอื่นด้วย, กรณีเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ควรครอบคลุมผู้ที่ไม่แสดงตัวด้วย

ส่งเสริมให้มีการใช้พื้นที่อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีการแบ่งพื้นที่เพื่อผลิตพืชผลทางการเกษตรที่หลากหลายตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เช่น สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบ้านเมตตา จ.นครราชสีมา และสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งทับทวน จ.สระบุรี จะมีทีมดูแลแปลงเกษตรที่ประกอบด้วยคนในสถานสงเคราะห์และประชาชนจิตอาสาที่จะเข้ามาช่วยเหลือดูแลให้เกิดผลผลิตทางเกษตร ที่สามารถเลี้ยงคนในสถานสงเคราะห์ได้ซึ่งกรณีสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จ.นครศรีธรรมราชคาดหวังว่าในอนาคตอาจพัฒนาเป็นร้านค้าชุมชน ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชนและสถานสงเคราะห์ที่จะได้มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน

สำหรับหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมองว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ ด้านสถานที่ สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จ.นครศรีธรรมราช มีแผนรองรับโดยได้รับการจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างอาคารหลังใหม่จากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ส่วนด้านบุคลากรได้มีการวางแผนการทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง และปัจจุบันได้รับสมัครอาสาสมัครที่มี

จิตอาสาในชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ทักษะคติ เกี่ยวกับผู้รับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ เพื่อในอนาคตจะได้เป็นทีมจิตอาสาที่สามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ได้

#### **การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม**

กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดย **การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายในกระทรวง** ได้แก่การรับและประสานส่งต่อกลุ่มเป้าหมายจากหน่วยงานของกระทรวงฯ(เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด, บ้านมิตรไมตรี) การมีภาคีเครือข่ายอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วม อาทิ เช่น โครงการบัดดี้ ให้สถานสงเคราะห์ที่มีการกิจร่วม เช่น ผู้รับบริการ เป็นผู้พิการ ผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มคนคาบเกี่ยวกันอยู่ในกลุ่มของคนไร้ที่พึ่ง โดยโครงการบัดดี้จะให้สถานสงเคราะห์จับคู่กับศูนย์ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ จับคู่กันทำงานร่วมกัน ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่ การให้คำแนะนำ การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของบริจาค รวมถึงการทำกิจกรรมร่วมกัน

#### **การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกกระทรวง**

หน่วยงานสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในเขตพื้นที่หน่วยงานตั้งอยู่ ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ ทีมพยาบาลทางกาย ทางจิต และแพทย์ในบางกรณี เช่น จากโรงพยาบาลสิชล โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช โรงพยาบาลสวนสราญรมย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี (รพ.จิตเวช) ทำกลุ่มบำบัด/กิจกรรมบำบัด ทุกวันพฤหัสบดี สำหรับภาคีเครือข่าย ในการจัดสวัสดิการสังคมภาคเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนภายใต้โครงการพัฒนากระบวนการบำบัดฟื้นฟูคนไร้ที่พึ่งในสถานสงเคราะห์แบบมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) จำนวน 3,000,000 บาท ระยะเวลา 1 ปีร่วมกับประชาชนจิตอาสาในชุมชนใกล้เคียงของสถานสงเคราะห์ที่ตั้งจำนวน 30 คน เปิดรับสมัครผู้เข้าร่วมผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้เกิดร้านค้าชุมชนสวัสดิการ มีการประสานคณะทำงานร่วมกับอปท.ในชุมชนใกล้เคียงเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนโครงการฯ จัดทำฐานเรียนรู้จากชุมชน เช่น ฐานการเพาะปลูก ฐานการเพาะเห็ด ฯลฯ มีอาสาสมัครจากต่างประเทศมาร่วมจัดกิจกรรม แต่มีข้อจำกัดเรื่องจำนวนคนจิตเวชที่จำนวนมาก ซึ่งทำให้ยากต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ปัจจุบันยังไม่มีอาสาสมัครจากต่างประเทศมาอยู่ประจำสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งวังทอง จ.พิษณุโลก มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายด้านการแพทย์ เช่น วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ส่วนด้านทั่วไปมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โรงพยาบาลพุทธฯ ก็จะเป็นนักศึกษาคณะพยาบาล หรือแม้แต่การรักษาเช่น ผู้รับบริการในสถานสงเคราะห์จะเป็นจิตเวช เกือบ 100 % โรงพยาบาลพุทธฯ ก็จะมีทีมแพทย์ จิตแพทย์มาตรวจให้ทุกเดือนๆละ ครั้ง ส่วนโรงพยาบาลวังทองก็จะมาฉีดยาคูมให้กับผู้รับตามกำหนด สำหรับภาคีเครือข่ายที่เป็นสถานประกอบการในจังหวัดพิษณุโลกเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสที่มีศักยภาพในการเข้าทำงานกับโรงงานคัดแยกขยะพิษณุโลกเป็นการสร้างอาชีพและรายได้แก่ผู้ด้อยโอกาสในสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งทับกวาง จ.สระบุรี มีการทำภารกิจร่วมกับภาคธุรกิจ(CSR) แต่จะจัดกิจกรรมแบบพื้นฐาน เช่น การเลี้ยงอาหารกลางวัน กิจกรรมนันทนาการ และการพัฒนาสถานที่ หน่วยงานภายนอกหน่วยอื่นที่ให้ความร่วมมือกับสถานสงเคราะห์ คือ เทศบาลให้การสนับสนุนอยู่เป็นระยะ ด้านโรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลสมเด็จพระยาที่ทำงานเกี่ยวกับผู้ป่วย

ด้านจิต จะมาให้คำแนะนำฟื้นฟูด้านจิต ในอนาคตอาจมาการทำโครงการกลุ่มบำบัดร่วมกับทางโรงพยาบาล ทำ MOU ร่วมกันเดือนละครั้ง และกิจกรรมในการฟื้นฟูผู้ไร้ที่พึ่ง

สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบ้านเมตตา จ.นครราชสีมา มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ภาควิชาเอกชน หอการค้า บริษัทธุรกิจห้างร้านในจังหวัด 1) โรงพยาบาล เทพรัตน์ และโรงพยาบาลจิตเวช ที่จะเข้ามาดูแลในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ เดือนละ 2 ครั้ง 2) การจัดระเบียบกลุ่มเป้าหมายจาก ตม. และตำรวจ 3) กลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชน (ในส่วนสวัสดิการแก่ผู้รับ)

สถานสงเคราะห์ประจวบคีรีขันธ์ จ.ประจวบคีรีขันธ์ มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอก ได้แก่ 1) ระบบประสานส่งต่อ จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลประจวบฯ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์ 2) การติดตามจะมีหน่วยงานของบ้านพักเด็กและครอบครัว ร่วมกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ในพื้นที่ 3) การพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานร่วมกับสถานสงเคราะห์ โดยมี สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์ ส่งเสริมส่งมาช่วยในการจัดยาอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครในการดูแลผู้รับบริการ 4) เหล่ากาชาดจังหวัดจัดอบรมเกี่ยวกับการฝึกอาชีพผู้รับบริการและครอบครัว 5) จิตอาสาช่วยในการจัดยาให้ผู้รับบริการ 6) มูลนิธิสว่างประจวบธรรมสถาน ดูแลเรื่องการส่งต่อผู้ด้อยโอกาสและเรื่องการทำศพของกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน

#### **การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียนตามปฏิญญาอาเซียน**

กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง โดยกฎหมายจะรับเฉพาะคนไทยในกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน และผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 แต่ในความเป็นจริงก็อาจมีกลุ่มคนต่างชาติหลงเข้ามาใช้บริการบ้าง บางรายเป็นผู้ป่วยจิตเวช (พม่า/ลาว) ที่ไม่สามารถพูดคุย สอบประวัติ รวมถึงไม่มีหลักฐานแสดงความเป็นบุคคล เช่น เลขที่ประจำตัวประชาชน ซึ่งยังระบุไม่ได้ว่าเป็นประชาชนสัญชาติใด ก็ได้มีการช่วยเหลือโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา จึงต้องรับไว้ทั้งหมดทุกคน และให้บริการขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชน โดยปัญหาและอุปสรรคที่พบสำหรับการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียนยังไม่มีแผนรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นให้หน่วยปฏิบัติดำเนินการได้อย่างชัดเจน และปัญหาเรื่องการสื่อสาร การหลงไหลของกลุ่มคนหลากหลายประเภท(คนไร้ที่พึ่งขอทาน เร่ร่อน) ซึ่งจะมาพร้อมกับปัญหาการค้ามนุษย์ การกระทำความรุนแรงในครอบครัว โรคติดต่อ ยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การค้าแรงงานข้ามชาติ บุคลากรไม่เพียงพอสำหรับการรองรับกลุ่มคนที่เข้ามาจากการเป็นประชาคมอาเซียน จึงควรมีสถานสงเคราะห์สำหรับรองรับกลุ่มผู้รับบริการอาเซียน เพื่อเป็นศูนย์กลางและส่งต่อไปยังสถานสงเคราะห์อื่นๆ หรือเป็นการส่งต่อกลับสู่ประเทศต้นทาง

#### **การเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาอาเซียน**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง มีการเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงานโครงการรองรับประชาอาเซียน เช่น สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งภาคใต้ จ.นครศรีธรรมราช มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับอาเซียน ได้แก่ ปี 2557 การจัดอบรมภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันให้แก่บุคลากร สัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยสามารถสื่อสารเบื้องต้นอย่างง่าย

ได้ แผนงานอนาคตในปี 2558 ได้แก่ การให้ความรู้บุคลากรเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน การเตรียมความพร้อมในการรองรับภาวะการณภัยพิบัติเคลื่อนย้ายคน รวมถึงการปรับป้ายชื่อสถาน สงเคราะห์เป็นภาษาอังกฤษ และแผนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งทักกวาง จ.สระบุรี มีการจัดเตรียมอาคารสถานที่รองรับ ประชาคมอาเซียนตาม พระราชบัญญัติรองรับคนพิการ

สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งวังทอง จ.พิษณุโลก มีแผนในการเตรียมความพร้อมให้กับ บุคลากร หลักสูตรหลักๆคืออบรมภาษาอังกฤษ จัดทำทุกปี และการให้ความรู้เรื่องกฎหมาย เพื่อให้ เจ้าหน้าที่รู้เท่าทันว่ากรณีเกิดกับกลุ่มเป้าหมายของเรามันมีกฎหมายอะไรรองรับอยู่ เช่น คนขอทาน ก็มีแนวโน้มที่จะไปสู่การค้ามนุษย์ได้ จัดอบรมความรู้เรื่องกฎหมายการค้ามนุษย์ให้ ในการประชุม ก็จะสามารถกฎหมายใหม่ให้ตลอดหรือแม้จะให้เจ้าหน้าที่ไปอบรมหลักสูตรต่างๆ เจ้าหน้าที่ไป อบรมมาสรุปให้ฟังในที่ประชุมให้คนอื่นไปไม่ได้ไปรับรู้ด้วยกัน

#### **การให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปรัชญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ สถานสงเคราะห์ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ ตามหลักปรัชญาอาเซียน โดย 1. หลักการทั่วไป สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและ ปกป้องสิทธิมนุษยชน มีการปฏิบัติตามหลักสิทธิในด้านต่างๆ ทุกประการเพราะผู้รับบริการควรมี ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป 2. สิทธิของสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอน และเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ตาม พระราชบัญญัติสถานคุ้มครอง เช่น กรณี คนไร้ที่พึ่งที่เข้าข่ายการได้รับความคุ้มครอง ส่งต่อไปยัง สถานคุ้มครองตามสิทธิที่พึงได้รับ

#### **4.5.6 กลุ่มครอบครัวและชุมชน**

ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการจัดสวัสดิการสังคมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มองว่า สวัสดิการ ของครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนหลัก ดำเนินการ กลุ่มเป้าหมายบุคคลในครอบครัวและส่งเสริมการคุ้มครองทางสังคมผู้ที่ประสบปัญหาคือถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กำลังมีการปรับปรุงเพิ่มเติม “พระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ส่วนการจัด สวัสดิการครอบครัวก็มีหลากหลายเนื่องจากเกิดจากหลายกลุ่มเป้าหมายหลายมิติมารวมกันจนเป็น ครอบครัวได้แก่ สวัสดิการเพื่อเด็ก สวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ สวัสดิการเพื่อสตรี สวัสดิการเพื่อคนพิการ กองทุนสวัสดิการ สุขภาพ แรงงาน มีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน การจัดตั้งเป็นองค์กร สาธารณประโยชน์ เป็นต้น

ด้านหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการจัดสวัสดิการสังคมของบ้านพักเด็กและ ครอบครัวฯ โดยมีการทำงานแบบสหวิชาชีพ การจัดสวัสดิการสังคมเพียงพอสำหรับเด็กที่เป็น กลุ่มเป้าหมายของบ้านพักเด็กฯ (ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ) ในด้าน ปัจจัย 4 (ที่พัก อาหาร เสื้อผ้า และการรักษาพยาบาล) การฝึกอาชีพภายในบ้านพักเด็ก การประสานการศึกษาต่อ (ศึกษา สงเคราะห์) การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก การฟื้นฟูและพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ และประสานส่งต่อ ผู้รับบริการ โดยทำงานผ่านทีมสหวิชาชีพภายในและภายนอกหน่วยงาน ในการประสาน

การสอบปากคำที่ศาลและชั้นสอบสวน การติดตามบ้านเด็กและครอบครัว การประเมินสภาพจิตใจ และปรับพฤติกรรม ประเมินเด็กก่อนส่งต่อ จัดกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้เหมาะสมกับวัย การประสานงานและดูแลช่วยเหลือตามกระบวนการทางสวัสดิการสังคม ให้คำปรึกษาแนะนำ และทำแผนพัฒนารายบุคคล ช่วยเหลือแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จัดกิจกรรมนันทนาการเด็ก และส่งเสริมเด็กไปเรียนดนตรี/เล่นกีฬา/ส่งเด็กร่วมแข่งขันกีฬาทั้งในและนอกประเทศ รวมทั้งตรวจสุขภาพเด็กที่โรงพยาบาลและทำประวัติเป็นข้อมูลในการรักษาพยาบาล

ส่วนที่ยังไม่เพียงพอคือการสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็ก เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการและการช่วยเหลือ (ช่วยเหลือได้เพียง 10%) และได้รับงบประมาณจำกัด

ในด้านการมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม มีมาตรฐานเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับบริการในสถาบันของกรมฯ เท่านั้น ส่วนการจัดสวัสดิการสังคมภายนอกสถาบันของกรมฯ ยังไม่มีมาตรฐาน เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายบางส่วน เช่น สตรี คนพิการ ผู้ประสบภัยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ กำหนดมาตรฐานโดยเฉพาะ คงมีเพียงการจัดสวัสดิการสังคมในชุมชนโดยใช้กองทุนออมทรัพย์วันละบาทเป็นไปตามมาตรฐานของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และการจัดสวัสดิการสังคมพื้นฐานสำหรับเด็กและเยาวชนตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ พ.ศ.2546 เท่านั้น

นอกจากนี้กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติยังมีการจัดสวัสดิการสังคมเพิ่มเติม สำหรับผู้เข้ารับบริการกลุ่มอื่นๆ เช่น คนพลัดหลง ขอทาน ผู้สูงอายุ สตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรง หรือถูกล่วงละเมิดต่างๆ โดยการฝึกอาชีพให้กับผู้รับบริการร่วมกับการศึกษานอกระบบ การจัดหางาน การให้เงินสงเคราะห์ครอบครัว/ครอบครัว อุปถัมภ์ และประสานส่งต่อบ้านมิตรไมตรี (ผู้พลัดหลง ขอทาน ผู้สูงอายุ สตรี ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้เร่ร่อน เป็นต้น) มีการให้ความรู้เรื่องการจัดทำครอบครัวอบอุ่น/ค่ายครอบครัวอบอุ่น และการป้องกันการถูกระบาดความรุนแรงในครอบครัว การให้ความรู้เพื่อป้องกันการถูกล่วงละเมิด และสนับสนุนการทำงานกับเครือข่ายภาครัฐ

สำหรับการจัดสวัสดิการด้านครอบครัว ชุมชน ถ้าเทียบกับในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับนี้ ถือว่าดีกว่าที่ผ่านมา ในการจัดระบบสวัสดิการกลุ่มสตรีและครอบครัวมีจุดแข็ง และจุดอ่อน ดังนี้

**จุดแข็ง** ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า 1) มีแผนยุทธศาสตร์การทำงานที่ชัดเจน เชื่อมโยงตามยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์รัฐบาล เป็นยุทธศาสตร์กระทรวงฯ ทำให้การทำงานมีเป้าหมายและการดำเนินงานที่ชัดเจน 2) มีการแปลงแผนนโยบายสู่การปฏิบัติได้ชัดเจนพอสมควร โดยมีแผนปฏิบัติการ มีมาตรการ มีกลไกการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแบ่งเป็นยุทธศาสตร์ต่างๆ ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ก็ครอบคลุมทุกอย่าง ครอบคลุมทั้งเรื่องการคุ้มครอง ครอบคลุมทั้งเรื่องการวิจัย วิชาการ ครอบคลุมถึงวิธีการส่งเสริมว่าทำอะไรถึงจะเพิ่มความเข้มแข็งใครคนในครอบครัวและตัวครอบครัวเอง 3) มีมาตรฐานการจัดสวัสดิการในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยลักษณะของหน่วยราชการ โดยเฉพาะ วางบทบาทของหน่วยราชการของตนเองที่ทำงานกับคนหรือกับครอบครัว จะวางไว้ที่เป็นการสร้างนโยบาย เป็นเชิงวิชาการมากกว่าในเชิงปฏิบัติ 4) มีกลไกที่เป็นคณะกรรมการระดับชาติ จะมีคณะกรรมการระดับชาติอยู่หลายคณะ เช่น บางคณะทำงานก็จะมีนายกรัฐมนตรี ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นประธานขับเคลื่อนคณะทำงานด้วย ก็จะเป็นข้อดีในการทำงาน 5) มีการสร้างต้นแบบนวัตกรรมที่เป็นตัวอย่างเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ท้องถิ่นและชุมชนได้ ในฐานะของหน่วย

ราชการ พยายามจะสร้างนวัตกรรมหรือองค์ความรู้ทางวิชาการ ฉะนั้นในการทำงานของราชการ จะมีภาพกว้างที่จะสร้างนวัตกรรม 6) มีเครือข่ายที่เข้มแข็งในการทำงาน ความร่วมมือของประชาชน เรามีเครือข่ายที่มีพลัง เป็นเครื่องมือในการช่วยขับเคลื่อนงานได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ 7) มีการพัฒนาตัวบุคลากรเพื่อไปให้ความรู้กับคนในครอบครัวและชุมชน มีการอบรมตัวแทน ศูนย์พัฒนาครอบครัว เพื่อให้คำแนะนำเบื้องต้นการให้ความรู้ถึงความเป็นครอบครัวที่ดี

การจัดสวัสดิการในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า **จุดแข็ง** คือ 1) มีกระบวนการและงบประมาณในช่วยเหลือเด็กและครอบครัวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาและสังคมตามพระราชบัญญัติฯ มีผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารด้านเด็กโดยเฉพาะ มีบ้านพักเด็กและครอบครัวเป็นสถานแรกรับในการให้การช่วยเหลือ และเครือข่ายครบทุกจังหวัด 2) เจ้าหน้าที่มีจิตวิญญาณในการทำงาน มีความพร้อม เสียสละ และทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาเพิ่มทักษะบุคลากรเสมอ ทำให้มีการช่วยเหลือได้อย่างครบวงจร สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย/ต้นเหตุโดยตรง (มีความคล่องตัว) 3) มีทีมสหวิชาชีพในการให้การช่วยเหลือ 4) มีกฎหมายและระเบียบที่เอื้อและรองรับต่อการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนทุกตำแหน่ง 5) โครงสร้างกระทรวงใหม่ ทำให้การทำงานมีเอกภาพ โดยนโยบายและปฏิบัติอยู่ในกรมเดียวกัน 6) มีบริการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาตลอด 24 ชม. ผ่านศูนย์ประชาชนดี 1300 และมีล่ามแปลภาษา 7) มีเงินสงเคราะห์เป็นเครื่องมือในการให้บริการที่ปรับใช้ได้หลายรูปแบบ 8) มีผู้ใจบุญเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเด็กและสนับสนุนการให้ทุนของชุมชน

**จุดอ่อน** ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมองว่า 1) การนิยามกลุ่มเป้าหมายไม่ชัดเจน (ทำได้ยาก) และมีการซ้ำซ้อนกัน 2) การควบคุมคุณภาพเครือข่ายหรือตัวแทนของเจ้าหน้าที่กระทรวงยังทำได้ไม่ดี 3) บุคลากรไม่เพียงพอกับงาน ขาดความคิดสร้างสรรค์และอำนาจการตัดสินใจ 4) ความเสมอภาคแต่อาจจะไม่เท่าเทียมกันในสังคม เช่น ให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุทุกคนอย่างเสมอภาคกัน แต่คนมีฐานะแล้วจำเป็นต้องได้รับสิทธิใหม่หรือควรให้เฉพาะคนที่ด้อยโอกาส 5) การจัดสวัสดิการสังคม แต่ละโครงการมีหลักคิดจากประชานิยมเป็นส่วนใหญ่ ขัดต่อหลักการส่งเสริมความมั่นคงของประชาชนให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้ 6) การขับเคลื่อนงานต้องเป็นไปทั้งระบบ ต้องทำงานสอดคล้องกันกับหลายหน่วยงาน และต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มองภาพยาวว่าทำไปแล้วได้อย่างไร

**จุดอ่อน** ของกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า 1) บุคลากรมีจำกัด ทำให้หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติบางจังหวัดทำงานหนักและไม่ทันกับเวลา เจ้าหน้าที่ขาดแรงจูงใจในการทำงาน ขาดความมั่นคง และความก้าวหน้าในสายอาชีพ เจ้าหน้าที่ไม่ได้จบวิชาชีพ และขาดความรู้ความเข้าใจในธรรมเนียม วัฒนธรรม และภาษาในการสื่อสาร ทำให้มีปัญหาในการวิเคราะห์ผู้ประสบปัญหา 2) บางจังหวัดสถานที่คับแคบไม่สามารถรองรับผู้รับบริการที่หลากหลายเชื้อชาติและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้รับบริการ 3) จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการมีมากขึ้น ทำให้การพัฒนาคุณภาพและศักยภาพเด็กได้ไม่เต็มที่ รวมทั้งเด็กหลบหนีระหว่างการฝึกอาชีพหรือการศึกษาต่อ 4) การจัดสวัสดิการโดยการสงเคราะห์เป็นเงินทำให้ขาดความยั่งยืน และไม่ครอบคลุมทั่วถึง ควรปรับวิธีการให้การช่วยเหลือ โดยเน้นให้ช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน 5) นโยบายกระทรวงเกี่ยวกับการรับรองทุกซ์ทุกเรื่องของ 1300 ตลอด 24 ชม.ไม่มีความชัดเจน ควรจำกัดเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกระทรวงเท่านั้น

### มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา

1) ผลักดันนโยบายประกาศให้ศูนย์พัฒนาครอบครัว เป็นหน่วยเชื่อมโยงในการไปให้ความรู้ด้านครอบครัว ความเป็นครอบครัว ทำอย่างไรให้ครอบครัวเข้มแข็ง ทำอย่างไรให้ครอบครัวสมบูรณ์ จะสร้างกันอย่างไรให้ครอบครัวอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

2) เตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นครอบครัว คนที่ยังคิดไม่ได้หรือยังไม่พร้อมที่จะเป็นครอบครัวจะต้องเรียนรู้ว่าจะต้องทำอะไรเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับการเป็นครอบครัว

3) ควรมีหน่วยงานหรือศูนย์บริการให้คำปรึกษาเรื่องครอบครัวตั้งอยู่ในพื้นที่ทุกที่ ไม่ใช่มีนักสังคมอยู่ในจังหวัดซึ่งอาจจะทำให้เข้าไม่ถึงและบางครอบครัวอาจจะแก้ไขปัญหาไม่เป็นหรืออาจจะแก้ไขผิดทาง จะทำอะไรซึ่งรัฐก็อาจจะมิจิตอาสาทำให้ความรู้หรืออาจมีพื้นฐานความรู้มาให้คำชี้แนะ ซึ่งจุดนี้คือสิ่งที่ประชาชนร้องขอเข้ามามากในเวลาที่เราไปติดตามประเมินผลงาน

4) การให้องค์ความรู้ในการวางแผนครอบครัวที่เข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันเพื่อเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งเราก็มองเป็นสิ่งที่ดีที่น่าส่งเสริมให้เกิด เพราะหากวางแผนครอบครัวไม่ดีก็มีปัญหา

5) ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งในส่วนของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ผู้บริหารก็ได้ให้ความสำคัญ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้ที่มีเดือนเกิดในเดือนเดียวกันก็พาไปร่วมทำบุญด้วยกัน กิจกรรมพาครอบครัวไปเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ไปปลูกต้นไม้ จัดกิจกรรม Spirit สค. ให้ครอบครัวไปร่วมกิจกรรมด้วย

6) การส่งเสริมการออม อยากให้สอนในครอบครัว การออมไม่จำเป็นต้องออมมากมาย เพียงแค่ให้เด็กรู้จักประหยัด รู้จักออม ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ดีส่วนหนึ่งในการเป็นครอบครัวที่เข้มแข็งได้ในอนาคต

7) สอนให้รู้การวางแผนการใช้ชีวิตอย่างไร เพราะการวางแผนในครอบครัวสำคัญที่สุด ซึ่งการวางแผนครอบครัวไม่ใช่แค่การวางแผนเรื่องเด็ก เรื่องการคลอดบุตรเพียงอย่างเดียว รวมไปถึงการเลือกคู่ครอง การตรวจร่างกายก่อนจะมีลูก การเว้นช่วงการมีลูกก็คน ซึ่งตอนนี้ทางโรงพยาบาลก็ได้ทำอยู่แต่เป็นลักษณะของการวางแผนครอบครัวหรือการวางแผนเพื่อที่จะมีบุตร แต่อาจจะต้องมีค่าใช้จ่าย หากมีสวัสดิการฟรีเพื่อครอบครัว ในการให้คำปรึกษา อาจเพิ่มเป็นสวัสดิการทางเลือก

### การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดย

กิจกรรมภายใน ได้แก่ 1) ทีมสหวิชาชีพ (ภายในและภายนอกหน่วยงานในเรื่องการประสานผู้รับบริการและมอบเงินสงเคราะห์ต่างๆ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก) 2) กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ในด้านกิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก เป็นศูนย์รับแจ้งเหตุ ให้คำแนะนำปรึกษา 24 ชม. เป็นศูนย์ประสานและบริการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาที่ไม่มีที่พักอาศัย ไม่มีผู้ดูแล ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาและให้การช่วยเหลือผู้ถูกระงับการกระทำทารุณกรรม ถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ปลัดหลง เร่ร้อน ประพฤติตนไม่เหมาะสม 3) หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน ประสานการปฏิบัติงานในการให้การสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก สตรีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 4) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการทำโครงการต่างๆ เช่น โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ โครงการยุติความรุนแรง

ในครอบครัว โครงการสมานฉันท์ผูกพันด้วยเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนงบประมาณสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย การบำบัดฟื้นฟู และฝึกอาชีพ

**กิจกรรมภายนอก** ได้แก่ 1) นักพัฒนาสังคมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ครูอาจารย์, ตำรวจ, ทีมสหวิชาชีพ มีการทำงานประสานผู้รับบริการและมอบเงินสงเคราะห์ต่างๆ การให้คำปรึกษาและช่วยเหลือครอบครัวและเด็ก การเยี่ยมบ้าน และวางแผนการทำงานเชิงบูรณาการในระยะสั้นและยาว 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, โรงพยาบาล, โรงเรียน, ศาล, ทีมสหวิชาชีพ ประสานความร่วมมือ จัดทำโครงการ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฝึกอบรม จัดกิจกรรมเด็ก จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของเด็ก รวมทั้งร่วมสำรวจข้อมูลเด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจน เพื่อจัดทำฐานข้อมูล 3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผู้สนใจทั่วไป ร่วมในกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายอาสาสมัครประชาธิปไตย 1300 ร่วมลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน 4) โรงพยาบาล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, บ้านพักเด็กฯ ร่วมกันดูแลสุขภาพอนามัย เด็กตั้งครรภ์ไม่พร้อม ส่งต่อบุคคลวิกฤตจิต พิสูจน์อายุเด็ก รักษาพยาบาล จัดพาหนะรับส่งในการรักษาพยาบาล 5) หน่วยงาน กระทรวงฯ ประสานการทำงาน อบรมให้ความรู้เรื่องการป้องกันการถูกล่อลวง การตั้งครรภ์ไม่พร้อม ร่วมพิจารณาคัดเลือกพื้นที่โครงการต่างๆ การส่งเด็กเข้าสงเคราะห์ หรือมอบเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ที่พักของผู้ด้อยโอกาส ในกรณีที่พักไม่เพียงพอ เป็นสถานที่ที่ดูแลผู้ถูกระงับ ล่อลวง ค้ำมนุษย์ และร่วมฝึกอาชีพต่างๆ รวมทั้งติดตามประเมินผล ปรับทัศนคติผู้ประสบปัญหาในจิตความรุนแรงในครอบครัว 6) เหล่ากาชาด จัดทำโครงการช่วยเหลือเด็กยากจน เช่น โครงการแจกแว่นตาแก่เด็กที่ยากไร้ 7) ตำรวจ, วิทยาลัยในพื้นที่ ร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ 8) กลุ่มแม่บ้าน ร่วมเข้าฝึกอาชีพ 9) ชุมชน ผู้นำเครือข่าย จะเน้นที่การให้ความรู้เรื่องการจัดการตนเองก่อนที่รัฐจะเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กอยู่ในชุมชน/ครอบครัวที่อบอุ่น 10) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน, ตรวจคนเข้าเมือง, จัดหางาน ร่วมดำเนินงานในด้านการดูแลเด็กตามแนวชายแดน และสนับสนุนงบประมาณ สิ่งของ ฯลฯ การให้การช่วยเหลือ กรณีค้ำมนุษย์โดยคนต่างชาติเข้าเมืองผิดกฎหมาย คัดแยกเหยื่อ การใช้แรงงานเด็กผิดกฎหมาย ส่งเด็กเข้าบ้านพักเด็กฯ 11) วัด, มัสยิด, โบสถ์ สนับสนุนการอบรมพฤติกรรม สอนศีลธรรม การเข้าสังคม 12) หอมสอนศาสนา เข้ามาช่วยในเรื่องกิจกรรมสันติภาพเด็กและกีฬา 13) ภาคเอกชน NGO มูลนิธิ ในการอบรมกลุ่มเป้าหมาย แจ้งข่าว/ปัญหาในพื้นที่อำนวยความสะดวกในการประสานงาน และการทำงานต่างๆ 14) บุคคลภายนอกที่มาสนับสนุนการเลี้ยงอาหารเด็ก มาจัดงานวันเกิด มอบสิ่งของเครื่องใช้

**การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามปฏิญญาอาเซียน**

กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการจัดทำแผนงานให้บริการสวัสดิการสังคมรองรับการปฏิบัติตามปฏิญญาอาเซียน แต่ยังไม่เคยมีการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม ประกอบกับพระราชบัญญัติค้ำมนุษย์ฯ ระบุให้บ้านพักเด็กฯ ดำเนินการตามปฏิญญาอาเซียน โดยให้รับผู้ประสบปัญหาที่มาจากทุกประเทศ ทำการคัดแยกเหยื่อจากการค้ำมนุษย์ ให้การช่วยเหลือตามสถานการณ์และความเหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติในการให้ที่พักพิงชั่วคราว การประสานส่งต่อ เช่น ผู้ที่เข้าประเทศผิดกฎหมายต้องประสานส่งต่อให้ตรวจคนเข้าเมือง หรือที่เกี่ยวข้องกับการค้ำมนุษย์ ก็ส่งต่อศูนย์

ฝึกอาชีพฯ มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายการคุ้มครอง ช่างทางการ  
แจ้งเบาะแสการคุ้มครอง หรือผู้ประสบปัญหาทางสังคมแก่แรงงานต่างด้าว (พม่า ลาว กัมพูชา)  
กฎหมายคุ้มครองเด็ก ในเรื่องการรับรองบุตรแก่ชาวต่างชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) รวมทั้งมีการทำ  
โครงการร่วมกับสมาพันธ์แม่หญิงลาวในการประชุมสมาพันธ์แม่หญิง 3 ประเทศ (ไทย ลาว เวียดนาม)

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานกับคนที่มาจากประเทศอาเซียน คือ การขาดความรู้และ  
ทักษะด้านภาษาในการติดต่อสื่อสารของเจ้าหน้าที่ ต้องใช้ล่ามแปลภาษาทำให้ไม่สะดวกและได้ข้อมูล  
ไม่ครบ ทั้งบางพื้นที่ขาดล่ามแปลภาษาด้วย การขาดความเข้าใจในประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต  
ที่แตกต่างกัน รวมทั้งนโยบายส่งต่อระหว่างประเทศยังขาดแนวทางที่ชัดเจน และกระบวนการ  
ช่วยเหลือมีขั้นตอนมากเกินไป ก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่สะดวกในการประสานงาน และอาจประสาน  
ส่งต่อไม่ได้

### **การเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาอาเซียน**

กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการเตรียมความพร้อมโดยวางแผนงานรองรับ  
ประชาคมอาเซียน มีการเตรียมความพร้อมบุคลากร เช่นอบรมทักษะภาษา อบรมสัมมนา  
ด้านอาเซียน ให้ความรู้เข้าใจภารกิจที่อาจเกี่ยวข้องในภาพรวม การตรวจสอบสุขภาพแรงงานเพื่อรองรับ  
ผู้รับบริการต่างชาติ เป็นต้น มีการจัดทำแผนงานตาม พระราชบัญญัติคุ้มครอง การบรรยายให้ความรู้  
อาเซียนร่วมกับวิทยาลัยชุมชน, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และสำนักงาน  
ส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ และมีโครงการฝึกอบรมให้คนไทยและคนต่างด้าว เช่น โครงการพัฒนา  
ศักยภาพเครือข่าย แกนนำ ผู้นำทางความคิด โครงการส่งเสริมสนับสนุนการป้องกันและเฝ้าระวัง  
ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โครงการพัฒนากลไกเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไข  
การคุ้มครอง และโครงการอาสาสมัครประชาบดี แต่ในการเตรียมความพร้อมดังกล่าว ยังไม่มี  
แผนงาน/โครงการรองรับที่เป็นระบบและมีรูปแบบในการขับเคลื่อนที่ชัดเจน

### **การให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปรัชญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**

หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาอาเซียน โดย 1. หลักการทั่วไป  
สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา  
สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ได้ให้ความร่วมมือในการ  
ดำเนินการตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักปรัชญาอาเซียน โดยพิจารณาดำเนินการตามความ  
เหมาะสม เช่น สิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน เน้นทุกคนมีความเท่าเทียมกัน และได้มีการทำ  
MOU ร่วมกันระหว่างบ้านพักเด็กและครอบครัวทั่วประเทศ และประเทศพม่า ส่วนสิทธิตามหลัก  
ปรัชญาอาเซียนในเรื่อง สิทธิการเป็นพลเมือง หน่วยงานได้ให้การดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก การใช้  
แรงงานเด็กตามกฎหมาย ให้การช่วยเหลือการพิสูจน์สัญชาติ การแจ้งเกิดเด็กต่างด้าว และพิสูจน์  
DNA เป็นต้น ด้านสิทธิทางการเมือง หน่วยงานสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดกิจการ  
ที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น การปลูกป่า การช่วยเหลือสังคม การช่วยเหลือผู้ป่วย เป็นต้น รวมทั้ง  
ให้เสรีภาพในการรวมกลุ่ม และการเลือกตั้งอย่างเสรีที่ถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิทางสังคม (การศึกษา  
ประกันสุขภาพ พัฒนาบุคลิกภาพ ความมั่นคงทางสังคม เสรีภาพการเลือกคู่ครอง และสร้าง  
ครอบครัว) หน่วยงานให้การสนับสนุนแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสในด้านบริการสวัสดิการสังคม บัตรประกัน  
สุขภาพ จดทะเบียนเด็กพิการ การประสานส่งต่อโรงพยาบาลตามสิทธิที่พึงได้รับ สตรีได้รับการตรวจ

ครรภ์ ฝึกพัฒนาการเด็ก สอนหนังสือ กิจกรรมเสริมทักษะ ปกป้องคุ้มครอง เป็นต้น สิทธิทางเศรษฐกิจ (การมีงานทำ การเลือกทำงาน. หน่วยงานส่งเสริมให้ได้รับการฝึกอบรมตามความถนัด และเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ สิทธิวัฒนธรรม (เสรีภาพในการใช้ภาษา การแต่งกายตามวัฒนธรรม) หน่วยงานให้เสรีภาพในการใช้ภาษาท้องถิ่น จัดทำกิจกรรมทางศาสนาตามประเพณี

2. สิทธิของ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอน และเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ได้ดำเนินการตามหลักปณิธานอาเซียน โดยพิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสม ให้ข้อมูล คำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิและการช่วยเหลือ ด้านสิทธิเด็ก มีการดำเนินการตามอนุสัญญาสิทธิเด็กเกือบครบทุกด้าน ในกรณีล่วงละเมิดทางเพศจะติดตามด้านคดีความและสิทธิการรักษาพยาบาล ด้านการศึกษาดำเนินการตามสิทธิที่เด็กพึงได้รับ สิทธิสตรี ดูแลตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ สิทธิผู้สูงอายุและผู้พิการ มีการแนะนำสิทธิที่พึงมีพึงได้ใน การรับการคุ้มครองตามกฎหมาย การปฏิบัติตนและการได้รับค่าชดเชยในกรณีที่ถูกไล่ออกจากงาน/การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ ให้ความช่วยเหลือผู้บาดเจ็บเพื่อเตรียมตามหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน เพื่อทุเลาปัญหาและคุ้มครองสวัสดิภาพเบื้องต้น

#### 4.5.7 กลุ่มผู้ประสพภัย

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ สามารถจัดบริการให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้ทั่วถึงเพียงพอต่อความต้องการและจำนวนผู้รับบริการในระดับหนึ่ง โดยมีการจัดสวัสดิการทั้งเชิงรับและเชิงรุก แต่อย่างไรก็ดียังมีกลุ่มเป้าหมายอีกบางบางส่วนที่ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการสวัสดิการได้

สำหรับการจัดทำมาตรฐานในการให้บริการยังไม่มีกำหนดมาตรฐานไว้ แต่ได้มีการนำมาตรฐานของบ้านพักเด็กและครอบครัวนำมาประยุกต์ปรับใช้ นอกจากนี้บางหน่วยงาน ยังได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานในการปฏิบัติงานด้วย อย่างไรก็ตามจากการศึกษามองว่าทุกหน่วยงานมีการจัดสวัสดิการครอบคลุมปัจจัยสี่ ให้แก่ผู้รับบริการอย่างพอเพียง

หน่วยงานสามารถให้บริการได้เพียงพอต่อความต้องการของผู้รับบริการ ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยสี่ การฟื้นฟูสภาพจิตใจ สถานที่พักพิงชั่วคราว ด้านสุขภาพอนามัยด้านพัฒนาทักษะและอาชีพ รวมถึงด้านนันทนาการ

สำหรับการจัดสวัสดิการเพิ่มเติม มองว่ามีเพียงบางหน่วยงานที่จัดสวัสดิการเพิ่มเติม ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้เข้ารับบริการสามารถดำเนินชีวิตต่อไปด้วยตนเองได้ ด้วยการประสานกับภาคีเครือข่ายในการฝึกอาชีพ รวมทั้งการประสานให้ผู้เข้ารับบริการดังกล่าวเข้าทำงานในสถานประกอบการด้วย

**จุดแข็ง** ของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ประสพภัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร มองว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการให้บริการ (พระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2485 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 55 ระบุว่า บุคคล ซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ) มีการจัดตั้งอาคารสำนักงานและสถานที่ให้บริการที่ชัดเจนและกระจายตัวไปในทุกภาคของประเทศ สามารถรองรับการให้บริการและจัดสวัสดิการได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ปัจจัยสี่ (กิจกรรมและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือที่หลากหลาย) การดูแลสุขภาพอนามัย การให้บริการความรู้และส่งเสริมการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาทักษะและอาชีพด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงการประสานงานภาคีเครือข่ายในการ

พัฒนาอาชีพเพื่อให้ผู้รับบริการสามารถพึ่งพาตนเองได้อีกด้วย อาคารสถานที่ และกิจกรรมหรือรูปแบบการให้บริการที่หลากหลายแล้วยังมองว่า จุดแข็งประการสำคัญอีกข้อหนึ่ง คือ บุคลากรที่ดำเนินงานล้วนมีจิตอาสาและประสบการณ์ในการทำงานที่สามารถรองรับกับการให้บริการด้านต่างๆได้ ในด้านการบริการและการบริหารจัดการมองว่า มีรูปแบบและโครงสร้างในการดำเนินงานที่ชัดเจนพอสมควร รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับหนึ่งด้วย

**จุดอ่อน** กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมองว่า ด้านกฎหมาย มองว่ายังไม่สามารถรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนต่างชาติ รวมทั้งยังขาดข้อกฎหมายในการกำหนดให้อำนาจหน้าที่แก่หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการตามกฎหมายเท่าที่ควร เช่น อำนาจในการจับกุม ซึ่งต้องใช้ความร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพอื่นหรือตำรวจ เป็นต้น ด้านผู้เข้ารับบริการ มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตอาจมีจำนวนกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น รวมทั้งความหลากหลายของวัฒนธรรมและภาษาด้วย ซึ่งศักยภาพของบุคลากรเจ้าหน้าที่ อาคารสถานที่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาจไม่สามารถรองรับได้ ด้านหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมองว่า ยังขาดเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน เช่น ด้านจิตวิทยา รวมถึงทักษะทางด้านภาษากรณีมีคนต่างชาติเข้ามาใช้บริการด้วย ด้านการปฏิบัติงานมองว่า เกิดความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน เนื่องจากหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติส่วนหนึ่งเป็นเพศหญิง ประกอบกับช่วงเวลาและสถานที่ในการปฏิบัติงานเป็นพื้นที่ค่อนข้างเสี่ยง นอกจากนี้ยังรวมถึงการติดต่อจากผู้เข้ารับบริการอีกด้วย ด้านการให้บริการ กรณีระยะทางกับการให้บริการ มองว่าบางหน่วยงานมีพื้นที่รับผิดชอบหลายจังหวัด จึงต้องใช้เวลาและงบประมาณในการให้บริการมากพอสมควร รวมถึงการประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

#### **มาตรการ/นโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา**

หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติมองว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงเพื่อลดจุดอ่อนของการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม ได้แก่

ด้านอาคาร/สถานที่ ควรมีการพัฒนาและจัดการให้เกิดการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดรวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถให้รองรับกับจำนวนผู้รับบริการที่เพิ่มขึ้นด้วย ด้านบุคลากร ควรมีบุคลากรเฉพาะด้าน เช่น ด้านจิตวิทยา เพื่อให้สามารถบริการกลุ่มเป้าหมายได้ตรงกับความต้องการมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงสัดส่วนบุคลากรต่อผู้รับบริการโดยเฉพาะนอกพื้นที่ อาจมีไม่เพียงพอในอนาคต

ควรมีการเพิ่มทักษะและพัฒนาศักยภาพบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมาย ด้านการให้บริการและสวัสดิการ ด้านภาษา ด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน รวมถึงด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย นอกจากนี้ควรมีการให้สวัสดิการอื่นๆเพิ่มเติมด้วย เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี

ควรมีการพัฒนาศักยภาพการทำงาน ทีมงานสหวิชาชีพพร้อมกันและต่อเนื่อง รวมไปถึงเครือข่ายการทำงานในภาคส่วนอื่นๆด้วย

ด้านมาตรการและมาตรฐาน ควรมีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการที่ชัดเจน และมาตรการให้บริการโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นๆ

ด้านกฎหมาย ควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้รองรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติ รวมถึงการกำหนดให้อำนาจหน้าที่มากขึ้นแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เช่น อำนาจในการ

จับกุมโดยไม่ต้องใช้อำนาจทางตำรวจเท่านั้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่นและความรวดเร็วในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ด้านกลไกในการขับเคลื่อน ควรมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ควรมีการศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง เนื่องจากสวัสดิการที่หน่วยงานจัดให้ไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้รับบริการ นอกจากนี้ยังรวมถึงช่องทางการสื่อสารระหว่างหน่วยงานและกลุ่มเป้าหมายด้วย

ด้านเครือข่าย ควรมีการพัฒนารูปแบบการประสานงานที่เป็นรูปธรรมในเครือข่ายแต่ละระดับกับการเฝ้าระวังและการให้ความช่วยเหลือต่างๆ

#### **การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม**

สำหรับกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม มองว่า ทุกหน่วยงานที่ทำการศึกษามีการทำงานกับภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก **โดยภายในกระทรวง** ประสานงานกับ บ้านพักเด็กและครอบครัว พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) และสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ฯลฯ **โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายภายนอก** มีเครือข่ายการทำงาน มีการลงพื้นที่ชุมชนสัมพันธ์ไปจัดให้ความรู้โครงการบ้านมิตรไมตรีสัญจร และ โครงการสถานีสวัสดิการ เป็นโครงการเพื่อให้ความรู้สู่ท้องถิ่นและชุมชน ตั้งแต่กระทรวง กรม และหน่วยงานอื่นๆ ที่นำความรู้ ลงไปสู่ระดับพื้นที่ มีเจ้าหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์จากหน่วยงานในพื้นที่ว่าเขาต้องการให้เราช่วยเหลือในเรื่องใด มีคนตกขอบอยู่ตรงไหนบ้าง คอยส่งข่าวเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาผู้ได้รับความเดือดร้อนต่างๆ มีอาสาสมัครหรือเครือข่ายในการทำงานเป็นผู้ที่ช่วยชี้เป้าหรือส่งข่าวให้เรา หรือบางครั้งก็ทำการส่งผู้รับบริการให้เราเปรียบเสมือนเป็นเครือข่ายของเราในเรื่องของการส่งข่าว การให้ข้อมูลข่าวสารในการทำงาน มีเครือข่ายภาคประชาสังคม และมูลนิธิเพื่อสังคมต่างๆ เช่น มูลนิธิศุภนิมิต บ้านสุขสันต์ มูลนิธิโรคเอดส์ ฯลฯ ในการร่วมมือเป็นเครือข่ายการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ต่อไป ซึ่งจะพบได้ว่าทุกหน่วยงานมีการทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ ทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้นำชุมชน ภาคประชาสังคม มูลนิธิ และในบางหน่วยงานยังมีเครือข่ายอาสาสมัครในการสอดส่องดูแล ช่วยชี้เป้าและเฝ้าระวัง เช่น เจ้าของร้านค้าที่อยู่ในบริเวณพื้นที่กลุ่มเป้าหมายอาศัยอยู่ รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายด้วยกันเองด้วย

#### **การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามกฎหมายอาเซียน**

ในกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติ มองว่า หน่วยงานมีการให้บริการโดยคำนึงถึงกฎหมายอาเซียน จากการให้บริการโดยไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นคนสัญชาติใดหรือศาสนาใด มองว่าเคยให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวต่างชาติหรือชาวต่างด้าวก็เคยให้บริการมาแล้ว ซึ่งเป็นเหตุการณ์ตามบริบทตามสถานการณ์เหตุการณ์แต่ละครั้งว่าเรามีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหนที่จะต้องรับให้มีความชัดเจน เช่นอาจมีหนังสือส่งตัวหรือมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เราดูแลก็พิจารณากันเป็นรายๆ ไป เช่น แรงงานต่างด้าวหรือเหตุการณ์ผู้ได้รับผลกระทบจากการหลบหนีเข้าเมืองหรือการค้ามนุษย์ ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารก็ดำเนินการได้ตามนโยบาย เนื่องจากเป็นเรื่องละเอียดอ่อนระหว่างประเทศ เราจะดูแลให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นตามหลักสิทธิมนุษยชนหรือหลักมนุษยธรรม

### **การเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาอาเซียน**

หน่วยงานมีการเตรียมความพร้อม แผนงาน/โครงการรองรับประชาคมอาเซียน มองว่าส่วนใหญ่มีความพร้อมดังกล่าว เช่น การให้ความรู้และฝึกอบรมทางด้านภาษา มีการจัดสื่อให้ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมในหน่วยงาน สำหรับแผนงานในการเตรียมความพร้อมดังกล่าวยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควรแต่ทุกหน่วยงานตระหนักถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แต่บางหน่วยงานก็มีกิจกรรมหรือโครงการเพื่อรองรับอาเซียน

### **การให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปรัชญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**

ทุกหน่วยงานมีการดำเนินการตามหลักปรัชญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว หากมีชาวต่างชาติเข้ามา(อย่างถูกต้อง)อาศัยอยู่ในเมืองไทย เราก็ต้องให้สิทธิของเขาเป็นปกติเหมือนคนไทยเหมือนกัน เรามีสิทธิอย่างไร คนต่างชาติก็มีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตเหมือนกันกับเรา ไม่ว่าจะเป็น เด็ก สตรี ผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ ในหลักการก็มีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตใกล้เคียงกันเหมือนบ้านเรา ยกเว้นบางเรื่องที่แตกต่างกันบ้าง เช่น สิทธิพลเมืองหรือสิทธิทางการเมืองที่อาจต้องเป็นประชากรของประเทศนั้นๆจะมีสิทธิอื่นนั้นก็สามารมีสิทธิเสรีภาพได้เหมือนกันทุกประเทศ หรือสิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทุกคนก็มีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักศาสนาของตนได้อย่างเต็มที่ เราก็ต้องให้เกียรติกัน เคารพกฎกติกาของสังคมโลกยอมรับและอยู่ร่วมกันได้

## **4.6 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 28 คน ในประเด็นแนวทางการจัดสวัสดิการของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งพิจารณาใน 2 ประเด็น ได้แก่ ผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และแนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปี ข้างหน้า ผลการศึกษามีดังนี้

### **4.6.1 ผลกระทบต่อภาพรวมการจัดสวัสดิการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**

ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ อธิบดี และอดีตผู้บริหารกระทรวง) มองว่า ผลกระทบเกิดจากการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนจำนวนมากขึ้น ซึ่งปัญหาจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งปริมาณผู้ประสบปัญหา ความหลากหลาย และความสลับซับซ้อนของปัญหา ทรพยากรในประเทศก็จะถูกใช้มากขึ้น รวมถึงสวัสดิการด้านต่างๆ ก็จะได้รับเหมือนกับคนไทย

ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ มองว่า จะเกิดผลกระทบใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) **เชิงบวก** คือ ส่วนต่างๆ ได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ ได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น/ทั่วถึง/ไม่น้อยกว่ามาตรฐานอาเซียน เกิดความร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียน/ด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิกลุ่มเป้าหมาย และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเป็นประชาคมควบคู่กับการทำงานของรัฐบาล 2) **เชิงลบ** คือ เกิดปัญหาเด็กถูกละเมิดเพิ่มความรุนแรงขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น สถาบันครอบครัวอ่อนแอ กลุ่มเป้าหมายยังไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐอย่างทั่วถึง ขาดผู้นำในการพัฒนาศักยภาพเพื่อเข้าสู่อาเซียน ขาดระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานและบุตรของแรงงาน โดยเฉพาะ

ด้านการศึกษาและสาธารณสุขมากขึ้น รวมถึงการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น เกิดการเข้ามาใช้ทรัพยากรมากขึ้น หากไม่สามารถปรับตัวได้ในการสื่อสาร ก็จะเกิดปัญหาทางสังคมตามมา

นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม มองว่า เมื่อมีการเคลื่อนย้าย/การหลั่งไหลของประชาชนในภูมิภาคอาเซียนอย่างเสรีภายใต้สนธิสัญญาและกฎบัตรแห่งอาเซียน อาจเกิดการดูแล (การได้รับสวัสดิการ) ที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามา วิถีชีวิตของคนอาเซียนจะมีการเปลี่ยนแปลงและต้องมีการปรับตัวเพื่อเข้าสู่เวทีอาเซียนที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ปัญหาต่างๆ ก็จะตามมา เช่น ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย ปัญหายาเสพติด การค้ามนุษย์ ที่ปัจจุบันนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การได้รับบริการสวัสดิการสังคมภายในประเทศ เช่น ประเทศกัมพูชา เมียนมาร์จะเข้ามาใช้บริการสวัสดิการสังคมของประเทศไทยอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากประเทศดังกล่าวมีการลงทุนด้านสวัสดิการสังคมที่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการกลุ่มเป้าหมายภายในประเทศนั้นๆ

ส่วนหัวหน้าหน่วยงาน (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) มีความคิดเห็นตรงกันว่า **การเคลื่อนย้ายแรงงาน** เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาต่างๆ ซึ่งเมื่อคนอาเซียนที่หลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิต มาอยู่ร่วมกันอาจเกิดปัญหา เช่น ปัญหาความรุนแรง หรือเมื่อแรงงานเหล่านั้นมีครอบครัวอาจเกิดปัญหาการทอดทิ้งเด็กมากขึ้น เป็นต้น เมื่อกล่าวถึงแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศอาจมาพร้อมกับโรคต่างๆ ซึ่งแรงงานต่างด้าวอาจเข้ามาแบบถูกกฎหมายหรือไม่ถูกกฎหมายก็จะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องที่ต้องสร้างระเบียบและกติกาเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้ ด้านเศรษฐกิจก็จะมีการแข่งขันกันมากขึ้น โดยฝีมือแรงงานจะเป็นต้นทุนของการผลิต ซึ่งปัจจุบันภาคธุรกิจจะแข่งขันกันด้วยคุณภาพของสินค้าและบริการ และปัจจุบันแรงงานต่างด้าวเหล่านั้นเริ่มมาเป็นเจ้าของกิจการ เช่น ร้านขายเฟอร์นิเจอร์ การปล่อยเงินกู้แก่คนไทย เจ้าของแผงขายผัก เป็นต้น

#### 4.6.2 แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า

ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ปลัด/รองปลัดกระทรวงฯ อธิบดี และอธิบดีผู้บริหารกระทรวง) มองว่า ในอนาคตอีก 10 – 20 ปีข้างหน้ารัฐต้องลดบทบาทให้น้อย แต่ให้คนอื่นช่วยทำ โดยที่รัฐต้องดูแลควบคุมมาตรฐานและประเมินผล ภาครัฐและภาคประชาสังคมต้องสร้างความตระหนักในเรื่องสวัสดิการสังคม ซึ่งสวัสดิการต้องไม่ใช่สิทธิ แต่เป็นความจำเป็นเท่านั้น และต้องมีระบบในการบริหารจัดการที่ชัดเจน เมื่อคนอาเซียนเข้ามามากขึ้นการจัดสรรทรัพยากรและสวัสดิการก็ต้องบริหารจัดการให้เหมือนกับคนในประเทศ โดยภาครัฐต้องมีการเก็บภาษีของแรงงานต่างด้าวเพื่อนำกลับมาจัดสวัสดิการให้แรงงานต่างด้าวและครอบครัวด้วย พร้อมทั้งจัดสรรไปในส่วนของการบำรุงรักษาทรัพยากรที่ถูกใช้ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดเป็นในรูปของกองทุนสวัสดิการอาเซียน

การสร้างฐานข้อมูลของประชากรอาเซียนเพื่อการรองรับสวัสดิการที่จะได้รับ สามารถที่จะพิสูจน์และตรวจสอบบุคคลได้หากเกิดปัญหาต่างๆ ในกลุ่มคนอาเซียน รวมทั้งเป็นการป้องกันในการเกิดปัญหาต่างๆ ด้วย โดยแนวโน้มของผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มการเก็บภาษีของแรงงานต่างด้าว เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐต้องเป็นผู้กำหนดอัตราภาษี รูปแบบของการเก็บภาษีที่ชัดเจนและเหมาะสมสำหรับอาชีพของแรงงานต่างด้าว

2) แนวโน้มในการสร้างความตระหนักเรื่องสวัสดิการสังคม เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่ภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่มีคนอาเซียนทำงานหรืออาศัยอยู่ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสวัสดิการพื้นฐานที่จะได้รับจากภาครัฐว่า “สวัสดิการที่ได้รับนั้นไม่ใช่สิทธิ แต่สวัสดิการที่ได้รับจะได้รับตามความจำเป็น”

3) แนวโน้มการจัดทำฐานข้อมูลประชากรอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐและผู้ประกอบการที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดทำฐานข้อมูลคนอาเซียนอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้เมื่อเกิดปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในการได้รับสวัสดิการด้วย

4) แนวโน้มในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่ภาคประชาสังคม ภาครัฐ และภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) ต้องร่วมมือกันในระดับภาคภูมิภาคในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการอาเซียน โดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดกฎกติการ่วมกันกับภาคเอกชน และภาคเอกชนต้องเป็นผู้สนับสนุน/สมทบทั้งเรื่องปัจจัยต่างๆ และอำนวยความสะดวกแก่แรงงานต่างด้าว และภาคประชาสังคมต้องเป็นผู้สร้างความเข้าใจให้คนในพื้นที่เข้าใจเรื่องการดูแลกันในกลุ่มชน โดยไม่ยึดติดกับสัญชาติ ศาสนา วัฒนธรรมหรือแม้แต่วิถีชีวิตของคนอาเซียนเหล่านั้น

ผู้ตรวจราชการกระทรวงฯ มองว่า 1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต้องลดบทบาทงานให้บริการ มาเน้นการทำงานเชิงนโยบาย เชิงมาตรการให้มากขึ้น ส่งเสริมให้ท้องถิ่น ชุมชน ภาคประชาสังคม และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนให้มากขึ้น 2) การปรับบทบาทของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสวัสดิการสังคมในระดับอาเซียน 3) มีการให้ความดูแลสวัสดิการขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาอยู่ในประเทศ โดยมีการทำข้อตกลงความร่วมมือกันระหว่างชาติอาเซียนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น 4) ควรเสริมการจัดทำทะเบียนกลางประชากรอาเซียนเพื่อเป็นฐานข้อมูลคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย 5) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานด้านสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศในอาเซียน เพื่อนำไปปรับใช้ หรือ ผลักดันให้เป็นนโยบายในระดับประเทศ 6) ผลักดันให้เกิดประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare Community) และเกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนอาเซียน ที่มีมาตรฐานและหลักเกณฑ์เดียวกันในอาเซียน 7) ผลักดันให้ท้องถิ่นเตรียมการวางแผนด้านการจัดสวัสดิการสังคมแก่ทุกกลุ่มเป้าหมาย 8) กระทรวงฯ ควรมีการเตรียมการด้านแผนและนโยบาย เตรียมความพร้อมด้านคน และองค์ความรู้ในแต่ละด้านเพื่อสนับสนุนการทำงานของท้องถิ่น และเพื่อการถ่ายโอนงานในอนาคต 9) สนับสนุนให้ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วม เป็นหุ้นส่วนในการทำงาน โดยมีการทำข้อตกลงร่วมกับภาครัฐ เช่น การลดภาษีให้เป็นต้น 10) ทบทวนหลักเกณฑ์การให้เบี้ยต่างๆ เช่น การเข้าช้อนกันของผู้รับเบี้ย เกณฑ์รายได้ขั้นต่ำของผู้รับเบี้ย เป็นต้น 11) ภาครัฐถ่ายโอนงานให้ท้องถิ่นและภาคเอกชนเป็นคนดำเนินการให้มากที่สุด

โดยมีแผนรองรับทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ให้มีการจัดสวัสดิการอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมในทุกพื้นที่ ดำเนินการโดยท้องถิ่นชุมชน/เอกชน โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน ติดตาม กำกับในเชิงมาตรฐาน คิดและทำในเชิงระบบ โดยแนวโน้มเหล่านี้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มในการกำหนดเป็นนโยบายรัฐบาล/วาระแห่งชาติ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลสวัสดิการขั้นพื้นฐานทุกกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย การจัดทำทะเบียนกลางประชากรอาเซียน

2) แนวโน้มของนโยบายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมในอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภูมิภาคอาเซียน ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนอาเซียน เพื่อการดูแลสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

3) แนวโน้มการจัดทำ MOU ร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องสวัสดิการ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐในภูมิภาคอาเซียนในการจัดตั้งประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare Community)

นักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมทั้งจากภายในและภายนอกกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรสวัสดิการสังคม มองว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่ออกแบบได้และเป็นระบบโดยคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย (เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ สตรี) และจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายที่รับสวัสดิการ จะเป็นการดูแลกันอย่างเท่าเทียม เมื่อวิถีชีวิตของคนอาเซียนเปลี่ยนไปและต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น การลงทุนกับครอบครัวเป็นอีกช่องทางที่จะทำให้ครอบครัวอยู่ได้ คือ การสร้างความสัมพันธ์แบบครอบครัวให้เกิดขึ้นในชุมชน เพราะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่คนในครอบครัว และจะฝังอยู่ในตัวคนในครอบครัว จะทำให้คนไม่เปราะบางและสามารถอยู่ได้ในภาวะการแข่งขันอย่างเสรี เมื่อกล่าวถึงความเท่าเทียมกันของผู้รับสวัสดิการดังนั้นในอนาคตก็ควรเกิดกองทุนสวัสดิการกลางในอาเซียนหรือระบบสวัสดิการแบบเดียวกันในอาเซียนโดยความร่วมมือระหว่างภาคีภูมิภาคในอาเซียน การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายอย่างต่อเนื่องให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และแนวโน้มเหล่านี้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มการสร้างระบบสวัสดิการสังคมที่สามารถออกแบบได้ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ โดยหน่วยงานภาครัฐต้องมีหน้าที่หลากหลาย(การบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง) คอยเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน และออกแบบว่าสวัสดิการนี้เหมาะสมกับใคร มีวิธีการสกรีนที่ทำให้ผู้รับสวัสดิการได้รับอย่างมีศักดิ์ศรีและเห็นคุณค่า

2) แนวโน้มการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการกลางในอาเซียนหรือระบบสวัสดิการแบบเดียวกันในอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่การเจรจาระหว่างภาคีภูมิภาคอาเซียนโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรม

3) แนวโน้มในการลงทุนกับครอบครัว เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่คนในครอบครัวต้องสร้างความสัมพันธ์แบบครอบครัวให้เกิดขึ้นในชุมชนให้มากที่สุด โดยครอบครัวจะเป็นพื้นฐานของความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

ส่วนหัวหน้าหน่วยงาน (พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) มองว่า รูปแบบสวัสดิการที่เหมาะสมควรมีทั้งสวัสดิการถ้วนหน้าหรือรัฐสวัสดิการ สวัสดิการทางเลือก สวัสดิการสมทบ และสวัสดิการเติมเต็ม โดยต้องครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศ โดยสวัสดิการแต่ละประเภททุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้ารับสวัสดิการได้ ซึ่งแต่ละประเภทก็จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้รับบริการ หรือการจัดสวัสดิการสำหรับคนในอาเซียน ในกรณีการเข้ามาทำงานอย่างถูกต้องภาครัฐควรจัดเก็บภาษีค่าธรรมเนียม จากแรงงานที่มาจากอาเซียน โดยมีอัตราการเรียกเก็บตามรายได้ของอาชีพ (อาชีพเสรี) ทั้งนี้ โดยทุกอาชีพดังกล่าวต้องมีการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย สำหรับการจัดสวัสดิการดังกล่าว รัฐจะต้องดูว่าจะดูแลแค่ไหน ซึ่งในกรณีที่มีการเก็บภาษีมาก อาจจะมีสวัสดิการทางเลือกให้ แต่ทุกอาชีพจะดูแลสวัสดิการพื้นฐาน ไม่ต่ำกว่าที่เก็บรายได้เข้ารัฐ กรณีเข้ามาไม่ถูกต้อง รัฐบาลต้องมีการบังคับใช้กฎหมายกับนายจ้าง หรือผู้ที่ดูแลแรงงานต่างด้าวโดยมีการเข้มงวด ตรวจจับเพื่อป้องกันการเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย ทั้งนี้ ในการจัดสวัสดิการสำหรับแรงงานต่างด้าว รัฐบาลจะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเก็บภาษีจากแรงงานต่างด้าวเพื่อนำมาจัดสวัสดิการต่างๆ ให้แก่คนต่างด้าว และแนวโน้มเหล่านี้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มการจัดสวัสดิการสำหรับคนในอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐ ในภูมิภาคอาเซียนต้องร่วมมือกันในการสร้างกฎ กติกา ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

2) แนวโน้มการจัดเก็บภาษีจากแรงงานต่างด้าว เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งภาษีที่เก็บนั้น จะเก็บตามอาชีพของแรงงานต่างด้าว โดยการควบคุมของภาครัฐ

#### 4.7 แนวทางการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

##### 4.7.1 กลุ่มเด็กและเยาวชน

ผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผู้เชี่ยวชาญมองว่า เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ กทม. เข้าถึงบริการด้านการจัดสวัสดิการสังคมน้อยกว่าเด็กและเยาวชนในส่วนภูมิภาค เนื่องจากมีการอพยพของแรงงาน (พ่อ แม่ ผู้ปกครอง) และขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ย้ายตามผู้ปกครองที่เป็นแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมากขึ้นในเขตพื้นที่ที่มีค่าครองชีพในการดำรงชีวิตสูง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ภาครัฐในการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนเหล่านั้น

เช่นเดียวกับหัวหน้าหน่วยงาน ที่มองว่า เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจทำให้เกิดปัญหา (1) เด็กแรกเกิด (ต่างด้าว) ถูกทอดทิ้ง และสถานสงเคราะห์ต้องรับมาอุปการะตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งเด็กสามารถรับบริการทางการแพทย์และการศึกษาได้ แต่เด็กต่างด้าวดังกล่าวไม่มีสถานะทางทะเบียน ทำให้ไม่สามารถทำงานในสถานประกอบการได้ (2) การสื่อสารและการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และ (3) หากมีปัญหาแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก เช่น โรฮิงญา มีผลกระทบเกี่ยวกับสถานที่ บุคลากร และงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นจึงเห็นควรปรับปรุงนโยบายระดับชาติ เกี่ยวกับการเฝ้าระวังตั้งแต่ต้นทางและปลายทางร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันปัญหาได้อย่างเป็นระบบ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า** ผู้เชี่ยวชาญมองว่า สวัสดิการในอนาคต ต้องเข้าถึงง่าย รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน เด็กและเยาวชนสามารถใช้ชีวิตด้วยตนเองได้อย่างปกติสุขในสังคม ซึ่งแนวโน้มควรให้เอกชนที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย มีส่วนในการรับผิดชอบด้านเด็กและเยาวชน (CSR and social enterprise) และประเทศไทยควรเร่งผลักดันให้เกิดนโยบายและแผนงานจัดความรุนแรงต่อเด็กสำหรับภูมิภาคอาเซียนตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็กในอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนควรเปลี่ยนทัศนคติต่อการมองเด็กต่างด้าวหรือเด็กชายขอบให้เป็นเด็กของสังคมโลก และในบทบาทหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกับชุมชนในการเป็นศูนย์กลางจัดตั้งเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน (Child Friendly City) ในอาเซียน โดยคำนึงถึงความต้องการของเด็กในชุมชน ซึ่งการเกิดแนวโน้มเหล่านี้โดยผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มที่เอกชนจะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย ต้องส่วนในการรับผิดชอบด้านเด็กและเยาวชน (CSR and social enterprise) เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่ภาครัฐต้องกำหนดเป็นข้อตกลงกับภาคเอกชนที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยในการรับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชน

2) แนวโน้มการเกิดนโยบายและแผนงานจัดความรุนแรงต่อเด็กสำหรับภูมิภาคอาเซียนตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็กในอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งประเทศไทยต้องเป็นเจ้าภาพในการจัดทำร่าง (Zero Draft) พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของ 10 ประเทศสมาชิก

3) แนวโน้มการเปลี่ยนทัศนคติต่อการมองเด็กต่างด้าวหรือเด็กชายขอบ ให้เป็นเด็กของสังคมโลก โดยการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์

4) แนวโน้มให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกับชุมชนในการเป็นศูนย์กลางจัดตั้งเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน (Child Friendly City) ในอาเซียน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นเจ้าภาพหลักในการเชื่อมโยงกลุ่มเด็กและเยาวชนในอาเซียนที่อยู่ชุมชนให้มีพื้นที่ในการสร้างสรรค์กิจกรรมด้านสังคม

5) แนวโน้มของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ กทม. เข้าถึงบริการด้านการจัดสวัสดิการสังคม น้อยกว่าเด็กและเยาวชนในส่วนภูมิภาค เนื่องจากมีการอพยพของแรงงาน (พ่อ แม่ ผู้ปกครอง) เป็นแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์ช่องทางที่กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายในการรับรู้ข่าวสาร

6) แนวโน้มกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ย้ายตามผู้ปกครองที่เป็นแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมากขึ้นในเขตพื้นที่ที่มีค่าครองชีพในการดำรงชีวิตสูง เป็นแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งกรมกิจการเด็กและเยาวชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทาง/มาตรการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนเหล่านั้น

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควร (1) มีการพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายให้ทันสถานการณ์และครอบคลุมผู้รับบริการที่หลากหลาย เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้การคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น (2) แนวทางหรือมาตรฐานกลางในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในประเทศอาเซียน เพื่อให้หัวหน้าหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเป็นมาตรฐานเดียวกันหรือเหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ และ (3) ควรมีแผนพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มขีดความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษให้แก่บุคลากร

#### 4.7.2 กลุ่มสตรี

**ผลกระทบต่องroupสตรีในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** ผู้เชี่ยวชาญมองว่า กลุ่มสตรีในประเทศอาเซียนตามตะเข็บชายแดนที่ติดกับประเทศไทย มีโอกาสเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งแรงงานสตรีที่มานั้นจะเป็นแรงงานที่มีความรู้ต่ำ (การศึกษาน้อย) และอาชีพที่แรงงานเหล่านั้นทำได้จะเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน(ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม) หรืออาชีพที่มีกิจกรรมล่อแหลม เช่น ร้านเหล้า ร้านคาราโอเกะ และมีโอกาสเกิดการค้าประเวณีที่แอบแฝงมากขึ้น การกระทบกระทั่งกันหรือความไม่เข้าใจกันเรื่องวัฒนธรรม ความเชื่อ ความเป็นชาติพันธุ์และอัตลักษณ์

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า การเปิดประชาคมอาเซียนทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามประเทศได้สะดวกขึ้น ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความรุนแรงของปัญหาการค้ามนุษย์ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้ด้อยโอกาสทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตามหลักมนุษยธรรม โดยเฉพาะคนต่างชาติเข้ามาใช้สิทธิต่างๆ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศมากขึ้น อีกทั้งกรอบการปฏิบัติงาน ไม่เอื้อต่อการทำงานเชิงรุก โดยมีแนวทางแก้ไข คือภาครัฐและเอกชน มีมาตรการ ในการตรวจสอบการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าออกประเทศอย่างเข้มงวด อย่างต่อเนื่อง โดยการเสริมสร้างภาคีเครือข่าย ในการป้องกันแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์อย่างจริงจัง ศูนย์ฝึกอาชีพควรปรับหลักสูตรในการฝึกอบรมให้เป็นสากลมากขึ้น ควรมีศูนย์นาร่องที่ให้คนอาเซียนเข้ามารับการฝึกอาชีพ เริ่มต้นจากจังหวัดตามแนวชายแดน

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า** มองว่า ชุมชน ท้องถิ่นต่างๆ ในพื้นที่เสี่ยงจะมีการตื่นตัวในการสร้างแนวคิดของการสร้างภูมิคุ้มกันและร่วมกันหาทางออกของชุมชนเมื่อมีแรงงานเคลื่อนย้ายเข้ามา รวมถึงการเกิด พม. น้อยในการช่วยกันสอดส่องดูแลกันในชุมชน หรือแม้แต่การสร้างเครือข่ายการทำงานด้านการปกป้องชุมชนของตนเอง

ซึ่งการเกิดแนวโน้มเหล่านี้โดยผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. แนวโน้มที่ให้ชุมชน ท้องถิ่น เป็นแกนในการจัดการตนเอง เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ ซึ่งชาวบ้านต้องเป็นศูนย์กลาง เป็นตัวตั้ง แรงให้เกิดพระราชบัญญัติสวัสดิการชุมชน-ท้องถิ่น โดยภาครัฐต่างๆ เพียงแค่คอยสนับสนุน

2. แนวโน้มการเกิดพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์น้อยในตำบล เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่เกิดจากชุมชนเป็นผู้ก่อตั้งหรือริเริ่มให้เกิดขึ้นเอง โดยท้องถิ่นและภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นภาคีหนุนเสริม

3. แนวโน้มการสร้างเครือข่ายการทำงาน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งภาครัฐต้องมีการ สร้างความรู้ความเข้าใจในเครือข่ายการทำงานด้านการปกป้องชุมชน

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า ควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในหน่วยงาน ด้านความรู้ ความสามารถ และด้านเทคโนโลยี เพื่อให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีปรับตัวให้ทัน ต่อความก้าวหน้าของสังคม โดยหน่วยงานมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานให้เป็นสากล มีการให้ ความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิแก่กลุ่มสตรี และปฏิบัติตน ในประเทศอาเซียน เพื่อป้องกันปัญหาการถูก ละเมิดสิทธิ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานที่ทันสมัย มีการทำงานเชิงรุก เชิงรับ มีพัฒนาการทำงาน ให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ตรงกับสภาพปัญหาทางสังคม ส่งเสริมให้สังคมสนับสนุนชุมชนให้ช่วยเหลือ ตนเอง เพื่อลดบทบาทสถานสงเคราะห์

#### 4.7.3 กลุ่มผู้สูงอายุ

**ผลกระทบต่อกลุ่มผู้สูงอายุในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** หากมองด้านเศรษฐกิจในแง่ ของการประกอบอาชีพจะไม่กระทบผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุได้หลุดจากวงจรของการ ประกอบอาชีพหลัก แต่กลับเป็นผลดีต่อผู้สูงอายุที่อยู่ในวงการค้าขายหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ หากมองในด้านสังคมและวัฒนธรรมจะเกิดการผสมกลมกลืนกัน (Assimilation) เช่น วัฒนธรรมไทย ลาว เขมร ที่มีความใกล้เคียงกันแต่อาจจะต้องจำแนกลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมประเพณีและภูมิ ปัญญาแต่ละชาติ จึงต้องเร่งอนุรักษ์และจลสิทธิให้เป็นมรดกของคนในชาติ ด้านการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ใน ภาวะพึ่งพิงที่ผ่านมาส่วนใหญ่ผู้ดูแลเป็นคนต่างชาติ แต่เมื่อเปิดเสรีอาจจะกระทบกับประเทศไทย เนื่องจากกลุ่มผู้ดูแลเหล่านี้จะเข้าไปประเทศที่มีอัตราการจ้างงานที่แพงกว่า เช่น อินโดนีเซีย เป็นต้น

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า ผลกระทบต่อหน่วยงาน คือ ผู้มาขอรับบริการก็จะมีเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุอาจมีไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ขอรับบริการ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า** ผู้เชี่ยวชาญ มองว่า โอกาสที่จะเกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีเพิ่มขึ้น เช่น ธุรกิจผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่ ฟาร์มผัก เพื่อสุขภาพ (ผักออแกนิก) เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนในยุค Baby boomer ที่มีความรู้ มีอาชีพ รายได้ ทำให้มีกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้น จากอัตราการเกิดที่ลดลง กับแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น จึงมี โอกาสเกิดธุรกิจในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น ธุรกิจแม่บ้าน ธุรกิจแท็กซี่ที่รับส่งผู้สูงอายุไปโรงพยาบาล เป็นต้น ดังนั้น ใน 10 ปี สวัสดิการจะเป็นรูปแบบนี้ ซึ่งรัฐควรเข้ามากำกับมาตรฐานควบคุมคุณภาพ และราคาของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ประกอบกับสถานสงเคราะห์ในการกำกับดูแลของภาครัฐ มีไม่เพียงพอ จึงทำให้ภาครัฐมาลงทุนกับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุส่งผลทำให้รัฐต้องมาแบกรับภาระ ค่าใช้จ่ายสำหรับผู้สูงอายุในส่วนนี้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ในอนาคตภาครัฐต้องมาสนับสนุนแก่ธุรกิจดูแล ผู้สูงอายุ เช่น ไม่เก็บภาษีหรือลดอัตราภาษี การช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์ด้านการพยาบาล

เป็นต้น ในด้านแรงงานมีโอกาสในการใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 70 ปี) ทดแทนวัยแรงงานที่ลดน้อยลง ในภาคธุรกิจด้านอาหารสำหรับผู้สูงอายุมีการพัฒนานวัตกรรมด้านอาหารรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น ประเทศญี่ปุ่นมีการผลิตอาหารสำหรับผู้สูงอายุทานง่าย (เข้าปากแล้วละลาย) เพื่อให้พนักงานน้อยลง เป็นต้น แนวโน้มของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุบริการ ในชุมชนจะเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อภาระหน้าที่ของหน่วยบริการสุขภาพของภาครัฐลดลง มีข้อเสนอให้กระทรวงจัดตั้ง พม.ระดับอำเภอ (ประชาสงเคราะห์อำเภอ ที่มีศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน ตำบล) เพื่อเป็นองค์กรรองรับข้อมูลข่าวสารด้านสังคมในระดับอำเภอ โดยแนวโน้มเหล่านี้โดยผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มของธุรกิจด้านอาหารสำหรับผู้สูงอายุ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งภาครัฐโดยกระทรวงอุตสาหกรรมต้องศึกษาวิจัยและควบคุมการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัย

2) แนวโน้มการเกิดกลุ่มผู้สูงอายุบริการในชุมชน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐ (กระทรวงสาธารณสุข) และภาคประชาสังคมต้องร่วมมือผลักดันให้เกิดกลุ่มผู้สูงอายุบริการในชุมชน เช่น ระบบแพทย์ครอบครัว เพื่อลดภาระของภาครัฐและส่งเสริมให้มีการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนอย่างยั่งยืน

3) แนวโน้มการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งภาครัฐ ภาคประชาสังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องส่งเสริมหรือสนับสนุนแนวทางในการประกอบธุรกิจของผู้สูงอายุ เช่น ธุรกิจด้านสุขภาพและอาหาร

4) แนวโน้มการเกิดธุรกิจในการดูแลผู้สูงอายุ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐควรเข้ามากำกับมาตรฐานควบคุมคุณภาพและราคาของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้คุ้มค่างับกำลังซื้อของผู้สูงอายุ

5) แนวโน้มในการลงทุนกับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุของภาครัฐ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งภาครัฐต้องเป็นผู้สนับสนุนในธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ เช่น ลดอัตราภาษีเงินได้ การช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์ด้านการพยาบาล เป็นต้น

6) แนวโน้มการใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 70 ปี) เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐและภาคเอกชนต้องร่วมกันในการนำแรงงานผู้สูงอายุวัยต้นมาทดแทนวัยแรงงานที่น้อยลง

7) แนวโน้มการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับอำเภอ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทบทบบทบาทหน้าที่ของศูนย์ประชาสงเคราะห์อำเภอในอดีต เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับอำเภอให้มีประสิทธิภาพและเป็นองค์กรในการเป็นศูนย์กลางข้อมูลทางสังคมของอำเภอ

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า ด้านกฎหมายต้องแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ประสานกับภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ อีกทั้งควรมีการเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทาง รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยเฉพาะที่เล็งเห็นในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ เพิ่มและขยายสถานที่รองรับบริการที่เป็นคนไทย และคนต่างด้าว ส่งเสริมให้หน่วยงานจัดทำศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

(Day Care) เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมในเวลาที่ถูกหลานต้องทำงาน โดยผู้สูงอายุจะมาในตอนเช้าและกลับบ้านในตอนเย็น และมีการให้คำแนะนำ/ปรึกษา และส่งต่อผู้สูงอายุ และมีการปรับสถานที่ให้เป็นที่สถานพยาบาล ควรปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นแบบ Universal Design (การออกแบบเพื่อการใช้งานของคนทุกกลุ่มในสังคม โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่เป็นสากลและใช้ได้ทั่วไป) เพื่อรองรับผู้สูงอายุที่เป็นคนพิการได้อย่างเหมาะสม

#### 4.7.4 กลุ่มคนพิการ

**ผลกระทบต่อกลุ่มผู้พิการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่า ปัจจุบันคนพิการอยู่ในกลุ่มของผู้สูงอายุ ฉะนั้น ผู้พิการที่สูงอายุจะมีเบี้ยที่ต้องได้เพิ่มขึ้นด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เป็นภาระหนักของรัฐบาล ผู้พิการส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิงและครอบครัวยากจน เพราะคนกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิประโยชน์ทางสังคมได้น้อย ด้านสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการก็มีโอกาสถูกแย่งงานจากกลุ่มคนอาเซียนที่เข้ามาทำให้ส่งผลกระทบต่อผู้พิการด้วย

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะมีผลกระทบต่อการดำเนินงานในการส่งต่อผู้รับบริการที่อาจมีเด็กต่างด้าวเนื่องจากปัญหาการค้ำมนุษย์ กระทั่งในเรื่องของบุคลากรที่ยังไม่มีความพร้อมทางด้านภาษา วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านที่เรายังไม่ทราบกันเท่าใดนัก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรจะต้องมีการอบรมให้ความรู้ในภาษาที่ 3 เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับงานในอนาคต โดยอาจทำเป็น MOU ร่วมกับสถาบันการศึกษาให้การจัดหาล่ามภาษาที่ 3 มาให้บริการในกรณีฉุกเฉินและงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดในกรณีที่มีการเพิ่มขึ้นของผู้รับบริการสงเคราะห์จากการเปิดประชาคมอาเซียนหน่วยงานด้านคนพิการไม่ควรเป็นหน่วยฝึกอาชีพคนพิการ แต่ควรเป็นศูนย์เรียนรู้ฐานเพื่อรองรับอาเซียน (อาจมีการฝึกอบรม) เป็นศูนย์กายอุปกรณ์ เป็นต้นและการเปลี่ยนบทบาทเป็นติดตาม เฝ้าระวัง เป็นพี่เลี้ยง ต้องมีลิขสิทธิ์ในภารกิจและความชำนาญเฉพาะทาง และควรมีการจัดทำหลักการปฏิบัติงานให้ชัดเจนกรณีการให้ความช่วยเหลือ การรักษาพยาบาลในกรณีเป็นชาวต่างด้าวที่ไม่พบประวัติ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า** ผู้เชี่ยวชาญมองว่า อนาคตผู้พิการหรือผู้สูงอายุพิการที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่มีฐานะหรือมีกำลังซื้อบริการ จะมีผู้ดูแลที่เป็นกลุ่มคนในประเทศอาเซียนเพิ่มมากขึ้น มีความก้าวหน้าในเชิงกฎหมายระเบียบและกลไกที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ ซึ่งจะมีการกระจายทรัพยากรจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น เกิดธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องที่พัก (ช่วงเกษียณอายุหรือการพักผ่อนระยะยาว) ในกลุ่มผู้สูงอายุพิการที่เป็นชาวต่างชาติ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา เป็นต้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกระจายอำนาจและทรัพยากรให้กับองค์กรภาคประชาสังคมในระดับชุมชนมากขึ้น เพื่อการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมแก่กลุ่มผู้พิการในชุมชน เช่น การจัดสรรเงินรายได้บางส่วนของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นงบอุดหนุนเข้ากองทุนภาคประชาชนที่ดำเนินงานด้านคนพิการในชุมชนโดยเฉพาะการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น ห้องน้ำ ควรทำให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มคนสามารถใช้ได้ แต่ทำให้เอื้อต่อคนพิการด้วยภาครัฐร่วมกับเอกชนสร้าง SMEs เพื่อสร้างโอกาสในการเป็นเจ้าของธุรกิจของผู้พิการ ซึ่งการเกิดแนวโน้มเหล่านี้โดยผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. แนวโน้มผู้พิการที่สูงอายุจะมีเบี้ยยังชีพที่ต้องได้รับเพิ่มขึ้น เป็นแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ควรกำหนดหลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงฐานรายได้ต่อครัวเรือนของผู้พิการ เสนอต่อผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการจ่ายเบี้ยยังชีพ

2. แนวโน้มผู้พิการส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิงและครอบครัวยากจน เป็นแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งชุมชนท้องถิ่นควรกระจายข่าวสารหรือแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทั่วถึงครอบคลุม

แนวโน้มสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการก็มีโอกาสถูกแย่งงานจากกลุ่มคนอาเซียนที่เข้ามา เป็นแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีแนวทางในการพิจารณาการจ้างงานสำหรับครอบครัวของผู้พิการเป็นกรณีพิเศษ

3. แนวโน้มผู้พิการหรือผู้สูงอายุพิการที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจะมีผู้ดูแลที่เป็นกลุ่มคนในประเทศอาเซียนเพิ่มมากขึ้น เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์เนื่องจากเป็นลักษณะงานที่แรงงานไทยไม่ให้ความสนใจ

4. แนวโน้มเกิดความก้าวหน้าในเชิงกฎหมายระเบียบและกลไกที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์เนื่องจากมีการศึกษาวิจัยและมีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเป็นกลไกขับเคลื่อนงานด้านคนพิการให้เกิดความเหมาะสม

5. แนวโน้มเกิดธุรกิจบริการที่เกี่ยวกับที่พัก (ช่วงเกษียณอายุหรือการพักผ่อนระยะยาว) ในกลุ่มผู้สูงอายุพิการที่เป็นชาวต่างชาติ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดมาตรฐานการจัดตั้งสถานบริการและติดตามสนับสนุนการดำเนินงานของสถานบริการ และภาครัฐควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของสถานบริการในอีกช่องทางหนึ่ง

6. แนวโน้มองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกระจายอำนาจและทรัพยากรให้กับองค์กรภาคประชาสังคมในระดับชุมชน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกับภาคประชาสังคมในการเตรียมแผนงานในระดับชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในชุมชน

7. แนวโน้มการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ซึ่งภาครัฐควรมีมาตรฐานการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

8. แนวโน้มการสร้างโอกาสในการเป็นเจ้าของธุรกิจของผู้พิการ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ ซึ่งสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) หรือจัดงาน Smart SME EXPO ภายใต้ concept รวมสุดยอดโอกาสสร้างธุรกิจสำหรับผู้พิการ

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า ควรมีการพัฒนาคนพิการ โดยมีการอบรมซ้ำ (Refresh) มีการนำคนพิการที่ผ่านการฝึกอบรมมาอบรมซ้ำ ทำกิจกรรมละลายพฤติกรรมใหม่ ฯลฯ ส่วนคนพิการต่างด้าว (ที่ไม่ได้ผ่านการอบรม เพราะไม่มีบัตรประจำตัวคนพิการ) ให้เข้ามาอบรมปรับทัศนคติ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต สิทธิคนพิการ แรงงานสัมพันธ์ ฯลฯ ทั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยด้านวิทยากรกระบวนการที่มีความชำนาญ มีการบริการสังคมโดยการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ทุกกลุ่มเป้าหมายในสังคม (Universal Design) การเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างสะดวก หน่วยงานต้องมีเตรียมตัวรองรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย การเพิ่มทักษะด้านภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับผู้รับบริการที่เป็นชาวต่างชาติ รวมทั้งมีการเตรียมการทางด้านงบประมาณ กำหนดหลักเกณฑ์ให้การ

บริการที่ชัดเจนและครอบคลุม กรณีเป็นชาวต่างชาติที่รับบริการสวัสดิการสังคม มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คนพิการในสถานสงเคราะห์ให้ไปสู่อาเซียน การส่งเสริมให้ความรู้ในการป้องกันความพิการ ในเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา การจัดการดูแลคนพิการของรัฐบาลต้องเน้นเฉพาะความพิการเฉพาะทาง เช่น พิการทางสมองพิการทางร่างกาย พิการซ้ำซ้อน เป็นต้น

#### 4.7.5 กลุ่มคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน

**ผลกระทบต่อกลุ่มคนไร้ที่พึ่งในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** ผู้เชี่ยวชาญมองว่า โรคที่เคยหายไป แล้วอาจกลับคืนมาอีกครั้ง รวมถึงการระบาดของโรคที่สำคัญอันเกิดจากความไม่รู้ ความกังวลของคนในประเทศและคนอาเซียนถึงความเหลื่อมล้ำด้านต่างๆ อาทิเช่น เรื่องการรักษา คุณภาพ ในการรักษา การเข้าถึงการศึกษา เป็นต้น เกิดการแข่งขันด้านแรงงานการแข่งขันด้านการศึกษา อันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงาน

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ เนื่องจากกรม ฯ มีนโยบายว่าจะสถานสงเคราะห์ทั่วประเทศจะต้องรับผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน และผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ทั้งหมดที่จะเข้าสู่สถานสงเคราะห์ ซึ่งในอนาคตเมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แน่แน่นอนว่าจะมีการเคลื่อนย้ายของผู้รับบริการ ที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการแบกรับภาระของสถานสงเคราะห์ที่มากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ มีจำนวนจำกัด ซึ่งจะต้องปรับปรุงแก้ไขนโยบาย/แผนระดับกระทรวง กรม เกี่ยวกับการเฝ้าระวังกลุ่มขอทาน ตั้งแต่ต้นทาง และจะต้องร่วมกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อระงับและป้องกันได้อย่างเป็นระบบ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า** มองว่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการจัดทำระบบสวัสดิการที่คนทั่วไปหรือคนอาเซียนที่เข้ามาในประเทศสามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการนี้ได้อย่างทั่วถึง โดยไม่จำกัดเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา หรือถิ่นที่อยู่อาศัย อย่างเช่น การเข้าถึงระบบบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ สิทธิการรักษาโรคโดยมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน เป็นต้น การลดทัศนคติเรื่องความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ของคนในประเทศและคนอาเซียน

แนวโน้มเหล่านี้ผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) แนวโน้มการสร้างมาตรการด้านการรักษา เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ ซึ่งภาครัฐ (กระทรวงสาธารณสุข) ควรประสานเชื่อมโยงการจัดระบบสวัสดิการระหว่างประเทศให้เป็นรูปธรรม การกำหนดมาตรฐานของระบบการรักษาที่เป็นแบบเดียวกันทั้งคนในประเทศและคนอาเซียน เช่น การกำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องโรคและการระบาดไวรัลงหน้า

2) แนวโน้มการสร้างมาตรฐานแรงงาน เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยหน่วยงานภาครัฐ (กระทรวงอุตสาหกรรม) และภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) ควรสร้างและกำหนดมาตรการเรื่องการย้ายถิ่นอย่างอิสระและถูกต้องตามกฎหมายเพื่อความต่อเนื่องของการทำงานของแรงงานต่างด้าว

3) แนวโน้มในปรับทัศนคติ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ ซึ่งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการปลูกฝังค่านิยมและแนวคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของคนทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาพยาบาล การศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

4) แนวโน้มการเข้าถึงการศึกษาเป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่ภาครัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ) ต้องกำหนดมาตรการด้านการเข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงสำหรับคนทุกคนที่อยู่และที่เข้ามาในประเทศไทย

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า ควรมีการสร้างจิตสำนึกร่วมระหว่างสถานสงเคราะห์กับชุมชน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ ดูแลกลุ่มคนไร้ที่พึ่งและผู้ป่วยจิตเวช อย่างมีส่วนร่วมและมีคุณภาพมากที่สุด โดยชุมชนจิตอาสา สำหรับคนไร้ที่พึ่งและผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนใด ชุมชนนั้นควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแล โดยไม่ผลักภาระให้รัฐหรือสถานสงเคราะห์ แต่รัฐจะมีหน้าที่สนับสนุนความรู้และงบประมาณบางส่วนให้สามารถดูแลช่วยเหลือกันได้ชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลเชิงลึกของผู้รับบริการก่อนทำการคัดกรอง ดูแลและส่งต่อกลุ่มผู้รับบริการ ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการถ่ายโอนงานบริการหรืองานสงเคราะห์ให้แก่หน่วยงานที่มีความพร้อมและความสามารถในการดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน ฯลฯ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้แก่ องค์กรเอกชน มูลนิธิ หรือ NGOs ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ประชาชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างความยั่งยืนให้กับสังคม ผ่านการเข้าครอบครองกิจการของสถานสงเคราะห์ (take over)/การรับมอบภาระงาน ตามศักยภาพขององค์กรนั้นๆ โดยต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในส่วนของงบประมาณต่อหัวของผู้รับบริการ ในสถานสงเคราะห์ตลอดทั้งปี จัดตั้งหน่วยงานกลางในการรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนอาเซียน มีระเบียบรองรับสำหรับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคนเหล่านี้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

#### 4.7.6 กลุ่มผู้ประสพภัย

##### ผลกระทบต่อกลุ่มผู้ประสพภัยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า การให้บริการกลุ่มเป้าหมายเพิ่มจำนวนมากขึ้น เนื่องจากกรมฯ มีนโยบายว่าสถานสงเคราะห์ทั่วประเทศจะต้องรับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน และผู้กระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 โดยสถานสงเคราะห์ ผู้ประสบปัญหาในเมืองใหญ่ต้องรับภาระมากขึ้น เนื่องจากเมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่จึงง่ายต่อการหลั่งไหลของคนที่จะเข้ามาอาศัยหรือทำงาน จึงทำให้จำนวนคนเร่ร่อนและขอทานเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของแรงงานและผู้รับบริการที่เพิ่มมากขึ้น ต้องมีการดูแลคนหรือผู้รับบริการหลากหลายเชื้อชาติมากขึ้น จากเดิมที่ส่วนใหญ่เป็น พม่า ลาว เขมร แต่อาจมีคนจากที่อื่นๆเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้งบประมาณในการดูแลคนต่างชาติเยอะขึ้นทำให้เป็นการแบกรับภาระค่าใช้จ่ายและงบประมาณของประเทศ อีกทั้งยังมีปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาด้านภาษา ต้องมีการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้สามารถสื่อสารได้ รวมถึงความแตกต่างด้านศาสนา วัฒนธรรมของการดูแลคน เมื่อมีความแตกต่างกันมาก จะทำให้ เกี่ยวพัน ไปถึงเรื่องอื่น เกี่ยวข้องกับ อาหาร การกิน การอยู่ จึงต้องเรียนรู้ความแตกต่างเพื่อการอยู่ร่วมกันให้ได้

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีการกำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการสังคม คือ ควรมีการกำหนดการให้บริการสวัสดิการสังคมต้องมีความชัดเจน ทั้งสำหรับคนไทยและสำหรับชาวต่างชาติ มีมาตรการในการคุ้มครองดูแลความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานจากการทำงานต่างๆ และถ้าเกิดเหตุขึ้นมา ผู้ปฏิบัติงานได้รับสวัสดิการคุ้มครองเหตุการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น ดูแลผู้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมเวลาเกิดปัญหา มีการสร้างจิตสำนึกระหว่างสถาน

สงเคราะห์กับชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนไร้ที่พึ่งและผู้ป่วยจิตเวชอย่างมีส่วนร่วมและมีคุณภาพ ยึดหลักคนไร้ที่พึ่งและผู้ป่วยจิตเวชชุมชนใดชุมชนนั้นควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลเบื้องต้น หากไม่สามารถดูแลได้ค่อยส่งต่อให้รัฐหรือสถานสงเคราะห์ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ช่วยสนับสนุนความรู้และงบประมาณบางส่วนให้สามารถดูแลช่วยเหลือกันได้ในชุมชน มีการพิจารณากำหนดให้มีการออกกฎหมายเฉพาะของคนต่างชาติดูแลหรือคนต่างด้าว เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานในอนาคต ศึกษาและทบทวนกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เกี่ยวกับการทำงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้มีความเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนไปและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นอยู่และให้มีความเข้มงวด เด็ดขาด และมีประสิทธิภาพ ให้อำนาจขอบเขตในการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการลดขั้นตอนการดำเนินงานเพราะที่ผ่านมากฎหมายยังไม่ให้อำนาจในการปฏิบัติงานเท่าที่ควร(ต้องรอประสานงานตำรวจ)และควรพัฒนาระบบขั้นตอนกระบวนการที่ชัดเจนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาระบบการดูแลและติดตามผลการส่งผู้รับบริการกลับสู่ครอบครัวหรือส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามประเมินผลหรือรายงานข้อมูลเพื่อเป็นการทำงานที่เป็นระบบมีพื้นที่ดูแลชัดเจนที่ไม่ต้องให้บุคคลเหล่านั้นออกมาเร่ร่อนอีก การสร้างเสริมเครือข่ายทุกระดับให้มีความเข้มแข็ง มีกระบวนการงานที่ชัดเจน พัฒนาระบบฐานข้อมูลข่าวสาร รวมถึงเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานให้แต่ละภาคส่วนเสริมสร้างการทำงานแบบเครือข่าย(ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว) สร้างความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรภาคธุรกิจ ภาคเอกชน ในการจัดทำบ้านพักชั่วคราว ในจุดท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด เพื่อเป็นการคัดกรอง เก็บข้อมูล ชักประวัติ คนเร่ร่อน คนขอทาน เบื้องต้น และให้บริการแบบฉุกเฉินเฉพาะหน้า และส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างประเทศ ควรจะมีกองทุนประชาคมอาเซียนซึ่งเป็นกองกลางในการให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการของคนในประชาคมอาเซียน

#### 4.7.7 กลุ่มครอบครัวและชุมชน

**ผลกระทบต่อกลุ่มครอบครัวและชุมชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** ผู้เชี่ยวชาญมองว่า ชุมชนต้องมีการปรับตัวและอยู่ร่วมกันในสังคมร่วมกับคนในอาเซียน ในการใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชนทำกิจกรรม ได้แก่ การใช้สนามกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย แหล่งน้ำสาธารณะ และวัด ซึ่งทำให้คนไทยบางส่วนไม่กล้าเข้าใช้ประโยชน์เหมือนเดิม เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรบุคคลที่มีค่าในระดับหัวกะทิที่จะไหลออกไปนอกประเทศ เช่น สิงคโปร์ ซึ่งจะมีรายได้ที่ดีกว่าและเหลือบุคลากรที่มีคุณภาพระดับรองลงมาทำให้ประเทศไทยสูญเสียทรัพยากรบุคคล ในขณะที่คนที่เข้ามาส่วนใหญ่จะเป็นบุคลากรระดับชั้นแรงงาน (ไร้ฝีมือ) ซึ่งไม่ได้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า เนื่องจากการดำเนินงานตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2550 มาตรา 29 กำหนดให้ต้องดำเนินการคัดแยกเหยื่อภายใน 24 ชม. ซึ่งอาจคัดแยกไม่ทันตามกำหนดเวลา และทำให้เจ้าหน้าที่ผิดกฎหมาย ทั้งเหยื่อที่เป็นแรงงานต่างด้าวอาจเป็นพาหนะนำโรค หรือเป็นลูกเรือประมงที่เจ็บป่วยเนื่องจากขาดสารอาหาร เหยื่อมีความแตกต่างกันในด้านศาสนา วัฒนธรรม อาหาร ที่อยู่ และอื่นๆ รวมทั้งแรงงานต่างชาติจะมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานมากขึ้น จะมีเด็กต่างด้าวที่ไม่มีคุณภาพและประพฤติดูไม่ดีเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งบ้านพักเด็กและครอบครัวต้องรับมาดูแลตามหลักมนุษยธรรม ให้บริการกลุ่มเป้าหมายต่างชาติอย่างทั่วถึง เท่าเทียมเสมอเหมือนบุคคลสัญชาติไทย เป็นการเพิ่มภาระและงบประมาณในการดูแล อีกทั้งอาจเกิดสถาน

บันเทิง ร้านคาราโอเกะ บ่อนการพนัน และแหล่งค้าประเวณีมากขึ้น จะก่อให้เกิดปัญหาสังคม ปัญหาครอบครัว (ครอบครัวแตกแยก, ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาความยากจนเพิ่มมากขึ้น

ส่วนข้อจำกัดที่ต้องปรับปรุง คือ การขาดความรู้ทางภาษาต่างประเทศ ปัญหาในการสื่อสาร การขาดความเข้าใจในวัฒนธรรม ความคิด และความเป็นอยู่ของผู้รับบริการที่แตกต่างกัน บุคลากรจึงต้องมีการปรับตัวศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม กรอบแนวทางการให้ความช่วยเหลือยังไม่ชัดเจน ควรกำหนดกรอบความช่วยเหลือระดับพื้นฐานให้ชัดเจนว่าจะให้ความช่วยเหลือได้เท่าไร อย่างไร (บางกรณีช่วยเหลือได้เฉพาะคนไทยที่มีเลข 13 หลัก และกรณีความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายให้ดูแลเฉพาะคนไทยเท่านั้น. ต้องมีการกำหนดวิธีการจัดการเฉพาะกลุ่มทุกกลุ่ม ควรเปลี่ยนรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม ไม่ควรให้หน่วยงานเป็นผู้ให้และประชาชนเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว และควรให้ความสำคัญกับระบบการตรวจสอบสุขภาพของคนต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า** มองว่า จะเกิดการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมโอกาสในการแข่งขันด้านธุรกิจ แต่ประเทศไทยยังไม่เคยมีการเตรียมความพร้อมในการเตรียมคนเพื่อรองรับต่อความต้องการของกลุ่มต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งศักยภาพของคนไทยเป็นได้แค่แรงงานก่อสร้างแทนที่จะเป็นผู้ประกอบการ เมื่อมีการตกลงความร่วมมือกับประเทศอาเซียน (ในการติดตามและแก้ไขปัญหาของคนจากประเทศต้นทาง) ทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานถูกต้องตามระบบและตรวจสอบได้ เพื่อง่ายต่อการคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือตามกฎหมาย ส่วนรูปแบบการจัดสวัสดิการควรสอดคล้องกับความต้องการของครอบครัวแต่ละประเภทที่เปลี่ยนไป เช่น ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่ปู่ ย่า ตา ยายเป็นผู้เลี้ยงหลาน รวมถึงการสร้างมาตรฐานความเข้มแข็งของครอบครัวโดยครอบครัว เพื่อการใช้ชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาตัวเองอย่างมีความสุขและยั่งยืน ซึ่งอาจเกิดแนวโน้มเหล่านี้โดยผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมโอกาสในการแข่งขันด้านธุรกิจ เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์โดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาศักยภาพของแรงงานไทยให้มีความรู้ ทักษะฝีมือแรงงาน และความเชี่ยวชาญด้านอาชีพต่างๆ เพื่อรองรับกลุ่มต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย

2) การตกลงความร่วมมือกับประเทศอาเซียน (ในการติดตามและแก้ไขปัญหาของคนจากประเทศต้นทาง) เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ ซึ่งภาครัฐและเอกชนควรมีความร่วมมือในการติดตามการเคลื่อนย้ายแรงงานเหล่านั้นให้ถูกต้องตามระบบและตรวจสอบได้ เพื่อง่ายต่อการคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือตามกฎหมาย

3) การจัดสวัสดิการควรสอดคล้องกับความต้องการของครอบครัวแต่ละประเภทที่เปลี่ยนไป เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ โดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีรูปแบบการจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมของครอบครัวแต่ละประเภท เช่น ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่ปู่ ย่า ตา ยายเป็นผู้เลี้ยงหลาน เป็นต้น

4) การสร้างมาตรฐานความเข้มแข็งของครอบครัวโดยครอบครัว เป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ที่ครอบครัวเป็นผู้สร้างมาตรฐานความเข้มแข็งของครอบครัวเอง โดยภาครัฐต้องสนับสนุน/ผลักดัน/

กำหนดให้เป็นดัชนีชี้วัดความผาสุก เพื่อการใช้ชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาตัวเองในภาวะที่มีการแก่งแย่งแข่งขัน

หัวหน้าหน่วยงาน มองว่า มีการปรับปรุงบ้านพักเด็กและครอบครัว ให้มีความเหมาะสม ทั้งการเพิ่มขนาดพื้นที่ จัดองค์ประกอบให้ครบถ้วน ปรับภารกิจให้เหมาะสม และพัฒนาบุคลากรด้าน ภาษา เพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการการทำงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น และมีคณะทำงานในระดับพื้นที่ มีการกำหนดแนวทาง กระบวนการ มาตรฐานการรับ ระยะการดูแล การประสานส่งต่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จัดทำคู่มือปฏิบัติ และอบรมเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจชัดเจน ควรสร้างความร่วมมือในระดับนโยบายของทุกประเทศ ในเรื่องการช่วยเหลือในระดับพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน และแนวทางปฏิบัติ จัดตั้งองค์กรกลางของอาเซียนและกองทุนในการดูแลช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสังคมในระดับอาเซียน

#### 4.8 ผลการศึกษาวิจัยเชิงอนาคต (EDFR)

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทย เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วง 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2559 – 2579) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงอนาคต (Ethnographic Delphi Futures Research - EDFR) สามารถจัดความคิดเห็นเป็น 4 กลุ่ม คือ

**1) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมากและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน** มีจำนวนทั้งหมด 32 แนวทาง (Mean > 3.50) และ (IQR < 1.50) โดยแนวทางที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด (IQR = 0.00) จำนวน 5 แนวทาง ดังนี้

1. กระทรวง พม. มีมาตรการรองรับผู้ที่เข้าข่ายได้รับการช่วยเหลือ หรือเรียกว่า ตาข่ายรองรับคนตกจากต้นไม้ ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย รวมถึงมาตรการการดำเนินงานของกระทรวง พม. ให้ชัดเจน เช่น กรณีเด็กที่พิการหรืออาจติดเชื้อเอชไอวีหน่วยงานไหนควรเป็นผู้ดูแล เป็นต้น
2. การลดข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ข้อยกเว้นในด้านการจัดสวัสดิการให้กับหน่วยงานในท้องถิ่น
3. การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อคนทุกกลุ่มหรือพหุวัฒนธรรม
4. เตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมในเชิงพหุวัฒนธรรม

5. ส่งเสริมการทำธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การลดหรือไม่เก็บภาษี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น โดยมีภาครัฐกำกับราคา คุณภาพ และมาตรฐาน

**2) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมากและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน** มีจำนวนทั้งหมด 8 แนวทาง (Mean = 3.00) และ (IQR > 1.50) โดยแนวทางที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด (IQR = 2.00) จำนวน 2 แนวทาง ดังนี้

1. รัฐบาลทุกรัฐบาลควรดำเนินการในนโยบายด้านการจัดสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง

2. กำหนดกฎหมายสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กฎหมายเด็กเร่ร่อน กฎหมายคนไร้สัญชาติ เป็นต้น

3) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับปานกลางและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน มีจำนวนทั้งหมด 3 แนวทาง (Mean = 3.00) และ (IQR < 1.50) โดยแนวทางที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด (IQR = 1.00) จำนวน 3 แนวทาง ดังนี้

1. จัดทำช่องทางการให้ความช่วยเหลือและเข้าถึงสิทธิด้านสวัสดิการของระบบสื่อสารที่เชื่อมต่อทั่วโลก เช่น 1300 (ติดต่อได้ทั่วโลก) เป็นต้น

2. ส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและคนต่างชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยโดยมีการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ

3. ปรับนิคมให้เป็นรูปแบบใหม่ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะพหุวัฒนธรรม สังคมพหุลักษณะ เช่น นิคมแบบอาเซียน นิคมคนไร้ที่พึ่ง นิคมผู้สูงอายุ เป็นต้น

4) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับปานกลางและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน มีจำนวนทั้งหมด 2 แนวทาง (Mean = 3.00) และ (IQR > 1.50) โดยแนวทางที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด (IQR > 1.50) จำนวน 2 แนวทาง ดังนี้

1. จัดตั้งกองทุนสวัสดิการกลางของประชาคมอาเซียนสำหรับช่วยเหลือดูแลคนอาเซียนที่ประสบปัญหาออกประเทศภูมิลำเนา

2. จัดตั้งหน่วยงานของกระทรวง พม.ในระดับพื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับอำเภอ เป็นต้น

## บทที่ 5

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “อนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเพื่อหาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วง 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2559 – 2579) โดยการสำรวจจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสวัสดิการสังคม จำนวน 28 ท่าน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

#### 5.1 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยเป็นการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน (Institutional Model) ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการ ประกอบด้วย ระบบการช่วยเหลือทางสังคม ระบบการประกันสังคม ระบบบริการทางสังคม และระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม โดยระบบการจัดสวัสดิการต่างๆ ดังกล่าว มีเป้าประสงค์ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด แต่ด้วยข้อจำกัดของการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบันทำให้ยังคงมีกลุ่มคนที่ยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการอยู่บางส่วน

จุดแข็งในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย คือ มีกฎหมายด้านการจัดสวัสดิการสังคมทั้งระดับมหภาคและจุลภาค มีกฎหมายแม่บท ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 และกฎหมายเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2550 เป็นต้น อีกทั้งยังมีกองทุนตามพระราชบัญญัติต่างๆ เช่น กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมายบางส่วนอีกด้วย

สำหรับจุดอ่อน คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าทางด้านสังคม ทำให้การให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ฐานข้อมูลของผู้รับบริการยังไม่เป็นระบบ และขาดการเชื่อมโยงข้อมูลกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และภาคเอกชน สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ก็

ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมแก่คนในชุมชน ไม่สามารถขับเคลื่อนงานที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ เนื่องจากขาดความรู้ งบประมาณ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านนั้นๆ อีกทั้งกระทรวงฯ เองไม่สามารถสนับสนุนกลไกการดำเนินงาน รวมไปถึงการติดตามประเมินผล จึงทำให้กระบวนการดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพ

มาตรการหรือนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่างๆ ได้สะดวกและครอบคลุมมากขึ้น ควรเพิ่มมาตรการในด้านจัดเก็บภาษีเพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นสังคมสวัสดิการ กลุ่มเป้าหมายทุกคนได้รับสวัสดิการอย่างถ้วนหน้า สำหรับการดำเนินงานในระดับกระทรวงฯ ควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันพร้อมทั้งส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม

## 5.2 ระบบการจัดสวัสดิการสังคมไทยสำหรับกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน

**กลุ่มเด็กและเยาวชน** มีการจัดสวัสดิการสังคมให้อย่างทั่วถึง ทั้งสวัสดิการพื้นฐาน มีการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมให้ในบางหน่วยงาน และมีการดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กระทรวงฯ กำหนด จุดแข็งในการจัดสวัสดิการในกลุ่มเด็กและเยาวชน คือ เป็นกลุ่มเป้าหมายที่รัฐบาลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจเป็นอย่างมาก นำไปสู่การออกข้อกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นต้น รวมถึงมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในระดับพื้นที่ สำหรับในหน่วยงานบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีจิตมุ่งบริการ ส่วนจุดอ่อน คือ การกำหนดนโยบายต่างๆ ยังมีการกำหนดจากส่วนกลางลงสู่พื้นที่ ขาดการสะท้อนกลับจากพื้นที่ ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานของกระทรวงฯ ยังเป็นการทำงานตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน สำหรับในหน่วยงานที่มีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความล่าช้า ควรมีการเพิ่มศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านการปฏิบัติงานและความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาต่างๆ ของประเทศในอาเซียน หน่วยงานมีการทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่ายทั้งภายในกระทรวงฯ และภาคนอกกระทรวงฯ ไม่ว่าจะเป็นจากตำรวจ ตะเวนชายแดน โรงพยาบาล วัด สำหรับในกรณีที่ผู้เข้ารับบริการเป็นคนอาเซียนชาติอื่น หน่วยงานได้ให้บริการต่างๆ เช่นเดียวกับเด็กไทย ตามหลักสิทธิมนุษยชนและปฏิญญาอาเซียน

**กลุ่มสตรี** การจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มสตรี มีการจัดสวัสดิการสังคมที่ทั่วถึงและครบถ้วน ตามความต้องการ มีการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ความสอดคล้องกับมาตรฐานของสถานคุ้มครองฯ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ มีการตรวจสอบและประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารทุกปี ในเรื่องของการทำตามมาตรฐาน จุดแข็ง คือ หน่วยงานมีแนวทางในการทำงานที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติงานได้ตามประเด็นที่วางไว้ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายได้ดี สำหรับจุดอ่อน คือ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสตรียังไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะพื้นที่ก้นดาร์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายด้านการจัดสวัสดิการสังคมยังไม่ครอบคลุม การจัดสวัสดิการทุกช่วงวัยของสตรีไม่ทั่วถึง ไม่มีคุณภาพ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดความรู้ในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ จึงควรส่งเสริมชาวบ้านในการทำงานด้านสวัสดิการชุมชน ปรับระเบียบข้อปฏิบัติให้สามารถดำเนินการได้ง่าย โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีธรรมาภิบาล ให้หน่วยงานภาครัฐเป็น

เพียงผู้สนับสนุน แนะนำให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายในการทำงาน เน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ควรมีศูนย์ฐานข้อมูลกลางอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ มีการเชื่อมฐานข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ และเป็นปัจจุบัน มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานเครือข่ายภายในและภายนอก เช่น โรงพยาบาล ภาคเอกชนต่างๆ ในด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับประชาอาเซียน มีการฝึกอาชีพ ให้ความรู้ ส่งเสริมให้สตรีมีอาชีพและมีการทำงาน ทำให้ความรู้ด้านการตลาดเพื่อการเปิดช่องทางสู่อาเซียน ให้ความรู้เพิ่มทักษะ ด้านภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษากัมพูชา ภาษาเมียนมาร์ ภาษาลาว เป็นต้น อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และผู้รับบริการคุ้มครองด้านวัฒนธรรมประเพณี และข้อห้าม ข้อไม่ควรปฏิบัติต่อบุคคลในกลุ่มประเทศอาเซียน ความรู้ด้านกฎหมาย ส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติตนเอง

**กลุ่มผู้สูงอายุ** การจัดสวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายภายในหน่วยงานสามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงตามสถานภาพของหน่วยงาน แต่สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุภายนอก หน่วยงานไม่สามารถให้บริการสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมได้อย่างทั่วถึง สำหรับจุดแข็ง คือ การมีกฎหมายรองรับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 บุคลากรภายในหน่วยงานมีความรักในหน้าที่ ตั้งใจทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กิจกรรมโครงการดูแลผู้สูงอายุมีทีมงานของพยาบาล แพทย์ มาฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ มีภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่ายการทำงานที่เข้มแข็งทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนจุดอ่อน คือ ขาดการพัฒนาอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) สิ่งอำนวยความสะดวกทางสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ได้แก่ ทางลาด พื้นถนน รวบันได ไม่พอเพียงต้องช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะให้มาก เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคต จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ และขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจำนวนผู้รับบริการมีจำนวนมาก ทำให้บางหน่วยงานมีข้อจำกัดเรื่องสถานที่ และงบประมาณ มาตรการหรือนโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมรูปแบบธุรกิจเพื่อสังคม (social enterprise) ควรพัฒนาต่อยอดศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้สูงอายุที่ขณะนี้มีอยู่ 1 ศูนย์ฯ ควรตั้งเป้าหมายขยายขยายให้ครบทุกตำบล เปลี่ยนระบบการช่วยเหลือทางสังคม เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ จากแบบถัวหน้า เป็นพิจารณาจากความจำเป็น เพื่อให้แก่คนที่มีความต้องการความช่วยเหลือตามลำดับความจำเป็น และควรส่งเสริมด้านนวัตกรรมใหม่ๆ สำหรับผู้สูงอายุ หน่วยงานมีการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการทำงานทั้งภาคีเครือข่ายภายในซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐ และภาคีเครือข่ายภายนอก ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล วัด มูลนิธิต่างๆ รวมถึงสถานประกอบการเอกชน สำหรับการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน ควรต้องปรับมาตรฐานการบริการให้มีความเป็นสากลและสอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนมากขึ้น การเตรียมความพร้อมหน่วยงานในการเข้าสู่อาเซียน หน่วยงานมีการเตรียมความพร้อมอยู่ในรูปแบบการฝึกอบรมและให้ความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดอบรมเรื่องภาษาอังกฤษแก่เจ้าหน้าที่ เป็นต้น

**กลุ่มคนพิการ** ในหน่วยงานมีการจัดสวัสดิการสังคม ด้านปัจจัย 4 (ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อาหาร) การบำบัดฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การสนับสนุนอุปกรณ์ช่วยความพิการ การศึกษา การฝึกอาชีพ การจัดหางาน การแนะแนวอาชีพ การประสานหน่วยงานภายนอกในการรับคนพิการที่ผ่านการฝึกอาชีพเข้าทำงาน และการประสานส่งต่อ จุดแข็งในการจัดสวัสดิการสำหรับ

คนพิการ คือ ด้านกฎหมาย มีกฎหมายเฉพาะด้าน ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ส่วนจุดอ่อน มีปัญหาด้านล่ามภาษามือสำหรับผู้พิการเฉพาะทางมีจำนวนน้อย ขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางสำหรับการฟื้นฟูผู้รับบริการ เช่น พยาบาล วิชาชีพ นักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยา นักโภชนาการ รวมทั้งบุคลากรไม่มีคุณสมบัติตรงตามตำแหน่งที่ปฏิบัติ มาตรการหรือนโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดสวัสดิการ ในรูปแบบของธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เพื่อคนพิการ ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสำหรับคนพิการ โดยให้งบประมาณตามจำนวนคนพิการในพื้นที่นั้น ๆ และพิจารณาให้เหมาะสมกับค่าครองชีพในแต่ละพื้นที่เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวและธุรกิจการให้บริการสำหรับคนพิการ ควรส่งเสริมโครงการระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการที่เป็นชาวต่างชาติในประเทศไทย ควรส่งเสริมด้านอาชีพสำหรับคนพิการ ให้มีการพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมให้เป็นเจ้าของกิจการเองได้ ควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ในการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้สูงอายุและผู้พิการและคนปกติได้ใช้ร่วมกันให้ทั่วถึงทุกสถานที่ เช่น ทางลาด ขึ้นลงอาคารสถานที่ รถเมล์ รถบริการสาธารณะ หรือห้องน้ำ เป็นต้น การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ภาคีเครือข่ายภายใน โดยส่งเสริมให้เครือข่ายเข้ามาจัดกิจกรรมในสถานสงเคราะห์ และภาคีเครือข่ายภายนอก มีการทำงานร่วมกับโรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมหน่วยงานเพื่อรองรับประชาอาเซียน มีการอบรมภาษาของประเทศต่างๆ ในอาเซียน รวมทั้งความรู้ชาติเกี่ยวกับอาเซียนให้กับบุคลากร การจัดทำป้ายอาคารสถานที่ที่มีภาษาอาเซียนควบคู่กับภาษาไทย การเตรียมแปลเอกสาร คู่มือต่างๆ เป็นภาษาอาเซียน รวมทั้งมีการประสานงานกับองค์กรความร่วมมือแห่งประเทศไทยเพื่อนำเสนอเพื่อขอผู้ดูแลที่เป็นวิชาชีพ

**กลุ่มคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน** ระบบการจัดสวัสดิสังคมของสถานสงเคราะห์ มี 2 ลักษณะ คือ ภายในสถาบัน และภายนอกสถาบัน ปัจจุบันสถานสงเคราะห์ยังสามารถจัดสวัสดิการในหน่วยงานได้อย่างทั่วถึง ตามควรแก่อัตภาพ แต่สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสภายนอกสถานสงเคราะห์ หน่วยงานไม่สามารถให้บริการสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมอย่างทั่วถึงได้ โดยมีการจัดทำมาตรฐานการจัดบริการสำหรับคนไร้ที่พึ่งในสถานแรกรับ/คนไร้ที่พึ่งในสถานสงเคราะห์ มีการจัดทำมาตรฐานภายในสถาบันตามระเบียบของสถานสงเคราะห์ หลักๆ จะเน้น 3 ด้าน ด้านองค์กร ด้านบริการ และด้านคุณภาพ ซึ่งกำหนดเป็นตัวชี้วัดที่ให้ทุกสถานสงเคราะห์ต้องผ่านมาตรฐานนี้และเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการของหน่วยงานด้วย จุดแข็งในการจัดสวัสดิการ คือ กระทรวงสาธารณสุขได้ปรับปรุงกระบวนการให้บริการที่สะดวกขึ้น กล่าวคือ การย้ายสิทธิการรับบริการของผู้ติดเชื้อข้ามโรงพยาบาล, การให้สิทธิในการตรวจเลือดฟรีปีละ 2 ครั้ง สิทธิเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ มีระบบการติดตามการใช้ยา กรณีโรคฉี่หนูโรคที่ตี กรณีโรงพยาบาลให้บริการดีสำหรับคนไทย มีระบบอาสาสมัคร สำหรับภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ มีงบประมาณในการดำเนินงานที่หลากหลายและครอบคลุมหลายกลุ่มเป้าหมายทางด้านกฎหมาย มีกฎหมายรองรับ (พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พระราชบัญญัติควบคุมคนขอดทาน พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติสุขภาพจิต) ด้านบุคลากร มีความทุ่มเท เสียสละและจิตบริการ มีประสบการณ์จากการทำงานจริงมาก ส่วนจุดอ่อน คือ การเข้าถึงบริการจากภาครัฐกรณีคนไม่ใช่

สัณฐานไทยจะค่อนข้างลำบาก ไม่ได้ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร รวมถึงมาตรฐานการให้บริการที่แตกต่างกัน หน่วยงานบางแห่งอาคารที่พักไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้รับบริการ จำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านไม่มี/ไม่เพียงพอ ได้แก่ นักจิตวิทยา พยาบาล รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ ทำให้การจัดกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูหรือกิจกรรมบริการได้ไม่ทั่วถึง งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้รับบริการ มาตรการหรือนโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง คือ การพัฒนากฎหมายหรือมาตรการในการทำให้ผู้ไม่มีฐานะทางทะเบียนราษฎร หรือกลุ่มที่ไม่อยู่ในระบบ เข้าสู่ระบบอย่างถูกต้องเพื่อจะได้เข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานหรือสวัสดิการที่พึงมีได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการเข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย การให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียนตามปฏิญญาอาเซียนสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง โดยกฎหมาย จะรับเฉพาะคนไทยในกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน และผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 แต่ในความเป็นจริงก็อาจมีกลุ่มคนต่างชาติหลงเข้ามาใช้บริการบ้าง บางรายเป็นผู้ป่วยจิตเวช (พม่า/ลาว) ที่ไม่สามารถพูดคุย สอบประวัติ รวมถึงไม่มีหลักฐานแสดงความเป็นบุคคล เช่น เลขที่ประจำตัวประชาชน ซึ่งยังระบุไม่ได้ว่าเป็นประชาชนสัญชาติใด ก็ได้มีการช่วยเหลือโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา จึงต้องรับไว้ทั้งหมดทุกคน และให้บริการขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชน การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับประชาอาเซียน มีการจัดอบรมภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันให้แก่บุคลากร การให้ความรู้บุคลากรเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน การเตรียมความพร้อมในการรองรับภาวะการฉ้อพวยเคลื่อนย้ายคน รวมถึงการปรับป้ายชื่อสถานสงเคราะห์เป็นภาษาอังกฤษ

**กลุ่มครอบครัวและชุมชน** สวัสดิการของครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นหน่วยงานขับเคลื่อนหลัก ดำเนินการกลุ่มเป้าหมายบุคคลในครอบครัวและส่งเสริมการคุ้มครองทางสังคมผู้ที่ประสบปัญหาคือถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และกำลังมีการปรับปรุงเพิ่มเติม “พระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมในหน่วยงานเพียงพอสำหรับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยมีการทำงานแบบสหวิชาชีพ การจัดสวัสดิการสังคมเพียงพอสำหรับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของบ้านพักเด็กฯ (ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ) ในด้าน ปัจจัย 4 (ที่พัก อาหาร เสื้อผ้า และการรักษาพยาบาล) การฝึกอาชีพภายในบ้านพักเด็ก การประสานการศึกษาต่อ (ศึกษา สงเคราะห์) การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก การฟื้นฟูและพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ และประสานส่งต่อผู้รับบริการ โดยทำงานผ่านทีมสหวิชาชีพภายในและภายนอกหน่วยงาน ในด้านมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม มีมาตรฐานเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับบริการในสถาบันของกรมฯ เท่านั้น ส่วนการจัดสวัสดิการสังคมภายนอกสถาบันของกรมฯ ยังไม่มีมาตรฐาน นอกจากนี้กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติยังมีการจัดสวัสดิการสังคมเพิ่มเติม สำหรับผู้เข้ารับบริการกลุ่มอื่นๆ เช่น คนพลัดหลง ขอดาน ผู้สูงอายุ สตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรง หรือถูกล่อลวงต่างๆ โดยการฝึกอาชีพให้กับผู้รับบริการร่วมกับการศึกษานอกระบบ การจัดหางาน การให้เงินสงเคราะห์ครอบครัว/ครอบครัวอุปถัมภ์ และประสานส่งต่อบ้านมิตรไมตรี จุดแข็งของการจัดสวัสดิการ คือ มีแผนยุทธศาสตร์การทำงานที่ชัดเจน เชื่อมโยงตามยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์รัฐบาล เป็นยุทธศาสตร์กระทรวงฯ ทำให้การทำงานมีเป้าหมายและการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการแปลงแผนนโยบายสู่การปฏิบัติได้ โดยมีแผนปฏิบัติการ มีมาตรการ มีกลไกการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแบ่งเป็นยุทธศาสตร์

ต่างๆ ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ก็ครอบคลุมทุกอย่าง ครอบคลุมทั้งเรื่องการคุ้มครอง ครอบคลุมทั้งเรื่องการวิจัย วิชาการ ครอบคลุมถึงวิธีการส่งเสริมว่าทำอะไรถึงจะเพิ่มความเข้มแข็งใครคนในครอบครัวและตัว ครอบครัวเอง มีเครือข่ายที่เข้มแข็งในการทำงาน และมีการพัฒนาตัวบุคลากรเพื่อไปให้ความรู้กับคน ในครอบครัวและชุมชน มีการอบรมตัวแทนศูนย์พัฒนาครอบครัว เพื่อให้คำแนะนำเบื้องต้นการให้ความรู้ถึงความเป็นครอบครัวที่ดี สำหรับจุดแข็งในระดับหน่วยงาน คือ มีกระบวนการและงบประมาณในการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาและสังคมตามพระราชบัญญัติฯ มีผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารด้านเด็กโดยเฉพาะ มีบ้านพักเด็กและครอบครัวเป็นสถานแรกรับในการให้การช่วยเหลือ และมีเครือข่ายครบทุกจังหวัด เจ้าหน้าที่ที่มีจิตวิญญาณในการทำงาน มีความพร้อม เสียสละ และทำงานเป็นทีม มีการพัฒนาเพิ่มทักษะบุคลากรเสมอ ทำให้มีการช่วยเหลือได้อย่างครบวงจร สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย/ต้นเหตุโดยตรง มีทีมสหวิชาชีพในการให้การช่วยเหลือ มีกฎหมายและระเบียบที่เอื้อและรองรับต่อการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนทุกตำแหน่ง มีบริการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาตลอด 24 ชั่วโมง ผ่านศูนย์ประชาสัมพันธ์ 1300 และมีล่ามแปลภาษา ส่วนจุดอ่อนคือ การนิยามกลุ่มเป้าหมายไม่ชัดเจนและมีการซ้ำซ้อนกัน บุคลากรไม่เพียงพอกับงาน ขาดความคิดสร้างสรรค์และอำนาจการตัดสินใจ บางหน่วยงานสถานที่คับแคบไม่สามารถรองรับผู้รับบริการที่หลากหลายเชื้อชาติและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้รับบริการ ด้านมาตรการหรือนโยบายปัจจุบันที่ควรปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา ได้แก่ ควรมีหน่วยงานหรือศูนย์บริการให้คำปรึกษาเรื่องครอบครัวตั้งอยู่ในพื้นที่ การให้องค์ความรู้ในการวางแผนครอบครัวที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันเพื่อเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว หน่วยงานมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยกิจกรรมภายใน ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพ กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กิจกรรมภายนอก ได้แก่ นักพัฒนาสังคมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูอาจารย์ ตำรวจ ทีมสหวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล โรงเรียน ศาล ทีมสหวิชาชีพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผู้สนใจทั่วไป หน่วยงานมีการจัดทำแผนงานให้บริการสวัสดิการสังคมรองรับการปฏิบัติตามปณณญญาอาเซียน แต่ยังไม่เคยมีการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม ประกอบกับ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ระบุให้บ้านพักเด็กฯ ดำเนินการตามปณณญญาอาเซียน โดยให้รับผู้ประสบปัญหาที่มาจากทุกประเทศ ทำการคัดแยกเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ให้การช่วยเหลือตามสถานการณ์และความเหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติในการให้ที่พักพิงชั่วคราว การประสานส่งต่อ โดยหน่วยงานมีการเตรียมความพร้อมโดยวางแผนงานรองรับประชาคมอาเซียน มีการเตรียมความพร้อมบุคลากร เช่น อบรมทักษะภาษา อบรมสัมมนาด้านอาเซียน ให้ความรู้เข้าใจภารกิจที่อาจเกี่ยวข้องในภาพรวม การตรวจสุขภาพแรงงานเพื่อรองรับผู้รับบริการต่างชาติ เป็นต้น

**กลุ่มผู้ประสบภัย** สามารถจัดบริการให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้ทั่วถึงเพียงพอต่อความต้องการและจำนวนผู้รับบริการในระดับหนึ่ง โดยมีการจัดสวัสดิการทั้งเชิงรับและเชิงรุก แต่อย่างใดก็ดี ยังมีกลุ่มเป้าหมายอีกบางบางส่วนที่ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการสวัสดิการได้ สำหรับการจัดทำมาตรฐานในการให้บริการ ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานไว้ แต่ได้มีการนำมาตรฐานของบ้านพักเด็กและครอบครัวนำมาประยุกต์ใช้ นอกจากนี้บางหน่วยงาน ยังได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานในการปฏิบัติงาน

ด้วย ด้านการจัดสวัสดิการเพิ่มเติม มีเพียงบางหน่วยงานเท่านั้นที่มีการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมให้สำหรับจุดแข็งของการจัดสวัสดิการสังคมในกลุ่มผู้ประสบภัย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการให้บริการ (พระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2485 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 55 ระบุว่า บุคคล ซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ) มีการจัดตั้งอาคารสำนักงานและสถานที่ให้บริการที่ชัดเจนและกระจายตัวไปในทุกภาคของประเทศ สามารถรองรับการให้บริการและจัดสวัสดิการได้หลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังรวมถึงการประสานงานภาคีเครือข่ายในการพัฒนาอาชีพเพื่อให้ผู้รับบริการสามารถพึ่งพาตนเองได้อีกด้วย จุดแข็งประการสำคัญอีกข้อหนึ่ง คือ บุคลากรที่ดำเนินงานล้วนมีจิตอาสาและประสบการณ์ในการทำงานที่สามารถรองรับกับการให้บริการด้านต่างๆ ได้ ส่วนจุดอ่อน ในด้านกฎหมายยังไม่สามารถรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนต่างชาติ รวมทั้งยังขาดข้อกำหนดในการกำหนดให้อำนาจหน้าที่แก่หัวหน้าหน่วยงานและผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการตามกฎหมายได้เท่าที่ควร เช่น อำนาจในการจับกุม ซึ่งต้องใช้ความร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพอื่นหรือตำรวจ เป็นต้น ด้านผู้เข้ารับบริการ มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตอาจมีจำนวนกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น รวมทั้งความหลากหลายของวัฒนธรรมและภาษาด้วย ซึ่งศักยภาพของบุคลากรเจ้าหน้าที่ อาคารสถานที่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาจไม่สามารถรองรับได้ ยังขาดเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน เช่น ด้านจิตวิทยา รวมถึงทักษะทางด้านภาษากรณีมีคนต่างชาติเข้ามาใช้บริการด้วย สิ่งที่ต้องปรับปรุงเพื่อลดจุดอ่อนของการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม ได้แก่ ควรมีบุคลากรเฉพาะด้าน เช่น ด้านจิตวิทยา เพื่อให้สามารถบริการกลุ่มเป้าหมายได้ตรงกับความต้องการมากยิ่งขึ้น ควรมีการเพิ่มทักษะและพัฒนาศักยภาพบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมาย ด้านการให้บริการและสวัสดิการ ด้านภาษา ด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ควรมีการพัฒนาศักยภาพการทำงาน ทีมงานสหวิชาชีพพร้อมกันและต่อเนื่อง รวมไปถึงเครือข่ายการทำงานในภาคส่วนอื่นๆ ด้วย ควรมีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการที่ชัดเจน และมาตรการให้บริการโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นๆ การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม ทุกหน่วยงานที่ทำการศึกษามีการทำงานกับภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก โดยภายในกระทรวง ประสานงานกับ บ้านพักเด็กและครอบครัว พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ฯลฯ โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายภายนอก มีเครือข่ายการทำงาน เครือข่ายภาคประชาสังคม และมูลนิธิเพื่อสังคมต่างๆ เช่น มูลนิธิศุภนิมิต บ้านสุขสันต์ มูลนิธิโรคเอดส์ ฯลฯ ในการร่วมมือเป็นเครือข่ายการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ ด้านการให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวต่างชาติหรือคนต่างด้าว ต้องดูสถานการณ์เหตุการณ์แต่ละครั้งว่ามีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน จะให้ความดูแลช่วยเหลือในเบื้องต้นตามหลักสิทธิมนุษยชนหรือหลักมนุษยธรรม การเตรียมความพร้อมรองรับประชาอาเซียน มีการให้ความรู้และฝึกอบรมทางด้านภาษา มีการจัดสื่อให้ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมในหน่วยงาน

### 5.3 ผลกระทบต่อภาพรวมในการจัดสวัสดิการเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและแนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต

เมื่อมีการเคลื่อนย้าย/การหลั่งไหลของประชาชนในภูมิภาคอาเซียนอย่างเสรีภายใต้สนธิสัญญาและกฎบัตรแห่งอาเซียน อาจเกิดการดูแล(การได้รับสวัสดิการ) ที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามา วิถีชีวิตของคนอาเซียนจะมีการเปลี่ยนแปลงและต้องมีการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ปัญหาต่างๆ ก็จะมาตาม เช่น ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย ปัญหาเสพติด การค้ามนุษย์ที่ปัจจุบันนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การได้รับบริการสวัสดิการสังคมภายในประเทศ เช่น ประเทศกัมพูชา เมียนมาร์จะเข้ามาใช้บริการสวัสดิการสังคมของประเทศไทยอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากประเทศดังกล่าวมีการลงทุนด้านสวัสดิการสังคมที่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการกลุ่มเป้าหมายภายในประเทศนั้นๆ ส่วนผลกระทบเชิงบวก คือ ประชาชนจะได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ ได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น/ทั่วถึง/ไม่น้อยกว่ามาตรฐานอาเซียน เกิดความร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียน/ด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิกลุ่มเป้าหมาย และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเป็นประชาคมควบคู่กับการทำงานของรัฐ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า** ในอนาคตอีก 10 – 20 ปีข้างหน้า รัฐต้องลดบทบาทให้น้อย แต่ให้คนอื่นช่วยทำ โดยที่รัฐต้องดูแลควบคุมมาตรฐานและประเมินผล ภาครัฐและภาคประชาสังคมต้องสร้างความตระหนักในเรื่องสวัสดิการสังคม และต้องมีระบบในการบริหารจัดการที่ชัดเจน เมื่อคนอาเซียนเข้ามามากขึ้น การจัดสรรทรัพยากรและสวัสดิการก็ต้องบริหารจัดการให้เหมือนกับคนในประเทศ โดยภาครัฐต้องมีการเก็บภาษีของแรงงานต่างด้าวเพื่อนำมาจัดสวัสดิการให้แรงงานต่างด้าวและครอบครัวด้วย พร้อมทั้งจัดสรรไปในส่วนของการบำรุงรักษาทรัพยากรที่ถูกใช้ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดเป็นในรูปของกองทุนสวัสดิการอาเซียน การสร้างฐานข้อมูลของประชากรอาเซียนเพื่อการรองรับสวัสดิการที่จะได้รับ สามารถที่จะพิสูจน์และตรวจสอบบุคคลได้หากเกิดปัญหาต่างๆ ในกลุ่มคนอาเซียน รวมทั้งเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาต่างๆ ด้วย ควรเสริมการจัดทำทะเบียนกลางประชากรอาเซียนเพื่อเป็นฐานข้อมูลคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ผลักดันให้เกิดประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare Community) และเกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนอาเซียน ที่มีมาตรฐานและหลักเกณฑ์เดียวกันในอาเซียน เตรียมการให้ท้องถิ่นวางแผนด้านการจัดสวัสดิการสังคมแก่ทุกกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นหุ้นส่วนในการทำงาน โดยมีการทำข้อตกลงร่วมกับภาครัฐ เช่น การลดภาษีให้ เป็นต้น

### 5.4 แนวทางการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

#### 5.4.1 กลุ่มเด็กและเยาวชน

ผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจทำให้เกิดปัญหาเด็กแรกเกิด (ต่างด้าว) ถูกทอดทิ้ง และสถานสงเคราะห์ต้องรับมาอุปการะตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งเด็กสามารถรับบริการทางการแพทย์และการศึกษาได้ แต่เด็กต่างด้าวดังกล่าวไม่มีสถานะทางทะเบียน

ทำให้ไม่สามารถทำงานในสถานประกอบการได้ และหากมีปัญหาแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก จะมีผลกระทบเกี่ยวกับสถานที่ บุคลากร และงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปี ข้างหน้า สวัสดิการในอนาคต ต้องเข้าถึงง่าย รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน เด็กและเยาวชนสามารถใช้ชีวิตด้วยตนเองได้อย่างปกติสุขในสังคม ซึ่งควรให้เอกชนที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมีส่วนในการรับผิดชอบด้านเด็กและเยาวชน (CSR and social enterprise) และประเทศไทยควรเร่งผลักดันให้เกิดนโยบายและแผนงานจัดความรุนแรงต่อเด็กสำหรับภูมิภาคอาเซียนตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็กในอาเซียนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม รวมถึงเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนควรเปลี่ยนทัศนคติต่อการมองเด็กต่างด้าวหรือเด็กชายขอบให้เป็นเด็กของสังคมโลก และในบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกับชุมชนในการเป็นศูนย์กลางจัดตั้งเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน (Child Friendly City) ในอาเซียน โดยคำนึงถึงความต้องการของเด็กในชุมชน สำหรับหน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควร (1) มีการพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายให้ทันสถานการณ์และครอบคลุมผู้รับบริการที่หลากหลาย เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้การคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น (2) แนวทางหรือมาตรฐานกลางในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในประเทศอาเซียน เพื่อให้หัวหน้าหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเป็นมาตรฐานเดียวกันหรือเหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ และ (3) ควรมีแผนพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขีดความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษให้แก่บุคลากร

#### 5.4.2 กลุ่มสตรี

ผลกระทบต่อกลุ่มสตรีในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มสตรีในประเทศอาเซียนตามตะเข็บชายแดนที่ติดกับประเทศไทย มีโอกาสเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งแรงงานสตรีที่มานั้นจะเป็นแรงงานที่มีความรู้ต่ำ (การศึกษาต่ำ) และอาชีพที่แรงงานเหล่านั้นสามารถทำได้จะเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรง (ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม) หรืออาชีพที่มีความล่อแหลม เช่น ร้านเหล้า ร้านคาราโอเกะ ซึ่งมีโอกาสเกิดการค้าประเวณีที่แอบแฝงมากขึ้น ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาซับซ้อนมากขึ้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้ด้อยโอกาสทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตามหลักมนุษยธรรม โดยเฉพาะคนต่างชาติเข้ามาใช้สิทธิต่างๆ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศมากขึ้น

แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปี ข้างหน้าคือ ชุมชน ท้องถิ่นต่างๆ ในพื้นที่เสี่ยงจะมีการตื่นตัวในการสร้างแนวคิดของการสร้างภูมิคุ้มกันและร่วมกันหาทางออกของชุมชนเมื่อมีแรงงานเคลื่อนย้ายเข้ามา จึงควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในหน่วยงาน ด้านความรู้ ความสามารถ และด้านเทคโนโลยี เพื่อให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีปรับตัวให้ทันต่อความก้าวหน้าของสังคม โดยหน่วยงานควรมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานให้เป็นสากล มีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิแก่กลุ่มสตรี เพื่อป้องกันปัญหาการถูกละเมิดสิทธิ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานที่ทันสมัย มีการทำงานเชิงรุก มีพัฒนาการทำงานให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ตรงกับสภาพปัญหาทางสังคม ส่งเสริมให้สังคมสนับสนุนชุมชนให้ช่วยเหลือตนเอง เพื่อลดบทบาทสถานสงเคราะห์

#### 5.4.3 กลุ่มผู้สูงอายุ

**ผลกระทบต่อกลุ่มผู้สูงอายุในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** หากมองด้านเศรษฐกิจในแง่ของการประกอบอาชีพจะไม่กระทบผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุได้หลุดจากวงจรของการประกอบอาชีพหลัก แต่กลับเป็นผลดีต่อผู้สูงอายุที่อยู่ในวงการค้าขายหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ด้านการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่ผ่านมาส่วนใหญ่ผู้ดูแลเป็นคนต่างชาติ แต่เมื่อเปิดเสรีอาจจะกระทบกับประเทศไทยเนื่องจากกลุ่มผู้ดูแลเหล่านี้จะเข้าไปประเทศที่มีอัตราการจ้างงานที่แพงกว่า เช่น อินโดนีเซีย เป็นต้น ผลกระทบต่อหน่วยงาน คือ ผู้มาขอรับบริการก็จะมีเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุอาจมีไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ขอรับบริการ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า** โอกาสที่จะเกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีเพิ่มขึ้น ซึ่งรัฐควรเข้ามากำกับมาตรฐานควบคุมคุณภาพและราคาของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ในด้านแรงงานมีโอกาสในการใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 70 ปี) ทดแทนวัยแรงงานที่ลดน้อยลง ในภาคธุรกิจด้านอาหารสำหรับผู้สูงอายุมีการพัฒนานวัตกรรมด้านอาหาร รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ มีข้อเสนอให้กระทรวงจัดตั้งพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับอำเภอ เพื่อเป็นองค์กรรองรับข้อมูลข่าวสารด้านสังคมในระดับอำเภอ ด้านกฎหมายต้องแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ประสานกับภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร ในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ อีกทั้งควรมีการเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทาง รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยเฉพาะพี่เลี้ยงในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ เพิ่มและขยายสถานที่รองรับบริการที่เป็นคนไทย และคนต่างด้าว ส่งเสริมให้หน่วยงานจัดทำศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ (Day Care) เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมในเวลาที่ถูกหลานต้องทำงาน และมีการปรับสถานที่ให้เป็นกึ่งสถานพยาบาล ควรปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นแบบ Universal Design (การออกแบบเพื่อการใช้งานของคนทุกกลุ่มในสังคม โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่เป็นสากลและใช้ได้ทั่วไป) เพื่อรองรับผู้สูงอายุที่เป็นคนพิการได้อย่างเหมาะสม

#### 5.4.4 กลุ่มคนพิการ

**ผลกระทบต่อกลุ่มผู้พิการในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** ปัจจุบันคนพิการอยู่ในกลุ่มของผู้สูงอายุ ฉะนั้น ผู้พิการที่สูงอายุจะมีเบี้ยที่ต้องได้เพิ่มขึ้นด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เป็นภาระหนักของรัฐบาล ผู้พิการส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิงและครอบครัวยากจน เพราะคนกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิประโยชน์ทางสังคมได้น้อย ด้านสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการก็มีโอกาสถูกแย่งงานจากกลุ่มคนอาเซียนที่เข้ามาทำให้ส่งผลกระทบต่อผู้พิการด้วย สำหรับหน่วยงานด้านคนพิการไม่ควรเป็นหน่วยฝึกอาชีพคนพิการ แต่ควรเป็นศูนย์เรียนรู้ดูงาน มีการฝึกอบรมเพื่อรองรับอาเซียน เป็นศูนย์กายอุปกรณ์ เป็นต้น

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า** อนาคตผู้พิการหรือผู้สูงอายุพิการที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่มีฐานะหรือมีกำลังซื้อบริการ จะมีผู้ดูแลที่เป็นกลุ่มคนในประเทศอาเซียนเพิ่มมากขึ้น มีความก้าวหน้าในเชิงกฎหมายระเบียบและกลไกที่เกี่ยวกับผู้พิการ ซึ่งจะมีการกระจายทรัพยากรจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น เกิดธุรกิจบริการที่เกี่ยวกับที่พัก (ช่วงเกษียณอายุหรือการพักผ่อนระยะยาว) ในกลุ่มผู้สูงอายุพิการที่เป็นชาวต่างชาติ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา เป็นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการกระจายอำนาจและทรัพยากรให้กับองค์กรภาค

ประชาสังคมในระดับชุมชนมากขึ้นเพื่อการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมแก่กลุ่มผู้พิการในชุมชน เช่น การจัดสรรเงินรายได้บางส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นงบอุดหนุนเข้ากองทุนภาคประชาชนที่ดำเนินงานด้านคนพิการในชุมชนโดยเฉพาะ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น ห้องน้ำ ควรทำให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มคนสามารถใช้ได้ และทำให้เอื้อต่อคนพิการด้วย ภาครัฐร่วมกับเอกชนสร้าง ธุรกิจเพื่อสังคม (SMEs) เพื่อสร้างโอกาสในการเป็นเจ้าของธุรกิจของผู้พิการ สำหรับหน่วยงานต้องมีการเตรียมตัวรองรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย การเพิ่มทักษะด้านภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับผู้รับบริการที่เป็นชาวต่างชาติ รวมทั้งมีการเตรียมการทางด้านงบประมาณ กำหนดหลักเกณฑ์ให้การบริการที่ชัดเจนและครอบคลุม กรณีเป็นชาวต่างชาติที่รับบริการสวัสดิการสังคม มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คนพิการในสถานสงเคราะห์ให้ไปสู่อาเซียน การส่งเสริมให้ความรู้ในการป้องกันความพิการ ในเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา การจัดการดูแลคนพิการของรัฐบาลต้องเน้นเฉพาะความพิการเฉพาะทาง เช่น พิการทางสมองพิการทางร่างกาย พิการซ้ำซ้อน เป็นต้น

#### 5.4.5 กลุ่มคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน

**ผลกระทบต่อกลุ่มคนไร้ที่พึ่งในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะส่งผลกระทบการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ เนื่องจากกระทรวงฯ มีนโยบายว่าจะสถานสงเคราะห์ทั่วประเทศจะต้องรับผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน และผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ทั้งหมดที่จะเข้าสถานสงเคราะห์ ซึ่งในอนาคตเมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แน่แน่นอนว่าจะมีการเคลื่อนย้ายของผู้รับบริการ ที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการแบกรับภาระของสถานสงเคราะห์ที่มากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ มีจำนวนจำกัด ซึ่งจะต้องปรับปรุงแก้ไขนโยบาย/แผนระดับกระทรวง กรม เกี่ยวกับการเฝ้าระวังกลุ่มขอทาน ตั้งแต่ต้นทาง และจะต้องร่วมกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อระงับและป้องกันได้อย่างเป็นระบบ

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า** ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการจัดทำระบบสวัสดิการที่คนทั่วไปหรือคนอาเซียนที่เข้ามาในประเทศไทยสามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการนี้ได้อย่างทั่วถึง โดยไม่จำกัดเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา หรือถิ่นที่อยู่อาศัย อย่างเช่น การเข้าถึงระบบบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ สิทธิการรักษาโรคโดยมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน เป็นต้น การลดทัศนคติเรื่องความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ของคนในประเทศและคนอาเซียน ควรมีการสร้างจิตสำนึกร่วมระหว่างสถานสงเคราะห์กับชุมชน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ ดูแลกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง และผู้ป่วยจิตเวชอย่างมีส่วนร่วมและมีคุณภาพมากที่สุดโดยชุมชนจิตอาสา สำหรับคนไร้ที่พึ่งและผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนใด ชุมชนนั้นควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแล โดยไม่ผลักภาระให้รัฐหรือสถานสงเคราะห์ แต่รัฐจะมีหน้าที่สนับสนุนความรู้และงบประมาณบางส่วนให้สามารถดูแลช่วยเหลือกันได้ ในชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลเชิงลึกของผู้รับบริการก่อนทำการคัดกรอง ดูแลและส่งต่อกลุ่มผู้รับบริการ ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการถ่ายโอนงานบริการหรืองานสงเคราะห์ให้แก่หน่วยงานที่มีความพร้อมและความสามารถในการดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน ฯลฯ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้แก่ องค์กรเอกชน มูลนิธิ หรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ประชาชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างความยั่งยืนให้กับสังคม ผ่านการเข้าครอบครองกิจการของสถานสงเคราะห์ (take over)/การรับมอภารงาน ตามศักยภาพขององค์กรนั้นๆ โดยต้องได้รับการ

สนับสนุนจากภาครัฐในส่วนของงบประมาณต่อหัวของผู้รับบริการในสถานสงเคราะห์ตลอดทั้งปี จัดตั้งหน่วยงานกลางในการรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนอาเซียน มีระเบียบรองรับสำหรับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคนเหล่านี้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

#### 5.4.6 กลุ่มผู้ประสบภัย

**ผลกระทบต่อกลุ่มผู้ประสบภัยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของแรงงานและผู้รับบริการที่เพิ่มมากขึ้น ต้องมีการดูแลคนหรือผู้รับบริการหลากหลายเชื้อชาติมากขึ้น จากเดิมที่ส่วนใหญ่เป็น พม่า ลาว เขมร แต่อาจมีคนจากที่อื่นๆเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้งบประมาณในการดูแลคนต่างชาติสูงขึ้น ทำให้ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายและงบประมาณของประเทศ อีกทั้งยังมีปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาด้านภาษา ต้องมีการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้สามารถสื่อสารได้ รวมถึงความแตกต่างด้านศาสนา วัฒนธรรมของการดูแลคน เมื่อมีความแตกต่างกันมาก จะทำให้เกี่ยวพัน ไปถึงเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับ อาหาร การกิน การอยู่ จึงต้องเรียนรู้ความแตกต่างเพื่อการอยู่ร่วมกันให้ได้ ควรมีการกำหนดการให้บริการสวัสดิการสังคมต้องมีความชัดเจน ทั้งสำหรับคนไทยและสำหรับชาวต่างชาติ มีมาตรการในการคุ้มครองดูแลความปลอดภัยผู้ปฏิบัติงานจากการทำงานต่างๆ และถ้าเกิดเหตุขึ้นมา ผู้ปฏิบัติงานได้รับสวัสดิการคุ้มครองเหตุการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น ดูแลผู้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมเวลาเกิดปัญหา มีการสร้างจิตสำนึกระหว่างสถานสงเคราะห์กับชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนไร้ที่พึ่งและผู้เปราะบางอย่างมีส่วนร่วมและมีคุณภาพ ยึดหลักคนไร้ที่พึ่งและผู้เปราะบางในชุมชนใดชุมชนนั้นควรเป็นผู้รับผิดชอบดูแลเบื้องต้น หากไม่สามารถดูแลได้ค่อยส่งต่อให้รัฐหรือสถานสงเคราะห์ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ช่วยสนับสนุนความรู้และงบประมาณบางส่วนให้สามารถดูแลช่วยเหลือกันได้ในชุมชน มีการพิจารณากำหนดให้มีการออกกฎหมายเฉพาะของคนต่างชาติหรือคนต่างด้าว เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานในอนาคต ศึกษาและทบทวนกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เกี่ยวกับการทำงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้มีความเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนไปและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นอยู่และให้มีความเข้มงวด เด็ดขาด และมีประสิทธิภาพ ให้อำนาจขอบเขตในการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการลดขั้นตอนการดำเนินงาน เพราะที่ผ่านมากฎหมายยังไม่ให้อำนาจในการปฏิบัติงานเท่าที่ควร และควรพัฒนาระบบขั้นตอนกระบวนการที่ชัดเจนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาระบบการดูแลและติดตามผลการส่งผู้รับบริการกลับสู่ครอบครัวหรือส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามประเมินผลหรือรายงานข้อมูลเพื่อการทำงานที่เป็นระบบ มีพื้นที่ดูแลชัดเจนที่ไม่ต้องให้บุคคลเหล่านั้นออกมาเร่ร่อนอีก ควรสร้างเสริมเครือข่ายทุกระดับให้มีความเข้มแข็ง มีกระบวนการงานที่ชัดเจน พัฒนาระบบฐานข้อมูลข่าวสาร รวมถึงเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานให้แต่ละภาคส่วน เสริมสร้างการทำงานแบบเครือข่าย (ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว) สร้างความร่วมมือกับกลุ่มองค์กร ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน ในการจัดทำบ้านพักชั่วคราว ในจุดท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด เพื่อเป็นการคัดกรอง เก็บข้อมูล ชักประวัติ คนเร่ร่อน คนขอทาน เบื้องต้น และให้บริการแบบฉุกเฉินเฉพาะหน้า และส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างประเทศ ควรจะมีกองทุนประชาคมอาเซียนซึ่งเป็นกองกลางในการให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการของคนในประชาคมอาเซียน

#### 5.4.7 กลุ่มครอบครัวและชุมชน

**ผลกระทบต่อกลุ่มครอบครัวและชุมชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรบุคคลที่มีค่าในระดับหัวกะทิที่จะไหลออกไปนอกประเทศ เช่น สิงคโปร์ ซึ่งจะมีรายได้ที่ดีกว่าและเหลือบุคลากรที่มีคุณภาพระดับรองลงมาทำให้ประเทศไทยสูญเสียทรัพยากรบุคคล ในขณะที่คนที่เข้ามาส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งไม่ได้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ การเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานมากขึ้นจะมีเด็กต่างด้าวที่ไม่มีคุณภาพและประพฤติดัวไม่เหมาะสมปะปนเข้ามา ซึ่งบ้านพักเด็กและครอบครัวต้องรับมาดูแลตามหลักมนุษยธรรม ให้บริการกลุ่มเป้าหมายต่างชาติอย่างทั่วถึง เท่าเทียม เสมอเหมือนบุคคลสัญชาติไทย เป็นการเพิ่มภาระและงบประมาณในการดูแล อีกทั้งอาจเกิดสถานบันเทิง ร้านคาราโอเกะ บ่อนการพนัน และแหล่งค้าประเวณีมากขึ้น จะก่อให้เกิดปัญหาสังคม ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาความยากจนเพิ่มมากขึ้น ส่วนข้อจำกัดที่ต้องปรับปรุง คือ การขาดความรู้ทางภาษาต่างประเทศ ปัญหาในการสื่อสาร การขาดความเข้าใจในวัฒนธรรม ความคิด และความเป็นอยู่ของผู้รับบริการที่แตกต่างกัน บุคลากรจึงต้องมีการปรับตัวศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม กรอบแนวทางการให้ความช่วยเหลืออย่างไม่ชัดเจน ควรกำหนดกรอบความช่วยเหลือระดับพื้นฐานให้ชัดเจน ต้องมีการกำหนดวิธีการจัดการเฉพาะกลุ่มทุกกลุ่ม ควรเปลี่ยนรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม ไม่ควรให้หน่วยงานเป็นผู้ให้และประชาชนเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว และควรให้ความสำคัญกับระบบการตรวจสอบสุขภาพของคนต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย

**แนวโน้มระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต 10 ปี ถึง 20 ปีข้างหน้า** รูปแบบการจัดสวัสดิการควรสอดคล้องกับความต้องการของครอบครัวแต่ละประเภทที่เปลี่ยนไป เช่น ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่ปู่ ย่า ตา ยายเป็นผู้เลี้ยงหลาน รวมถึงการสร้างมาตรฐานความเข้มแข็งของครอบครัวโดยครอบครัว เพื่อการใช้ชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาตัวเองอย่างมีความสุขและยั่งยืน

#### 5.5 ผลการศึกษาวิจัยเชิงอนาคต (EDFR)

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ อนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วง 10 ปี ถึง 20 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2559 – 2579) สามารถจัดความคิดเห็นเป็น 4 กลุ่ม คือ

**1) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมากและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน** มีจำนวนทั้งหมด 32 แนวทาง (Mean > 3.50) และ (IQR < 1.50) โดยแนวทางที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด (IQR = 0.00) จำนวน 5 แนวทาง ดังนี้

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีมาตรการรองรับผู้ที่เข้าข่ายได้รับการช่วยเหลือ หรือเรียกว่า ตายายรองรับคนตกจากต้นไม้ ให้ครอบครัวทุกกลุ่มวัย รวมถึงมาตรการการดำเนินงานของกระทรวง ฯ ให้ชัดเจน เช่น กรณีเด็กที่พิการหรืออาจติดเชื้อเอชไอวี หน่วยงานไหนควรเป็นผู้ดูแล เป็นต้น

2. การลดข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ข้อยกเว้นในด้านการจัดสวัสดิการให้กับหน่วยงานในท้องถิ่น

3. การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อคนทุกกลุ่มหรือพหุวัฒนธรรม

4. เตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมในเชิง  
พหุวัฒนธรรม

5. ส่งเสริมการทำธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การลดหรือไม่เก็บภาษี การ  
ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น โดยมีภาครัฐกำกับราคา คุณภาพ และมาตรฐาน

2) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมากและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่  
สอดคล้องกัน มีจำนวนทั้งหมด 8 แนวทาง (Mean = 3.00) และ (IQR > 1.50) โดยแนวทางที่มี  
โอกาสเป็นไปได้มากที่สุด (IQR = 2.00) จำนวน 2 แนวทาง ดังนี้

1. รัฐบาลทุกรัฐบาลควรดำเนินการในนโยบายด้านการจัดสวัสดิการสังคมอย่าง  
ต่อเนื่อง

2. กำหนดกฎหมายสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กฎหมายเด็กเร่ร่อน กฎหมาย  
คนไร้สัญชาติ เป็นต้น

3) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับปานกลางและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่  
สอดคล้องกัน มีจำนวนทั้งหมด 3 แนวทาง (Mean = 3.00) และ (IQR < 1.50) โดยแนวทางที่มี  
โอกาสเป็นไปได้มากที่สุด (IQR = 1.00) จำนวน 3 แนวทาง ดังนี้

1. จัดทำช่องทางการให้ความช่วยเหลือและเข้าถึงสิทธิด้านสวัสดิการของ  
ระบบสื่อสารที่เชื่อมต่อทั่วโลก เช่น 1300 (ติดต่อได้ทั่วโลก) เป็นต้น

2. ส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและคนต่างชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย โดยมี  
การจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ

3. ปรับนิคมเพื่อการพึ่งตนเองให้เป็นรูปแบบใหม่ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะพหุ  
วัฒนธรรม สังคมพหุลักษณะ เช่น นิคมแบบอาเซียน นิคมคนไร้ที่พึ่ง นิคมผู้สูงอายุ เป็นต้น

4) โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับปานกลางและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่  
สอดคล้องกัน มีจำนวนทั้งหมด 2 แนวทาง (Mean = 3.00) และ (IQR > 1.50) โดยแนวทางที่มี  
โอกาสเป็นไปได้มากที่สุด (IQR > 1.50) จำนวน 2 แนวทาง ดังนี้

1. จัดตั้งกองทุนสวัสดิการกลางของประชาคมอาเซียนสำหรับช่วยเหลือดูแลคน  
อาเซียนที่ประสบปัญหานอกประเทศภูมิภาคอาเซียน

2. จัดตั้งหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับ  
พื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับอำเภอ เป็นต้น

## 5.6 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน  
ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จากผลการศึกษา พบว่า ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็น  
เชิงสถาบัน ซึ่งมีความครอบคลุมและสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายและใน  
เชิงพื้นที่มากขึ้น โดยมีระบบการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมตามองค์ประกอบ 4 ด้าน  
หลัก ประกอบด้วย 1) ระบบการช่วยเหลือทางสังคม 2) ระบบการประกันสังคม 3) ระบบการบริการ  
สังคม และ 4) ระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

## ด้านที่ 1 ระบบการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance)

ระบบการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) ของประเทศไทย เป็นระบบของการสงเคราะห์ ให้เงิน สิ่งของเครื่องใช้อุปโภคบริโภค รวมไปถึงการให้การศึกษา การฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง และการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งบริการจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ในกลุ่มเด็กและเยาวชน มีการจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้ทั้งในลักษณะชั่วคราวและถาวร หรือในกลุ่มผู้สูงอายุ ได้รับเบี้ยยังชีพในอัตราแบบขั้นบันได เช่นเดียวกับในหลายประเทศในอาเซียน เช่น ประเทศบรูไน ที่มีลักษณะการจ่ายเบี้ยยังชีพเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยได้รับเป็นเงินบำนาญรายเดือน และให้ผู้สูงอายุเป็นคนที่จัดสรรจ่ายแก่ผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน และภาครัฐของบรูไนเอง มีการส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นหลักในการดูแลผู้สูงอายุโดยตรง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐและภาคองค์กรธุรกิจที่ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) แตกต่างจากประเทศฟิลิปปินส์ ที่ได้ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้สูงอายุ แต่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลชีวิตและมีที่พักอาศัยที่มั่นคงมากกว่าเบี้ยยังชีพ หรือแม้ในกลุ่มของกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน (ผู้ด้อยโอกาส) มีการจัดสวัสดิการการภายในสถาบันให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในระบบ คือการให้บริการปัจจัย 4 การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ 4 ด้าน และการฟื้นฟูทักษะ 6 ด้าน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาระบบการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) ของประเทศในอาเซียนพบว่า มีระบบการบริการที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เป็นไปตามกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพปัญหาของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศกัมพูชา มีการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเสี่ยงพิเศษ รวมทั้งเด็กกำพร้า ผู้สูงอายุ ผู้หญิงตัวคนเดียวกับเด็ก คนที่มีความพิการและคนที่อาศัยอยู่กับผู้ป่วยเอชไอวีและวัณโรค ในประเทศมาเลเซีย มีการให้เงินช่วยเหลือรายเดือนแก่ผู้ป่วยที่ถูกทอดทิ้ง ส่วนในประเทศกัมพูชา กลุ่มผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติและบ้านเมือง เป็นกลุ่มคนที่ภาครัฐให้การช่วยเหลือทางสังคมเป็นพิเศษ เพราะภาครัฐต้องการที่จะแสดงออกถึงความสำนึกในบุญคุณต่อการสร้างชาติ โดยให้เป็นเงินช่วยเหลือรายเดือน ซึ่งระบบการช่วยเหลือเหล่านี้ จะต้องผ่านการประเมิน โดยพิจารณาจากกฎเกณฑ์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศสิงคโปร์ ปฏิเสธแนวคิดรัฐสวัสดิการ แต่มีเงื่อนไขให้ประชาชนทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ดังนั้นการช่วยเหลือทางสังคมจึงมีไว้สำหรับผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ทั้งรายบุคคลและครอบครัวเท่านั้น สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ ภาครัฐจะสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพ เพื่อให้มีงานทำและมีรายได้เพียงพอสำหรับตัวเองและครอบครัวได้

ทั้งนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดสวัสดิการสังคมไว้ว่า การจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยภายใต้กรอบประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมีความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนรูปแบบจากการสงเคราะห์ การให้สิ่งของ เป็นการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งรวมถึงการให้ความรู้แทนการจ่ายค่าชดเชยการว่างงาน การยกระดับฝีมือแรงงานคนตกงานให้คืนสู่ตลาดแรงงานที่มีการค้าสินค้า การบริการการเงิน และการลงทุนที่ประเทศอาเซียนเข้ามามีบทบาทได้ ควรมีการให้ความรู้และการศึกษาแก่แรงงาน มีการจัดสวัสดิการสังคมด้านสิทธิการรักษาพยาบาลและสวัสดิการสังคม การส่งเสริมความร่วมมือด้านสาธารณสุขภาค การส่งเสริมความร่วมมือด้านสาธารณสุข การจัดการด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

## ด้านที่ 2 ระบบการบริการสังคม (Social Service)

เป็นการจัดบริการโดยภาครัฐเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ และด้านการบริการสังคมและนันทนาการ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีการดำเนินงานเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับบริการของหน่วยงานในสังกัดเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสุขภาพ ด้านการมีงานทำและรายได้ จะมีเพียงด้านที่อยู่อาศัย โครงการบ้านเอื้ออาทร และโครงการบ้านมั่นคง ที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนผู้ด้อยโอกาส และมีรายได้น้อย ในการให้ความช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัย ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาชุมชน

ประเทศในอาเซียนหลายประเทศให้ความสำคัญกับการให้บริการสังคม (Social Service) เช่น ประเทศสิงคโปร์ ที่ภาครัฐจะให้ความสำคัญกับการมีที่พักอาศัยของกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครอบครัวหนุ่มสาว กลุ่มสตรีที่หย่ากับสามีแต่ได้รับสิทธิเลี้ยงดูบุตร และกลุ่มครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ รวมถึงได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ผ่านการดูแลของหน่วยงานได้ เพื่อสร้างระบบให้บุคคลในครอบครัวมีหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา และหากไม่เลี้ยงดูพ่อแม่สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเลี้ยงดูจากบุตรของตนได้ แม้แต่ในประเทศกัมพูชา ภาครัฐอุดหนุนค่ารักษาพยาบาลประชาชน กัมพูชาให้แก่โรงพยาบาลในอัตราร้อยละ 68 ต่อปี และมีเงินอุดหนุนจากเงินบริจาคขององค์กรระหว่างประเทศมาช่วยเหลือแต่สำหรับในบางประเทศไม่มีระบบการบริการสังคม (Social Service) ในบางด้าน เช่น ประเทศมาเลเซีย ไม่มีระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในพื้นที่ห่างไกลและชนบทประชาชนจึงประสบปัญหาด้านสุขอนามัยเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง

## ด้านที่ 3 ระบบการประกันสังคม (Social Insurance)

เป็นการจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐเพื่อคุ้มครองป้องกันประชาชนที่มีรายได้ไม่ไหวได้รับความเดือดร้อน เมื่อต้องสูญเสียรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ให้ยังมีหลักประกันที่สามารถบรรเทาความเดือดร้อน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสมควร สำหรับข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) และกองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการซึ่งจดทะเบียนแล้ว (กสจ.)

และสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากหลายกองทุน ได้แก่ กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กองทุนผู้สูงอายุ และกองทุนคุ้มครองเด็ก

ระบบการประกันสังคม (Social Insurance) ในประเทศไทย มีทั้งแบบบังคับ เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนประกันสังคม และแบบสมัครใจ เช่น กองทุนประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันระบบการประกันสังคม ครอบคลุมเพียงแค่งานที่อยู่ในระบบ แต่สำหรับแรงงานที่อยู่นอกระบบ ผู้ที่มีอาชีพอิสระ หรือผู้ที่ไม่มีผู้ประกอบการอาชีพ ยังไม่ได้รับสวัสดิการในส่วนนี้เท่าที่ควร ในบางประเทศในอาเซียน ได้แก่ ประเทศมาเลเซียจะมีการบัญญัติเป็นข้อกำหนดว่า ลูกจ้างต้องทำกรมธรรม์ประกันชีวิตเพื่อให้ได้รับประโยชน์เงินประกัน และการจ่ายเงินทดแทนเมื่อเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานด้วย โดยไม่มีข้อยกเว้น ในประเทศฟิลิปปินส์เปิดโอกาสให้แรงงานกลุ่มต่างๆ เข้าสู่ระบบประกันสังคมอย่างทั่วถึง ทั้งแรงงานชาวฟิลิปปินส์ในประเทศและทำงานในต่างประเทศ และสำหรับประเทศสิงคโปร์ จัดตั้งระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

กลาง (Central Provident Fund หรือ CPF) เพื่อบังคับการสะสมเงินออม แยกเป็น 3 บัญชี คือ 1. บัญชีเกษียณ 2. บัญชีการเคหะ และ 3. บัญชีออมสุขภาพ โดยอัตราเงินสะสมจะแตกต่างกันไปขึ้นกับช่วงอายุ ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ในหลายๆประเทศให้ความสำคัญกับแรงงานที่เป็นคนพิการ โดยอาจจะได้รับเงินสมทบเสริมมากกว่าแรงงานปกติ และมีการจัดตั้งระบบบำนาญเสริมสำหรับแรงงานพิการโดยเฉพาะ

#### **ด้านที่ 4 ระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม**

เป็นการบริหารจัดการเพิ่มเติมเพื่อให้ระบบสวัสดิการสังคมทำงานได้ดียิ่งขึ้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับหุ้นส่วนทางสังคม ส่งเสริมจิตอาสา การให้และการช่วยเหลือทางสังคม ได้แก่ การดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภายใน ได้แก่ การประสานและบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานภาครัฐต่างๆ และการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก ได้แก่ การจัดกิจกรรมและสนับสนุนทางด้านต่างๆ จากหน่วยงานภาคนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน อาสาสมัครจากหน่วยงานต่างประเทศ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน วัด รวมไปถึงสถานประกอบการเอกชน ทุกประเทศในอาเซียนรวมทั้งประเทศไทย มีการสนับสนุนให้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ทั้งในด้านของสิ่งของและเงินทุน การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายเพื่อดูแลกัน และการประกอบกิจการตามมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม ในประเทศฟิลิปปินส์ องค์กรภาคประชาสังคม (CSOs) และอาสาสมัครของกรมสวัสดิการสังคมและการพัฒนา (DSWD) ร่วมดำเนินงานให้บริการแก่ประชาชน และทำหน้าที่เป็น "ตาที่สาม" กำกับดูแลบริการพื้นฐานที่รัฐจัดให้แก่ประชาชน ในประเทศสิงคโปร์ มีการสร้างกลไกการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น ด้วยการเสริมสร้างอำนาจให้สภาของชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดบริการทางสังคมในสิงคโปร์ โดยมีกิจกรรมหรือโครงการทางสังคมที่จัดบริการขึ้น เพื่อตอบสนองการช่วยให้บุคคลมีงานทำ มีรายได้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

สำหรับในบางประเทศ เนื่องจากเป็นประเทศด้อยพัฒนา และมีความยากจน รัฐบาลของประเทศเหล่านั้นจะยอมรับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกประเทศ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการให้แก่กลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มเสี่ยงในประเทศนั้น เช่น ประเทศกัมพูชา มีองค์กรเอกชน องค์กรไม่แสวงกำไร เข้ามามีบทบาทด้านการคุ้มครองทางสังคมกับเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ ประเทศลาว มีความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐ หรือองค์กรการกุศลจากต่างประเทศ เข้ามาให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา ด้านที่พักอาศัย และด้านสาธารณสุข และประเทศที่น่าสนใจที่สุด ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย ที่เห็นความสำคัญและตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเข้ามาลงทุนจากบริษัทต่างชาติ ทั้งทางด้านสังคม สภาพแวดล้อม รัฐบาลจึงออกกฎระเบียบการลงทุน และประกาศใช้กฎหมายฉบับที่ 40 ในปี ค.ศ.2007 เกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) เป็นประเทศแรกในโลก เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่อาจดำเนินธุรกิจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสังคมได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ซึ่งกฎหมายนี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรวมถึงองค์กรกิจการธุรกิจสังคม (Social Enterprises) มีส่วนร่วมในการจัดบริการทางสังคม สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถชี้แจงข้อมูลการดำเนินกิจกรรมให้รัฐและสังคมทราบได้

## วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ

การเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการนั้น เสนอแก่ผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้อง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

### ภาครัฐ

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมากและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน คือ การลดข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย รวมทั้งควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ มีการกำหนดกฎหมายสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กฎหมายเด็กเร่ร่อน กฎหมายคนไร้สัญชาติ เป็นต้น โดยภาพรวมประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการหลายฉบับ ทั้งที่เป็นกฎหมายแม่บท และกฎหมายเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกฎหมายบางฉบับมีการบัญญัติขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน ดังนั้นควรมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เท่าทันกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง ในมุมมองของหัวหน้าหน่วยงาน มีความคิดเห็นทางด้านกฎหมายว่า ควรมีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิแก่กลุ่มเป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติตนในประเทศอาเซียน เพื่อป้องกันปัญหาการถูกละเมิดสิทธิ สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2555) เรื่อง “การศึกษาการสร้างกลไก มาตรการ และองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน” พบว่า กลไก และมาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายความร่วมมือข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก และควรมีการเสริมองค์ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน

นอกจากประเด็นทางด้านกฎหมายแล้ว ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต ควรเป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบเพื่อคนทุกกลุ่มหรือพหุวัฒนธรรม รวมทั้งต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมในเชิงพหุวัฒนธรรมด้วย ซึ่งหัวหน้าหน่วยงานมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เมื่อมีคนอาเซียนในประเทศเพิ่มมากขึ้น ควรต้องมีการจัดระบบในการบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากร และการจัดสวัสดิการให้มีความชัดเจน เช่น ภาครัฐต้องมีการเก็บภาษีของแรงงานต่างด้าวเพื่อนำกลับมาจัดสวัสดิการให้แรงงานต่างด้าวและครอบครัว การจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อนำกลับมาส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและคนต่างชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย อาจเกิดเป็นในรูปของกองทุนสวัสดิการอาเซียนที่มีมาตรฐานและหลักเกณฑ์เดียวกันในอาเซียน สำหรับดูแลและช่วยเหลือคนอาเซียนที่ประสบปัญหานอกประเทศ ภูมิลาเนา และนำไปสู่การผลักดันให้เกิดประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare Community) ในที่สุด ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2553 - 2558) มีการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมตามแนวคิดแบบซ้ายใหม่ คือ การผสมผสานระหว่างสวัสดิการสังคมกระแสหลักโดยรัฐ (เสาที่ 1-3) กับการส่งเสริมภาคส่วนต่างๆ ให้ร่วมดำเนินงานสวัสดิการสังคมแบบพหุลักษณะ สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง “รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยและทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมของ

ประเทศไทยในอนาคต” (2547) พบว่า ทิศทางของการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคตจะเข้าสู่รูปแบบพหุลักษณะมากขึ้น หมายถึง รูปแบบการจัดสวัสดิการที่หลากหลาย เน้นความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เน้นวิธีการทำงานที่ผสมผสานหลายวิธีการ มุ่งให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ในหลายมิติที่เป็นความเชื่อมโยงวิถีชีวิตที่เป็นองค์รวมของมนุษย์ โดยรูปแบบสวัสดิการที่หลากหลาย ต้องเชื่อมโยงในหลายรูปแบบของสวัสดิการทั้งในกระแสหลักและกระแสรอง และสอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างกลไก มาตรการ และองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน” พบว่า มาตรการที่สำคัญอย่างหนึ่งเพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน คือ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมอาเซียน

ภาครัฐควรมีการดำเนินงานร่วมกับทางภาคเอกชน ในรูปแบบของการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support) เป็นการพัฒนาวสวัสดิการแบบใหม่ ที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม คือ ชุมชน ผู้ประกอบการทางสังคมและภาคเอกชนมีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมด้วย โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน คือ การช่วยเหลือทางสังคม ด้วยการจัดสวัสดิการทางเลือกตอบสนองแก่กลุ่มผู้มีปัญหาในชุมชน เช่น ภาครัฐส่งเสริมการทำธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การลดหรือไม่เก็บภาษี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น โดยมีภาครัฐกำกับราคา คุณภาพ และมาตรฐาน สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง “รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยและทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในอนาคต” (2547) พบว่า ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในระยะสั้นนั้น ระดมความร่วมมือจากองค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ พาณิชนยกรรม บริษัทต่างๆ ควรมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างยั่งยืน และได้รับการลดหย่อนภาษีในการคุ้มครองสังคม ควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดบริการสวัสดิการสังคม มากขึ้น เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน สถานพักฟื้นดูแลผู้ป่วย สถานฝึกอบรมวิชาชีพ ภายใต้การกำกับ ควบคุมมาตรฐานอย่างใกล้ชิดของภาครัฐ ในลักษณะของการสร้างผู้ประกอบการทางสังคมรายใหม่ (Social Entrepreneur) ที่มีความสามารถ ศักยภาพจิตสำนึกต่อสังคม เข้ามาร่วมดำเนินการในลักษณะของสถาบัน กลุ่มองค์กรซึ่งผู้ประกอบการทางสังคมเชิงธุรกิจ อาจจะเป็น 2 แบบ ได้แก่ แบบเป็นผู้ประกอบการทางสังคมที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ และแบบที่สามารถสร้างกิจการเลี้ยงตัวเองได้

ในส่วนของมุมมองของหัวหน้าหน่วยงาน มีความคิดเห็นว่า ภาครัฐต้องลดบทบาทให้น้อยลง แต่ให้คนอื่นช่วยทำ โดยที่ภาครัฐต้องทำหน้าที่ในการดูแลควบคุมมาตรฐานและประเมินผล และควรมีการสร้างฐานข้อมูลของประชากรอาเซียนเพื่อการรองรับสวัสดิการที่จะได้รับ เพื่อจะสามารถที่จะพิสูจน์และตรวจสอบบุคคลได้หากเกิดปัญหาต่างๆ ในกลุ่มคนอาเซียน รวมทั้งเป็นการป้องกันในการเกิดปัญหาต่างๆ ด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างกลไก มาตรการ และองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน” พบว่า กลไกสำคัญอย่างหนึ่งเพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน คือ การจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านสวัสดิการสังคม สำหรับประชากรในประชาคมอาเซียน

ทั้งนี้ แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมทั้งหมดที่กล่าวมา ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในทุกรัฐบาล ไม่ใช่ปรับเปลี่ยนตามนโยบายของรัฐบาลยุคหนึ่งๆ เพื่อการจัดสวัสดิการสังคมจะได้มีความต่อเนื่อง และมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบให้ดียิ่งขึ้น

#### ภาคเอกชน

ส่งเสริมให้ภาคเอกชนที่เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศ มีส่วนในการรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคม (CSR and social enterprise) ประเทศอินโดนีเซีย เป็นประเทศในอาเซียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินองค์การกิจการธุรกิจสังคม (Social Enterprises) โดยรัฐบาลอินโดนีเซียตระหนักถึงผลที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนของนักธุรกิจ จึงออกกฎระเบียบการลงทุน และประกาศใช้กฎหมายฉบับที่ 40 ในปี ค.ศ.2007 เกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) เป็นประเทศแรกในโลก เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่อาจดำเนินธุรกิจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสังคมได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ซึ่งกฎหมายนี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรวมถึงองค์การกิจการธุรกิจสังคม (Social Enterprises) มีส่วนร่วมในการจัดบริการทางสังคม สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถชี้แจงข้อมูลการดำเนินกิจกรรมให้รัฐและสังคมทราบได้ ดังนั้น การสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคมของประเทศอินโดนีเซียที่เด่นชัดจึงปรากฏในรูปแบบมาตรการทางกฎหมายของรัฐบาล

#### กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมากและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในส่วนของบทบาทหน้าที่ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ มาตรการการดำเนินงานของกระทรวงฯ ต้องมีความชัดเจน และสามารถให้ความช่วยเหลือได้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงฯ และตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานต่างๆ ภายใต้กระทรวงฯ ต้องมีการเตรียมความพร้อมหน่วยงาน ทั้งทางด้านทักษะภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศต่างๆ ในอาเซียน เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับผู้รับบริการที่เป็นชาวต่างชาติ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้บริการที่ชัดเจนและครอบคลุม กรณีเป็นชาวต่างชาติที่มารับบริการสวัสดิการสังคม และต้องเตรียมรับมือกับปัญหาทางสังคมที่จะมีความหลากหลายและรุนแรงยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง “รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยและทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในอนาคต” (2547) พบว่า ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในระยะยาวนั้น บทบาทของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรทำหน้าที่สะท้อนผลกระทบเชิงนโยบายของการพัฒนาประเทศ ให้ผู้บริหารระดับนโยบายทราบ เพื่อสร้างนโยบายใหม่อย่างมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของกระแสโลก การกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานที่ตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ของสังคมในอนาคต รวมทั้งขึ้นและพัฒนาระบบสวัสดิการกระแสทางเลือกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย เช่น การเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับกลุ่มปัญหาสังคมใหม่ที่คาดว่าจะมีมากขึ้น เช่น กลุ่มผู้รักเพศเดียวกัน กลุ่มคนโสด กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มผู้สูงอายุ ครอบครัวที่มีบิดามารดาคนเดียว เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างกลไก มาตรการ และองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคม

อาเซียน” พบว่า ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ คือ ควรเตรียมความพร้อมของบุคลากรของกระทรวงฯ ทุกระดับในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะบุคลากรในพื้นที่รอยตะเข็บหรือพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศสมาชิก เพื่อให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ในทิศทางที่ชัดเจนในบทบาทที่เกี่ยวข้อง เช่น การดูแลสวัสดิการ และการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศสมาชิก เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการหรือทุพพลภาพ และควรอบรมบุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ การนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน และการสื่อสารที่ดีในการสร้างเครือข่ายภายในประเทศและระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

นอกจากนี้กระทรวงฯ ควรมีการจัดทำช่องทางการให้ความช่วยเหลือและเข้าถึงสิทธิด้านสวัสดิการของระบบสื่อสารที่เชื่อมต่อทั่วโลก เช่น 1300 (ติดต่อได้ทั่วโลก) เป็นต้น รวมทั้งการปรับนิคมให้เป็นรูปแบบใหม่ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะพหุวัฒนธรรม สังคมพหุลักษณะ เช่น นิคมแบบอาเซียน นิคมคนไร้ที่พึ่ง นิคมผู้สูงอายุ เป็นต้น

และในประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเช่นเดียวกันกับหัวหน้าหน่วยงาน ได้แก่ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในระดับพื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับอำเภอ เป็นต้น เพื่อเป็นองค์กรรองรับข้อมูลข่าวสารด้านสังคม รวมทั้งให้บริการสวัสดิการสังคมในระดับอำเภอ

ท้ายที่สุด รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไทยในอนาคตจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมในประเทศ และอิทธิพลแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมจากต่างประเทศ ผสมผสานกับความหลากหลายในการจัดสวัสดิการทางเลือกที่ชุมชนและภาคประชาชนคิดค้นเพื่อตอบโจทยปัญหาของตนเองในระดับพื้นที่ตนเอง

## 5.7 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติการให้รัฐบาล กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงอื่นๆที่เกี่ยวข้องปรับปรุงนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนดังต่อไปนี้

### 5.7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีนโยบายให้ฝ่ายกฎหมายของกระทรวงฯ ศึกษาทบทวนกฎหมายทุกฉบับที่อยู่กระทรวงฯรับผิดชอบ หากพบว่ามีกฎหมายฉบับใดที่ทำให้เกิดปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดในการจัดสวัสดิการสังคมในกลุ่มเป้าหมายเดิมหรือยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบัน

(2) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความสลับซับซ้อน อันเนื่องมาจากการอพยพผู้คนและแรงงาน การเคลื่อนย้ายทางสังคม การผสมกลมกลืน การปรับตัว ซึ่งมักเกิดปัญหาความขัดแย้งและกระทบถึงความมั่นคงของรัฐ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมเป็นการเฉพาะในพื้นที่ที่มีลักษณะพหุ

วัฒนธรรมซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข

(3) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรส่งเสริมความร่วมมือให้ชาติในอาเซียน มีการจัดตั้งประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare) เพื่อดูแลทางด้านสวัสดิการแก่คนอาเซียนทุกคน

(4) รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการให้กระทรวงการคลังจัดเก็บภาษีจากคนต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและรัดกุม เพื่อนำมาจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ แก่คนต่างชาติและครอบครัว

(5) รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยภาครัฐทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ พร้อมทั้งกำกับ ดูแล และควบคุมมาตรฐาน

#### 5.7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

(1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรร่วมมือกับกระทรวงต่างๆ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อจัดทำฐานข้อมูลประชากรอาเซียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถตรวจสอบในกรณีที่เกิดปัญหาต่างๆ ได้ และเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดสวัสดิการให้เหมาะสม

(2) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ และทักษะด้านต่างๆ ให้แก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานกับคนต่างชาติได้

#### 5.7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการประเมินผลการจัดสวัสดิการสังคมไทย โดยแยกตามกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

(2) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีคนชาติอาเซียนมาอาศัยปะปนอยู่กับคนไทย

## บรรณานุกรม

- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. **ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการระหว่างรัฐอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ, 2555.
- กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **การศึกษาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ, 2556.
- การต่างประเทศ, กระทรวง. **ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ, 2556.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **กฎหมายการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. แหล่งที่มา <http://law.m-society.go.th/law/indexmso.php>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **การศึกษาการสร้างกลไก มาตรการ และองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2555.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **การสำรวจระบบสวัสดิการในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ, 2555.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระหว่างปี 2546-2552**. กรุงเทพฯ, 2553.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **ความเชื่อมโยงนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์กระทรวง เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ**. (ออนไลน์) แหล่งที่มา [http://www.m-society.go.th/ewt\\_news.php?nid=12505](http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=12505) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **โครงการศึกษาผลกระทบทางสังคมอันเกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ, 2558.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ, 2547.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **นโยบายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. (ออนไลน์) แหล่งที่มา [https://www.m-society.go.th/article\\_attach/12539/16845.pdf](https://www.m-society.go.th/article_attach/12539/16845.pdf) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **แผนยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555-2559)**. แหล่งที่มา [http://www.m-society.go.th/ewt\\_news.php?nid=12958](http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=12958) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. **แผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้างสรรค์ สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2550-2554)**. แหล่งที่มา [https://www.m-society.go.th/ewt\\_news.php?nid=8638](https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=8638) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558

- กฤษฎา จันทร์เจริญ. ศักยภาพในการนำนโยบายถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชั้น 1 ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- คเชนทร์ ปานสงฆ์. การศึกษาทิศทางการพัฒนาการบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2549 - 2558) ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยใช้เทคนิค EDFR. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- จิตรา ศิริสมบุญลาภ. แนวทางการจัดตั้งอำนวยการสวัสดิการสำหรับคนพิการในประเทศไทยเพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ; กรุงเทพฯ, 2556.
- โดนัลด์ อี. เวเธอร์บี. อาเซียน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. แปลจาก International Relations in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy. แปลโดย เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงดาว. 2556.
- ปฐมาภรณ์ บุษปธำรง. สวัสดิการสังคมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสวัสดิการสังคมในบริบทประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. ปีที่ 38. ฉบับที่ 2. 2556.
- ประภัสสร เทพชาตรี. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน. กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556
- ปานรัตน์ นิ่มตลุง. การจัดสวัสดิการสังคมของไทยและอาเซียน. (ออนไลน์) แหล่งที่มา <http://61.19.50.68/dsdw/buzzfile/20151214130612-341.pdf> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558.
- มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว. การศึกษาวิจัยเรื่องสวัสดิการสำหรับครอบครัวลักษณะเฉพาะ. แหล่งที่มา <http://www.familynetwork.or.th/content/%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%AA%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%89%E0%B8%9E%E0%B8%B2%E0%B8%B0> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558
- ระพีพรรณ คำหอม และคณะ. รายงานวิจัยเรื่องการประเมินโครงการสวัสดิการทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บางกอกบลิ๊ก. 2546.
- สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว. การจัดทำตัวชี้วัดและข้อมูลสถานภาพสตรีไทย. (ออนไลน์) แหล่งที่มา [https://www.m-society.go.th/article\\_attach/12539/16845.pdf](https://www.m-society.go.th/article_attach/12539/16845.pdf) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558.

สำนักงานพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย. รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2557 : การพัฒนาคนในบริบทประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ, 2557.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง. (ออนไลน์) แหล่งที่มา [www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/E/038/27.PDF](http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/E/038/27.PDF). เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2558

สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12. ทิศทางการให้บริการของธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ. 2556.

วิยะดา ติระแพทย์. การนำนโยบายถ่ายโอนงานสวัสดิการสังคม สู่อำนาจปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

อมรา พงศาพิชญ์. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษในโครงการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการด้านสิทธิมนุษยชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ, 2557.

ภาคผนวก

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....

## แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

โครงการวิจัยเรื่องอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทย เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน  
ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

### ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ - นามสกุล .....

ตำแหน่ง .....ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง.....

หน่วยงาน .....

สถานที่ติดต่อ .....

ประสบการณ์ในการทำงาน .....

### ส่วนที่ 2 คำถาม

1. ระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยสำหรับเด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน, ผู้ประสบปัญหา, ครอบครัวและชุมชน ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

1.1 การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย (เด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน, ผู้ประสบปัญหา, ครอบครัวและชุมชน) มีจุดแข็ง จุดอ่อน อย่างไร

1.2 นโยบายและมาตรการที่หน่วยงานรัฐดำเนินการในกลุ่มดังกล่าว มีอะไรที่ควรปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนา

2. แนวทางการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2.1 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะมีผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมาย (เด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดทาน, ผู้ประสบปัญหา, ครอบครัวและชุมชน) อย่างไร

2.2 ระบบสวัสดิการที่เหมาะสมภายใต้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ในอนาคต 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า แนวโน้มจะเป็นอย่างไร

2.3 หากแนวโน้มเป็นไปในทางที่พึงประสงค์ ท่านจะมีวิธีการเพื่อเร่งระยะเวลาให้แนวโน้มดังกล่าวเกิดเร็วขึ้นได้อย่างไร และหากแนวโน้มเป็นไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ท่านจะมีวิธีการ หรือข้อเสนอแนะที่จะยุติแนวโน้มดังกล่าวได้อย่างไร

.....

แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ  
โครงการวิจัยอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์  
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12  
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คำชี้แจง กรุณาแสดงความคิดเห็นต่ออนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์  
ในช่วง 10 ปี หรือ 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2559 - 2579) โดยทำเครื่องหมาย ✓

| ข้อ | รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม                                                                                                        | ระดับความเป็นไปได้ |     |         |      |            |                        | เงื่อนไข/เหตุผลเพิ่มเติม<br>(ถ้ามี) |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|-----|---------|------|------------|------------------------|-------------------------------------|
|     |                                                                                                                                   | มากที่สุด          | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด | ไม่มีโอกาสที่เป็นไปได้ |                                     |
| 1.  | การขับเคลื่อนให้เกิดประชาคมสวัสดิการอาเซียน (ASEAN Welfare Community) ทำนองเดียวกับ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)                  |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 2.  | จัดตั้งกองทุนสวัสดิการกลางของประชาคมอาเซียน สำหรับช่วยเหลือดูแลคนอาเซียนที่ประสบปัญหานอกประเทศภูมิลำเนา                           |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 3.  | จัดทำกฎหมายสากลด้านการจัดสวัสดิการสังคมระหว่างประเทศอาเซียน                                                                       |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 4.  | จัดทำข้อตกลง/ กฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองช่วยเหลือสมาชิกอาเซียนที่ประสบปัญหาในแต่ละประเทศ                                          |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 5.  | การจัดทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกันระหว่างประเทศอาเซียน เช่น การลงทะเบียนคนต่างด้าวอย่างถูกกฎหมาย การทำประกันชีวิตแก่คนอาเซียน เป็นต้น  |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 6.  | จัดทำระบบฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายทางสังคมในระดับประเทศ ทั้งคนไทยและคนอาเซียนที่อาศัยในประเทศไทย                                     |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 7.  | การเชื่อมโยงข้อมูลกลุ่มเป้าหมายทางสังคมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน                                                           |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 8.  | จัดทำช่องทางการให้ความช่วยเหลือและเข้าถึงสิทธิด้านสวัสดิการของระบบสื่อสารที่เชื่อมต่อทั่วโลก เช่น 1300 (ติดต่อได้ทั่วโลก) เป็นต้น |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 9.  | ส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและคนต่างชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย โดยมีการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ                        |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 10. | การจัดสวัสดิการสำหรับคนอาเซียนที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยมีอัตราภาษีเรียกเก็บภาษีตามรายได้ของแต่ละอาชีพ                         |                    |     |         |      |            |                        |                                     |

| ข้อ | รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม                                                                                                                                                                               | ระดับความเป็นไปได้ |     |         |      |            |                        | เงื่อนไข/เหตุผลเพิ่มเติม<br>(ถ้ามี) |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|-----|---------|------|------------|------------------------|-------------------------------------|
|     |                                                                                                                                                                                                          | มากที่สุด          | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด | ไม่มีโอกาสที่เป็นไปได้ |                                     |
| 11. | การจัดสวัสดิการ แบบเชิงพื้นที่ (Area Based) และเชิงกลุ่มเป้าหมาย (Target Based)                                                                                                                          |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 12. | การจัดสวัสดิการทั้งแบบสวัสดิการพื้นฐาน สวัสดิการทางเลือก และสวัสดิการเพิ่มเติม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของตนเอง                                                                          |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 13. | การจัดสวัสดิการสังคม โดยคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ความหลากหลายในกลุ่มผู้สูงอายุ แบ่งออกได้เป็นตามช่วงอายุ หรือตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ เป็นต้น                                |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 14. | รัฐบาลทุกรัฐบาลควรดำเนินการในนโยบายด้านการจัดสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง                                                                                                                                |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 15. | การดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม ยุทธศาสตร์สังคมสงเคราะห์เชิงรุก สามารถชี้เป้าเฝ้าระวังปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นได้                                                                                     |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 16. | สนับสนุนการดำเนินงานของ NGO / NPO มูลนิธิต่างๆ ให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลกลุ่มเป้าหมายโดยขอรับสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ                                                                                   |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 17. | ผลักดันกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดสวัสดิการ                                                                                                                                                          |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 18. | การจัดสวัสดิการแบบร่วม โดยคำนึงถึงการเชื่อมโยงของเงื่อนไขเวลาของกลุ่มเป้าหมาย (Timeline Series) เช่น การจัดสวัสดิการให้แก่เด็ก เชื่อมโยงไปถึงสวัสดิการสำหรับผู้ใหญ่ และสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 19. | การมีกฎหมายบังคับใช้ให้บริษัทต่างชาติที่เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทย มีการทำกิจกรรม CSR ในการช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคม                                                                              |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 20. | ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดสวัสดิการ ในรูปแบบของ Social Enterprise                                                                                                                          |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 21. | ภาครัฐมีการถ่ายโอนงานให้แก่ท้องถิ่นเป็นคนดำเนินการด้านการจัดสวัสดิการสังคม                                                                                                                               |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 22. | ภาครัฐปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงาน เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ กำหนดมาตรฐาน กำกับและติดตามการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของท้องถิ่น และภาคเอกชน                                                       |                    |     |         |      |            |                        |                                     |

| ข้อ | รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม                                                                                                                                                                                                                              | ระดับความเป็นไปได้ |     |         |      |            |                        | เงื่อนไข/เหตุผลเพิ่มเติม<br>(ถ้ามี) |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|-----|---------|------|------------|------------------------|-------------------------------------|
|     |                                                                                                                                                                                                                                                         | มากที่สุด          | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด | ไม่มีโอกาสที่เป็นไปได้ |                                     |
| 23. | กระทรวง พม. มีมาตรการรองรับผู้ที่เข้าข่ายได้รับการช่วยเหลือ หรือเรียกว่า ตาข่ายรองรับคนตกจากต้นไม้ ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย รวมถึงมาตรการการดำเนินงานของกระทรวง พม. ให้ชัดเจน เช่น กรณีเด็กที่พิการหรืออาจติดเชื่อเอดส์ หน่วยงานไหนควรเป็นผู้ดูแล เป็นต้น |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 24. | จัดตั้งหน่วยงานของกระทรวง พม. ในระดับพื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับอำเภอ เป็นต้น                                                                                                                                          |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 25. | ส่งเสริมให้หน่วยงานท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางด้านการจัดสวัสดิการของทุกสังกัดทั้งภาครัฐและเอกชน                                                                                                                                                               |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 26. | การลดข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ข้อระเบียบในด้านการจัดสวัสดิการให้กับหน่วยงานในท้องถิ่น                                                                                                                                                                      |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 27. | การพัฒนาคนในชุมชน ให้เป็นแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการในท้องถิ่น                                                                                                                                                        |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 28. | กำหนดกฎหมายในการจัดสรรงบประมาณสำหรับคนพิการ โดยให้งบประมาณตามจำนวนของคนพิการในพื้นที่นั้นๆ และพิจารณาให้เหมาะสมกับค่าครองชีพในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต                                                                             |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 29. | ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจการให้บริการสำหรับคนพิการ                                                                                                                                                                                             |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 30. | ส่งเสริมโครงการที่พิริยะยาวสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการที่เป็นชาวต่างชาติในประเทศไทย                                                                                                                                                                     |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 31. | ส่งเสริมด้านอาชีพสำหรับคนพิการ ให้มีการพัฒนาต่อยอด และส่งเสริมให้เป็นเจ้าของกิจการเองได้                                                                                                                                                                |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 32. | มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ในการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้สูงอายุ ผู้พิการและคนปกติได้ใช้ร่วมกัน ให้ทั่วถึงทุกสถานที่ เช่น ทางลาด ขึ้นลงอาคารสถานที่ รถเมล์ รถบริการสาธารณะ หรือห้องน้ำ เป็นต้น                        |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 33. | กำหนดกฎหมายสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กฎหมายเด็กเร่ร่อน กฎหมายคนไร้สัญชาติ เป็นต้น                                                                                                                                                                   |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 34. | การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อคนทุกกลุ่มหรือพหุวัฒนธรรม                                                                                                                                                                                                      |                    |     |         |      |            |                        |                                     |

| ข้อ | รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม                                                                                                                                                                               | ระดับความเป็นไปได้ |     |         |      |            |                        | เงื่อนไข/เหตุผลเพิ่มเติม<br>(ถ้ามี) |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|-----|---------|------|------------|------------------------|-------------------------------------|
|     |                                                                                                                                                                                                          | มากที่สุด          | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด | ไม่มีโอกาสที่เป็นไปได้ |                                     |
| 35. | การเพิ่ม ปรับ บังคับใช้ข้อกฎหมายโดยยึดแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมในเชิงพหุวัฒนธรรม                                                                                                                        |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 36. | เตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมในเชิงพหุวัฒนธรรม                                                                                                                               |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 37. | การจัดตั้งหน่วยงานหรือศูนย์บริการให้คำปรึกษาเรื่องครอบครัว ในทุกพื้นที่                                                                                                                                  |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 38. | ปรับนิคมให้เป็นรูปแบบใหม่ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะพหุวัฒนธรรม สังคม พหุลักษณะ เช่น นิคมแบบอาเซียน นิคมคน ไร้ที่พึ่ง นิคมผู้สูงอายุ เป็นต้น                                                                   |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 39. | การจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับลักษณะของครอบครัวแต่ละประเภท ให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้มีความเหมาะสมกับครอบครัวนั้นๆ เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่ปู่ ย่า ตา ยาย เลี้ยงหลาน เป็นต้น |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 40. | ระบบ หรือมาตรการป้องกันแก้ไขผู้สูงอายุถูกล่อลวง เช่น การถูกล่อลวงให้ซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต ทางโทรศัพท์ และทางการขายตรง เป็นต้น                                                                        |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 41. | ส่งเสริมการทำธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การลดหรือไม่เก็บภาษี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น โดยมีภาครัฐกำกับราคา คุณภาพ และมาตรฐาน                                                    |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 42. | การจัดทำเครื่องมือในการจัดระดับความยากจนของผู้สูงอายุ และผลักดันให้เกิดการใช้เครื่องมืออย่างจริงจัง                                                                                                      |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 43. | การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เช่น สวัสดิการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ควรได้รับการสงเคราะห์ สวัสดิการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการดำรงชีวิตตามปกติ (Active Aging) เป็นต้น            |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 44. | ผลักดันให้เกิดศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตั้งแต่ระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม                                                                              |                    |     |         |      |            |                        |                                     |
| 45. | การทดแทนรายได้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ต้องจากงานมาเพื่อดูแลผู้สูงอายุ                                                                                                                                     |                    |     |         |      |            |                        |                                     |

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ  
โครงการวิจัยเรื่องอนาคตการจัดสวัสดิการสังคมไทย เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน  
ภายใต้ภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

**ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล**

ชื่อ – นามสกุล .....

ตำแหน่งในหน่วยงาน .....

หน่วยงาน .....

จังหวัด .....

ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง .....

ประสบการณ์ในการทำงาน .....

**ส่วนที่ 2 คำถามหลัก**

**1. ข้อคำถามเกี่ยวกับระบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**

1.1 ท่านคิดว่าการจัดสวัสดิการสังคมของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในกลุ่มเด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดาน, ผู้ประสบปัญหา, ครอบครัวและชุมชน ได้รับการจัดสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงหรือไม่ มีการจัดทำมาตรฐานที่กำหนดไว้และเป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าวหรือไม่ ประการใด

1.2 การจัดสวัสดิการสังคมของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีจุดแข็งหรือจุดอ่อนประการใด ถ้ามีจุดแข็งจะพัฒนาต่อยอดอย่างไร และถ้ามีจุดอ่อน จะมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องดังกล่าวนี้ อย่างไร

1.3 หน่วยงานของท่านมีการจัดสวัสดิการสังคมอะไรแก่กลุ่มเด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดาน, ผู้ประสบปัญหา, ครอบครัวและชุมชน เพียงพอหรือไม่ และมีการจัดสวัสดิการอื่นๆ เพิ่มเติมหรือไม่ เพราะเหตุใด

1.4 หน่วยงานของท่านมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัดสวัสดิการสังคม (ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน) ให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน, สตรี, ผู้สูงอายุ, คนพิการ, คนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน ขอดาน, ผู้ประสบปัญหา, ครอบครัวและชุมชนอย่างไร

1.5 หน่วยงานของท่านให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มคนในประชาคมอาเซียน และเป็นไปตามปฎิญาอาเซียน หรือไม่ และมีปัญหา/อุปสรรค อย่างไร

1.6 หน่วยงานของท่านได้มีการเตรียมความพร้อม โดยมีแผนงาน/โครงการรองรับประชาคมอาเซียนหรือไม่ อย่างไร

1.7 หน่วยงานของท่านให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามหลักปรัชญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อย่างไรในประเด็นดังต่อไปนี้

1) หลักการทั่วไป สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน

2) สิทธิของสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอน และเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้

**2. ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียนและนำไปสู่กำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในอนาคต**

2.1 ท่านคิดว่าเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะกระทบการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างไร และมีข้อจำกัดอะไรบ้างที่ต้องการแก้ไข

2.2 ท่านคิดว่าเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีการกำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมระยะสั้น และระยะยาวอย่างไร

2.3 ท่านคิดว่าภายใต้บริบทที่เปลี่ยนไปในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนควรมีการพัฒนาระบบบริการสังคม การช่วยเหลือทางสังคม และการส่งเสริมสนับสนุนทางสังคมอย่างไร

.....